

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา
ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

เอกสารประกอบการสอน
วิชา 208432 วิวัฒนาการภาษาไทย
Evolution of the Thai Language

ฉลวย มงคล

20 ก.พ. 2545
151692

ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

ISBN 974-546-988-2

คำนำ

การศึกษาวิชาภาษาไทยในระดับอุดมศึกษานั้นอาจแยกออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ศึกษาเพื่อเป็นนักภาษา
2. ศึกษาเพื่อเป็นนักสอนภาษา
3. ศึกษาเพื่อเป็นนักใช้ภาษา

การศึกษาวิชาภาษาไทยทั้งสามลักษณะนี้แตกต่างกันในจุดมุ่งหมายและวิธีการ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 เป็นการมุ่งให้ผู้เรียนเป็นนักภาษา คือต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งละเอียดลออถึงความหมาย องค์ประกอบ พัฒนาการ และความแตกต่างของภาษาในขั้นที่เรียกว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์ทางภาษา เป็นผู้เชี่ยวชาญทางภาษาต่อไป

ลักษณะที่ 2 ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ภาษาไทยอย่างลึกซึ้งพอที่จะนำความรู้ นั้นไปสอนผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ในขั้นนี้ต้องมีความรู้วิธีการสอนด้วย

ลักษณะที่ 3 เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจรวมทั้งฝึกฝนการใช้ภาษาจนสามารถนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการศึกษา การบันเทิง และการประกอบอาชีพ

นักภาษาศาสตร์มีความคิดว่าภาษาพูดหรือถ้อยคำที่ใช้เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้นนักภาษาศาสตร์จึงได้เริ่มวิเคราะห์และอธิบายลักษณะ โครงสร้างของภาษาไทยโดยอาศัยการศึกษาจากข้อมูลที่สามารถหาได้อย่างเป็นจริงที่สุดก็ต้องมาจากภาษาพูด แต่ด้วยเหตุที่ภาษาเขียนหรือตัวเขียนก็นับว่าเป็นข้อมูลที่สำคัญอีกส่วนหนึ่ง เพราะเหตุที่ภาษาพูดที่จะเป็นข้อมูลให้ศึกษาได้นั้นมีอายุเพียงชั่วชีวิตคนหนึ่งเท่านั้น หากจะศึกษาย้อนอดีตเป็นร้อยปีขึ้นไป จำเป็นต้องอาศัยบันทึกหรือข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ซึ่งส่วนมากก็จะบันทึกไว้ด้วยตัวเขียนแทบทั้งสิ้น

ตัวอักษรของไทยมีวิวัฒนาการมายาวนาน เริ่มแต่การคิดประดิษฐ์ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเมื่อ 700 เศษมาแล้ว แต่การศึกษาค้นคว้าด้านวิวัฒนาการของตัวอักษรไทยก็ยังมีไม่มากนัก ในขณะที่ภาษาไทยมีพัฒนาการไปอย่างไม่หยุดยั้งและเป็นไปอย่างรวดเร็วจนแทบจะตามไม่ทัน

การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติจะต้องศึกษาความเป็นมาของภาษาไทยทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งต้องศึกษาความแตกต่างของระบบต่างๆของภาษาที่ต่างสมัยกัน ระบบของภาษาดังกล่าวนั้นมีทั้งระบบเสียงและระบบไวยากรณ์ เป็นต้น อาจกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ภาษาศาสตร์เชิงประวัติว่าด้วยการศึกษาประวัติความเป็นมาหรือวิวัฒนาการของภาษานั้นเอง

วิชา 208316 (หลักสูตร พ.ศ. 2538) หรือวิชา 208432 (หลักสูตร พ.ศ.2541) วรรณนาการภาษาไทย ได้ถูกบรรจุไว้ให้เป็นวิชาเอกบังคับของนิสิตหลักสูตร ศศ.บ. สาขาวิชาภาษาไทย ซึ่งผู้เขียนรับผิดชอบสอนมาตั้งแต่ใช้หลักสูตร พ.ศ.2538 จนถึงหลักสูตรปัจจุบันคือ พ.ศ. 2541 โดยใช้ตำราหลายเล่มในการสอน ผู้เขียนมีความคิดว่าควรจะได้จัดหัวข้อให้เป็นระเบียบชัดเจน ทั้งนี้ให้สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชาเป็นสำคัญ ผู้เขียนจึงได้รวบรวมและเรียบเรียงจากหนังสือหลายเล่ม ด้วยมีความมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่านิสิตสาขาวิชาภาษาไทยและผู้สนใจประวัติความเป็นมาของภาษาไทยจักได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น

หากความดีของเอกสารประกอบการสอนฉบับนี้มีอยู่บ้าง ขออุทิศให้ปรมาจารย์ภาษาไทยทั้งปวง ขอขอบคุณศาสตราจารย์รัช ภูณโณทก และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีจรัส บุญเจือ ที่กรุณาตรวจแก้และให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำเอกสารประกอบการสอนนี้ ขอขอบคุณอาจารย์ภาควิชาภาษาไทยที่ให้แรงบันดาลใจและให้ความอนุเคราะห์น่านับการ และขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาที่ให้ทุนสนับสนุนการผลิตเอกสารประกอบการสอนฉบับนี้ แต่หากมีข้อบกพร่องและผิดพลาด ผู้เขียนขอรับไว้เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

ฉลวย มงคล

ตุลาคม 2544

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
ข้อมูลรายวิชาและแผนการสอน	ฉ
บทที่ 1 : บทนำ : ลักษณะภาษาไทย และการเปลี่ยนแปลงของภาษา.....	.1
1. ลักษณะทั่วไปของคำในภาษาไทย.....	3
1.1 คำภาษาไทยเป็นคำโดด.....	3
1.2 ภาษาไทยไม่เปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อบอกเพศ พจน์ กาล การก วาจก เมื่ออยู่ในประโยค.....	5
1.3 ภาษาไทยสร้างคำศัพท์ขึ้นมาใหม่โดยวิธีประสมคำ.....	6
1.4 ภาษาไทยใช้ระดับเสียงเปลี่ยนความหมายของคำ.....	8
2. การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย.....	8
3. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา.....	11
4. ความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทย.....	14
5. ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับภาษาไทยในปัจจุบัน.....	16
คำถามท้ายบท บทที่ 1.....	21
บรรณานุกรม.....	22
บทที่ 2 ลักษณะภาษาไทยสมัยสุโขทัย อยุธา และรัตนโกสินทร์.....	23
1. ลักษณะภาษาไทยสมัยสุโขทัย.....	24
1.1 ภาษาไทยสมัยสุโขทัย.....	24
1.2 ตัวอักษรไทยสมัยสุโขทัย.....	31
2. ลักษณะภาษาไทยสมัยอยุธยา.....	40
2.1 ภาษาไทยสมัยอยุธยา.....	40
2.2 ตัวอักษรไทยสมัยอยุธยา.....	45
3. ลักษณะภาษาไทยสมัยรัตน โกสินทร์.....	52
3:1 ภาษาไทยสมัยรัตน โกสินทร์.....	52
3.2 ตัวอักษรไทยสมัยรัตน โกสินทร์.....	60

คำถามท้ายบท บทที่ 2.....	65
บรรณานุกรม.....	66
บทที่ 3 กำเนิดตัวอักษรไทย.....	67
กำเนิดตัวอักษร.....	68
1. อักษรโพนีเซียนหรือเฟนิเซียน.....	69
2. อักษรพราหมี.....	70
3. อักษรคฤณณ์หรืออักษรปัลลวะ.....	71
4. อักษรหลังปัลลวะ.....	72
5. อักษรไทย.....	76
คำถามท้ายบท บทที่ 3.....	91
บรรณานุกรม.....	92
บทที่ 4 การปฏิวัติอักษรไทย.....	93
1. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 1: สมัยพระเจ้าลิไท.....	98
2. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 2: สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช.....	103
3. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 3: สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	107
4. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 4: สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	111
5. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 5: สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	118
คำถามท้ายบท บทที่ 4.....	127
บรรณานุกรม.....	128
บทที่ 5 การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย.....	129
การแปรของภาษา.....	130
ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา.....	132
1. การเปลี่ยนแปลงภายใน.....	132
1.1 การเปลี่ยนแปลงทางเสียง.....	133
1.2 การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์.....	137

1.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสำนวน.....	140
1.4 การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย.....	144
2. การเปลี่ยนแปลงภายนอก.....	151
2.1 คำยืม.....	151
2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านไวยากรณ์.....	156
2.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านตัวอักษร.....	157
สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย.....	158
1. ความคิดเห็นของนักภาษาศาสตร์.....	158
2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย.....	160
คำถามท้ายบท บทที่ 5.....	163
บรรณานุกรม.....	164
บทที่ 6 บทสรุป : การส่งเสริมอนุรักษ์ และปัญหาการใช้ภาษาไทย.....	165
1. การส่งเสริมอนุรักษ์ภาษาไทย.....	166
วันภาษาไทยแห่งชาติ.....	166
1.1 สมาคมรักษาภาษาไทย.....	167
1.2 โบราณคดีสมาคม.....	168
1.3 วรรณคดีสโมสร.....	168
2. ปัญหาการใช้ภาษาไทย.....	170
2.1 ปัญหาการใช้คำ.....	171
2.2 ปัญหาในการเขียน.....	182
2.3 ปัญหาในการอ่าน.....	185
คำถามท้ายบท บทที่ 6.....	193
บรรณานุกรม.....	194
บรรณานุกรม.....	196

ข้อมูลรายวิชาและแผนการสอน

รหัสและชื่อวิชา : (ภาษาไทย) 208432 วิวัฒนาการภาษาไทย
: (ภาษาอังกฤษ) 208432 Evolution of the Thai Language

จำนวนหน่วยกิต/ชั่วโมง 3(3-0-6)

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติ เพื่อพิจารณาวิวัฒนาการในเรื่องเสียง คำ ประโยค ตัวอักษร อักษรวิธี และสำนวนภาษาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน

ความมุ่งหมายรายวิชา

1. เพื่อเป็นการทบทวนความรู้เกี่ยวกับลักษณะของภาษาไทย
2. เพื่อให้เข้าใจประวัติความเป็นมาของภาษาไทย ทั้งในด้านตัวอักษร อักษรวิธี การประกอบรูปคำ และลักษณะประโยค ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน
3. เพื่อให้เข้าใจสำนวนภาษาต่างๆ
4. เพื่อให้เห็นกระแสความเปลี่ยนแปลง หรือวิวัฒนาการของภาษาไทยได้อย่างชัดเจน
5. เพื่อวิเคราะห์วิจารณ์ปัญหาการใช้ภาษาไทยในปัจจุบัน
6. เพื่อนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมสมัยต่างๆ
7. เพื่อช่วยกันอนุรักษ์ภาษาไทยให้ยั่งยืนตลอดไป

บทที่ 1

บทนำ : ลักษณะภาษาไทย และการเปลี่ยนแปลงของภาษา

ภาษาคือเสียงพูดและสัญลักษณ์ที่มนุษย์ใช้สื่อสารทำความเข้าใจกันระหว่างมนุษย์กลุ่มเดียวกัน เผ่าพันธุ์เดียวกัน ทั้งเสียงพูด และสัญลักษณ์ (ตัวอักษร ท่าทาง) ต้องเข้าใจตรงกัน สื่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

ภาษา เป็นสมบัติของมนุษย์ มนุษย์ในทุกสังคมมีภาษาเฉพาะของตน เช่นเดียวกับมีวัฒนธรรมเฉพาะของตน นักมานุษยวิทยาจัดภาษาให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม การจัดเช่นนี้ถือว่าสมเหตุสมผล เนื่องจากภาษามีคุณสมบัติทุกประการที่วัฒนธรรมอื่น ๆ มี ได้แก่ ความเป็นระบบ เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ มิใช่ได้มาโดยสัญชาตญาณ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เป็นสิ่งที่ยอมรับโดยสมาชิกของสังคม และที่สำคัญที่สุด คือเป็นสมบัติของมนุษย์เท่านั้น มนุษย์ในสมัยโบราณจะอาศัยอยู่เป็นกลุ่มเผ่าพันธุ์ขนาดย่อม ฉะนั้นความจำเป็นในการใช้คำพูดเพื่อการสื่อสารจึงมีไม่มากนัก คำส่วนใหญ่จะเป็นศัพท์พื้นๆ ที่ใช้ทำความเข้าใจกันในชีวิตประจำวัน ครั้นมนุษย์มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น มีความคิดอ่านและการพัฒนาสังคมของเผ่าพันธุ์มากขึ้น มนุษย์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำศัพท์ในการสื่อสารและเรียกสิ่งของเครื่องใช้ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ยิ่งมนุษย์เจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการมากขึ้นเท่าใด ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องคิดค้นหาคำศัพท์ (คำพูด) มากขึ้นเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงของภาษามิใช่เกิดแต่ในภาษาไทยเท่านั้น แต่ความจริงแล้ว ไม่มีภาษาใดในโลกที่คงที่เป็นหนึ่งอยู่เสมอโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา หรือแปรไปตามปัจจัยอื่นๆ ภาษาเป็นสิ่งไม่คงที่ เพราะภาษาเป็นสมบัติของสังคม ในเมื่อสังคมเป็นสิ่งไม่คงที่ ภาษาก็จะได้รับผลกระทบนี้ด้วย นักภาษาศาสตร์พบว่าภาษามักแปรไปตามปัจจัยต่างๆ ในสังคมที่ใช้ภาษานั้นๆ คือมีรูปแบบเบี่ยงเบนออกไปจากรูปเดิม หรือรูปมาตรฐาน แต่ก็ยังมีส่วนที่บ่งบอกว่าเป็นสิ่งเดียวกันกับรูปเดิม หรือรูปมาตรฐาน เช่นการออกเสียงคำว่า มหาวิทยาลัย เป็น มหาลัย นั้นเป็นตัวอย่างหนึ่งของการแปร คำทั้งสองมีความหมายอย่างเดียวกัน แต่ใช้ต่างกันตามปัจจัยทางสังคม ซึ่งอาจเป็นอายุของผู้พูด หรือความเป็นทางการก็ได้

การแปรของภาษาเกิดได้ในทุกระบบ ในระบบเสียงก็มีตัวอย่างเช่น เสียง /ช/ ปัจจุบันเกิดการแปร คือมีบางคนออกเสียง /ch/ แต่บางคนออกเสียงเป็น /sh/ เสียง ร ก็เช่นกัน บางทีเราได้ยินคนออกเสียงเป็นเสียงรว ซึ่งถือว่าเป็นมาตรฐาน บางคนออกเสียง คล้ายเสียง r ในภาษาอังกฤษ และบางคนก็ออกเสียงเป็นเสียง ล ซึ่งถือว่าไม่เป็นมาตรฐาน

ในระบบคำศัพท์ มีการแปรมากโดยเฉพาะระหว่างถิ่นต่างๆ เช่นคำว่า ดู ในภาษาไทยกลางจะแปรเป็น แล ในภาษาถิ่นใต้ และ เบ็ง ในภาษาถิ่นอีสาน เป็นต้น

ในระบบวากยสัมพันธ์ เราสังเกตเห็นการแปรระหว่างรูปประโยค เช่น พูกว่า เขากินเนื้อด้วย มีด กับ เขาใช้มีดกินเนื้อ และ เขาถูกหมากัด กับ หมากัดเขา ดังนี้ เป็นต้น

การแปรของภาษาสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมเสมอ คือในสมัยก่อนตั้งอาณาจักรสุโขทัย คนไทยยังไม่เจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการมากนัก ฉะนั้นคำพูดที่ใช้สื่อสารกันจึงเป็นคำศัพท์พื้นๆทั่วไปที่จำเป็นจะต้องใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันเท่านั้น

1. ลักษณะทั่วไปของคำในภาษาไทย

เนื่องจากภาษาไทยมาตรฐานในปัจจุบันนี้ เป็นภาษาที่พัฒนาจนเกือบจะถึงขีดสุด ตามความเจริญทางด้านวัฒนธรรมและวิทยาการ ซึ่งคนไทยได้สร้างคำศัพท์จำนวนมากมาใช้สื่อสารกัน ไม่ว่าจะคำศัพท์ทางด้านวิทยาการ กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา นอกจากนี้ศูนย์กลางการปกครองของไทยตั้งอยู่ในทำเลที่ติดต่อกับชาวต่างชาติต่างภาษาได้ดี จึงได้รับคำศัพท์ซึ่งเป็นคำยืมจำนวนมาก ทั้งภาษาบาลี สันสกฤต เขมร โดยเฉพาะในปัจจุบันภาษาอังกฤษเข้ามาจำนวนมาก ทางด้านการศึกษา วิทยาการ สิ่งประดิษฐ์ ซึ่งคำยืมเหล่านั้นจำนวนมากที่นำมาใช้ในภาษาไทยจนเป็นคำศัพท์ภาษาไทยไปแล้ว

เพื่อความสะดวกในการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงคำในภาษาไทย จึงน่าจะเข้าใจลักษณะทั่วไปของคำไทย เพื่อเป็นพื้นฐานในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1.1 คำภาษาไทยเป็นคำโดด นั่นคือ ออกเสียงพยางค์เดียวมีหลายความหมาย สื่อสารเข้าใจได้ เช่น กิน อยู่ หลับ นอน แต่ในภาษาพูดปัจจุบันพบว่ามีคำหลายพยางค์มากขึ้น ซึ่งคำเหล่านั้นมักจะเป็น “คำยืม” จากภาษาอื่น ส่วนคำไทยดั้งเดิมนั้น จะพิจารณาจาก “คำพื้นฐาน” ซึ่งนักภาษาศาสตร์ได้กำหนดคำพื้นฐานไว้ ดังนี้

1) คำที่ใช้เรียกเครือญาติ เช่น พ่อ แม่ พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย ส่วนคำว่า น้องสาว น้องชาย ลูกสาว ลูกสะใภ้ (ลูก-สาว-ใภ้) ลูกเขย เหล่านี้ เป็นคำประสม โดยนำคำโดดที่มีอยู่มาประสมกันเป็นคำใหม่ มีความหมายใหม่ ซึ่งเป็นวิธีสร้างคำเพิ่มคำศัพท์ ตามหลักไวยากรณ์ของภาษาตระกูลคำโดด

2) คำที่ใช้เรียกจำนวนนับ เช่น หนึ่ง สอง สาม สี่ ห้า...สิบ ร้อย พัน หมื่น แสน ล้าน โกลี ก็ือ (ร้อยล้าน-เหนือ-อีสาน) ตือ (พันล้าน-เหนือ อีสาน) ติว (หมื่นล้าน-อีสาน) นอกจากนี้ในภาษาถิ่นภาคเหนือ และภาคอีสาน (รวมทั้งไทยลาว) ยังเรียกลำดับลูกชายว่า “อ้าย ยี่ สาม ไส่ จั่ว ลก...และเรียกลำดับลูกสาวว่า เอื้อย อี้ อาม ใ้อ์ อัว ออก... เป็นต้น

หมายเหตุ คำที่ใช้เรียกลำดับลูกชาย ลูกสาวนั้น ชาวไทยสมัยอยุธยาใช้กันทั่วไป ดังปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวง ตอนพระไอยการลักษณะมรดก (มาตราที่ 48) ว่า

“ให้แบ่งปันทรัพย์สินมรดกนั้น โดยสัตยาณูสัง ให้แก่ญาติพี่น้องบุตรชายหญิง ลูกชายลูกเอื้อย ลูกยี่ ลูกอี่ อีกหลานเหลนสี่ ลูกอ้ายลูกเอื้อยกิน 4 ลูกยี่ลูกอี่กิน 2 ลูกอามลูกสามกินส่วนกึ่งนอก กว่ำนันปันแก่เขาให้เสมอกันโดยลำดับ...”

แสดงให้เห็นว่าสมัยอยุธยาใช้คำเรียกลำดับลูกชายลูกสาวว่า ลูกอ้าย-ลูกชายคนแรก ลูกเอื้อย-ลูกสาวคนแรก ลูกยี่-ลูกชายคนรอง ลูกอี่-ลูกสาวคนรอง ลูกสาม-ลูกชายคนที่ 3 และลูกอาม-ลูกสาวคนที่สาม ตรงกับภาษาถิ่นภาคเหนือ และภาคอีสานข้างต้น

3) คำที่ใช้เป็นสรรพนามในการพูดจากัน คำที่ใช้แทนตัวผู้พูด ผู้ฟัง และแทนตัวผู้ที่ถูกกล่าวถึง ในภาษาไทยมาตรฐานและภาษาไทยถิ่นอื่นๆ รวมทั้งภาษาไทยนอกประเทศจะใช้สรรพนามคล้ายกัน คำเหล่านี้จะเป็นพยางค์เดียวโดดๆ แม้ว่าจะเป็นสองพยางค์หรือสามพยางค์บ้าง ก็เป็นการประสมคำ ตัวอย่างเช่น อ้าย อี่ มิ่ง ภู สู เจ้า เรา ข้า เจ้า ช้อย(ข้าน้อย-อีสาน)

ส่วนคำสรรพนามในภาษาไทยมาตรฐานได้พัฒนาจนมีคำสรรพนามมากขึ้น โดยนำคำโดดมาประสมกัน แสดงถึงความนอบน้อม ความเคารพ เช่น

ข้าพเจ้า (ข้า-พระ-เจ้า)	ข้าพระพุทธเจ้า
กระผม (เกล้า-ผม)	กระหม่อม (เกล้า-หม่อม)
ข้าบาท (ข้า-พระ-บาท)	ดิฉัน (สมัยก่อนใช้เป็นสรรพนามผู้ชาย)
ใต้เท้า	ใต้ฝ่าบาท
ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท	เป็นต้น

4) คำที่ใช้เป็นกริยาสามัญ คือคำกริยาทั่วไปที่ใช้พูดจากัน จะเป็นคำโดดส่วนใหญ่ หากเป็นภาษาเขียนหรือภาษาราชการ เรามักจะเลือกสรรคำที่ไพเราะ สุภาพ จึงใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤต ฉะนั้นจึงมีคำสองพยางค์ สามพยางค์ ปะปนอยู่ในภาษาปัจจุบันบ้าง (คำกริยาสามัญนี้จะใช้ตรงกับคำภาษาถิ่นอื่นๆ แต่จะออกเสียงเพี้ยนกันบ้าง ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของภาษาถิ่น) ดังนี้

ภาคกลาง	เหนือ	อีสาน	ใต้
คิด	กิด	คึด(ซึด)	คิต(ซิต)
ร้าย	ฮ้าย	ฮ้าย	ร้าย(ร่าย)
ร้าย	ฮ้าง	ฮ้าง	ร้าย
ช้ง (เกลียดช้ง)	จ้ง	ช้ง	ช้ง
ช่วย	โจ้ย, จัวย	ช้อย (ชอย)	ช่วย
ฉก (ฉกฉ้วง)	จก	จก	ฉก (ฉะกะกั)
วี (พัดวี)	วี	วี	วี (เว)

5) คำที่ใช้เรียกชื่อธรรมชาติทั่วไป คำเรียกชื่อธรรมชาติในภาษาไทยไม่ว่าภาษาไทยมาตรฐาน หรือภาษาไทยถิ่น จะเป็นพยางค์เดี่ยวโดดๆ เช่นเดียวกัน ส่วนใหญ่จะใช้คำตรงกัน แต่ออกเสียงเพี้ยนไปบ้างตามธรรมชาติของภาษาถิ่น ตัวอย่าง

ภาคกลาง	ภาคเหนือ	ภาคอีสาน	ภาคใต้
ช้าง	จ้าง	ช่าง	ฉ่าง
บ่าว(เจ้าบ่าว)	บ่าว(ชายหนุ่ม)	บ่าว(ชาย)	บ่าว (พี่ชาย น้องชาย)
เปลว (ไฟ)	เปี้ยว	แป่ว	เปลว
เอว	แอว	แอว	แอว
ราก (ไม้)	ฮาก	ฮาก	ราก (ระก)

1.2 ภาษาไทยไม่เปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อบอกเพศ พจน์ กาล การก วาก เมื่ออยู่ในประโยค ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของภาษาตระกูลคำโดด (เช่นเดียวกับภาษาจีนและภาษาเขมร) ส่วนภาษาบาลีสันสกฤต และภาษาอังกฤษ ต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อแสดงเพศ พจน์ กาล การก วาก เมื่ออยู่ในประโยค ฉะนั้นเราจึงเรียนภาษาอังกฤษ ภาษาบาลี และสันสกฤต ยากกว่าภาษาจีน และภาษาเขมร นั่นคือเมื่อเรารู้คำศัพท์ของภาษาจีน และเขมร เราสามารถเรียงลำดับคำในประโยคตามระบบไวยากรณ์ไทยได้เลย แต่ภาษาที่มีวิภัติปิปัจจัยดังกล่าวจะต้องเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ให้ตรงกับหน้าที่ที่จะอยู่ในประโยคนั้นๆ ตัวอย่าง

เขา (สรรพนาม) ในภาษาไทยเมื่ออยู่ในประโยคไม่ต้องเปลี่ยนรูปคำ เขา (ผู้ชาย) เขา (ผู้หญิง) เหมือนภาษาอังกฤษ he she เมื่อจะแสดงความเป็น “เจ้าของ” ต้องเปลี่ยนรูปคำเป็น his her เป็นต้น

ส่วนคำกริยาของไทย เมื่ออยู่ในประโยคไม่ต้องเปลี่ยนรูปเพื่อบอกกาล (Tense) ว่าเป็น ปัจจุบันกาล อดีตกาล และอนาคตกาล เป็นต้น แต่เราสามารถใช้อื่นๆมาช่วยเพื่อแสดงกาลได้ เช่น กำลังกิน-ปัจจุบันกาล กินแล้ว-อดีตกาล จะกิน - อนาคตกาล

การบอกพจน์ (พหูพจน์ เอกพจน์) คำในภาษาไทยไม่เปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อบอกจำนวน (พหูพจน์) ดังภาษาอังกฤษที่เติม -s หรือ -es ที่คำนามพหูพจน์ แต่มีคำช่วยอื่นๆมาประกอบคำนามว่ามีจำนวนมาก เช่น หลายคน สิบคน คนทั้งหลาย ฯลฯ และเมื่อเป็นประธานของประโยคก็ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนรูปคำทั้งประธานและกริยาของประโยคเพื่อแสดงว่าเป็นพหูพจน์ หรือเอกพจน์ อีกด้วย

ส่วนการก และวาก นั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปคำที่เป็นประธาน หรือเป็นกรรมของประโยค ซึ่งต้องสัมพันธ์กับคำที่ทำหน้าที่เป็น กริยา ของประโยคด้วย เรื่องดังกล่าวคำในภาษาไทยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปคำศัพท์ใดๆเพื่อบอกว่า คำนี้เป็นประธาน (กรรมการก) คำนี้เป็นกรรม (กรรมการก) แต่ภาษาไทยจะใช้วิธีการเรียงคำในประโยคแทนการเปลี่ยนแปลงรูปคำ

ศัพท์เพื่อบอกการดั่งกล่าว โดยสรุปแล้ว ประธานของประโยคจะวางไว้หน้าประโยค และอยู่หน้าคำกริยาเสมอ และคำที่ทำหน้าที่เป็นกรรมจะต้องวางอยู่หลังคำกริยาเสมอ (ยกเว้นบางประโยคที่วางกลับกันระหว่างประธานและกรรมได้ หากคำกริยานั้นมีคำว่า “ถูก” มาประกอบเป็น “กริยานุเคราะห์” เช่น แมวถูกหมากัด)

1.3 ภาษาไทยสร้างคำศัพท์ขึ้นใหม่โดยวิธีประสมคำ การสร้างคำศัพท์ใหม่เมื่อมีความจำเป็นจะต้องใช้คำเพิ่มเติม เมื่อสังคมมนุษย์เจริญรุ่งเรืองมากขึ้น ทางด้านวิทยาการ ด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือทางด้านการศึกษา การสร้างคำโดยวิธีประสมคำ คือนำคำมูล (คำเดิม) ที่ใช้ทั่วไปอยู่แล้วมารวมกันเพื่อให้เกิดเป็นคำใหม่ มีความหมายอย่างใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคำมูลเหล่านั้นจะแสดงลักษณะ สัตว์ฐาน หรือเค้าความหมาย หรือความหมายโดยนัยของคำประสมที่เกิดขึ้นใหม่ มีความหมายใหม่ เช่น เมื่อมีสิ่งประดิษฐ์สมัยใหม่เข้ามา คนไทยก็ใช้คำมูลมารวมกันเพื่อเรียกชื่อสิ่งประดิษฐ์เหล่านั้น ตัวอย่าง

ผู้เย็น ไฟฟ้า รถยนต์ รถไฟ เรือยนต์ เครื่องบิน ปืนใหญ่ พัดลม แผ่นเสียง ถนนลอยฟ้า หลอดไฟ โคมไฟ ท่าเรือ สถานีรถไฟ

แต่กระนั้นก็ตามจะเห็นว่า คำศัพท์บัญญัติจำนวนมากไม่ใช่คำพื้นฐานดังกล่าวข้างต้น คำศัพท์บัญญัติมักจะสร้างขึ้นโดยผู้รู้ ซึ่งมักจะไม่ใช่คำมูล (คำพื้นฐาน) มารวมกัน แต่กลับนิยมใช้คำบาลีสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทยอยู่ก่อนแล้วมาสร้างเป็นคำใหม่เพื่อใช้เรียกชื่อสิ่งประดิษฐ์ใหม่หรือศัพท์ทางวิชาการ คำเหล่านี้คนไทยทั่วไปไม่ค่อยได้ใช้กันอย่างกว้างขวาง แต่จะใช้ในวงการแพทย์ วงการการศึกษา วงการผู้รู้ เป็นต้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โลกาภิวัตน์ ปฏิรูป ภาวะอากาศ วิทยาศาสตร์ โลกทัศน์ เจตคติ จินตนาการ สุนทรียศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สัญลักษณ์ วิฤทธิการณณ์ วุฒิสภา อธิปไตย รัฐมนตรี อัดโนมัติ โทรทัศน์ วิทย์ ไพรณณีย์ โทรเลข โทรศัพท์ โทรสาร ฯลฯ

หมายเหตุ ตัวอย่างคำศัพท์ข้างต้นนี้ เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นคำศัพท์ในภาษาไทยเช่นเดียวกัน แต่ไม่ใช่ “คำประสม” ตามระบบการสร้างคำแบบภาษาตระกูลคำโดด เพราะคำที่นำมา รวมกันนั้นเป็นคำภาษาบาลีสันสกฤต ที่เข้ามาอยู่ในภาษาไทย และเรายอมรับเป็น “คำศัพท์ไทย” ด้วย ฉะนั้นเมื่อคำบาลี สันสกฤต จำนวนมากถูกนำมาใช้ในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย ย่อมนำเอาไวยากรณ์บาลีและสันสกฤตมาด้วย คือการสร้างคำโดยวิธี “สมาส” และ “สนธิ” ฉะนั้นวิธีสมาส และสนธิ จึงถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยแบบหนึ่ง จัดอยู่ในการเปลี่ยนแปลงทางด้านไวยากรณ์

การสร้างคำใหม่โดยวิธีประสมคำนั้น คือการนำเอาคำมูลมาประสมกันเพื่อให้เกิดคำใหม่ มีความหมายใหม่ ซึ่งมีหลายวิธีด้วยกัน ดังนี้

1) คำประสม คือการนำคำมูลสองคำขึ้นไปมาประสมกันเพื่อให้เกิดคำใหม่ มีความหมายใหม่ ดังกล่าวข้างต้น คำประสมนี้เป็นการสร้างคำและพัฒนาคำศัพท์ภาษาไทยมากที่สุด ตัวอย่าง

ใจดี ใจร้าย ใจเย็น ดีใจ เย็นใจ ใจแข็ง ใจดำ ใจจืด ใจร้อน ขี้ใจ ใจน้อย น้อยใจ ใจใหญ่ ใจอ่อน ใจแข็ง แข็งใจ อ่อนใจ แม่น้ำ แม่ทัพ แม่เหล็ก แม่เล่า แม่ค้า แม่นม แม่งาน แม่กอง

ข้อสังเกต คำว่า “ใจ” เป็นคำหลักที่นำคำอื่นมาประสมจะเกิดความหมายใหม่ ที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ส่วนคำว่า “แม่” ใช้คำอื่นมาประสมจะแสดงความหมายของ “แม่” ว่า ใหญ่ หรือ เป็นหัวหน้า

2) คำซ้อน คือการนำคำมูลมาประสมกัน เพียงแต่คำมูลเหล่านั้นมีความหมายใกล้เคียงหรือความหมายเหมือนกัน จึงเรียกชื่อใหม่ว่า “คำซ้อน” เมื่อนำคำมูลที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือเหมือนกันมาประสมกันแล้ว ต้องเกิดคำใหม่ที่มีความหมายใหม่ จึงจะเป็นการสร้างคำศัพท์ เช่น

ดูแล (รักษา เลี้ยงดู)	ยืนยัน (รับรองความถูกต้อง)	ร้องเรียน (แจ้งความเดือดร้อน)
ปิดบัง (ไม่เปิดเผย)	ครอบงำ (ปิดบังความคิดเห็น)	อบรม (สั่งสอนขัดเกลานิสัย)
ชื่อตรง (คนชื่อสัตย์)	ชื่อสัตย์ (นิสัยคนดี คนซื่อ)	สอดคล้อง (ตรงกัน)

ฯลฯ

คำซ้อนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่แสดงความหมายใหม่เด่นชัด แต่แสดงความหมายเดิมของคำมูลให้มีความหมายหนักแน่นกว่าเดิมที่อยู่โดดเดี่ยว หรือเป็นการซ้ำคำซ้ำความหมายให้เด่นชัดยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง

เคืองแค้น	โกรธแค้น	เหลียวแล	เลือกสรร	อ้วนพี
พัควี	เสียหาย	ซ่อนเร้น	ฉกฉวย	ชอกช้ำ
ปกปิด	กิดคะเน็ง			

ฯลฯ

3) คำคู่ และคำซ้ำ เป็นการสร้างคำของภาษาไทยอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นการเพิ่มคำศัพท์ในภาษาไทย “คำคู่” หากจะอยู่อิสระโดดๆ มักไม่ค่อยจะแสดงความหมาย หากนำมาใช้คู่กันก็จะสื่อความหมายได้ เช่น จู๊จู้ จู๊จู้ จุกจิก จุกจิบ จอแจ ยู๊ ยู๊ โดกเดก ฯลฯ ส่วน “คำซ้ำ” คือการซ้ำเสียงเพื่อแสดงความหมายที่เด่นชัดขึ้น หรือบางครั้งแสดงความหมายหย่อนลง เช่น คีๆ เป็ๆ อยากๆ คำๆ แดงๆ สวยๆ งามๆ ฯลฯ

1.4 ภาษาไทยใช้ระดับเสียงเปลี่ยนความหมายของคำ ภาษาตระกูลอื่นๆ เช่น ตระกูลอินโด-ยุโรป ได้แก่ภาษาในกลุ่มประเทศยุโรป และภาษาในประเทศอินเดีย (รวมภาษาบาลี และสันสกฤตด้วย) จะไม่ใช้วิธีการเปลี่ยนระดับเสียงวรรณยุกต์เพื่อแปรความหมายของคำเหมือนภาษาไทยและภาษาจีน ซึ่งถ้าออกเสียงวรรณยุกต์เปลี่ยนไปความหมายจะเปลี่ยนทันที เช่น มา ม้า หมา ฉะนั้นการที่มีเสียงวรรณยุกต์เปลี่ยนความหมายนี้ จึงเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของภาษาไทย สรุปว่า คำที่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับส่วนใหญ่เป็นคำภาษาไทยพื้นฐาน (ไม่ใช่คำยืมภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาเขมร)

2. การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย

ภาษาเป็นประจุกเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสารแสดงความในใจซึ่งกันและกัน ฉะนั้นภาษาจึงเกิดปรากฏการณ์ในการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่ว่าภาษาใด และภาษาที่มีการใช้สื่อสารกันมากย่อมมีการเปลี่ยนแปลงมาก โดยเฉพาะคำที่ใช้พูดจากันในชีวิตประจำวันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วกว่าคำที่มีการใช้น้อย คำบางคำนิยมใช้กันเสมอๆ ในสมัยหนึ่ง คำนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในสมัยนั้น (ทั้งทางด้านเสียงและความหมาย) ครั้นต่อมาอีกยุคหนึ่งสมัยหนึ่ง คนกลับไม่นิยมใช้คำนั้นๆ เนื่องจากมีคำอื่นที่มีความหมายเหมือนกัน หรือมีความหมายตรงกันกว่าเข้ามาแทนที่ หรืออาจจะนำคำภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้ในแง่ความหมายนั้นๆ จึงทำให้คำๆ นั้นมีความสำคัญลดลง ต่อมาอีกยุคหนึ่งคนรุ่นหลังไม่ได้ใช้คำๆ นั้น จึงทำให้คำๆ นั้นไม่มีผู้รู้จัก และไม่ได้เคยใช้กันเลย ลักษณะเช่นนี้แสดงว่าคำๆ นั้น ตายไป หรือ เป็นศัพท์สูญ (Loss Vocabulary) คงมีปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณที่คนสมัยก่อนจารึกเอาไว้เท่านั้น เช่น “กูไปที่บ้าน ท่เมือง ได้ปั่วได้นาง ได้เงื่อนได้ทอง...” จะพบว่าคำว่า ท่ ปั่ว ได้ตายไปแล้ว คนในยุคปัจจุบันนี้ไม่มีใครใช้คำเหล่านี้ ส่วนคำว่า เงื่อน (เงิน) นั้น มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง คือเสียงสระเปลี่ยนไป ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ กล่าวคือ มีคำเกิดขึ้นมาใหม่ มีคำที่เลิกใช้ไปแล้ว และมีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำ

อีกประการหนึ่ง ในสมัยก่อนนั้น คนเรามีความจำเป็นที่จะใช้คำในการสื่อสารกันจำนวนไม่มากนัก ครั้นต่อมามนุษย์มีความคิดกว้างขึ้น มีการศึกษา มีวัฒนธรรมสูงขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำในการสื่อสารความในใจกันมากขึ้น มนุษย์ก็นำคำที่มีอยู่แล้วมาเสริมสร้างให้มีแง่ความหมายที่ละเอียดอ่อนยิ่งขึ้น เพื่อใช้ให้ตรงแง่ความคิดของมนุษย์ คำๆ นั้นจึงมีความหมายเพิ่มขึ้นมา เช่น คำว่า กิน มนุษย์ก็เอาลักษณะเด่นของคำว่า กิน มาใช้ในแง่ความหมายว่า โกง หรือคอร์รัปชัน ฉะนั้นคำว่า กิน จึงมีความหมายเพิ่มขึ้น ลักษณะเช่นนี้เรียกว่า กลายความหมาย หรือการเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมายของคำ

คนไทยเมื่อพัฒนาสังคมมาได้ระยะหนึ่ง ย่อมมีความจำเป็นที่จะใช้คำเพิ่มขึ้น จึงมักจะนำคำมูลมารวมกันเป็นคำใหม่ เช่น ขนตา (ขน-ตา) ขนคิ้ว (ขน-คิ้ว) ขนจมูก (ขน-จมูก) ขนหัว (ขน-หัว) กรณีคำว่า “ขนหัว” คงใช้อยู่ระยะหนึ่ง ภายหลังมีคำว่า “ผม” มาแทนที่ความหมาย “ขนหัว” แต่ก็ยังเหลือใช้อยู่ในประโยคว่า “ตกใจจนขนหัวลุก” แสดงว่า “ผม” เข้ามาใช้แทนที่ “ขนหัว” จนคนไทยลืมใช้ไปนานแล้ว ขนหัว จึงเป็นศัพท์สูญในภาษาไทยปัจจุบัน แต่ภาษาไทยขาว และไทยลื้อในสิบสองปีนายังเรียก “ผม” ว่า “ขนหัว”

กรณีคำว่า “งาย” ภาษาถิ่นเหนือ และอีสานยังใช้ในปัจจุบัน แปลว่า “เวลาเช้า” เรียกอาหารเช้าว่า กินข้าวงาย ส่วนภาษาถิ่นภาคใต้ยังแสดงความหมายว่า “ช่วงเวลา” เช่นเรียกเวลาช่วงเช้าว่า “งายเช้า” และเรียกเวลาตอนเย็นว่า “งายเย็น” ส่วนภาษาไทยมาตรฐานนั้นยังใช้กันมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 2 (คือสมัยที่ชำระเรื่อง เศสกาเรื่องขุนช้างขุนแผน) ยังปรากฏเนื้อความอยู่ในเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนหนึ่งว่า

“..... นี่ศรีมาลาไปไหนหาย
 พ่อแผนจะไปแต่ในงาย สายแล้วไม่ยกสำหรับมา”

แสดงว่าคนกรุงเทพฯ สมัยรัชกาลที่ 2 ยังเข้าใจความหมายของคำว่า “งาย” และยังคงใช้พูดจากันในชีวิตประจำวันอยู่ กวีจึงใช้คำว่า “งาย” ในบทเสภาดังกล่าวข้างต้น แต่ปัจจุบันนี้ไม่มีผู้ใดเข้าใจคำว่า “งาย” ไม่ว่านักวิชาการด้านภาษาไทย และด้านวรรณคดี แต่คำๆ นี้ยังบันทึกอยู่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงพอที่จะสืบค้นหาความหมายได้บ้าง

ส่วนภาษาไทยที่ใช้พูดจากันในปัจจุบัน คำในภาษาย่อมเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ออกเสียงง่ายขึ้น หรือเสียงย่อมหดสั้นลง เรียกว่า “การกร่อนเสียง” นักภาษาศาสตร์จะเรียกว่า “เสียงสูญ” เช่น

ฉันใด	-	โฉน (ฉันโน)	ผู้ใด	-	ไพ ไผ
อันไร	-	อะไร	หรือไม	-	ไหม มะ
แมง	-	แมง	ทีเดียว	-	เทียว
จริงทีเดียว	-	จริงเจียว	ถ้าว่า	-	ทว่า
เมื่อริน	-	มะริน	เพื่อว่า	-	ผิวว่า

ฯลฯ

ในลักษณะตรงกันข้าม คำโดดที่ออกเสียงไม่สะดวกปาก คนไทยมักจะเติมหน่วยเสียงที่ไม่มีมีความหมายหน้าคำเพื่อให้สะดวกในการออกเสียง แต่ไม่ได้เปลี่ยนความหมายแต่อย่างใด ตัวอย่าง

เติม /อิ/ หน้าคำ อิกา อีเห็น อีแก้ง อีแร้ง อีจู้ อีแอน

เติม /ประ/ หน้าคำ ประกอบ ประสบ ประจุ ประลอง ประคอง

ฯลฯ

เมืองไทยตั้งอยู่ชายทะเลสามารถติดต่อกับชนชาติอื่นภายนอกได้โดยง่าย โดยเฉพาะชาติที่มีความเจริญทางด้านวิทยาการ จึงมีความสัมพันธ์กับต่างชาติเสมอมาทุกยุคทุกสมัย เช่น สมัยสุโขทัย และสมัยอยุธยา ชนชาติไทยมีความใกล้ชิดกับชาวอินเดียและศรีลังกา โดยชาวไทยรับศาสนาพุทธมาเป็นศาสนาประจำชาติ ฉะนั้นภาษาบาลีอันเป็นภาษาประจำพุทธศาสนาจึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภาษาไทย รวมทั้งภาษาสันสกฤตซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในวรรณคดี จึงเข้ามาปะปนกับภาษาไทย จนคำบาลีสันสกฤตจำนวนมากเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภาษาไทยตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ฉะนั้นการที่ภาษาของชนชาติอื่นเข้ามาปะปนกับภาษานั้นเป็นไปตามธรรมชาติของการพัฒนาการด้านภาษา โดยเฉพาะภาษาของชาติที่มีวัฒนธรรมของชาติที่มีวัฒนธรรมสูงกว่าย่อมมีอิทธิพลต่อภาษาของชาติที่มีวัฒนธรรมด้อยกว่า โดยปกติการปะปนทางภาษานั้นมีอยู่ 2 ลักษณะดังนี้

1. ภาษาที่มีอิทธิพลเหนือกว่ามีอิทธิพลเข้าไปเปลี่ยนแปลงภาษาที่มีอิทธิพลด้อยกว่า ลักษณะนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงไปตามทฤษฎีซูเปอร์สตรัทึม (Superstratum)

2. ภาษาที่มีอิทธิพลด้อยกว่า มีอิทธิพลเข้าไปเปลี่ยนแปลงทางภาษาของภาษาที่มีอิทธิพลเหนือกว่า ลักษณะเช่นนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงไปตามทฤษฎีซับสตรัทึม (Substratum)

การเปลี่ยนแปลงโดยรับอิทธิพลของภาษาอื่นเข้ามาปะปนนั้น ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะใดๆก็ตาม เป็นเหตุให้ภาษาที่รับเอาภาษาอื่นเข้าไปนั้นมีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา เช่นในภาษาไทยมีการรับคำภาษาบาลีและสันสกฤต หรือภาษาเขมรเข้ามาปะปน และในปัจจุบันมีการนำเอาภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ปะปนกับคำภาษาไทย คำของภาษาเหล่านี้ย่อมทำให้ภาษาไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเสียง วงศัพท์ และระบบไวยากรณ์ เช่น

คำว่า ดี ในความหมายในสมัยสุโขทัยนั้น มีความหมายกว้าง หมายถึง ดี สุขสบาย อุดมสมบูรณ์ เช่น “เมืองสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” คำว่า ‘ดี’ ในที่นี้มีความหมายว่า อุดมสมบูรณ์ มากกว่าความหมายดี ในปัจจุบัน หรือในภาคอีสานใช้คำว่า ดี ในแง่ความหมายว่า สุขสบาย เช่น อยู่ดีมีเฮง หมายความว่าอยู่สุขสบาย หรือในเอกสารจารึกโบราณ เรื่อง ฟ้าเนียง (อีสาน) ใช้คำว่า ดี ในแง่ความหมายว่า สุขสบาย อยู่เนืองๆ เช่น “เมื่อก่อนนี้ ข้าน้อยอยู่ดี” แต่ในปัจจุบันนี้ คำภาษาบาลี และสันสกฤตเข้ามาแทนที่ความหมายของคำว่า ดี ไปบางแง่ความหมาย ทำให้ในปัจจุบันนี้ความหมายของคำว่า ดี จึงแคบลง กล่าวคือ มีคำว่า อุดมสมบูรณ์ มาแทนที่ความหมายส่วนหนึ่งไป และมีคำว่า สุขสบาย มาแทนที่ความหมายอีกส่วนหนึ่งไป ฉะนั้นความหมายของ “ดี” จึงเหลือเพียง ดีงาม ความดี เท่านั้น

การที่นำเอาคำภาษาเขมรเข้ามาปะปนกับภาษาไทย ก็เป็นเหตุให้ภาษาไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านรูปคำ ความหมาย และระบบไวยากรณ์ เช่น นำคำว่า เดิน (เดิน) ของภาษาเขมร เข้าใช้แทนที่ความหมายของคำว่า ย่าง จนหมด ฉะนั้นคำว่า ย่าง จึงต้องกลายความหมายไปใช้ในลักษณะอื่น คือมีความหมายว่า ก้าวเท้า เช่น ย่างเท้าก้าวเดิน เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้ เรียกว่าความหมายย้ายที่

การที่นำเอาภาษาบาลีและสันสกฤตเข้ามาใช้ในภาษาไทยนั้นย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวงศัพท์ ความหมาย ดังที่กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบไวยากรณ์อีกด้วย เช่น คำสมาส เป็นต้น ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของภาษาไทย เช่น นิยมเพิ่มเสียงสระ อะ กลางคำเหมือนกับคำสมาส ของภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น ผลไม้ เทพเจ้า ราชวัง ตกใจ (ตกกะใจ) จักจั่น (จักกะจั่น) เป็นต้น (สองคำหลังอาจจะเป็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยเราเอง)

การที่เอาภาษาอังกฤษเข้ามาปะปนกับภาษาไทยนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงวงศัพท์ ตลอดจนระบบไวยากรณ์ เช่น มีการเติมเสียง /ซ/ ในคำพหูพจน์ เช่น ยากซ์ และมีการนิยมใช้ลักษณนามเปลี่ยนไป เช่น เปลี่ยนจาก นาม-จำนวน-ลักษณนาม เป็น จำนวน-นาม ตัวอย่าง สิบสองนักการเมือง สามผู้สื่อข่าว สองรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ ซึ่งไวยากรณ์เดิมของไทยไวนิยมใช้แบบแผนนี้

3. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา (Rule of Language Change)

การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยดังที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้น เป็นธรรมชาติของภาษาทุกภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงมากบ้างน้อยบ้าง นั่นคือชนชาติใดที่ไม่ค่อยจะติดต่อกับชนชาติอื่น ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ส่วนชนชาติที่เดินทางติดต่อกับชาติอื่นๆ หรือมีความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงมากกว่า ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษานี้ นักภาษาศาสตร์ได้ศึกษากระบวนการเปลี่ยนแปลงของภาษาต่างๆ และได้เสนอทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาไว้ดังนี้

3.1 การเปลี่ยนแปลงภายใน (Internal Change) หมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง หน่วยคำ หน่วยเสียง ของภาษานั้นๆ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติและอิทธิพลของภาษาของตน หากได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นๆ ที่เข้ามาปะปนไม่ การเปลี่ยนแปลงภายในของภาษาทั่วไปมีลักษณะดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง (Sound Change) คือการเปลี่ยนแปลงหน่วยเสียงของคำให้ต่างไปจากคำเดิมโดยเจตนา หรือไม่เจตนาก็ตาม เป็นผลให้คำนั้นออกเสียงเพี้ยนไป ต่างไปจากเสียงเดิม หลายกรณี ดังนี้

(1) การลดเสียง หรือเสียงกร่อน หรือเสียงหาย

- (2) การเพิ่มเสียง
- (3) การสับเสียง
- (4) การชดเชยเสียง

2) การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ (Vocabulary Change) คือหน่วยคำที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีความหมายเปลี่ยนไป หรือมีคำอื่น ๆ มาใช้แทนที่ความหมายบางส่วน หรือแทนที่ความหมายทั้งหมด กรณีที่มีคำอื่นมาแทนที่ความหมายทั้งหมด คำเหล่านั้นจะเลิกใช้ไปในที่สุด

3) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย (Semantic Change) คือความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป แต่เสียงของคำยังคงเดิม การเปลี่ยนแปลงความหมายนี้ไม่มีการผูกพันกับเสียง นั่นคือเสียงคงที่แต่ความหมายเปลี่ยนไป โดยทั่วไปนักภาษาศาสตร์จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมาย 3 ลักษณะ ดังนี้

- 3.1 ความหมายแคบเข้า
- 3.2 ความหมายกว้างออก
- 3.3 ความหมายย้ายที่

3.2 การเปลี่ยนแปลงภายนอก (External Change) คือการเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นที่มีความสัมพันธ์สืบทอดวัฒนธรรมกันมาแต่สมัยโบราณ ภาษาที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาแต่สมัยอดีต ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤต และภาษาเขมร ส่วนในปัจจุบันภาษาอังกฤษมีอิทธิพลต่อภาษาไทยมากเพราะชาติตะวันตกมีความเจริญด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษา และวิทยาการสมัยใหม่ นักวิชาการไทยที่ศึกษาวิทยาการจากตะวันตก จึงมักนำคำภาษาอังกฤษเข้ามาปะปนกับภาษาไทย ทั้งคำศัพท์ทางวิชาการ ตลอดจนคำศัพท์ทั่วไป นอกจากนี้คนไทยรุ่นใหม่มักนิยมพูดภาษาอังกฤษปนกับภาษาไทย อันเป็นสาเหตุให้มีคำภาษาอังกฤษเข้ามาปะปนมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อมวลชนมีอิทธิพลในการเผยแพร่คำเหล่านั้น จึงพบว่าคำภาษาอังกฤษมีอิทธิพลต่อภาษาไทยเป็นทวีคูณ

การที่ภาษาต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลต่อภาษาไทย อันเป็นผลให้ภาษาไทยเปลี่ยนแปลงทั้งคำศัพท์ และไวยากรณ์ นักภาษาศาสตร์เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งมีขบวนการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

1) คำยืม (Loan Words) คือการนำคำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย โดยปรับเสียงให้เหมาะสมกับภาษาไทยบ้าง เปลี่ยนแปลงความหมายบ้าง คำยืมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาไทย ได้แก่

- ก. ภาษาบาลี สันสกฤต
- ข. ภาษาเขมร
- ค. ภาษาอังกฤษ

ง. ภาษาจีน

จ. ภาษาอื่นๆ ได้แก่ ภาษาชวา ภาษามลายู ภาษาโปรตุเกส ฯลฯ

ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร เพราะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาไทยมาก ทั้งวงศัพท์ และไวยากรณ์

2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านไวยากรณ์ (Grammar Change) คือการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของภาษาไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงระบบการสร้างคำ นั่นคือ คำยืมภาษาต่างประเทศที่เข้ามามีอิทธิพลต่อระเบียบไวยากรณ์ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาอังกฤษ (ส่วนภาษาจีนมีโครงสร้างเดียวกับภาษาไทย คำยืมภาษาจีนจึงกลมกลืนกับไวยากรณ์ไทย) ซึ่งคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตนั้นได้นำวิธีการสร้างคำมาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทยด้วย คือ คำสมาส ส่วนคำยืมภาษาเขมรนั้นก็ได้นำวิธีการสร้างคำแบบภาษาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทยที่เรียกว่า คำแผลง

3.3 การเปลี่ยนแปลงด้านตัวอักษร (Palaeographic Change) นักภาษาศาสตร์จะไม่ให้ความสำคัญเรื่องตัวอักษรเหมือนกับภาษาพูด เพราะเห็นว่าตัวอักษรของชาติต่างๆนั้นบันทึกเสียงได้ไม่ตรงกับเสียงพูด จึงคิดสัญลักษณ์แทนเสียงพูดขึ้นมาใหม่ เรียกว่า “**สัทอักษร**” และเห็นว่ามีประสิทธิภาพในการจดบันทึกเสียงพูดได้ดีที่สุด

ถึงอย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องพัฒนาการของภาษาไทยตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาดังกล่าวข้างต้นนั้นหาได้ครอบคลุมถึงวิวัฒนาการของภาษาไทยโดยรวมไม่ หากไม่ได้กล่าวถึงเรื่อง วิวัฒนาการของอักษรไทย เพราะเหตุว่าภาษาพูดและภาษาเขียน (ตัวอักษร) ของไทยนั้นได้มีพัฒนาการควบคู่กันเสมอมาทุกยุคทุกสมัย อีกประการหนึ่ง ตัวอักษรคือลายเส้นขีดเขียนเป็นรูปสัญลักษณ์ใช้สื่อความหมายแทนเสียงพูด ซึ่งคนในสังคมนั้นยอมรับและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ตรงกัน ฉะนั้นภาษาพูดและภาษาเขียนของไทยจึงมีวิวัฒนาการเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันเสมอมา

ชนชาติที่มีตัวอักษรใช้บันทึกแทนเสียงพูดนั้น แสดงว่าเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมเจริญรุ่งเรืองมากเพราะตัวอักษรนั้นเป็นการพัฒนาอันยิ่งใหญ่ทางด้านภาษาของมนุษย์ ซึ่งใช้ระยะเวลาอันยาวนานที่จะพัฒนาความคิด ประดิษฐ์สัญลักษณ์มาใช้แทนภาษาพูดได้ และสามารถจดบันทึกความรู้ ความคิดเห็นและเหตุการณ์ในสังคมสืบต่อมา

พ่อขุนรามคำแหงได้ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นมาใช้ในสมัยสุโขทัยเมื่อ พ.ศ.1826 ซึ่งมีอายุประมาณ 700 ปีเศษ แต่รูปสัณฐานของอักษรไทยปัจจุบันก็พัฒนาต่างไปจากอักษรต้นแบบคือลายสือไทย มากจนอ่านกันไม่ได้ หากผู้อ่านไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรวิทยาหรือนักอักษรศาสตร์

นอกจากนี้ยังพบว่าโบราณจารย์ของไทยใช้ **อักษรขอม** เขียนพระธรรมคัมภีร์ และตำราวิชาการควบคู่กับ **ลายสือไทย** ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ฉะนั้นอักษรขอมที่ใช้เขียนภาษาไทยนั้นจึงเป็นหัวข้อสำคัญอีกเรื่องหนึ่งในการอธิบายเรื่องพัฒนา- การของภาษาไทย

(การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในด้านต่างๆจะกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 5)

4. ความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทย

การสืบทอดวัฒนธรรมไทยให้ดำรงไว้เป็นมรดกไทยสืบทอดไปนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาถึงพัฒนาการของวัฒนธรรมด้วย เพราะวัฒนธรรมของสังคมทั่วไปแผ่ขยายได้ และสามารถถ่ายทอดจากสังคมหนึ่ง ไปยังอีกสังคมหนึ่ง พัฒนาการของวัฒนธรรมมี 3 ประการ คือ

1. การสะสมวัฒนธรรม มนุษย์เกิดในวัฒนธรรม อยู่ในวัฒนธรรมและสะสมวัฒนธรรม จากสิ่งแวดล้อม โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการบอกเล่าและบันทึกวัฒนธรรมไว้
2. การปรับปรุงวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตตามยุคสมัย โดยการเลือกสรรสิ่งที่ดี แก้ไขปรับปรุงสิ่งที่ไม่เหมาะสม และเสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานสิ่งเก่าเพื่อรักษาเสถียรภาพและบุคลิกลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของสังคมไว้ การปรับปรุงดังนี้จึงจะสามารถจัดความสับสนขัดแย้งทางวัฒนธรรม ผสมผสานให้ดีขึ้นโดยไม่ละทิ้งวัฒนธรรม
3. การสืบทอดวัฒนธรรม คือการถ่ายทอดความเจริญงอกงามอย่างต่อเนื่องกัน โดยใช้ภาษาซึ่งถือเป็นหัวใจของวัฒนธรรมเพราะเป็นเครื่องมือในการสะสมปรับปรุงและสืบทอดวัฒนธรรมไว้เป็นสมบัติอันล้ำค่าของชาติ

วัฒนธรรมไทยมีลักษณะเช่นเดียวกันกับวัฒนธรรมอื่น คือต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงอยู่เสมอตามยุคสมัย โดยยึดหลักว่าการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ควรตั้งอยู่บนรากฐานของสิ่งเก่า มิฉะนั้นจะถูกผสมกลมกลืนเสียจนสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ การปลูกฝังให้อนุรักษ์วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดี แต่การสร้างความเป็นชาตินิยมจนเกินไปย่อมก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคมได้ การสืบทอดวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องละเอียดลึกซึ้ง ต้องคำนึงถึงการยอมรับอย่างเต็มใจของคนส่วนใหญ่ ทำความเข้าใจและเสริมสร้างทัศนคติที่ดีงามต่อวัฒนธรรมไทย ให้เห็นความสำคัญว่ามีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม ดังนี้แม้จะมีการยอมรับวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาก็ตาม คนไทยควรที่จะวิเคราะห์และพิจารณาให้ลึกซึ้ง ผสมผสานปรับปรุงจนเหมาะสมกับพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยก่อนที่จะนำมาประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และควรระลึกเสมอว่าเอกลักษณ์ของไทยก็เหมือนกับสายเลือดในตัวเรา ไม่ว่าจะคิดยารักษาถ้ามีโรคภัยสายเลือดก็ไม่รู้จำหรือเปลี่ยนสีที่เป็นธรรมชาติได้ การรักษาปรับปรุงวัฒนธรรมก็เช่นเดียวกัน การยอมรับสิ่งที่เหมาะสมของวัฒนธรรมอื่นเป็นเพียงยาเสริมกำลัง วัฒนธรรมไทยก็ยัง

คงเป็นวัฒนธรรมไทยซึ่งคนไทยทุกคนมีสิทธิ์ที่จะวิพากษ์วิจารณ์ว่าจะเสื่อมสลาย แต่โดยความเป็นจริงแล้วห่าน่าห่วงกังวลจนเกินไปไม่ เพราะตราบโคที่คนไทยยังมีลมหายใจ วัฒนธรรมไทยคือสายเลือดที่หล่อเลี้ยงชีวิตอยู่และจะสืบทอดไปชั่วลูกหลาน

การยอมรับวัฒนธรรมอื่นนั้นมีทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา โดยเจตนาเป็นการยอมรับในระดับผู้ปกครองประเทศ กำหนดให้เป็นกฎหรือระเบียบข้อบังคับให้ยึดถือปฏิบัติ หรือไม่ให้เป็นอุปสรรคในการติดต่อสมาคมกับต่างประเทศ โลกยังมีความก้าวหน้าทางวิทยาการมากเท่าใด การสื่อสารคมนาคมก็สะดวกรวดเร็วมากขึ้นเท่านั้น จนทำให้ดูเหมือนว่าโลกที่กว้างใหญ่ไพศาลนี้แคบลง ประชาชนในซีกโลกด้านหนึ่งอาจติดต่อไปมาถึงกันกับประชาชนในอีกด้านหนึ่งได้ภายในเวลาไม่กี่ชั่วโมง การจำกัดวิถีทางในการปฏิบัติตนจึงไม่สามารถขีดล้อมประชาชนแต่ละประเทศให้ยึดมั่นอยู่กับวิถีทางดั้งเดิมได้ การยอมรับวัฒนธรรมต่างประเทศจึงเอื้ออำนวยในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นทั่วโลก วัฒนธรรมต่างประเทศที่คนไทยยอมรับอย่างหนึ่งคือ การศึกษา ภาษาและศาสนา ทั้งสามประการนี้เป็นเรื่องสัมพันธ์กันอย่างแยกออกได้ยาก และรวมอยู่ในเรื่องของวัฒนธรรมด้วย ศาสนาที่มีอิทธิพลเหนือคนไทยแทรกซึมอยู่ในวิถีความเป็นอยู่ของคนไทยก็คือพุทธศาสนา ตามประวัติศาสตร์ไทย ศาสนาพุทธกับพิธีกรรมของพราหมณ์ในศาสนาฮินดูเป็นที่นับถือแพร่หลายอยู่ในแคว้นสุวรรณภูมิ ภาษาบาลีเป็นสื่อในการเผยแพร่วรรณคดีศาสนาพุทธ และภาษาสันสกฤตเป็นสื่อในการเผยแพร่วรรณคดีพราหมณ์ ภาษาทั้งสองนี้จึงเข้ามาปะปนในภาษาไทยมาก นอกจากภาษาบาลีและสันสกฤตแล้ว ยังมีภาษาอื่นเช่น ภาษาขอม ภาษามอญ เป็นต้น เข้ามาปะปนอยู่ในภาษาไทย การศึกษาดั้งเดิมยังไม่มียุทธศาสตร์กำหนดหลักสูตรแน่นอนประกาศใช้ทั่วราชอาณาจักรเหมือนในปัจจุบัน คนไทยสมัยดั้งเดิมเรียนวิชาฝึกอวรุช ติเหล็ก ทำไร่ ทำนา เป็นช่างทำเครื่องปั้นดินเผา เย็บปักถักร้อย จีบหมากพลู อบรม่า ประดิษฐ์ดอกไม้ หัดอ่านหัดเขียนอักษรไทย มีเนื้อหาเน้นหนักตามหลักพุทธศาสนา การศึกษาตั้งแต่สมัยสุโขทัยมีวัดเป็นศูนย์กลาง ครูก็คือพระ คติธรรมความเชื่อจึงสะท้อนแนวคิดของพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ไทยรับความเชื่อของพราหมณ์เข้ามาใช้ควบคู่กับศาสนาพุทธ เกิดเป็นวรรณคดีสะท้อนความเชื่อออกมา เช่น ไตรภูมิพระร่วง มีความเชื่อทางศาสนาเป็นแกน ภาษาและวรรณกรรมของไทยได้รับอิทธิพลจากอินเดีย เช่น มหาकाพย์รามายณะ เป็นต้น ในสมัยรัตนโกสินทร์มีการแปลวรรณกรรมต่างชาติเช่นมอญ จีน และอื่นๆเป็นภาษาไทย เกิดวรรณคดีที่สำคัญเช่น ราชาริราช สามก๊ก ฯลฯ นอกจากนี้รูปแบบการเขียนภาษาไทยยังได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตก เกิดการเขียนแบบเรื่องสั้น นวนิยายและบทความสารคดี ด้านการศาสนา มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตามแบบอย่างการสังคายนาในประเทศอินเดียและลังกา เหล่านี้ล้วนมีการศึกษาสืบทอดปะปนจากวัฒนธรรมอื่น จนผสมกลมกลืนเป็นลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไทยไปแล้ว มีการจ้างชาวต่างประเทศมาสอนภาษาอังกฤษในราชสำนัก การศึกษาของไทยก็มีวิวัฒนาการเป็นรูปแบบกระชั้นยิ่งขึ้น คือมีหนังสือแบบเรียน หลักสูตร โรงเรียน การวัดผลตามแบบของการศึกษาของชาวตะวันตก คือเริ่มการศึกษาอย่างมี

ระเบียบแบบแผน มีโรงเรียน มีครู กำหนดวิชาที่ต้องเรียน เวลาเรียน การวัดผล ฯลฯ มาตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 5 มีการจัดตั้งโรงเรียนหลวง และต่อมามีโรงเรียนสำหรับประชาชนทั่วไป มีวิวัฒนาการ เป็นระบบการศึกษาในปัจจุบัน

5. ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับภาษาไทยในปัจจุบัน

ภาษาไทยในปัจจุบันเป็นของใครกันแน่ ? เป็นคำถามที่ดูเหมือนว่าจะหาคำตอบได้ง่ายและ ใครๆ ก็ตอบได้ แต่ความจริงแล้วเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมากในวงการภาษาไทยในปัจจุบัน นักวิชาการหลายคนก็ไม่แน่ใจว่าบทบาทของตนที่มีต่อภาษาไทยควรเป็นอย่างไร และทำให้คนส่วนมากละเลยไม่ให้ความสนใจกับภาษาไทย เพราะคิดว่าไม่ใช่ธุระของตน ในทางกลับกันทำให้นักวิชาการ บางกลุ่มคิดว่าตนเป็นเจ้าของภาษาไทยและตนเท่านั้นที่พูดภาษาไทยได้ถูกต้อง

แท้ที่จริงแล้วภาษาไทยย่อมเป็นของคนไทยและทุกคนที่พูดภาษาไทยได้ แต่แล้วเหตุใดคนไทยด้วยกันจึงพูดกันไม่ค่อยจะรู้เรื่อง ในที่นี้ไม่รวมไปถึงภาษาถิ่นต่างๆ ที่แตกต่างกันจนทำให้พูดกันไม่เข้าใจ เมื่อกล่าวถึงการพูดจาทำความเข้าใจกันในที่นี้จะหมายความเฉพาะระหว่างบุคคลที่อยู่ในถิ่นเดียวกันเท่านั้น เช่นบุคคลที่อยู่บ้านใกล้เรือนเคียงกันแต่ต่างอาชีพ หรือแม้บุคคลในครอบครัวเดียวกันแท้ๆ ที่ต้องมีเรื่องระหองระแหงกันอยู่ทุกวันเพราะทำความเข้าใจกันไม่ได้

ความจริงเรื่องไม่สามารถทำความเข้าใจกันทั้งที่ต่างก็พูดภาษาไทยเดียวกันนี้เป็นปัญหาใหญ่ ความเข้าใจผิด การทะเลาะวิวาท การหย่าร้าง การเป็นคดีความกัน ตลอดจนคดีอุกฉกรรจ์ต่างๆ เช่น ฆาตกรรมล้างแค้น บางครั้งก็มีสาเหตุมาจากเรื่องเพียงนิดเดียวคือพูดกันไม่รู้เรื่องเท่านั้นเอง สาเหตุที่ทำให้คนที่พูดภาษาไทยเดียวกันทำความเข้าใจกันไม่ได้มีอยู่หลายประการ ตั้งแต่เรื่องเล็กไปจนถึงเรื่องใหญ่ ตั้งแต่เรื่องที่พอแก้ไขทำความเข้าใจกันได้จนถึงเรื่องสุดวิสัยที่จะแก้ไข เช่น ในกรณีที่บุคคลมีระดับสติปัญญาต่ำกว่าปกติธรรมดา ต่อไปนี้จะลองพิจารณาปัญหาต่างๆ ที่เป็นสาเหตุสำคัญทำให้คนทำความเข้าใจกันไม่ได้

ปัญหาแรกที่น่าจะนำมากล่าวถึง เพราะเป็นปัญหาที่มีผู้พูดถึงมากเป็นที่ขึ้นหน้าขึ้นตาอยู่ในเวลานี้คือ ปัญหาที่ว่าคนต่างอายุต่างสมัยกันไม่สามารถทำความเข้าใจกันได้เพราะนิยมใช้ถ้อยคำสำนวนเปรียบเทียบแตกต่างกันออกไป บางครั้งของสิ่งเดียวกันแต่คนสมัยหนึ่งก็เรียกอย่างหนึ่ง ทำความเข้าใจกันได้ยาก หรือบางครั้งเข้าใจกันได้แต่ก็ไม่สามารถเห็นคล้อยตามกันได้ เรื่องความนิยมใช้ภาษาแตกต่างกันไปตามสมัยนี้ ยิ่งต่างสมัยกันมาก ถ้อยคำสำนวนที่นิยมใช้ก็ยิ่งต่างกันออกไปทุกที เช่น ในวรรณคดีไทยสมัยก่อนมักเปรียบเทียบนางเอกว่างามเหมือนดาวดวง เพราะในสมัยนั้นทั้งกวีและผู้อ่านอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ได้มีโอกาสชมดวงงามของดวงในยามที่มันแผ่แสงถึงไม้จ้องมองมาจึงได้เห็นว่าตาของมันโตดำลึกซึ่งเพียงใด กวีแทบทุกคนได้มีโอกาสพบเห็นภาพงามๆ ในธรรมชาติเช่นนี้ เพราะในสมัยก่อนกวีแทบทุกคนล้วนเป็นข้าราชการบริพารรับราชการใกล้ชิดกับพระบุคคล บาท จึงต้องเคยตามเสด็จพระราชดำเนินในเวลาที่พระเจ้าแผ่นดินประพาสที่ต่างๆ เช่น กวีในพระ

ราชสำนักของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือในเวลาทีทวีเหล่านั้นเดินทางไปราชการ หรือแม้กระทั่งในเวลาทีไปทำสงครามก็ยังมีโอกาสเดินทางผ่านป่าพบเห็นความงามของธรรมชาติอยู่นั้นเอง กล่าวกันว่าสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยซึ่งทรงเป็นกวียิ่งใหญ่ที่สุดพระองค์หนึ่งของไทย เคยเสด็จติดหลังม้าทรงของสมเด็จพระบรมราชบิดาในคราวเสด็จไปราชการทัพตั้งแต่เมื่อทรงมีพระชันษาได้เพียง 9 ปีเท่านั้น เมื่อกวีอยู่ใกล้ธรรมชาติจึงได้นำความงามในธรรมชาติมาเปรียบกับนางงาม แต่คนในปัจจุบันนี้ซึ่งนักเขียนบางคนเรียกว่าผู้ต้องติดขังอยู่ใน “ป่าคอนกรีต” จะมีโอกาสได้เห็นดาวดวงต่อเมื่อตอนที่มันถูกขังอยู่ในสวนสัตว์ นัยน์ตาของมันจึงขุ่นมัวสิ้นหวังเพราะขาดอิสรภาพ หรือมิฉะนั้นจะได้มีโอกาสเห็นดาวดวงอีกทีก็ต่อเมื่อตอนเขายิงเอาเนื้อมาขาย แขนงเอาหัวลงอยู่ที่ตลาดจตุจักร ยากทีจะเดาว่าดาวดวงงามอย่างไร จึงไม่มีใครชอบเปรียบนางว่างามเหมือนดาวดวงอีก สมัยเมื่อได้รับอิทธิพลจากวรรณคดีตะวันตกได้นิยมเปรียบเทียบนางว่างามเหมือนดาว เพราะหมายเอาว่าสุกใสแวววาว เป็นการชมตามทฤษฎีฝรั่ง แต่บัดนี้การชมว่าดาเหมือนดาวออกจะหมดความนิยมไป เพราะปัจจุบันยุคพอลโลหมายเลขต่างๆนี้เรามักนึกถึงดาวในแง่ทีว่าผิวมันขรุขระแก่ไหน มีทะเลมีภูเขาอยู่ในดาวดวงนั้นหรือไม่ มีน้ำมีอากาศหรือไม่ จึงหันมาเปรียบว่านางงามเหมือนนางเอกภาพยนตร์คนโน้นคนนี้ แต่อีกนั้นแหละ เมื่อนางเอกคนนั้นหมดความนิยมไป เราต้องเปลี่ยนคำเปรียบเทียบไปเรื่อยๆ ตัวอย่างอื่นอีกเช่น ในสมัยก่อนเขาเรียกคนทีไอ้อีก่อนจะออกจากบ้านไปไหนได้สักทีก็ห้วงโน่นสิ่งนี้ว่า “ราวกับอิเหนาสั่งถ้ำ” แต่คนในปัจจุบันไม่สามารถเข้าใจได้ว่า เขาเปรียบว่าห้วงบ้านราวอิเหนาสั่งถ้ำทีได้พานางบุษบาไปซ่อนไว้ซึ่งเรื่องราวตอนนี้อยู่ในพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาตอนลมหอบ

ความจริงเรื่องภาษาเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ใช่ของแปลก ปรากฏการณ์อย่างนี้เกิดขึ้นในทุกภาษาทียังใช้พูดจากันอยู่ และไม่ใช่ภาษาทีตายไปแล้ว เช่น ภาษาละตินหรือสันสกฤตหรืออียิปต์โบราณซึ่งไม่มีใครใช้พูดจากันอีกแล้ว เป็นของธรรมดาทีถ้อยคำสำนวนจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย สำนวนเก่าตายไป สำนวนใหม่เกิดขึ้นมาแทนที เพราะภาษาเป็นเครื่องแสดงความคิดเห็นของคนทีใช้ภาษาอยู่ในเวลานั้น ความคิดของคนเราเปลี่ยนแปลงได้ ภาษาจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปตามความคิดของคนทีใช้ภาษานั้น เราไม่สามารถหยุดยั้งการเจริญเติบโตของภาษาได้ ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดเป็นกังวลมากนักในเรื่องความแตกต่างของภาษาทีต่างสมัยกัน ส่วนมากเมื่อตั้งใจจะทำความเข้าใจกันก็ต้องอาศัยการศึกษาค้นคว้า หรือไต่ถามจากผู้รู้ แต่สิ่งทีเป็นปัญหาขึ้นมาในภาษาทีเปลี่ยนแปลงก็คือ ภาษาทีคนร่วมสมัยแต่ต่างวัยกันใช้ไม่เหมือนกัน ข้อนี้เป็นที่ยอมรับได้ยากกว่ากรณีแรกทีภาษาซึ่งมีอายุต่างกันสองสามร้อยปีแตกต่างกัน เพราะในกรณีหลัง คนเรามักตั้งต้นเป็นเจ้าของภาษาทีเป็นของคนรุ่นตนมักเห็นภาษาของตนดีกว่า เช่น คุณป้าชมนาย ก. ซึ่งเป็นคนขยันหมั่นเพียรมีเด้าว่าจะได้ติดต่อไปในภายหน้าว่าเขาเป็นคน “เอาถ่าน” แต่นายก.ได้ขยันแล้วอาจจะแอบหัวเราะแล้วนึกในใจว่า “ผมไม่เอาทั้งถ่านทั้งแก๊สละครับ” ทั้งนี้เพราะไม่เข้าใจหรืออาจเข้าใจแต่เห็นสำนวนว่า “เอาถ่าน” เป็นของน่าขัน เพราะไม่ใช่สำนวนทีคนหนุ่มสมัยของเขาใช้พูดจากัน

คำสแลง เป็นปัญหาอีกข้อหนึ่งที่ทำให้คนไทยด้วยกันพูดกันไม่รู้เรื่อง ประโยคว่า “นี่คุณไปโธ่กันใหม่ วันนี้ผมมือคงจะจ่ายเอง” หรือ “วันนี้เซ็งจังต้องไปดูหนังให้สติอย่าซ่าเสียหน่อย” ประโยคเช่นนี้หาผู้ฟังได้เข้าใจแจ่มแจ้งได้น้อยคน มีแต่กลุ่มผู้ที่บัญญัติคำเหล่านี้ขึ้นเท่านั้นที่ทราบว่าคุณอย่างนี้หมายความว่าอย่างไร ส่วนมากผู้ที่เข้าใจตามเขาไปเพราะเห็นเป็นคำอยู่ในสมัยต่างก็ไม่รู้จักทั้งนั้นว่ามันมีความหมายที่แท้จริงอย่างไร เพียงแต่รู้พอเป็นเลาๆเท่านั้น เช่น เขาชมผู้หญิงว่า “นิ่งจัง” ซึ่งเป็นคำกว้างรู้กันแต่ว่าความหมายในทางดี แต่จะดีในแง่ไหน จะหมายความว่าหน้าตาสวย หรือแต่งตัวสวย หรือใส่เสื้อใหม่สวย หรือพูดจาไพเราะ หรือฉลาดเฉลียว หรืออึ้งง่ายไม่ถือตัว อย่างนี้ต้องเดาเอาจากข้อความแวดล้อมว่า ผู้พูดกำลังหมายถึงอะไรกันแน่ ในทำนองเดียวกันรถยนต์ที่ “ฟูฟ่า” ก็อาจจะหมายความว่า มันใหม่ หรือ สีสวย หรือเครื่องยนต์ดี หรือเป็นรถสปอร์ตที่วิ่งเร็วราวสัตว์ร้าย

ปฏิสนธิและความเจริญเติบโตของคำสแลงมิได้เพราะคนช่วยกันใช้มากๆ มีผู้เคยนับได้ว่าวันหนึ่งหญิงสาวคนหนึ่งพูดคำว่า “น้ำดู” ไม่น้อยกว่าสามสิบหน เช่น อาหารน้ำดู รองเท้าน้ำดู เลกเชอร์ของอาจารย์ก็น้ำดู ปากกาที่ใช้จืดน้ำดูเพราะหมึกหมด ออดบอกลเวลาเลิกเรียนก็น้ำดูเพราะไม่ดังสักที ห้องน้ำน้ำดูเพราะไม่มีน้ำ อากาศน้ำดูเพราะร้อน ดอกกุหลาบที่เพื่อนนำมาให้น้ำดูเพราะกลิ่นหอม ฯลฯ ต่างคนต่างช่วยกันใช้คำนี้จนกระทั่งคำนี้แบกภาระหนักเต็มที่ เพราะมันหมายถึง”ทุกอย่าง” ทุกคนคงจะเห็นด้วยว่า ถ้าคำหนึ่งหมายความว่าทุกอย่างเสียแล้ว มันก็หมดความหมายไปเอง เพราะหากมันเป็นคนที่สุดที่จะเดาได้ว่าเมื่อใดผู้ใช้จะให้มันหมายความว่าอย่างไร การพูดคำนี้ออกมาคำหนึ่งจะมีค่าเท่ากับไม่ได้พูดอะไรเลย ผู้ฟังย่อมไม่รู้ว่าผู้พูดต้องการความหมายว่าอย่างไร ภาษาที่อยู่ในภาวะเช่นนี้จึงยอมไม่ใช้เครื่องมือสื่อความหมายให้ทำความเข้าใจกันซึ่งเป็นหน้าที่เบื้องต้นของภาษา แต่กลับเป็นเครื่องอำพรางความนึกคิด และเป็นทางออกให้ผู้ที่ไม่แน่ใจว่าความรู้สึกที่แท้จริงของตนเป็นอย่างไร ใช้คำที่หมายความว่าทุกอย่างนี้อธิบายความรู้สึกของตน การเผยแพร่คำโฆษณาสินค้าทางระบบสื่อสารมวลชนมีส่วนช่วยให้คำสแลงต่างๆนี้ออกมารวดเร็ว เช่น “เล็กคิรสโต” “สติอย่าซ่า” ฯลฯ เหล่านี้ถือกำเนิดและเผยแพร่ออกไป เพราะความต้องการกำไรในเชิงการค้า เป็นที่น่าสังเกตว่า คำสแลงเป็นคำประเภทที่เกิดใหม่ได้รวดเร็วและมีเป็นจำนวนมากแพร่หลายออกไปได้รวดเร็วที่สุด แต่ล้มหายตายจากไปจากภาษาพูดของเราได้เร็วที่สุดอีกเช่นเดียวกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่าภาษาเป็นสิ่งมีกลไกการป้องกันตัวที่ดี เมื่อใดที่คำหนึ่งใช้กันมากจนความหมายพินเพื่อเสียแล้ว ก็ยอมจะลดความนิยมลงไปจนกระทั่งในที่สุดไม่มีผู้ใช้อีก เพราะหน้าที่อันแรกของภาษาคือ เป็นเครื่องมือให้มนุษย์ถ่ายทอดความคิดแลกเปลี่ยนกัน

มีคำอีกประเภทหนึ่งที่น่าจะคู่กับคำสแลงคือ คำศัพท์ที่บัญญัติขึ้นมาใหม่ในวงวิชาการ คำประเภทนี้เป็นการแปลคำศัพท์ภาษาตะวันตกชนิดคำต่อคำ คำศัพท์บัญญัติมีลักษณะคล้ายคลึงกับคำสแลงตรงที่ว่าคนกลุ่มน้อยเป็นผู้คิดขึ้น และเช่นเดียวกับคำสแลง คำชนิดนี้ใช้กันเฉพาะกลุ่มเท่านั้น นอกวงบุคคลกลุ่มนั้นออกไป คนนอกฟังแล้วย่อมไม่เข้าใจ ลักษณะที่เหมือนคำสแลงอีกอย่าง

หนึ่งก็คือ เจ้าของหรือกลุ่มผู้บัญญัติคำเหล่านี้ย่อมพยายามเต็มที่ที่จะผลักดันให้คำที่ตนตั้งขึ้นออกไปสู่ความนิยมของมหาชน ในการรณรงค์เพื่อสร้างความนิยมให้กับคำของตน นักบัญญัติศัพท์บางคนที่ใจร้อนอาจถึงกับเป็นปากเสียงกับคนที่ไม่ยอมรับคำศัพท์ของตนไปใช้ก็ได้ ดังนั้นเราอาจพูดได้ว่า คำศัพท์บัญญัติบางทีก็เผยแพร่ออกมาด้วยวิธีที่รุนแรง แต่คำสแลงเผยแพร่ด้วยวิธีชวนให้ขบขัน ที่ต่างกันดังนี้เพราะนักบัญญัติศัพท์กับนักคิดคำสแลงเป็นบุคคลคนละกลุ่ม นักบัญญัติศัพท์ส่วนมากเป็นผู้มีความรู้สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่ไปศึกษาจากต่างประเทศหรือไม่ก็เคยบวชเป็นมหาเปรียญแตกฉานภาษาบาลีสันสกฤตหรือขอม จนเห็นว่าภาษาไทยธรรมดาๆนี่ฟังไม่เข้าใจ ถ้าจะกล่าวตามรสนิยม คนบางกลุ่มที่ชอบกำหนดประเภทของภาษา เราก็ต้องพูดว่าคำศัพท์บัญญัติเป็นสแลงประเภท “สูง” หรือคำสแลงเป็นศัพท์บัญญัติประเภท “ต่ำ” แต่ถ้าจะกล่าวตามทรรศนะของนักภาษาศาสตร์ที่เห็นว่า หน้าที่ ที่สำคัญที่สุดของภาษาคือเป็นสื่อให้เกิดความเข้าใจกันแล้ว คำศัพท์บัญญัติและคำสแลงก็จัดว่ามีคุณสมบัติร่วมกันข้อหนึ่งคือ การที่คนไทยทั่วไปฟังแล้วไม่ค่อยเข้าใจ เช่น คำว่า สันดาป คนธรรมดาฟังไม่เข้าใจ แต่ถ้าพูดว่า เผาไหม้ จึงจะเข้าใจ หรือคำว่า สัญชาญ คนทั่วไปไม่รู้ความหมาย ต้องใช้ว่า การรับรู้ หรือการรับความรู้สึก

คงปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจุบันนี้ปัญหาสำคัญข้อหนึ่งในวงการการศึกษาของไทยคือ ไม่มีตำรับตำราภาษาไทยพอเพียงให้คนไทยศึกษาหาความรู้ ผู้ที่ไม่เชี่ยวชาญภาษาต่างประเทศจึงเปรียบเสมือนถูกปิดหูปิดตาไม่ให้หาความรู้ความก้าวหน้าต่อไป ดังนั้นควรมีการแปลตำราภาษาต่างประเทศทุกสาขาเป็นภาษาไทยให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในการแปลย่อมจะมีคำศัพท์ใหม่ที่ในภาษาไทยยังไม่มี เป็นศัพท์ที่เกิดขึ้นเพราะความเจริญทางวิชาการนั่นเอง เมื่อเรามีวัตถุประสงค์จะแปลตำราออกมาให้คนไทยได้มีโอกาสดูแลความรู้เราก็ควรเลือกคำที่คนไทยฟังแล้วเข้าใจมาใช้ก่อนเป็นเบื้องต้น ต่อเมื่อหาคำไม่ได้จริงๆจึงควรบัญญัติศัพท์ขึ้นจากภาษาบาลีสันสกฤต หรือเขมร หรือจากภาษาอื่นๆเท่าที่จำเป็น การเลือกคำที่คนไทยฟังไม่เข้าใจในขณะที่มีคำไทยที่มีความหมายเช่นเดียวกันอยู่แล้วเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง เพราะทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึก โน้มเอียง ไปในทางที่ผิดพลาด และเป็นผลร้ายทำให้คนไม่เข้าใจวิชาที่นักวิชาการต้องการเผยแพร่นั้นเอง

ภาษาไทยเป็นสิ่งที่บรรพชนไทยสร้างขึ้นกำหนดขึ้นเพื่อใช้เรียกวัตถุแทนความคิด อารมณ์ ความรู้สึกทั้งหมด เมื่อมีวัตถุเพิ่มมากขึ้นเท่าใด มีความคิดกว้างขวางขึ้นเท่าใด เราก็จำเป็นต้องสร้างถ้อยคำ กำหนดถ้อยคำ เพื่อใช้แทนวัตถุ แทนความคิดมากขึ้นเท่านั้น

ตัวอย่างคำที่เรียกวัตถุใหม่ๆที่เพิ่งมีขึ้น เช่น ยานอวกาศ ตู้เย็น สมอกล โทรทัศน์ แก๊สชีวภาพ ชุดพระราชทาน ฯลฯ

ถ้าสังเกตให้ดี จะเห็นว่า ภาษาไทยมีคำใหม่เกิดขึ้นแทบทุกวัน ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานที่ทำขึ้นเมื่อปี 2525 จะพบว่า มีคำในปัจจุบันจำนวนมากไม่ปรากฏในพจนานุกรม เหตุผลสำคัญคือคำเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดหลังพ.ศ.2525 นักปราชญ์ราชบัณฑิตจึงบรรจุคำลงในพจนานุกรมไม่ทัน

การใช้ตัวอักษรเขียนแทนเสียงพูดก็มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ก่อนสมัยสุโขทัยเราคงใช้ตัวอักษรอินเดียได้ (ปัลลวะ) และอักษรขอม เมื่อพ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์ตัวอักษรไทยขึ้นใช้เอง เราก็ใช้อักษรแบบนั้นมาระยะหนึ่ง จากนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ทั้งการเปลี่ยนแปลงในเรื่องรูปร่างของตัวอักษร และการเปลี่ยนแปลงด้านอักษรวิธี การเปลี่ยนแปลงทั้งหมดมีจุดประสงค์ก็เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสาร

คำถามท้ายบท บทที่ 1

1. ลักษณะทั่วไปของคำไทยเป็นอย่างไร จงอธิบาย
2. การเปลี่ยนแปลงภายในของภาษาคืออะไร เปลี่ยนไปในลักษณะใดได้บ้าง
3. เหตุใดภาษาไทยจึงเปลี่ยนแปลงไปทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน
4. เหตุใดในภาษาไทยจึงมีคำภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนอยู่มาก
5. การใช้ภาษาต่างประเทศดีหรือไม่ อย่างไร จงอภิปราย
6. ภาษาไทยปัจจุบันมีปัญหาหรือไม่ อย่างไร
7. เพราะเหตุใดนักภาษาศาสตร์จึงจัดให้ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม
8. เหตุใดจึงต้องมีการสร้างคำศัพท์ขึ้นมาใหม่ และสร้างคำใหม่ด้วยวิธีใดบ้าง
9. การเปลี่ยนแปลงโดยรับอิทธิพลทางภาษาเข้ามาป็นั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในด้านใดบ้าง
10. ในปัจจุบันภาษาพูดและภาษาเขียนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดบ้าง

บรรณานุกรม

- กมล วิจิตสรศาสตร์. เอกลักษณ์ของชาติ อ่านไทย-เขียนไทย. ป้อมเพชร, 2529.
- ธนิต อยู่โพธิ์. “ความรู้เรื่องภาษาไทย”. ศิลปากร (13 กรกฎาคม 2512), หน้า 43.
- ธวัช ปุณโณทก. วรรณนาการภาษาไทย. ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- นววรรณ พันธุมธา. ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2524
- ประภาศรี สีหอำไพ. วัฒนธรรมทางภาษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์. ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- วิจินตน์ ภาณุพงศ์. “การศึกษาประวัติความเป็นมาของภาษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติ”
 วรรณไวทยากร (ภาษาศาสตร์). สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8 ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยบูรพา

ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131

บทที่ 2

ลักษณะภาษาไทยสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
 1. เพื่อให้รู้ลักษณะภาษาไทยสมัยโบราณ
 2. เพื่อให้รู้ลักษณะภาษาไทยสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์
 3. เพื่อให้รู้ลักษณะอักษรวิธีไทยสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์
2. เนื้อหาบทเรียน
 1. ภาษาไทยสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์
 2. ลักษณะวรรณคดีสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์
 3. ตัวอักษรไทยสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์
 4. ตัวอักษรขอมไทยสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์
3. วิธีสอนและกิจกรรม
 1. บรรยาย
 2. อภิปราย
 3. ตอบคำถาม
 4. ทำแบบฝึกหัด
 5. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนบทที่ 2
 6. ศึกษาเอกสารโบราณ
4. สื่อการสอน
 1. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 2
 2. เอกสารโบราณ
5. การวัดผลและประเมินผล
 1. ทำแบบฝึกหัด
 2. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
 3. สอบกลางภาคเรียน

151692

495. 911

ML460

ML5

ลักษณะภาษาไทยสมัยสุโขทัย อยุรยา และรัตนโกสินทร์

1. ลักษณะภาษาไทยสมัยสุโขทัย

เมื่อกล่าวถึงภาษาโบราณ เราก็มักจะนึกถึงภาษาในสมัยสุโขทัย ซึ่งมีหลักฐานเหลือมาให้เราอ่านในปัจจุบัน แม้ว่าแท้จริงแล้วภาษาไทยไม่ใช่จะเพิ่งเริ่มมีในสมัยสุโขทัย ภาษาไทยมีอายุยืนยาวกว่านั้น เพียงแต่เราไม่มีโอกาสเห็นรูปร่างหน้าตาของภาษาในยุคก่อนหน้านั้น ภาษาไทยมีทั้งภาษาร้อยกรองและภาษาร้อยแก้ว ในบทนี้จะกล่าวเฉพาะภาษาร้อยแก้วที่ปรากฏในวรรณคดีไทยสมัยสุโขทัย

เรามักจะกล่าวว่า ภาษาสมัยสุโขทัยเป็นภาษาร้อยแก้วที่ใช้คำคล้องจองกัน เพราะเรามีหลักฐานจากศิลาจารึกหลักต่าง ๆ โดยเฉพาะศิลาจารึกหลักที่ 1 ซึ่งเรารู้จักกันดีกว่าหลักอื่น ๆ โดยเฉพาะข้อความที่ว่า “กรุงสุโขทัยนี้ดี ในน้ำมีปลาในนามีข้าว ... เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้างค้า ใครจักใคร่ค้าม้าค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองค้า ...”

จะเห็นว่า การใช้ภาษาในสมัยสุโขทัยมีลักษณะเป็นวรรณคดี คือเป็นภาษาร้อยแก้วที่มีการประยัดยัดคำให้มีสัมผัส มีความไพเราะ มีคำคล้องจองและมีการซ้ำคำเพื่อความประสานของความหมายในกลุ่มประโยคความเดียว วรรณคดีสุโขทัยที่สำคัญซึ่งเป็นที่ยอมรับในด้านสาระและความงามคือ จารึกหลักที่ 1 และเตภูมิกถา หรือที่เรียกในระยะหลังว่า ไตรภูมิพระร่วง จารึกหลักที่ 1 นั้นมีเนื้อความที่ชี้ชัดว่ามุ่งบันทึกพระราชกรณียกิจของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เพื่อประกาศพระเกียรติคุณว่าเป็นเหตุสำคัญของความผาสุกของประชาชนและความรุ่งเรืองของรัฐ ส่วนไตรภูมิพระร่วงมุ่งปลุกฝังวิถีปฏิบัติตามบทบาทและสถานภาพของบุคคล เพื่อดำรงกลไกของสังคมบนพื้นฐานของความรู้ ทั้งหลักจริยธรรมและหลักปรัชญาของพุทธศาสนา คือกรรมและไตรลักษณ์ ซึ่งแจกแจงเหตุผลของความเป็นไปของชีวิตอันหมุนเวียนไปในภพภูมิทั้งสามด้วยอำนาจจากภายในของชีวิตและอุดมการณ์ของรัฐอันสอดคล้องกันเพื่อส่งสารที่เน้นความคิดผู้แต่ง วรรณคดี 2 เรื่องนี้ใช้ร้อยแก้วซึ่งเป็นไปได้อย่างมากกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือใกล้เคียงกันมากกับภาษาพูดของประชาชน โดยเฉพาะจารึกหลักที่ 1 ซึ่งอยู่ในช่วงที่อักษรไทยเพิ่งจะเข้ารูปเป็นระบบของตัวเอง (ควมมณ จิตรจำนงค์ และ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2533 : 562)

1.1 ภาษาไทยสมัยสุโขทัย การใช้ภาษาไทยในสมัยสุโขทัยพิจารณาจากวรรณคดีต่อไปนี้

1) ศิลาจารึกหลักที่ 1 (จารึกพ่อขุนรามคำแหง)

ศิลาจารึกหลักที่ 1 มีความโดดเด่นทางภาษาที่ใช้ความกระชับของถ้อยคำสร้างจินตนาการ ได้อย่างมีพลังเร้าอารมณ์ความรู้สึกชื่นชมและภาคภูมิใจ แสดงแก่นเรื่องซึ่งเป็นเกียรติคุณของผู้ปกครองว่าขึ้นอยู่กับความผาสุกของแผ่นดิน

ผู้แต่งแสดงภาพของภาวะ เหตุการณ์ และพฤติกรรมของคนในสังคมที่สอดคล้องกัน ให้ความประทับใจด้วยภาพ โดยไม่ต้องใช้คำอธิบายให้ยาวความ เช่น ข้อความว่า

...ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองบ่เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย
ใครจักใครค้าช้าง ค้า ใครจักใครค้าม้า ค้า ...

“ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” บอกความสมบูรณ์ของธรรมชาติคือ น้ำและแผ่นดินอันเกื้อกูลให้
การลงแรงเพาะปลูกสำเร็จเป็นผลผลิตคืออาหารหลักสำหรับเมือง ภาพที่สอง “เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้า
ไปขาย” แสดงความเคลื่อนไหวอย่างคึกคักของคนหมู่มาก เมื่อโยงกับประโยคที่มาก่อน คือ “เจ้าเมืองบ่
เอาจกอบในไพร่ลู่ทาง” ก็จะเสริมความเข้าใจในนโยบายของรัฐว่า เอื้ออำนวยให้เกิดความสะดวกเสรี
(ลู่ทาง = สะดวก) แก่ไพร่ผู้เป็นกำลังของแผ่นดินนั้น พฤติกรรมของไพร่จึงประกอบด้วยความปลอดภัย
โปร่งใจเมื่อปราศจากความบีบคั้นกะเกณฑ์ มีแต่ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันและประสานประโยชน์กันได้อย่าง
เสมอภาค การซ้ำข้อความ “ใครจักใครค้า ... ค้า” พร้อมกับเปลี่ยนกรรมของประโยคจากข้างเป็นม้า ทำ
ให้เกิดความหนักแน่นและหลากหลาย “ใครจักใครค้า” แสดงโอกาสและการตั้งความประสงค์และ
“ค้า” ในประโยคหลังที่ตามมาแสดงผลสำเร็จที่เกิดขึ้นแล้วจากโอกาสและความประสงค์นั้น

จารึกหลักที่ 1 ประสบความสำเร็จในการสร้างภาพที่แสดงความเคลื่อนไหวในกิจกรรม ต่าง
ๆ และให้ความประทับใจในความหมายต่าง ๆ กัน เช่น

ก. “ขุนสามชนเคลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใส พ่อภูหนิญญาพายจแจภูหนิ กูขี่ช้าง เบกพล กู
ขับเข้าก่อนพ่อภู ...” ให้ความตื่นตื้นเร้าใจ ความคับขัน ความตระหนก ความฉับไว ความองอาจ จาก
ความตัดกันระหว่างความอลหม่านไร้ระเบียบของคนหมู่มากกับการแก้ไขสถานการณ์ด้วยสติและ
ความชาญฉลาดของพ่อขุนรามคำแหง

ข. “ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มักจกกล่าวถึงเจ้า เถิง
ขุนบ่ไว้ ไปลั่นกตั้งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมือง ได้ยินเรียก เมื่อถามสวนความแค้นด้วย
ชื่อ ไพร่ในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม” ให้ความรู้สึกมั่นคง มีหลักประกันหนักแน่นและปิติ ผ่านคำแสดง
กิริยาที่แสดงความทุกข์สืบเนื่องไปยังกิริยาที่กระทำเพื่อพยายามแก้ไข (กล่าวถึงเจ้า เถิงขุน, ไปลั่นกตั้ง)
และกิริยากลุ่มหนึ่ง คือ พฤติกรรมของเจ้าขุนผู้นั้น (เมื่อถาม สวนความแค้นด้วยชื่อ) ทั้งหมดนี้เป็น
เครื่องยืนยันความสมบูรณ์ของชีวิตไพร่ (บ่ไว้) และปฏิกิริยาทางอารมณ์ (จึงชม ชม - คือ นิยมชมชื่น,
ชื่นชมยินดี บ่งบอกความเต็มเปี่ยมของความโสมนัส)

2) ไตรภูมิพระร่วง

ไตรภูมิพระร่วงมีสารที่เอื้อต่อการสร้างจินตนาการที่ห่างไกลจากภาวะปกติ จึงสามารถ
สร้างภาพด้วยความเปรียบที่เกินจากความเป็นจริงในด้านขนาด ความรุนแรงหรือระดับชั้นของคุณภาพ
แต่ก็อยู่บนพื้นฐานของอารมณ์ของคน โดยปกติแน่นอนไม่ว่าจะเป็นความเจ็บปวด ความท้อโหฬ ความ
หวาดกลัว ความเข้มข้นอึมเอมหรือสงบ ภาพในจินตนาการที่สร้างขึ้นจึงเชื่อมโยงกับภาพและพฤติ
กรรมที่คนทั่วไปเคยพบเห็นในประสบการณ์ของตนอยู่แล้ว ดังเห็นได้จากภาพของ ไพร่ถรณ์รอก หนึ่งใน
ในนรกบัว 16 อันรอบสัณฐิพนรก “อันอยู่บนนรกทั้งหลาย” อีก 7 อัน

กล่าวโดยสรุป สุนทรียภาพของภาษาและจินตนาการของวรรณคดีสมัยสุโขทัยเกิดขึ้นด้วยสัมฤทธิผลของการสื่อสารที่ใช้ภาษาเรียบง่ายใกล้เคียงกับภาษาในชีวิตประจำวันที่สามารถให้น้ำหนักของการย้าความรู้สึกและความคิดได้อย่างมีพลัง ผู้แต่งสามารถสนทนากับผู้อ่านได้อย่างแนบเนียน ผู้อ่านเข้าถึงจินตนาการของผู้แต่งผ่านจินตภาพที่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ทางอารมณ์อันเป็นสากลของมนุษย์ อาจมีจุดอ่อนอยู่บ้างสำหรับการสื่อความคิดที่ซับซ้อนทางพุทธปรัชญา โดยใช้ภาษาไทยซึ่งขาดวงศัพท์ที่เหมาะสมในเนื้อหาเช่นนั้น แต่โดยทั่วไปจินตนาการของผู้แต่งสามารถสร้างสัมผัสทางอารมณ์และสัมผัสทางอารมณ์หรือความรู้สึกรับรู้ได้สื่อความคิดความเข้าใจแก่ผู้รับได้อย่าง ชุ่มทราบ (ดวงมน จิตรจางค์ , 2533 : 567 – 570)

จะเห็นได้ว่า การอ่านจารึกหลักที่ 1 และไตรภูมิพระร่วงซึ่งเป็นภาษาร้อยแก้วโบราณได้อย่างเข้าใจ “สาร” นั้น มีสิ่งที่ควรพิจารณาดังนี้

(1) การแปลศัพท์ นักภาษาย่อมเข้าใจดีว่าภาษามีวิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความหมายของคำที่มีใช้ในเวลาที่ผ่านมา 700 กว่าปีย่อมจะมีปัญหาในการสื่อสารปัจจุบัน เพราะมีคำจำนวนมากที่ไม่ใช้ในขณะนี้ การอ่านจึงต้องเริ่มต้นที่การแปลศัพท์เพื่อให้เข้าใจความหมายเป็นเบื้องต้น ศัพท์เหล่านี้นักภาษาได้แปลความหมายหรือสันนิษฐานไว้เป็นเสมือนคู่มือสำหรับผู้อ่านและเป็นข้อมูลสำหรับผู้สนใจศึกษาวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งต่อไป ในตอนแรกผู้อ่านจะต้องเริ่มจากการแปลศัพท์เสียก่อน มิฉะนั้นก็จะไม่สามารถเข้าใจสารในวรรณคดียุคร้อยแก้วทั้งสองเรื่องนี้

ตัวอย่าง แปลกลุ่มคำในจารึกหลักที่ 1 เทียบกับภาษาสมัยใหม่

- ผิดแผกแตกกว้างกัน – ทะเลาะวิวาท มีกรณีพิพาท
- บ่เข้าผู้ลักมกผู้ช่อน – มีความยุติธรรม ไม่อาชรรรม
- เห็นข้าวท่านบ่ใครพินเห็นสินท่านบ่ใครเคียด – ไม่โลกในสินบน
- จีซ้างมาหา พาเมืองมาสู่ – เข้ามาสวมมิภักดิ์
- ช่วยมันดวงเป็นบ้านเป็นเมือง - ให้ความอนุเคราะห์ในการสถาปนารัฐ -(ให้เป็นปีกแผ่น)

แปลศัพท์ในไตรภูมิพระร่วง

- ให้ดิงเนื้อดิงตนแล – ให้ไหวเนื้อไหวตน , ให้ตนเคลื่อนไหวได้
- จมุกอันแต่งคมให้รัฐสทั้งหลาย – จมุกทำหน้าที่คมกลืน
- สืบหลากวันคืน – สืบเนื่องไปตามความผันแปรของวันคืน
- ดั่งท่านกันขวางกันรี – ดั่งท่านตัดตามกว้างตามยาว
- บ่ห่อนจะรู้จักสักเมื่อ – ไม่รู้จักคิดเสียตายสักครั้ง
- กินหวาน – กินอร่อย
- หน้าแวน – กระจกเงา

(2) การใช้ภาษาภาพ (Figurative Language) คือวิเคราะห์การใช้ภาษาที่ผิดไปจากปกติ หรือผิดจากภาษามาตรฐานในด้านความหมายของคำหรือการเรียงลำดับคำ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ความหมาย ความหมายหรือผลกระทบอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นพิเศษถือว่าเป็น “อสังการ”(ornaments) ของภาษากลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของภาษาอย่างที่จะขาดเสียไม่ได้ (ทองสุก เกตุโรจน์, 2529 :117) ทำให้ภาษาในวรรณคดีเป็นภาษาที่สร้างจินตนาการอารมณ์ผลกระทบความรู้สึกได้ชัดเจนขึ้น

วรรณคดีสุโขทัยแสดงให้เห็นถึง “อสังการ” ในการใช้ภาษาของคนไทย แม้แต่ในศิลาจารึก ซึ่งสร้างขึ้นด้วยเหตุผลที่มีได้ตั้งใจจะให้เป็นวรรณคดี ก็ยังแสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาสั้นๆ ที่ก่อให้เกิดภาพในมิตกว้าง ได้ดียิ่งขึ้น อย่างเช่นในศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ที่อุดมสมบูรณ์ของบ้านเมืองด้วยถ้อยคำสั้น ๆ แต่ไพเราะ ได้ใจความบริบูรณ์ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” เป็นวลีติดปากคนไทยมาช้านานจนกระทั่งปัจจุบัน

นอกจากนี้ศิลาจารึกหลักที่ 1 ยังมีหลายประโยคที่แสดงนัยเปรียบเทียบเพื่อขยายภาพให้เห็นชัดเจนขึ้น เช่น อธิบายความใสสะอาดน่าดื่มของน้ำด้วยการเปรียบเทียบว่า

สีใสกินดี ดังกินน้ำโจงเมื่อแล้ง

วรรณคดีสุโขทัยในระยะต่อมา สมัยพระยาภิไธย คือ ไตรภูมิพระร่วงแสดงให้เห็นว่าภาษาไทยทวีความซับซ้อนขึ้นในด้านศัพท์ การผูกประโยคและโวหารเปรียบเทียบภาพพจน์ในไตรภูมิพระร่วงยิ่งวิจิตรพิสดารมากขึ้นกว่าตัวอย่างที่ยกมาจากศิลาจารึกหลักที่ 1 ดังเช่นการพรรณนาความงามของสตรีว่า

“เนื้อแลหนังกนั้นอ่อนถึงสำลีอันทานสะพัดได้ระร้อยคาบ แลชูปเปรียงประโค จามจู้ร์อันใสงามนั๊กหนา”

นอกจากนี้ยังมีความเปรียบเทียบโดยนัย ซึ่งไม่ได้ใช้คำ ดัง ประคองหรือเหมือน แต่ใช้คำว่า เป็นการเปรียบเทียบแทน

“เหตุว่าใจของเทพยดาผู้นั้น โกรธ เป็น ไฟ”

“แลใจของเทพยดามีได้โกรธนั้น เป็น น้ำ”

ภาพพจน์มีหลายชนิดด้วยกัน ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมีดังนี้

1. Simile หรือ อุปมา หมายถึงโวหารเปรียบเทียบระหว่างของสองสิ่งทีโดยธรรมชาติแล้วมีสภาพแตกต่างกัน แต่ว่ามีลักษณะหรือคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่เหมือนกันหรือคล้ายกันนำมาเปรียบเทียบโดยยกคุณสมบัติหรือลักษณะดังกล่าวนั้นเป็นตัวเทียบด้วยการใช้คำที่แปลความหมายได้ว่า เหมือน หรือ คล้าย หรือ เท่า เพื่อเน้นให้เท็จจริงจางว่าเหมือนอย่างไร ตรงไหน ในลักษณะใด

หน้าขาว เหมือน ไข่ปอก

หน้ากับไข่ปอก เป็นของที่แตกต่างกันโดยธรรมชาติ แต่มีลักษณะคล้ายกันที่ความขาว เมื่อต้องการอธิบายให้เห็นจริงว่าตรงหน้านั้นขาวอย่างไร ก็เปรียบเทียบว่าเหมือนไข่ปอกแต่ทั้งนี้ไม่ได้รวมลักษณะอื่น ๆ ของไข่ เช่น รูปทรง ขนาด ฯลฯ โดยมีคำว่า เหมือน เชื่อมกลาง

สิ่งที่นำมาเปรียบอาจไม่ใช่คำนาม แต่เป็นกริยาลี คุณศัพท์วลี อากัปกิริยาต่าง ๆ ฯลฯ แต่จะต้องมีคำเชื่อมที่แสดงความหมายว่า เหมือน หรือ คล้าย อยู่ในประโยคเสมอ

หน้าดำ เหมือน ตกกลงไปในถังถ่าน

มอมแมม รวากับ คลุกฝุ่นมา

ในวรรณคดีไทย อุปมาเป็นภาพพจน์ที่พบได้แพร่หลายที่สุด มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย

ในศิลาจารึกหลักที่ 1 มีอุปมา 4 แห่ง ได้คำเชื่อมว่า ดัง หรือ คั่ง ได้แก่

กูพรำบำเรอแก่พี่กู คั่ง บำเรอแก่พ่อกู

กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีน้ำตระพังโพยสี่ไสกินดี คั่ง กินน้ำโจงเมื่อแล้ง

เมืองสุโขทัยนี้มี คั่ง จักแตก [มี ปัจจุบันอ่านว่า มี = คั่งอึ้งมี]

มีป้าม่วง มีป่าขาม ดูงาม คั่ง แกล้งแต่ง

ส่วนในไตรภูมิพระร่วง อุปมามีอยู่มากมายเกือบจะทุกตอน ใช้คำเปรียบหลากหลายกว่าในศิลาจารึก เช่น ดูคั่ง เท่า ประดูจ เพียง เหมือนคั่ง เป็นต้น

หุทิพย์ ดูคั่ง เทพดาในสวรรค์

แลปากเขานั้นน้อยน้อย เท่า รุ่งเข็ม

พรรณงาม ประดูจ เกิดมาแต่ต้นกัลปพฤกษ์อันมีในอุตรกुरुทวีป

ใหญ่สูง เพียง ลำตาล

รุ่งเรือง เหมือนคั่ง กลางวันนั้นแล

2. Metaphor หรือ อุปลักษณ์ หมายถึง การเปรียบเทียบของสองสิ่งทีโดยธรรมชาติแล้วแตกต่างกัน แต่นำมาเปรียบเหมือนกับว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยใช้คำว่า เป็น หรือ คือ เป็นตัวเชื่อม

I.A. Richards เสนอคำว่า tenor (ตัวตั้ง) สำหรับเรียกสิ่งที่คำอุปลักษณ์ถูกนำมาเปรียบเทียบและ vehicle (พาหนะหรือตัวเปรียบ) สำหรับใช้กับอุปลักษณ์เอง

เช่น ในประโยคว่า

เธอคือ ดอกฟ้า

เธอ เป็น tenor หรือ ตัวตั้ง

ดอกฟ้า เป็น vehicle หรือ ตัวเปรียบ

Owen Barfield เห็นว่าอุปลักษณ์ต่างจากอุปมา ตรงรูปแบบภายนอกเท่านั้น กล่าวคือ อุปมา มีคำเชื่อมที่แปลความหมายได้ว่า “เหมือน” หรือ “คล้าย” ปรากฏอยู่ แต่อุปลักษณ์ไม่มีคำเชื่อมดังกล่าว

ตัวอย่าง เสด็จส่งเหมือนดอกฟ้า เป็น อุปมา

เธอ คือ ดอกฟ้า เป็น อุปลักษณ์

แต่อย่างไรก็ตาม กวีหรือนักประพันธ์บางคนได้สร้างประโยคแสดงความแตกต่างของอุปมาและอุปลักษณ์ในด้านความหมายด้วย ทำให้เห็นว่าความคิดของ Barfield คงจะไม่ได้ครอบคลุมไปถึงวรรณคดีทั้งหมด ดังเช่น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เน้นความรัก ความผูกพันที่หมาตัวหนึ่งมีต่อเจ้าของของมัน จนมันรู้สึกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับนาย ด้วยการแยกอุปมาจากอุปลักษณ์ ดังนี้

“มอมไม่ได้รักนายเท่าชีวิต แต่นายเป็นชีวิตของมอม”

ประโยคแรกเป็นอุปมา แต่ประโยคหลังเป็นอุปลักษณ์

จะเห็นได้ว่าอุปลักษณ์ในที่นี้มีความหมายยิ่งใหญ่กว่าอุปมา ดังนั้น จึงไม่ใช่ความจริงเสมอไปว่า อุปมา แตกต่างจากอุปลักษณ์เฉพาะรูปแบบภายนอก ดังที่ Barfield ให้คำจำกัดความไว้

ในสมัยสุโขทัยมีการค้นพบการใช้อุปลักษณ์น้อยมาก จากการศึกษาภาพพจน์ใน ไตรภูมิพระร่วง พบว่ามีอยู่เพียง 2 ตัวอย่าง (จินตนา พุทธเมตตะ, 2536 : 117) คือ

เพราะเหตุว่า ใจ ของเทพดาผู้นั้น โกรธเป็นไฟ

แลใจของเทพดา มิได้โกรธนั้นเป็นน้ำ

และอีกตอนหนึ่งว่า

อันว่าใจของเทพดาทั้งสองนั้นก็เป็นไฟไหม้ตัวเขาทั้งสอง

อุปลักษณ์อีกประเภทหนึ่งที่พบกันมากในวรรณคดีไทย คือ อุปลักษณ์โดยนัยหรือ Implicit Metaphor ซึ่งคำบางเล่มเรียกชื่อแยกออกไปต่างหากว่า Metonymy หรือ นามนัย

อุปลักษณ์โดยนัยคือ คำเปรียบเทียบคล้ายอุปลักษณ์ แต่ที่ไม่มี tenor หรือตัวตั้งให้เห็นในประโยค รวมทั้งไม่มีคำว่า “คือ” หรือ “เป็น” ด้วยเช่นกัน หากแต่ยกมาแต่ตัวเปรียบหรือ vehicle ให้คนอ่านตีความเอาเองว่าตัวเปรียบนั้นเปรียบกับอะไรและตัวตั้งที่ละเว้นเอาไว้ นั่นคืออะไร

ส่วนใหญ่ตัวเปรียบนั้นจะเป็นคำที่ผู้อ่านพอจะเข้าใจความหมายได้อยู่แล้ว เพราะเป็นคำที่ติดปากหรือนิยมเปรียบเทียบกันอย่างแพร่หลายมาก่อนหรือมีฉะนั้นเนื้อความก็จะบอกให้รู้โดยนัยว่าตัวเปรียบนั้นหมายถึงตัวตั้งว่าอะไร

ตัวเปรียบที่กวีไทยนิยมเปรียบเทียบกันมาก เช่น กระจ่างกับดวงจันทร์ เป็นอุปลักษณ์โดยนัยที่กวีต่างยุค ต่างสมัย นิยมเปรียบชายที่ต่ำต้อยและหญิงที่มีฐานะสูงส่งกว่าฝ่ายชายหรือสำนวนกากับหงส์ กากหมายถึงผู้ต่ำต้อยหรือต่ำช้า ไม่มีคุณค่า ส่วนหงส์หมายถึง ผู้สูงส่งด้วยชาติกำเนิด ผู้ดีงาม ซึ่งทั้งกาและหงส์อาจจะหมายถึงฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายก็ได้

โวหารประเภทหนึ่งที่เป็นอุปลักษณ์โดยนัยเกือบจะล้วน ๆ ได้แก่ บทอศรจรยในวรรณคดี กวีได้สร้างสรรคภาพพจน์ด้วยคำเปรียบเทียบทั้งสิ้น แสดงฝีมือของกวีว่าเป็นครุมีศิลปะในการใช้ถ้อยคำ จึงสามารถหลีกเลี่ยงมิให้การพรรณนานั้นกลายเป็นสิ่งลามกอนาจาร

อุปถัมภ์โดยนัยนี้ไม่ปรากฏในวรรณคดีสมัยสุโขทัย แต่เป็นที่นิยมในสมัยอยุธยา เป็นต้นมา

3. Personification หรือ บุคลาธิษฐาน คือการนำสิ่งไม่มีชีวิตหรืออาการนามมากล่าวให้เหมือนกับเป็นสิ่งมีชีวิต หรือมีคุณสมบัติหรือมีความรู้สึกอย่างมนุษย์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้สึกประทับใจ อารมณ์สะเทือนใจหรือให้ภาพที่งดงามเป็นภาษากรีกมากกว่าการใช้ภาษาอย่างตรงไปตรงมา ตัวอย่างเช่น

สายลมเสียดสีแมกไม้เป็นเสียงเบาๆ เป็นภาษาธรรมชาติ

สายลมกระซิบกับแมกไม้ เป็นบุคลาธิษฐาน

บุคลาธิษฐานมีมาตั้งแต่วรรณคดีเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง แต่ว่ามีอยู่น้อยมาก เพียงแค่ 2-3 ตัวอย่างเช่น เมื่อกล่าวถึงฉัพพรรณรังสีของพระพุทธเจ้า กวีได้อธิบายว่า รังสีแต่ละสีนั้นเกิดจาก การที่พระพุทธองค์เคยได้ประกอบบุญกิริยาอย่างใดบ้าง กวีได้ใช้ภาพพจน์แบบบุคลาธิษฐานให้รังสีแต่ละสีนั้นอธิบายถึงความเป็นมาเหมือนกับว่าพูดซึ่งใจได้อย่างมนุษย์

“ทั้ง 6 พระรัศมีอันที่เปลืองนั้นหม่นนั้นดูจู้ จักรู้ว่า แก่หมู่พระรัศมีอันที่เขี้ยวนี้ดังนี้ ดูกรรัศมีอันเขี้ยวแล ท่านจงหยุดอยู่ดูตามท่านดู ดังฤาท่านแลไปก่อนดู เพื่อกำเนิดเกิดบุญสมภารแห่งท่านเป็นดังฤา อันว่าพระรัศมีอันที่เขี้ยวนี้กระทำดังเขี้ยวแลแปรมาขานดังนี้ อันว่าดูนี้ ได้มีบุญ เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเรายังเป็นพระโพธิสัตว์อันทรงพระนามชื่อ พระเจ้าสิพีราชวันนั้นได้ ท่านควักพระเนตรออกแลให้เป็นทานแก่พระอินทร์ อันนฤมิตมาเป็นพราหมณ์มาขอวันนั้น ด้วยเดชพระสมภารบารมี ดังนี้ก็เกิดพระรัศมีมีพรรณเขี้ยว

4. Synecdoche หรือ สมพจน์ หมายถึง การยกส่วนย่อยขึ้นมากล่าวแทนความหมายในส่วนรวมทั้งหมด เป็นการแทนที่ของลักษณะ หรือความคิดที่สัมพันธ์กัน เช่น

เธอหาเรื่องร้อนหумаเล่าให้พวกเราฟังอีกแล้ว

“ร้อนหู”ในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงความไม่สบายหูเท่านั้น แต่หมายถึงความถึงความเดือดเนื้อ ร้อนใจ ไม่สบายใจ ก่อให้เกิดความโกรธเคืองหรือก่อกวนวิตกกังวล ซึ่งเป็นการรับรู้ที่กว้างกว่าการได้ยินเพียงอย่างเดียว

ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ประโยคสมพจน์ที่รู้จักกันแพร่หลายที่สุดก็คือ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว

ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าเพียงว่า เมื่อมองลงไปใต้น้ำน้ำดำคล่องก็เห็นปลาว่ายอยู่หรือมองไปที่ทุ่งนาก็เห็นต้นข้าว ถ้าหากว่าจะตีความเฉพาะถ้อยคำ ประโยคนี้ก็คงจะมีความหมายเพียงต้น ๆ แต่แท้จริงแล้วคือการยกมาเพียงส่วนเดียวเพื่ออธิบายถึงความหมายรวมอย่างกว้างไกลถึงความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินในยุคสมัยสุโขทัยได้ว่าจะมองไปทางไหนก็เห็นพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมไปทุกหนทุกแห่ง

1.2 ตัวอักษรไทยสมัยสุโขทัย

ตัวอักษรไทยสมัยสุโขทัยมี 3 ชนิดด้วยกัน ดังนี้

1.2.1 ตัวอักษรพ่อขุนรามคำแหง

1.2.2 ตัวอักษรพระเจ้าลิไท

1.2.3 ตัวอักษรขอม

1.2.1 ตัวอักษรพ่อขุนรามคำแหง

การดัดแปลงจากตัวอักษรขอม

1. พยัญชนะ ถ้าสังเกตตัวอักษรขอมเมื่อราวพ.ศ. 1800 และตัวอักษรไทย จะเห็นว่าพ่อขุนรามคำแหงได้ทรงแก้ไขให้เขียนง่ายขึ้น ดังนี้

- 1) ตัดหนามเตยออก เช่น ก. ค. ต. ภ. ศ. ฯลฯ
- 2) ย่อให้สั้นเข้า เช่น ฉ. ช. ส.
- 3) เขียนกลับหน้ากลับหลัง เช่น ง.
- 4) ลากให้เป็นเส้นเดียวกัน โดยเขียนไม่ต้องยกมือหลายครั้ง เช่น

วรรค-ป

2. สระ

- 1) ดัดแปลงให้เขียนง่ายขึ้น เช่น สระอิ, สระเอา
- 2) สร้างสัญลักษณ์ให้ครบเสียง เช่น ไ ใ อุ อี อึ
- 3) ตำแหน่งของสระ ได้ทรงแก้ไข เสียใหม่คือ

ตำแหน่งของสระที่อยู่ข้างบนและข้างล่างในภาษาขอมคือ อิ อุ อึ ได้นำมาใช้ไว้หน้าพยัญชนะเป็นบรรทัดเดียวกัน

ตัวอักษรแบบพ่อขุนรามคำแหงนี้ เข้าใจว่ามีผู้นิยมเฉพาะสมัยที่ทรงพระชนม์อยู่เท่านั้นหลังรัชสมัยของพระองค์แล้ว ผู้เขียนหนังสือก็คงจะกลับไปใช้ตัวอักษรขอมตามเดิม ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากเหตุผลต่อไปนี้

1. เคยใช้มาจนชินแล้ว

2. อิทธิพล – อารยธรรมของขอมยังคงมีเหนือจิตใจคนไทย (หลักฐานทางประวัติศาสตร์ พระมหากษัตริย์องค์แรก ๆ ของกรุงศรีอยุธยาได้รับเอาแบบแผนและสถาบันของขอมมาใช้เกือบทุกอย่าง รวมทั้งระบบทาสซึ่งเกิดมีเรื่องทาสขึ้นในอาณาจักรไทยเฉพาะเขตกรุงศรีอยุธยา)

ปรากฏว่ามีทาสหนีเข้าไปอยู่ในกรุงสุโขทัยเป็นจำนวนมาก จนพระเจ้าอู่ทองต้องทรงออกกฎหมายพระอัยการลักพา ใน พ.ศ. 1899 ขึ้น หลักฐานทางภาษาที่ปรากฏคือ ศิลจารึกหลักที่ 46 – ศิลจารึกวัดตาเถรซึ่งหนังสือเมื่อ จ.ศ. 766 (พ.ศ. 1947) เป็นภาษาขอม – ภาษาไทยปนกัน ก่อนหน้านั้นหรือจารึกหลักที่ 48 (พ.ศ. 1951) จารึกลานทอง วัดส่องคบ เป็นอักษรขอม ภาษาไทย เป็นต้น

รูปอักษรที่สืบทอดอิทธิพลมาจากรูปอักษรปัลลวะและได้วิวัฒนาการตัวเองเรื่อยมาเป็นลำดับจนถึงพุทธศตวรรษที่ 18-19 นั้น ถ้าได้นำรูปอักษรมาเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนกันและความแตกต่างกันแล้ว จะทำให้ทราบได้ว่ารูปอักษรขอมหรือรูปอักษรโคกีสตาม แม้จะเป็นรูปอักษรแบบเดียวกันร่วมสมัยกันแต่ถ้าอยู่ในกลุ่มชนต่างภูมิภาคกันออกไป ลักษณะรูปสัณฐานแห่งเส้นอักษรจะแตกต่างกันไปด้วย ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างรูปอักษรที่อยู่ในจารึกดงแม่ปางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 1710 จารึกหลังพระพุทธรูปนาคนปรก จังหวัดลพบุรี พ.ศ. 1756 จารึกพระเจ้า ชัยวรมันที่ 7 (จารึกปราสาท) จังหวัดสุรินทร์ พ.ศ. 1720 – 1761 และจารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 1859 จารึกทั้ง 4 หลักนี้ใช้รูปอักษรขอมเช่นเดียวกัน

เมื่ออาณาจักรสุโขทัยเจริญขึ้นในระหว่างปลายพุทธศตวรรษที่ 18 ติดต่อมาถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 นั้น ความเจริญของอารยธรรมอยู่ที่ศูนย์กลางของอาณาจักร คือบริเวณจังหวัดสุโขทัยในปัจจุบัน ณ อาณาจักรสุโขทัยนี้เองเป็นจุดเริ่มต้นของตัวอักษรไทย ซึ่งมีลักษณะแสดงถึงเอกลักษณ์ของไทยอย่างแท้จริง นั่นก็คือ รูปอักษรไทยได้บังเกิดขึ้นในโลก ในปี พ.ศ. 1826 เป็นต้นมา ดังปรากฏข้อความในจารึกพ่อขุนรามคำแหง ด้านที่ 4 บรรทัดที่ 8 – 11 มีใจความที่ถอดแล้วว่า “เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี 1205 ศก ปีมะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใครใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้้นั้นใส่ไว้...”

จากข้อความในจารึกที่ยกตัวอย่างมาข้างต้น มีนัยบ่งบอกไว้ชัดเจนว่า ก่อนปี พ.ศ. 1826 ยังไม่เคยมีรูปอักษรไทยปรากฏมาก่อน พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงคิดประดิษฐ์ขึ้น รูปอักษรไทยจึงได้มีขึ้นในโลก นับแต่ปี 1826 นั้นเป็นต้นมา ฉะนั้น รูปอักษรไทยแบบแรกคือ รูปอักษรพ่อขุนรามคำแหงมหาราช รูปอักษรแบบนี้มีรูปสัณฐานแห่งเส้นอักษรและอักษรวิธีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งมีปรากฏอยู่ในจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเพียงหลักเดียวในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้ย่อมแสดงถึงความเป็นอัจฉริยะอันสูงส่งล้ำเลิศยิ่งของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในการที่พระองค์ได้ทรงศึกษาค้นคว้าด้วยพระวิริยะ อุตสาหะด้วยพระปรีชาญาณอันลึกซึ้งและกว้างไกล ในอันที่จะได้ทรงวินิจฉัยและปรุงแต่งรูปแบบอักษรให้มีลักษณะที่แสดงถึงความเป็นไทยอย่างแท้จริง เป็นศรีสง่าแก่ประเทศชาติ และเป็นแบบอย่างให้คนในชาติได้เรียนรู้ ศึกษาและใช้สืบทอด

การที่จะศึกษารูปอักษรพ่อขุนรามคำแหงมหาราชให้เข้าใจ ควรจะได้ติดตามความคิดหรือเจตนารมณ์ของพระองค์หรือสันนิษฐานในพระราชประสงค์ของพระองค์ที่ทรงสร้างรูปอักษรขึ้นให้มีลักษณะเป็นของตนเอง ซึ่งต่างไปจากรูปอักษรแบบโบราณอย่างอื่นที่มีใช้อยู่แล้ว พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงกำหนดให้รูปอักษรที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นนั้นมีวิธีการวางรูปสระให้เรียงอยู่ในบรรทัดเดียวกับรูปพยัญชนะ อักษรวิธีดังกล่าวนี้มีปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกพร้อม ๆ กับวิธีเขียนอักษร ซึ่งพระองค์ได้กำหนดให้เส้นอักษรในแต่ละตัวลากสืบทอดกัน โดยไม่ต้องยกเครื่องมือเขียนขึ้น จะต้องเริ่มต้นลากเส้นจากหัวอักษรเป็นต้นไป หัวอักษรที่กล่าวถึงนี้เป็นเส้นโค้งงอเหมือนขอเบ็ด การลากเส้นอักษรดังกล่าวข้างต้นจะสิ้นสุดลงที่ปลายเส้นอักษร ซึ่งมีการลากปลายเส้นในห้วงโค้งเล็กน้อย ไม่เพียงแต่เท่านั้น

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชยังทรงกำหนดเครื่องหมายวรรณยุกต์ขึ้นใช้ประกอบรูปอักษรด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นลักษณะเฉพาะตัวของรูปอักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงคิดประดิษฐ์ขึ้น และถ้าได้มีการพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของพระองค์ให้ละเอียดลึกซึ้งแล้วจะได้ข้อคิดว่า พระองค์มีพระราชประสงค์อันยิ่งใหญ่อยู่ที่ต้องการสร้างรูปแบบอักษรไทยขึ้นให้มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตัวเองและใช้ประโยชน์ในการเขียนหรือจดจารภาษาไทยให้ครบถ้วนตามเสียงและคำศัพท์เพื่อการอ่านที่ถูกต้องกับภาษาไทย และเพื่อให้มีแบบฉบับในการสั่งสอนอนุชนให้รู้จักตัวอักษรไทยได้อีกด้วย

พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงมีพระปรีชาอันสูงส่ง เป็นพระบิดาแห่งอักษรไทย เป็นปราชญ์ที่ทรงภูมิความรู้อย่างเอกอุทั้งในทางด้านอักษรศาสตร์และภาษาศาสตร์ เป็นนักปกครองที่สามารถและเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงทศพิธราชธรรม พระองค์มีเพียงแต่จะเป็นพระบิดาแห่งอักษรไทยของคนไทยเท่านั้น ยังทรงเป็นของคนทั้งโลกด้วยเช่นกัน

ภายหลังที่ปรากฏรูปแบบอักษรไทยขึ้นแล้ว ยังได้พบ หลักฐานการใช้รูปแบบอักษรขอม รูปแบบอักษรมอญและรูปอักษรอื่น ๆ ในบริเวณอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรใกล้เคียง โดยเฉพาะรูปอักษรขอมและรูปอักษรมอญนั้น ได้มีการใช้สืบทอดมาควบคู่กันไปกับรูปอักษรไทยจนถึงปัจจุบันนี้ แต่ส่วนรูปอักษรขอมนั้นมีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการในรูปแบบของอักษรขอมไทย ซึ่งแตกต่างไปจากอักษรขอมในประเทศกัมพูชา นับเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของอักษรขอมไทย ซึ่งมีใช้อยู่ในประเทศไทยเท่านั้น และยังปรากฏการใช้อยู่จนถึงปัจจุบันนี้ ถ้าได้พิจารณาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วจะยังเห็น ได้ว่า ในระหว่างที่อาณาจักรสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองขึ้นนั้น อาณาจักรหรือรัฐไทยกลับหมดอำนาจลงในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 นั้นเอง พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กษัตริย์ผู้ครองนครหรือรัฐไทยองค์สุดท้ายได้ถูก พระเจ้ามังรายยึดอำนาจจนต้องเสด็จหนีออกจากเมือง พระเจ้ามังรายได้สถาปนาอาณาจักรขึ้นใหม่ มีนครเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา กษัตริย์ผู้ครองอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรล้านนา เป็นพระสหายที่มีความสนิทสนมกันอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์ของอาณาจักรทั้งสองจึงกระชับเกื้อกูลกันอย่างแนบแน่น ในช่วงระหว่างเวลาอันสั้น ฉะนั้น จึงเป็นธรรมดาที่อารยธรรมของทั้งสองอาณาจักรจะถ่ายทอดไปมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน พร้อม ๆ กับผสมกลมกลืนกันกันบ้านพี่เมืองน้อง รูปอักษรไทยในอาณาจักรสุโขทัย จึงได้เข้าไปสู่อาณาจักรล้านนา ดังหลักฐานในจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน พ.ศ. 1913 เป็นต้น ขณะเดียวกันรูปอักษรธรรมล้านนาได้เข้ามาสู่อาณาจักรสุโขทัยเช่นเดียวกัน ดังปรากฏหลักฐานในจารึกลานทองวัดมหาธาตุ จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. 1919 เป็นต้น

รูปอักษรไทยแบบที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงคิดประดิษฐ์ขึ้นนั้น มีหลักฐานปรากฏในศิลาจารึกซึ่งได้พบในปัจจุบันเพียงหลักเดียวเท่านั้น จารึกหลักอื่นซึ่งจารึกขึ้นในสมัยสุโขทัยเช่นกัน แต่ระยะเวลาห่างจากปีที่สร้างจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราชประมาณ 60 – 70 ปี ในช่วงระยะเวลากว่า

50 ปีผ่านไปแล้วนี้ โดยหลักการวิวัฒน์แห่งสายอักษรย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปบ้าง รูปอักษรไทยสุโขทัยที่ปรากฏขึ้นในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 นั้นจึงมีลักษณะเฉพาะตัวที่เปลี่ยนแปลงไปจากรูปอักษรพอขุนรามคำแหงมหาราชแล้ว แต่ก็ยังมีบางตัวที่รักษาแบบฉบับแห่งเส้นสัณฐานของรูปอักษรพอขุนรามคำแหงไว้โดยไม่มีเปลี่ยนแปลง และ / หรือเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย ตัวอย่างเช่น รูปอักษรในจารึกวัดศรีชุม จารึกนครชุม จารึกวัดป่ามะม่วง เป็นต้น

การแพร่ขยายอิทธิพลของอักษรไทยสุโขทัย

ตามที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นแล้วว่า รูปอักษรแบบที่พอขุนรามคำแหงมหาราชทรงคิดประดิษฐ์ขึ้นนั้น มีปรากฏอยู่ในศิลาจารึกเพียงหลักเดียวและเป็นหลักฐานที่แสดงว่าภายในอาณาจักรสุโขทัยนิยมใช้แบบอักษรที่พอขุนรามคำแหงมหาราชทรงคิดประดิษฐ์ขึ้นในเวลาอันสั้น จากนั้นได้เปลี่ยนแปลงรูปลักษณะแห่งเส้นอักษรจนแปลกตาและกลายเป็นรูปอักษรไทยอีกแบบหนึ่งและอาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปอักษรไทยที่ได้รับความนิยมแพร่หลายอยู่ทั่วไปในบริเวณอาณาจักรสุโขทัยตลอดพุทธศตวรรษที่ 20 – 21

ความเจริญของอาณาจักรสุโขทัยได้ก้าวขึ้นสู่จุดสูงสุดในพุทธศตวรรษที่ 20 นั้นเอง และในขณะที่เดียวกันก็ได้แพร่ขยายอารยธรรมแห่งความเจริญนั้นไปสู่อาณาจักรใกล้เคียงด้วย ทางทิศเหนือได้แพร่ขยายอิทธิพลเข้าไปสู่อณาจักรล้านนา ทางทิศใต้ได้แพร่ขยายอิทธิพลไปสู่อาณาจักรศรีอยุธยา และเลยไปถึงดินแดนซึ่งเป็นภาคอีสานของประเทศไทยในปัจจุบัน

การแพร่ขยายอารยธรรมของอาณาจักรล้านนาในพุทธศตวรรษที่ 20 นั้น มุ่งหมายเฉพาะเรื่องของรูปอักษรแต่เพียงประการเดียว ฉะนั้นรูปอักษรสุโขทัยที่เข้าไปสู่อณาจักรล้านนาในพุทธศตวรรษที่ 20 นั้น ได้เปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการไปเป็นรูปอักษรอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเรียกกันในปัจจุบันว่ารูปอักษรไทยล้านนาหรือรูปอักษรฝักขาม ส่วนรูปอักษรที่เข้าไปสู่อณาจักรศรีอยุธยานั้นได้วิวัฒนาการมาเป็นรูปอักษรไทยในปัจจุบัน และที่เข้าไปสู่บริเวณภาคอีสานของประเทศไทยนั้นเป็นรูปอักษรไทยอีกแบบหนึ่งเรียกว่า อักษรไทยอีสาน และวิวัฒน์ตัวเองไปเป็นรูปอักษรไทยน้อย ดังตัวอย่างรูปอักษรบางตัวในจารึกวัดปราสาท จังหวัดเชียงราย พ.ศ. 2039 จารึกเรื่องสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเสด็จออกผนวชที่วัดจุฬามณี จังหวัดพิษณุโลก พ.ศ. 2007 – 2224 จารึกวัดแดนเมือง จังหวัดหนองคาย พ.ศ. 2073 จารึกวัดเขมา จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. 2079 เป็นต้น

1.2.2 ตัวอักษรพระเจ้าลิไท

ในสมัยพระเจ้าลิไท ได้มีการดัดแปลงลักษณะอักษรและอักษรวิธีไทยกลับไปคล้ายขอมอีก แสดงให้เห็นว่าตัวอักษรพอขุนรามคำแหง (ลายสือไทย) ใช้เป็นอักษรทางราชการแล้ว แต่ชาวไทยโดยทั่วไปยังนิยมใช้อักษรวิธีแบบอักษรขอม หรืออักษรมอญที่วางสระไว้บนและล่างตัวพยัญชนะ อีกประการหนึ่งน่าจะตั้งข้อสังเกตได้ว่า การที่พอขุนรามคำแหงนำเอาระยะลอมมาใช้เขียน

ประสมกับพยัญชนะต้นให้เป็นระบบเดียวกันนั้น คนไทยคงไม่ค่อยจะยอมรับเพราะความที่เคยชินกับการใช้สระจมแบบอักษรขอม และอักษรมอญ เพราะว่าเคยใช้สระรอบพยัญชนะต้นมานานแล้ว และในขณะที่เดียวกันยังอ่านพระคัมภีร์ที่เป็นภาษาบาลี ซึ่งใช้อักษรขอมเขียน ฉะนั้นการที่จะปรับมาใช้สระไว้บนบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะต้นคงอักษรพ็อนรามคำแหงจึงรู้สึกไม่สะดวก ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงพบว่าศิลาจารึกที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าลิไท ระบบอักษรวิธีเปลี่ยนไปเป็นระบบอักษรวิธีขอมและมอญเหมือนเดิม และใช้เป็นอักษรทางราชการแทนลายสือไทยของพ็อนรามคำแหง

อักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไทมีลักษณะดังนี้

- 1) ลักษณะโครงสร้างของตัวอักษรยังเป็นเส้นโค้งกลมมนเหมือนเดิม คือเหมือนตัวอักษรลายสือไทยของพ็อนรามคำแหง
- 2) รูปอักษรบางตัวเปลี่ยนไปบ้าง
- 3) รูปสระบนและสระล่างทั้ง 6 ตัวเปลี่ยนรูปร่างเพื่อให้เหมาะสมกับการที่วางไว้บนและล่างพยัญชนะต้น และสระบางตัวมีรูปสูงกว่าพยัญชนะ ได้แก่ ใ ไ คือวางรูปสระไว้รอบตัวพยัญชนะต้นเหมือนอักษรไทยปัจจุบัน
- 4) สระที่มีรูปในข้อ 3 ประสมอยู่จะเปลี่ยนรูปไปบ้าง
- 5) มีรูปสระลอยแบบลายสือไทยของพ็อนรามคำแหงปะปนบ้าง คือ อี อี้ อี อี้ และ เออ แสดงให้เห็นว่า ระบบสระของพ็อนรามคำแหงยังคงใช้อยู่บ้าง นั่นคือเมื่อมีความจำเป็นจะต้องเขียนคำที่เสียงสระอยู่หน้าคำ ซึ่งตามปกติจะใช้ อ เป็นพยัญชนะต้น แต่ศิลาจารึกบางหลักยังคงใช้สระลอยปะปนอยู่

1.2.3 ตัวอักษรขอมไทย

อักษรขอมมีอิทธิพลต่อการเขียนหนังสือของคนไทยมากในสมัยอดีตจวบจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อนักเรียนได้เล่าเรียนหนังสือไทยอ่านออกเขียนได้ จะได้เรียนหนังสือใหญ่ คืออักษรขอมที่ใช้ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา เพราะว่าการที่เกี่ยวกับกาลาอาคมหรือคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่เป็นภาษาบาลี ที่ต้องเป็นอักษรขอมเพราะถือกันว่าเป็นอักษรศักดิ์สิทธิ์ เด็กไทยสมัยก่อนจึงต้องศึกษาอักษรขอมให้แตกฉาน รวมทั้งผู้ที่ศึกษาทางด้านปริยัติธรรมและบวชเป็นสามเณร เพราะบทสวดมนต์ พระธรรมวินัย พระปาฏิโมกข์ ฯลฯ ที่เป็นตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนาล้วนบันทึกด้วยอักษรขอมทั้งสิ้น จนกระทั่งสมัยที่มีการพิมพ์ จึงถอดอักษรขอมเป็นอักษรไทยเพื่อพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ได้ยกเลิกการสอบอักษรขอมในการสอบไล่เปรียญธรรมประโยค 4 ขึ้นไป ฉะนั้นการเรียนอักษรขอมจึงมีความจำเป็นน้อยลง เมื่อตั้งโรงเรียนหลวง

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่า เมื่อพ่อขุนรามคำแหงมหาราชประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้แล้ว อักษร
 ขอมหาได้หมดความสำคัญสำหรับคนไทยไม่ กล่าวคือ ผู้รู้ยังใช้อักษรขอมเขียนภาษาบาลี พระธรรม
 คัมภีร์ในพระพุทธศาสนาตลอดมา นอกจากนั้นยังได้ปรับปรุงอักษรขอมเพื่อใช้เขียนภาษาไทยให้
 เหมาะสมอีกด้วย เช่น นำวรรณยุกต์เอกและโท (กากบาท) ของลายสือไทยมาใช้กำกับเสียงวรรณยุกต์
 อักษรขอมอีกด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากศิลาจารึกวัดป่าแดงแผ่นที่ 2 (พ.ศ. 1912) และศิลาจารึกวัดป่าแดง
 แผ่นที่3 (พ.ศ. 1949) นอกจากนี้ยังใช้รูปสระเอื้อ ซึ่งอักษรขอมสมัยพระนครไม่มีรูปสระเอื้อ แต่ปรากฏ
 ว่าคนไทยได้ปรับปรุงอักษรขอมมาใช้เขียนภาษาไทยได้ค่อนข้างดีในสมัยสุโขทัย คือ มีการเพิ่ม
 วรรณยุกต์ และสระเอื้อ เป็นต้น

พระมหากษัตริย์เจ้า

- พระมหากษัตริย์เจ้า (พระมหากษัตริย์เจ้า) ป่าแดง ๒

แลเมืองบไหวย

- แลเมืองบไหวย (แลเมืองบไหว) ป่าแดง ๓

ในวัดป่าแดง

- ในวัดป่าแดง (ในวัดป่าแดง) ป่าแดง ๒

สีพานด้วยฝูงช

- สีพานด้วยฝูงช (สีพานด้วยฝูงช)

ผาขาวบนนจะพระเจ้า

- ผาขาวบนนจะพระเจ้า (ผาขาวบรรจุพระเจ้า)

ปีจลูเราจึงไคไปนบ

- ปีจลูเราจึงไคไปนบ (ปีจลูเราจึงไคไปนบ)

ทานถึงเมืองสุโขไท

- ทานถึงเมืองสุโขไท (ทานถึงเมืองสุโขทัย)

แลเราจกไว้อาวาส

- แลเราจกไว้อาวาส (แลเราจกไว้อาวาส)

จะเห็นได้ว่ามีการเพิ่มเครื่องหมายวรรณยุกต์ในอักษรขอมที่ใช้เขียนภาษาไทยได้ตรงระดับ
 เสียง รวมทั้งมีการใช้สระเอื้อด้วย

(1) รูปพยัญชนะขอมไทยสมัยสุโขทัย

ในการพิจารณารูปสัทธานพยัญชนะขอมสมัยสุโขทัย ใช้หลักฐานจากศิลาจารึก เพราะไม่มีเอกสารโบราณ หรือสมุดข่อยที่บันทึกในสมัยนั้นหลงเหลืออยู่เลย ศิลาจารึกในหนังสือ “จารึกสมัยสุโขทัย” มีอักษรขอมปรากฏอยู่ 18 หลัก แต่เป็นอักษรขอมเพียงบรรทัดเดียว หรือ 2-3 บรรทัด และยังมีที่ไม่ชัดเจนอีกจำนวนหนึ่ง

พยัญชนะอักษรขอมสมัยสุโขทัยมีรูปสัทธานเป็นเอกเทศมากแล้ว ทั้งปรับเอาวรรณยุกต์และสระบางตัวของอักษรไทยไปปะปนบ้าง แต่กระนั้นก็ตามโดยสภาพรวมๆ ลายเส้นของอักษรขอมยุคนี้มีลักษณะโค้งมนอยู่บ้าง (ยังไม่หักเหลี่ยมข่มมุด้วนเส้นตรงเหมือนสมัยอยุธยา) แต่ก็ยังพบว่า ศก หรือ หนามเตย เริ่มมีการหักเหลี่ยมชัดเจนมากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะวัสดุที่ใช้เขียนก็ได้ เพราะเขียนบนแผ่นหินจึงยากที่จะขีดเส้นตรงหักเหลี่ยมเหมือนกับเขียนบนกระดาษข่อย หรือโบราณ ส่วนตัวครึ่งหรือตัวเชิง ยังนิยมเขียนตัวใหญ่และยาวเหมือนอักษรขอมสมัยพระนคร หรืออักษรขอมโบราณอยู่บางตัว เช่น เเชิง ตัว ย ร ล เป็นต้น

หากพิจารณารูปสัทธานอักษรขอมไทยสมัยสุโขทัย กับอักษรขอมในกัมพูชา ในยุคสมัยเดียวกันจะเห็นว่า รูปสัทธานต่างกันมาก

(2) รูปสระ รูปสระโดยโครงสร้างไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่มีการเพิ่มรูปสระเอื้อเข้ามา ลักษณะสระยังเป็นเส้นโค้งมนเหมือนสระขอมโบราณ นั่นคือ เหมือนรูปสระอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท การที่ยังนิยมเขียนเส้นโค้งมนนั้นอาจจะเป็นเพราะในสมัยนั้นสระต่างๆ ไปจะมีรูปโค้งมน เช่น สระอักษรขอมโบราณ สระขอมโบราณ รวมทั้งสระอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท ฉะนั้นรูปสระอักษรขอมไทยจึงมีสัทธานเหมือนอักษรต้นแบบนั่นเอง

สระขอมไทยในสมัยสุโขทัยมี 20 รูป ไม่พบสระเสียงสั้น เช่น อัวะ เอียะ เอือะ เออะ เอะ แอะ โอะ และ ฤ ฤ ฤ ฤ รวม 11 ตัว

(3) วรรณยุกต์ ในศิลาจารึกวัดป่าแดง ปรากฏวรรณยุกต์ในอักษรขอมไทย ที่เป็นดังนี้เพราะใช้เขียนภาษาไทยจึงจำเป็นต้องใช้เครื่องหมายกำกับระดับเสียงสูง-ต่ำ มีวรรณยุกต์ 2 รูป คือ เอก โท (กากบาท) ใช้เหมือนวรรณยุกต์อักษรไทยนั่นเอง

อักษรขอมไทยสมัยสุโขทัย

พยัญชนะ

พยัญชนะตัวเต็มอยู่บนบรรทัด ส่วนเชิงใช้เขียนใต้บรรทัด ในที่นี้จะแสดงให้เห็นทั้ง ๒ รูป

ก		ข		ค		ฅ		ง	
จ		ฉ		ช		ฌ		ญ	
ฎ		ฐ		ฑ		ฒ		ณ	
ด		ถ		ท		ธ		น	
ป		ฝ		พ		ภ		ม	
ย		ร		ล		ว		ศ	
ห		ฬ		ฬ		ฬ		ฬ	

สระขอม

สระ มีสระลอย ๗ รูป สระจม ๒๐ รูป ดังนี้

	สระลอย	สระจม		สระลอย	สระจม		สระลอย	สระจม
อะ		- ๖	เอ		๘	เออ	-	
อา		- ๗	แอ		๘๘	อ่า	-	
อิ		- ๑๐	ไอ		๙	ไอ	-	
อึ	-	- ๑๑	ออ	-	๙๙	ไอ	-	
อึ/อิ	-	- ๑๒	อัว	-	๙๙	เอา		
อุ		- ๑๓	เอีย	-	๙๙	เอาะ	-	
อุ	-	- ๑๔	เอือ	-	๙๙			

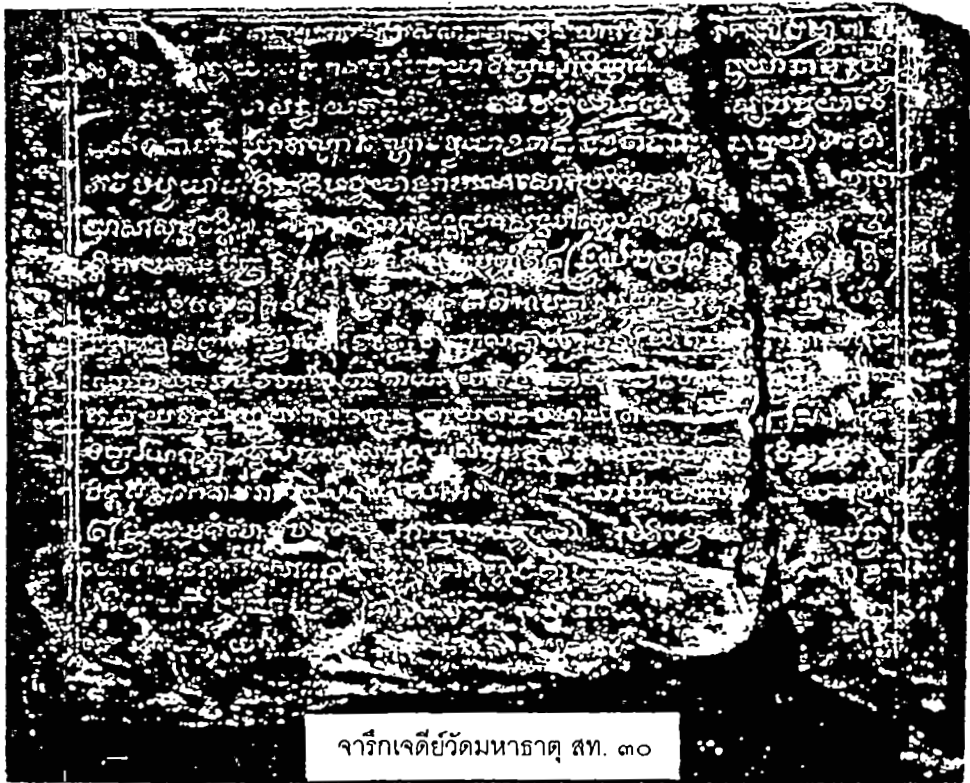
อักษรวิธี

อักษรวิธีอักษรขอมไทย ยังยึดแบบแผนของอักษรขอมโบราณที่เป็นต้นแบบอย่างเคร่งครัด นั่นคือ มีตัวเชิงหรือพยัญชนะครึ่งตัวใช้เขียน โดยเฉพาะคำภาษาบาลีที่เป็นตัวควบกล้ำและตัวสะกดตัวตาม ศิลาจารึกอักษรขอมสมัยสุโขทัย ส่วนใหญ่ใช้เขียนภาษาบาลี ใช้เขียนภาษาไทยบ้าง แต่พบน้อยกว่าภาษาบาลี เช่น ศิลาจารึกวัดมหาธาตุ (เมืองเก่า พุทธศตวรรษที่ 21) สท. 30 ดังนี้

นโม พุทธาย กิธลณญ กุสลาธมมา
รรตฺราก็ถิณญ อพฺยากตา ธมฺมา

เลข มี ๑๐ ตัว รูปสัณฐานเหมือนกับตัวเลขที่ใช้เขียนภาษาไทยสมัยสุโขทัยทั่วไป ดังนี้

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐

ตัวอย่างอักษรขอมสมัยสุโขทัย (วัดมหาธาตุ เมืองเก่า) จากหนังสือ จารึกสุโขทัย หน้า ๕๔.

2. ลักษณะภาษาไทยสมัยอยุธยา

คำว่า สมัยอยุธยาในที่นี้ไม่ได้นับเวลาตามที่อยุธยาเป็นราชธานี 417 ปี ตามสมัยของประวัติศาสตร์ (พ.ศ. 1893 — พ.ศ. 2310) แต่สมัยของภาษาต้องกำหนดตามความเปลี่ยนแปลงของภาษา

2.1 ภาษาไทยสมัยอยุธยา ก่อนอื่นต้องทำความเข้าใจว่า ภาษาไทยสมัยแรกที่เราศึกษาได้ก็คือ ภาษาไทยสมัยสุโขทัย (ตั้งแต่จารึกพ่อขุนรามคำแหงเป็นต้นมา) และสมัยที่สองได้แก่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่สมัยแรกกับสมัยที่สองนั้นมิได้ต่อเนื่องกัน เพราะภาษาที่เรียกกันว่าสุโขทัยและภาษาที่เรียกกันว่า อยุธยานั้นเป็นภาษาที่ต่างกันด้วยถิ่นและด้วยเวลา สุโขทัยเป็นไทยฝ่ายเหนือ อยุธยาเป็นไทยฝ่ายใต้ แม้จะยอมรับว่าภาษาสมัยอยุธยาเป็นภาษาสมัยหลัง แต่ก็ไม่มีหลักฐานว่าภาษาสมัยอยุธยาเปลี่ยนแปลงมาจากภาษาสมัยสุโขทัย และแม้ว่ากรุงสุโขทัยจะมีได้เป็นราชธานีแล้ว ชาวสุโขทัยก็ยังคงพูดภาษาเดิมอยู่มิได้เปลี่ยนมาพูดภาษาของชาวอยุธยา ฉะนั้น ถ้าจะศึกษาลักษณะของภาษาแล้วก็ต้องแยกศึกษาภาษาสุโขทัยสายหนึ่ง และภาษาอยุธยาอีกสายหนึ่ง (ปริชา ช้างขวัญยืน , 2515 : 7)

ปริชา ช้างขวัญยืน มีความเห็นว่าการกำหนดสมัยของภาษาต้องกำหนดตามความเปลี่ยนแปลงทางภาษา กล่าวคือ ภาษาสมัยอยุธยาไม่ได้สิ้นสุดในปี พ.ศ. 2310 อันเป็นปีที่เสียกรุงศรีอยุธยาและภาษาสมัยรัตนโกสินทร์ไม่ได้เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2325 ทั้งนี้เพราะแม้เราจะย้ายราชธานีจากกรุงศรีอยุธยามาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร แต่ผู้มาอยู่ที่กรุงเทพฯ ก็คือคนอยุธยาเสียส่วนมากและการย้ายสถานที่อยู่ไม่ใช่สาเหตุที่ทำให้คนเปลี่ยนภาษา สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งดำรงพระชนม์ชีพอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เคยทรงใช้ภาษาอย่างไร เมื่อมาอยู่กรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์แล้ว ก็ยังทรงใช้ภาษาเดิมมิได้เปลี่ยนแปลง ถ้าคิดว่าการย้ายราชธานีทำให้ภาษาเปลี่ยนได้แล้วไซ้ ก็ต้องเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกนั้นทรงใช้ภาษาถึงสามสมัย คือ สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ถึงสามสมัย ภาษาสมัยรัตนโกสินทร์จึงเป็นภาษาที่สืบต่อมาจากภาษาสมัยอยุธยาไม่มีขาดตอน ฉะนั้นจึงน่าจะถือว่า ภาษาสมัยอยุธยาสิ้นสุดลงในสมัยรัชกาลที่ 3 และภาษาสมัยรัตนโกสินทร์เริ่มต้นขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ทั้งนี้โดยถือเอาความเปลี่ยนแปลงทางภาษาเป็นหลักในการแบ่งคือ ในสมัยรัชกาลที่ 4 รัชศัพท์ภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก (ปริชา ช้างขวัญยืน , 2515 : 7 — 8)

ในที่นี้เมื่อกล่าวถึง ภาษาสมัยอยุธยา จึงมีความหมายรวมไปจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 ด้วย

อนึ่ง การพิจารณาลักษณะภาษาไทยสมัยอยุธยา จะพิจารณาเฉพาะภาษาร้อยแก้วเช่นเดียวกับสมัยสุโขทัย

ทำนองการเขียนภาษาร้อยแก้วสมัยอยุธยาเท่าที่ปรากฏหลักฐานมีไม่มากแบบ เพราะหนังสือเก่าที่ตกทอดมาถึงปัจจุบันมีน้อยเล่มและน้อยประเภท มีอาทิ ประชุมจดหมายเหตุพระราชพงศาวดารกฎหมาย บันทึก คนแต่งหนังสือมีน้อยและไม่ค่อยมีอุปการณ์เพียงพอ การศึกษาจำกัดอยู่ในวัดและวังมากกว่าจะขยายมาถึงประชาชนทั่วไปซึ่งส่วนใหญ่ยังคงไม่รู้หนังสือ การใช้ภาษาร้อยแก้วในสมัยนั้นจึง

เป็นการใช้ภาษาทางการมากกว่าจะมีจุดมุ่งหมายด้านความบันเทิง ในขณะที่ภาษาเพื่อมุ่งความบันเทิงจะเป็นการใช้ภาษาร้อยกรอง มีท่วงทำนองมีฉันทลักษณ์และใช้วิธีสืบทอดด้วยมุขปาฐะ (oral literature) การเขียนร้อยแก้วเพื่อความบันเทิงเพื่อจะเริ่มขยายตัวในสมัยรัตนโกสินทร์มีการใช้ภาษาร้อยแก้วเพื่อมุ่งความบันเทิงในรูปแบบของวรรณคดีแปลและเรียบเรียงโดยได้รับอิทธิพลจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เรื่อง สามก๊ก ราชาริราช ไชยสน และมิมามากแบบยิ่งขึ้นเมื่อได้รับอิทธิพลจากตะวันตกในสมัยหลังรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา

หากจะสรุปท่วงทำนองการเขียนภาษาร้อยแก้วสมัยอยุธยา คงจะสรุปได้จากวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา” ของปรีชา ช้างขวัญยืน (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2515 : 329 — 386) ดังนี้

ในด้านภาษาภาษาร้อยแก้วสมัยอยุธยา มีวิธีทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าเป็นภาษาสูง คือ สูงกว่าระดับภาษาเขียนสามัญ ซึ่งเขียนบรรยายตรงไปตรงมาธรรมดา มีวิธีทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกว่าภาษามีลีลาเคลื่อนไหวได้ ไม่ติดอยู่กับที่เป็นช่วง ๆ ตอน ๆ ส่วนด้านวิธีแสดงความคิดก็ใช้บรรยายโวหาร เทศนาโวหาร และพรรณนาโวหารเป็นพื้น แต่ไม่มีเรื่องใดเลยที่เขียนหนักไปในเชิงวิเคราะห์วิจารณ์ (Argumentation) เพื่อหาเหตุผลค้นความจริง

ทำนองเขียนภาษาร้อยแก้วสมัยอยุธยา แบ่งเป็น 6 ประเภท คือ

1. ทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูง
2. ทำนองเขียนแบบหนังสือราชการ
3. ทำนองเขียนแบบการทูต
4. ทำนองเขียนแบบเทศน์
5. ทำนองเขียนแบบบันทึกเหตุการณ์
6. ทำนองเขียนแบบร้อยแก้วมีสัมผัส

1. ทำนองเขียนแบบใช้ภาษาสูง คือการใช้ภาษาดกแต่งประดับประดาด้วยคำ ไม่ใช่แต่งขึ้นเพียงเพื่อบอกข้อเท็จจริงตามเนื้อเรื่อง แต่มีส่วนขยายซึ่งให้ความรู้สึกต่อเรื่องนั้น ๆ มีการยกระดับภาษาให้วิจิตรขึ้นดังนี้

ก. ใช้ศัพท์บาลีสันสกฤตซึ่งมักใช้ในตำแหน่งที่ต้องการความสำคัญ ศักดิ์สิทธิ์ เรื่องเกี่ยวกับศาสนาหรือพระเจ้าแผ่นดิน เช่น

อดีตะวรพุทธศาสนา	หมายถึง	พุทธศาสนาแล้ว
เปนอาชฎุในเมือง	หมายถึง	เป็นพระเจ้าแผ่นดิน
หิตะประ โยชนัน	หมายถึง	มีประ โยชนันเกื้อกูล

ข. การใช้คำประดับ คือ นำคำที่มีความหมายใกล้กันมาเรียงซ้อนกันไว้หลาย ๆ คำหรือเติมข้อความที่เป็นส่วนขยายต่อจากคำที่เป็นคำศัพท์ซึ่งยกมาตั้งไว้ ประดับแต่งภาษาให้ประณีตขึ้น เช่น

พระสงฆ์ผู้ทรงศีลบริสุทธิ

ภริมย์หมชื่นยินดีมีเสน่ห์หาไมตรีรักแฝง

ค. การใช้คำซ้ำ ๆ เมื่อมีการแจกแจงเนื้อความ กล่าวซ้ำ ๆ หลายประโยคต่อกัน เพื่อต้องการจังหวะในภาษา เช่น

แล้วจึงนิมนต์พระอริยะกะลปตน 1 แล้วจึงนิมนต์พระมหาธรรมาสนาบัณฑิตน 1

แล้วจึงนิมนต์พระพุทธรวิลาศมหาเถรตน 1 แล้วจึงนิมนต์พระวิริยาริภุมณีตน 1

ง. การใช้คำอย่างมีสัมผัสคล้องจอง เป็นภาษาเดียวกับที่ใช้ในร้อยยาว

อดีตะวรพุทธศาสนาตั้งแต่พระพุทธเจ้า เสด็จเข้าสู่ nirvana ไปแล้วได้ 2103 ปี จึงมีพระมหากษัตริย์ราชเจ้า 2 พระองค์ ทรงนามกรชื่อว่า พระยาธรรมมิกราช 1 ตน

จ. ขนาดของประโยค มีความยาวเพื่อแสดงความวิจิตรของภาษา เช่น

กรุงศรีอยุธยามหาดิลกนพรัตนบุรีศรีมหานครบรรณราชธานีบุรีเลิงรมพรหมจารีศรี

2. ทำนองเขียนแบบหนังสือราชการ วิธีเขียนจะมีลักษณะดังนี้

ก. แบบฟอร์ม เป็นหนังสือราชการ

(ขึ้นต้น) จดหมายของใคร มาถึงใคร ด้วย... (เนื้อความ)

(ลงท้าย) หนังสือเขียนวัน..เดือน. ขึ้นแรม..ปี..ศก..ศักราช

เช่น

หนังสือออกพระจอมเมืองศรีราชโกษา ออกหลวงจินดาราชยุะกษัตริ มาถึง เรภูคลีมาศด้วย กา ปีกตนักรา เปราศีลมาส นำเอาส่เพาล่านึ่งเข้ามาซื้อขาย ยังท่าเมืองตรงนำวศรีมหามันคร แลพ่ฉ่หัวเจ้า ท่าน..บอกมาให้ทราบในวันจันทร์เดือนฮ้ายแรมเก้าค่ำร่กาตรีนิศก

(ประชุมจดหมายเหตุ หน้า 4)

ข. ทำนองเขียนเป็นแบบบรรยายโวหาร ภาษาตรงไปตรงมา ไม่มีความรู้สึกส่วนตัว ไม่มีผล ความ

ค. ลักษณะและขนาดของประโยคเป็นใจความล้วน ๆ พูดตรงประเด็น ไม่อ้อมอ้อมให้สั้นเข้า ได้ชื่อ

3. ทำนองเขียนแบบการทูต

ก. ลักษณะเนื้อความเป็นรูปแบบราชการ

ข. ทำนองเขียนเป็นแบบกันเอง มีพรรณนาโวหาร แสดงอารมณ์ความรู้สึก เช่น หนังสือ ออกพระวิสุทธิสุนทร เขียนกล่าวถึงบุญคุณชาวฝรั่งเศสและเสนาบดีที่ให้ความสะดวกในการเดิน ทาง กลับ กล่าวถึงความสุขสบายและติดอกติดใจสิ่งต่าง ๆ ในประเทศฝรั่งเศส

4. ทำนองเขียนแบบเทศน์

เป็นการเขียนเพื่อใช้สั่งสอนบรรดาธิบาย ซึ่งมักเป็นเรื่องธรรมะ มีอิทธิพลภาษาบาลี เกี่ยวข้องอยู่มาก

5. ทำนองเขียนแบบบันทึกเหตุการณ์

เป็นการเขียนเล่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดตรงตามข้อเท็จจริงที่ประสบ เป็นการบรรยายอย่างเป็นรูปธรรม เช่น

ครั้นเพลาค่ำ 3 โมง ยাত্রากำป็นทรงพระราชสาส์นไปทิศบูรพา ข้ามอ่าวไปตรงเมืองชลบุรี และใช้ใบ ไปนอกเกาะสี่ซัง เกาะไผ่ เกาะคราม ช่องแสมสาร ตรงปากน้ำระยอง ปากน้ำประแส ปากน้ำจันทบุรี ตพงโสม พุไทยมาศและใช้ใบนั้นเมื่อลมตีไปทิศตะวันตกเฉียงเหนือบ้างเฉียงใต้บ้าง

6. ทำนองเขียนร้อยแก้วมีสัมผัส

เป็นการเขียนแบบประหยัดคำและการใช้สัมผัส พุคตรงไปตรงมา เช่น

“พระราชโองการปราบราบเถียน ลิ่นเสี้ยนหนามแผ่นดิน ยิ่งด้วยพระบารมี ที่สุดยังสมมติมนุษย์ ยังให้เห็นแก่ตา ว่ามีพระคชาธารเผือกผู้คู่ควร ไม่ได้บาศชัคคต่องเมืองบัตบอง เมืองเชียงใหม่ เมืองแพรว”

ทำนองการเขียนทั้ง 6 ประเภทที่ยกมาข้างต้นเป็นทำนองการเขียนร้อยแก้วที่มีมูลฐานข้อเท็จจริงและมีลักษณะการบันทึกที่ใส่อารมณ์ความรู้สึกแทรกลงไปบ้าง มีลักษณะเป็นบรรยายโวหาร พรรณนาโวหารและเทศนาโวหาร ทั้งนี้ใช้หลักฐานจากประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา ภาค 1 จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี ฎหมายตราสามดวง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การเขียนโดยการเล่นสัมผัสสระ พยัญชนะและวรรณยุกต์ในภาษาไทยนั้น นักภาษาทั้งหลายย่อมเห็นแล้วว่าเป็นการแต่งภาษาให้ต่อเนื่องและมีลีลาชักย้ายไปตามตามสัมผัสนั้น เล่นสระบ้าง พยัญชนะบ้าง วรรณยุกต์บ้างสลับกันไปโดยเนื้อความยังบริบูรณ์อยู่อย่างเดิม “การเล่นภาษา” เช่นนี้จะทำได้แต่คนที่แตกฉานในภาษาจนถึงขั้นที่เรียกว่า “มีหูทางภาษา” คือเข้าใจเสียงของคำในภาษาเป็นอย่างดี คนที่เข้าใจภาษาแต่เพียงความหมายของคำ ย่อมมองไม่เห็นลักษณะดังกล่าวนี้ เหมือนคนไม่มีหูทางดนตรี ฟังดนตรีไม่ซาบซึ้ง คนไม่มีตาทางศิลปะ ดูรูปก็เห็นแต่เส้นกับสี ไม่เกิดอารมณ์อะไร เหตุนี้กวีที่แท้จึงมีน้อย (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2515 : 386)

การอ่านร้อยแก้วสมัยอยุธยาจึงต้องคำนึงถึงทำนองการเขียนดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ภาษาสมัยอยุธยามีลักษณะเฉพาะบางประการ ยกตัวอย่างเช่น ลักษณะการเขียนแบบเทศน์ ซึ่งมีอิทธิพลภาษาบาลีเกี่ยวข้องอยู่มาก ทำนองเขียนชนิดที่ประกอบภาษาบาลีดังกล่าวนี้อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า ทำนองเขียนมีคำบาลีประดับ ซึ่งคงจะเรียกกันต่อมาว่า ทำนองเขียนร้อยแก้ว คือเลือกสรรคำที่มีความงดงาม ไพเราะมาร้อยเรียงเข้าด้วยกันเหมือนกับการนำแก้วสีต่าง ๆ มาร้อยเข้าด้วยกันฉะนั้น (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2515 : 380)

ในด้านการใช้ภาษาภาพ ภาษาสมัยอยุธยาปรากฏการใช้คำเปรียบเทียบอุปมาโดยใช้คำว่า คุณ
มีคุณใดอันว่า..ก็มีคุณนั้น อุปมา เช่น

ก็พึงพิจารณาด้วยปัญญาเลงเห็นภพทั้ง 3 คุณ ขุมเพลิงทั้ง 3 ขุม

(ประชุมจดหมายเหตุ หน้า 44)

สังโยชน์ 5 ประการนี้ก็ยอมผูกสัตว์ให้ไปบังเกิดในสวรรค์เทวโลก อันเป็นภาษาเบื่องบนคุณ
เชือกบ่วงผูกคอและชักขึ้นไปสวรรค์เทวโลกนั้น

(ประชุมจดหมายเหตุ หน้า 44)

อย่าพึงยินดีในรสตัณหาบังเกิด ก็พึงบริโภคด้วยปัญญาอันพิจารณา ซึ่งอุปมาคุณบุทคลสอง
คนอันเป็นสามีภริยาเดินไปในทางอันกันดารขาดอาหารจะสิ้นชีวิตนั้น ก็กินเนื้อกุมารผู้นั้น แลมิได้
ยินดีต่อรสตัณหาในเนื้อบุตรนั้นแล

(ประชุมจดหมายเหตุ หน้า 42)

ในด้านการใช้คำและสำนวน มีคำและสำนวนที่ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจเพราะมีลักษณะ
ของความหมายกว้างออก ความหมายแคบเข้า และความหมายย้ายที่เมื่อเทียบกับภาษาปัจจุบัน เช่น การ
ใช้ลักษณนาม ในสมัยปัจจุบัน คำลักษณนามว่า ดวง มีความหมายตามพจนานุกรมว่า “เป็นคำเรียกสิ่ง
ที่มีรูปกลม ๆ เช่น ดวงดาว ดวงไฟ ดวงตรา และบางสิ่งที่ไม่มียูปร่าง เช่น ดวงหทัย ดวงวิญญาณ เป็นต้น”
ในสมัยอยุธยาคำลักษณนาม ดวง ใช้เป็นลักษณนามของไขด้วย คงเป็นเพราะไขมีลักษณะกลมก็เป็นได้
(ปริษา ช้างขวัญยืน, 2515 : 140)

ตัวอย่าง ไก่ฟักไข่ออกตัวหนึ่งเปนสี่เท้า ไก่ฟักไข่สามดวงออกลูกเปนหกตัว

(ประชุมจดหมายเหตุ หน้า 96)

คำบางคำมีความหมายต่างจากปัจจุบันหรือใช้คำต่างจากปัจจุบัน

ตัวอย่าง

	ความหมายปัจจุบัน (คำที่ใช้ปัจจุบัน)
ผ้าผ่อนท่อนแพร	ผ้าผ่อนท่อนสไบ , ผ้าผ่อนแพรพรรณ
สืบมาหาได้	พยายามหาเงินที่ละเล็กละน้อย
กุ้นถือสิน	กุ้นหิ้วสิน
เคียดฟุ่น เคียดโกรธ	โกรธ

หรือ สำนวนที่แตกต่างจากปัจจุบัน

กินเมือง	ครอบครองเมือง
กุมมือให้เปนเมีย	ยกให้เป็นเมีย
ขาดหัวช้าง	ขาดคอช้าง
แคบใจ	คับใจ

แผ่นดินกลับ	เปลี่ยนแผ่นดิน ผัดแผ่นดิน
เอาใจออกหาก	เอาใจออกห่าง

การอ่านร้อยแก้วสมัยอยุธยาจึงต้องเข้าใจความหมายของคำ ถิ่นวน การใช้ภาษาที่วางทำนอง การเขียนของภาษาสมัยอยุธยาเป็นเบื้องต้น จึงจะสามารถเข้าใจความหมายได้ตรงตามจุดประสงค์ของผู้เขียน

2.2 ตัวอักษรไทยสมัยอยุธยา

2.2.1 ตัวอักษรไทย จากหลักฐานในทางประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบว่าอาณาจักรสุโขทัยมีความสัมพันธ์กับอาณาจักรศรีอยุธยา ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20 นั้นเอง ความสัมพันธ์ของอาณาจักรทั้งสองแม้จะมีขึ้นเชิงในทางเสียเปรียบได้เปรียบกันทางด้านการเมืองแต่ทางด้านวัฒนธรรมโดยเฉพาะตัวอักษรแล้ว ต้องยกให้อาณาจักรสุโขทัยเป็นผู้นำการปรากฏรูปอักษรไทยในจารึกแผ่นดินบุกจังหวัดพระนครศรี-

อยุธยา ซึ่งจารึกขึ้นระหว่าง พ.ศ. 1912 – 1931 เป็นหลักฐานสำคัญที่สามารถนำมายืนยันคำกล่าวข้างต้นและหมายถึงการปรากฏรูปอักษรไทยขึ้นครั้งแรกในอาณาจักรศรีอยุธยาด้วย

ลักษณะรูปอักษรในจารึกแผ่นดินบุก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 1912 – 1931 มีรูปลักษณะแห่งเส้นอักษรใกล้เคียงกับรูปอักษรไทยสมัยสุโขทัย โดยสังเกตเส้นอักษรในจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พ.ศ. 1835 จารึกวัดป่ามะม่วง พ.ศ. 1904 และจารึกแผ่นดินบุก พ.ศ. 1912 – 1931 ซึ่งเห็นได้ว่ามีลักษณะลักษณะที่สืบเนื่องกันเป็นลำดับ

นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา รูปอักษรไทยอยุธยาได้มีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นลำดับ จนถึงพุทธศตวรรษที่ 24 การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะแห่งเส้นอักษรในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 สืบต่อมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 21 นั้น แม้จะมีหลักฐานไม่มากนัก แต่ก็ยังสามารถศึกษาจากส่วนประกอบแห่งเส้นลักษณะของรูปอักษรได้ และพร้อมกันนั้นก็จะได้สังเกตวัตถุที่ใช้รองรับการเขียนรวมทั้งเครื่องมือเขียนด้วย จะเห็นได้ว่าในสมัยอยุธยานี้ วัสดุที่ใช้รองรับการเขียนเริ่มเขียนแปลกเปลี่ยนไปแล้ว การสร้างจารึกด้วยวัสดุแข็ง ๆ เช่นศิลาเริ่มลดน้อยลงและกลับนิยมบันทึกลายลักษณ์อักษรลงบนวัสดุเนื้ออ่อนและบาง เช่น แผ่นเงิน แผ่นทอง แผ่นดีบุกและแผ่นไม้ เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ความคล่องตัวในการจดจารลายลักษณ์อักษรจึงมีมากขึ้น พร้อมกันนั้นความประณีตบรรจงและความพิถีพิถันในเรื่องเกี่ยวกับการเขียนย่อมต้องมีเพิ่มขึ้นเป็นธรรมดา ด้วยเหตุนี้กลวิธีในการเขียนรูปอักษรจึงปรากฏขึ้น มีการตัดแปลงการเขียนไปในรูปต่าง ๆ ซึ่งอาจจะแยกออกเป็นแบบใหญ่ ๆ ได้ 3 อย่างคือ

1. อักษรตัวบรรจง เป็นลักษณะรูปอักษรที่ใช้เขียนเพื่อรักษาแบบฉบับ
2. อักษรตัวหวัด เป็นลักษณะรูปอักษรที่เขียนให้เร็ว
3. อักษรตัวย่อ เป็นลักษณะรูปอักษรที่เขียนประดิษฐ์ให้เป็นลวดลายเพื่อจะอวดฝีมือ

รูปอักษรไทยอยุธยาในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 21 แม้จะมีตัวอย่างรูปอักษรให้เห็นได้น้อยมากก็ตาม แต่การศึกษาแนวทางวิวัฒนาการของรูปอักษรอาจจะทำได้โดยการอาศัยจากแบบรูปอักษรที่ปรากฏในศตวรรษต่อมา ได้แก่

1. รูปอักษรที่ปรากฏในสำเนาหนังสือออกญาไชยา เมืองตะนาวศรี อนุญาตให้พ่อค้าเดนมาร์กมาค้าขายในกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2164

2. รูปอักษรที่ปรากฏในสำเนาหนังสือออกพระวิสุทธิสุนทร พ.ศ. 2231

นับเป็นโอกาสดีของประเทศไทยที่พบหลักฐานรูปแบบอักษรไทยในสมัยอยุธยา ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 22 – 23 ซึ่งชาวต่างประเทศได้บันทึกและเก็บรวบรวมไว้ หลักฐานดังกล่าวคือแบบจำแนกอักษร ซึ่งศาสตราจารย์แม้นมาส ชวลิต ได้สำเนามาจาก British Museum เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2513 มีหลักฐานเพียงพอ ๆ ว่าผู้เขียนอักษรนี้เป็นชาวอังกฤษ มีชีวิตอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1620 – 1700 ประมาณ พ.ศ. 2163 – 2243 ซึ่งอยู่ในระหว่างรัชกาลของพระเจ้าทรงธรรมและพระเจ้าเสือ รูปอักษรนี้เขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นแบบอย่างการเขียนลงบนแม่พิมพ์หล่อด้วยทองแดงสันนิษฐานว่าคงจะทำขึ้นก่อนลาลูแบร์ นอกจากนี้ยังมีแบบจำแนกอักษรอีกชุดหนึ่ง ซึ่ง ซิมอน เดอ ลาลูแบร์ เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง Du royaume de Siam รูปแบบอักษรที่ชาวต่างประเทศจัดทำไว้ทั้ง 2 แบบที่กล่าวถึงนี้ มีข้อควรสังเกตว่าไม่มีรูปพยัญชนะในวรรค ฎ แต่ลักษณะรูปสันฐานแห่งเส้นอักษรยังคงมีรูปแบบใกล้เคียงกับรูปอักษรในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 22 – 23 นั้นเอง

2.2.2 ตัวอักษรขอมไทยสมัยอยุธยา

ในสมัยอยุธยา นอกจากใช้อักษรไทยในการบันทึกเรื่องราวหรือใช้ในวรรณกรรมแล้ว ยังใช้อักษรขอมไทยอีกด้วย

ตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อาณาจักรอยุธยาได้ก่อกำเนิดขึ้นแล้วในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้ แต่ยังไม่ปรากฏเด่นชัดว่าเป็นรัฐอิสระ ครั้นถึงสมัยพระเจ้าอู่ทองหรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 อยุธยาจึงประกาศตัวเป็นรัฐอิสระ แต่อย่างไรก็ตามอาณาจักรอยุธยาที่รับอักษรไทยสมัยสุโขทัยมาใช้เขียนหนังสือไทยด้วย ดังปรากฏอยู่ในศิลาจารึกที่สร้างขึ้นสมัยอยุธยาตอนต้นนั้นแล้ว อักษรไทยสมัยสุโขทัยเข้ามามีอิทธิพลในอาณาจักรอยุธยาตั้งแต่เมื่อใดนั้น ยังไม่มีหลักฐานแน่ชัด

แม้ว่าอาณาจักรอยุธยาจะได้รับอิทธิพลอักษรขอมโบราณสมัยพระนครเช่นเดียวกับชาวสุโขทัยก็ตาม แต่ไม่มีผู้พบศิลาจารึกที่สร้างโดยจารึกด้วยอักษรขอม หรืออักษรไทยก่อน พ.ศ. 1900 จึงไม่มีหลักฐานการปรับเปลี่ยนอักษรขอมมาใช้เขียนภาษาไทยในอาณาจักรอยุธยาเหมือนอาณาจักรสุโขทัยดังได้กล่าวไว้แล้ว การที่มีการพบว่าอาณาจักรอยุธยาได้รับเอาอักษรไทยสมัยสุโขทัยมาใช้เขียนหนังสือ น่าจะอนุมานได้ว่าชาวอยุธยาได้รับอิทธิพลอักษรขอมไทยจากสุโขทัยในคราวเดียวกับรับอักษรไทยด้วย เพราะจากการศึกษารูปแบบอักษรขอมในจารึกลานทองวัดต้องคบ 1 (พ.ศ. 1951)

อ.เมือง จ.ชัยนาท พบว่าอักษรขอมได้รับเปลี่ยนแปลงเหมือนอักษรขอมไทยที่ใช้ในสมัยสุโขทัยแล้ว กล่าวคือ มีวรรณยุกต์ และมีสระเอื้อ เช่น

เจ้าเมือง (เจ้าเมือง)
 ผู้เป็นครูเจ้า (ผู้เป็นครูเจ้า)
 ไตเท่าพระมหาเถร (ไตเท่าพระมหาเถร)

ฯลฯ

หากพิจารณาโครงสร้างลายเส้นของตัวอักษร พบว่านิยมเส้นตรงตัวเหลี่ยมมากขึ้น ลักษณะดังกล่าวอาจพิจารณาได้ว่าวัสดุที่ใช้เขียนเป็นปัจจัยให้เขียนเส้นตรงหักเหลี่ยมหักมุมได้สะดวก คือชาวอุษยานิยมเขียนจารึกลงบนแผ่นโลหะ เช่น ทองคำ เงิน ดีบุก เป็นต้น หรืออีกความเห็นหนึ่งเห็นว่าเป็นเพราะทั้งสุโขทัยและอยุธยาต่างก็ยังเป็นรัฐอิสระ การพัฒนารูปสัณฐานของตัวอักษรยังต่างท้องถิ่นต่างความนิยม แต่อย่างไรก็ตามรูปสัณฐานโดยรวมแล้วจะไม่แตกต่างกัน นั่นคือมีวิวัฒนาการต่อเนื่องกันกับอักษรขอมสมัยสุโขทัย ดังจะเห็นได้จากศิลาจารึกวัดมหาธาตุ (อักษรขอม) ตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย ซึ่งสร้างในพุทธศตวรรษที่ 21 จะมีรูปสัณฐานเป็นเส้นตรงหักเหลี่ยมหักมุมเช่นเดียวกัน

การยอมรับอักษรขอมไทยของอาณาจักรสุโขทัยมาใช้ในอาณาจักรอูษยยานั้น มีหลักฐานอีกประการหนึ่งคือ การบันทึกแบบเรียนลงในแผ่นแม่ปรอท พ.ศ. 2290 (ตอนท้ายบอกนามผู้เขียนว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้า ทรงพระนามเจ้าฟ้าธรรมธิเบศไชยเชษฐาธิราชวงศ์ ได้เสวยราชย์พระราชวังบวรสถานมงคล ทรงแต่งแม่อักษรขอมชุดนี้ไว้สำหรับพระพุทธศาสนา) มีลักษณะเช่นเดียวกับจารึกวัดตระพังนาค พุทธศตวรรษที่ 21 พบที่วัดตระพังนาค ตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย นั่นคือจารึกอักษรขอมภาษาไทยและภาษาบาลีอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม ซึ่งจัดเป็นตารางหมากรุก เขียนตัวพยัญชนะ 32 ตัว (ตามอักษรบาลี) และสระ 12 ตัว (ตามรูปสระขอม ในหนังสือจินดามณี) คือ อ อา อิ อี อุ อู เอ โอ ไอ เอา อ้อ อะ

จากการสังเกตการใช้อักษรในจารึกเรื่องราวต่างๆของชาวไทยอูษยาพบว่า นิยมใช้อักษรขอมเขียนภาษาบาลี และใช้อักษรไทยเขียนภาษาไทย แต่กระนั้นก็ตามยังพบว่ามีการใช้อักษรขอมเขียนภาษาไทยอยู่บ้าง แต่ก็มีจำนวนน้อย จึงเรียกอักษรขอมอีกชื่อหนึ่งว่า อักษรบาลีหรือตัวตัวบาลี ดังที่ลาลูแบร์ ทูตฝรั่งเศสที่เข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ได้บันทึกไว้ว่าอักษรขอม คือ อักษรบาลี (Baly Alphabet)

จารึกอักษรขอมสมัยอูษยา นิยมจารในแผ่นโลหะเป็นส่วนใหญ่ มีบ้างที่เขียนในศิลาจารึก อักษรขอมสมัยอูษยาได้พิมพ์รวมอยู่ในหนังสือศิลาจารึกในประเทศไทยเล่ม 5

1) พยัญชนะอักษรขอมไทยสมัยอยุธยา

รูปพื้นฐานของตัวอักษรขอมไทยสมัยอยุธยา โดยเฉพาะพยัญชนะได้ปรับเข้ารูปเข้ารอยนั้นคือ โครงสร้างเป็นเส้นตรง หักเหลี่ยม หักมุม ยิ่งตัวพยัญชนะที่ปรากฏอยู่ในเอกสารใบลานจะเห็นการหักเหลี่ยมหักมุมตัวอักษรได้อย่างชัดเจน เพราะวัสดุที่ใช้เขียนอาจมีส่วนบังคับอีกด้วย นั่นคือชาวอยุธยา นิยมจารึกลงในแผ่นโลหะทองคำ เงิน ดีบุก ฯลฯ และใช้ใบลานเขียนพระธรรมคัมภีร์ ซึ่งเราพบใบลานจำนวนหนึ่งที่เขียนในสมัยอยุธยา เช่น เรื่องกัจจายนมูลินีสัย พ.ศ. 2246 (จ.ศ. 1065) หมายเลข ทะเบียน 6280 ของหอสมุดแห่งชาติ จำนวน 1 ผูก 25 ใบลาน เขียนด้วยอักษรขอม ใช้ภาษาบาลีและแปลเป็นภาษาไทย เอกสารใบลานฉบับนี้เป็นหลักฐานในการศึกษาอักษรขอมในเอกสารใบลานได้เป็นอย่างดี เพราะฉบับสมบูรณ์และลายมือดี เขียนภาษาบาลีแม่นยำถูกต้องตรงศัพท์ แสดงว่าผู้คัดลอกเป็นผู้รู้ และชำนาญในด้านอักษรศาสตร์ดีเยี่ยม ความสำคัญของเอกสารใบลานชิ้นนี้ ก็คือ เป็นใบลานที่เก่าแก่ที่สุดที่เรามีอยู่ทุกวันนี้ มีศักราชกำกับชัดเจน ซึ่งมีประโยชน์ในการศึกษาทางด้านอักษรวิทยามาก เพราะใบลานมีจำนวนตัวอักษรมากเมื่อเทียบกับศิลาจารึก ซึ่งเราจะเห็นแบบตัวอย่างอักษรจำนวนมากเพื่อศึกษาความสม่ำเสมอของการเขียนรูปทรงอักษรอีกด้วย รูปทรงของตัวอักษรหรือตัวพยัญชนะในเอกสารใบลานฉบับนี้ พบว่า อักษรขอมไทยได้พัฒนาจนมีทรวดทรงสมบูรณ์เต็มที่แล้ว นั่นคือ อักษรขอมที่ใช้สืบต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไม่ได้เปลี่ยนรูปทรงไปจากตัวอักษรขอมในเรื่องกัจจายนมูลินีสัยฉบับนี้มากนัก

ฉะนั้นจึงน่าจะสรุปได้ว่าตัวพยัญชนะขอมสมัยอยุธยาได้ปรับตัวเรื่อยมาจากสมัยสุโขทัยโดยค่อยๆเปลี่ยนรูปทรงเป็นทรงหักเหลี่ยมหักมุมที่ละน้อย ดังปรากฏอยู่ในจารึกลานเงิน วัดส่องคบ จังหวัดชัยนาท แต่รูปทรงของอักษรขอมจะเป็นทรงเหลี่ยมหักมุมอย่างเด่นชัดในเอกสารใบลานที่พบราว พ.ศ. 2246 และเป็นต้นแบบอักษรขอมที่ใช้สืบต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

จำลองอักษรจารีกวีคสองคป ๑ ชน.๑๓ ค้านที่ ๒

- ๑ ฉ่าฮาดชะฮาดชะฮาดชะฮาด ฉลนฉฉ หายฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ
- ๒ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
- ๓ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
- ๔ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ

ค้านที่ ๒

๑. ผาขาวเจ้าชานานป่าเรื่องคนนิง
อวยแก้วลูกผู้นิง ไสยผู้นิง
ผุยงุโสง พวยลูกชอิ กีกเพชศกุกติ
กุรวนิง	ผ้าขาวเจ้าชานาน บารื่องคนนึ่ง
อ้ายแก้วลูกผู้นึ่ง ไสยผู้นึ่ง
ผู้หญิงสอง พ่อไวลูกชอิ กีกเพชศกุกติ
กร้วนึ่ง
๒. เอยเจ้าชียี่กอีล้งอามนอย อามเสน
หมุเพชศกุกติทานิแล // ชีอัย
ผาขาวผู้นิงทานให้บ่าเรอแต่พระ
สรีรัตธาตุ	อ้ายเจ้ายี่ กะอีล้ง อามนื่อย อามเสน
หมุเพชศกุกติทานิแล // ชีอ้าย
ผ้าขาวผู้นึ่งทานให้บ่าเรอแต่พระ
ศรีรัตธาตุ
๓. แหงนกรพระราม โสค ผาขาวกุรวนิง
ชียี่ชางทานให้บ่าเรอแต่พระมหา
เถรธรรมบุตรแห่งสุริสุพรมนญมิ
มาแลแล้ว แต่	แหงนกรพระราม โสค ผ้าขาวกร้วนึ่ง
ชียี่ชางทานให้บ่าเรอแต่พระมหา
เถรธรรมบุตรแห่งสุพรมนญมิ
มาแล้ว แต่
๔. ทำบุญอนนเริ่มลนพน ไปยพุดเจา
หากตรัส ชแล // หนงสินีผุชอิ
เจาสามีหรงพงเชียน ชแล	ทำบุญอันเริ่มล่นพ้นไป พระเจ้า
หากตรัส ชแล // หน้งสือนี่ผู้นึ่ง
เจ้าสามีหรงพงค์เขียน ชแล

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษารูปทรงของพยัญชนะอักษรขอมสมัยอยุธยา ยังพบว่า ได้มีการเพิ่มพยัญชนะที่เคยใช้รูปเดี่ยวเหมือนภาษาเขมร และบาลี แต่เมื่อเขียนภาษาไทยจำเป็นจะต้องมีเสียงพยัญชนะเพิ่มขึ้นอีก 2 รูป คือ ตัว ป และตัว ฟ

2) รูปสระอักษรขอมไทยสมัยอยุธยา

รูปสระอักษรขอมสมัยอยุธยาได้พัฒนาไปในทิศทางเดียวกับสระอักษรไทยสมัยอยุธยา นั่นคือ รูปสระอักษรขอม และรูปสระอักษรไทยในสมัยพระเจ้าลิไทเป็นต้นมา รูปทรงโดยทั่วไปจะตรงกัน นั่นคือรูปสระสมัยอยุธยาตอนต้นเริ่มพัฒนาจากรูปทรงกลมมาเป็นทรงรีบ้างแล้ว ดังจะเห็นได้จากรูปสระอักษรขอมในจารึกลานเงินวัดส่องคบนั้นแล้ว รูปทรงสระอักษรขอมสมัยอยุธยาตอนต้นมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่รูปทรงเหลี่ยมต่อไป ดังที่เราพบในเอกสารโบราณเรื่อง กัจจายนมูลนิตย (พ.ศ. 2246) รูปสระมีทรวดทรงเป็นทรงเหลี่ยมหักมุม คือรูปคล้ายกับสระอักษรไทยในสมัยอยุธยาตนเอง แสดงให้เห็นว่ารูปสระอักษรขอมไทยได้พัฒนาเข้ารูปร่างเรียบร้อยแล้วในสมัยอยุธยาตอนปลาย และเป็นแม่แบบสำหรับการเขียนอักษรขอมไทยในสมัยต่อมา ฉะนั้นจึงพบว่ารูปพยัญชนะก็ดี รูปสระก็ดี นับตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายแล้ว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

อีกประการหนึ่ง รูปสระที่ใช้ในสมัยอยุธยาคงมีครบตามเสียงสระภาษาไทยแล้ว ดังปรากฏในหนังสือจินตคามณินั้นแล้ว แต่ในเอกสารโบราณ หรือสมุดข่อยนั้น เราหารูปสระบางรูปไม่พบ โดยเฉพาะสระประสมเสียงสั้น (อัวะ เอียะ เอือะ เออะ) เพราะเหตุว่าคำภาษาไทยไม่ค่อยจะได้ใช้เสียงดังกล่าว (นอกจากเสียงอุทาน)

ฉะนั้นจึงน่าสรุปได้ว่า รูปสระอักษรขอมไทยได้พัฒนามาจนถึงจุดสมบูรณ์เต็มที่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย นั่นคือมีรูปทรงคงที่สม่ำเสมอสืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จะมีพิศเพี้ยนกันบ้างขึ้นอยู่กับลายมือผู้เขียนมากกว่าด้วยสาเหตุอื่น

3) วรรณยุกต์

วรรณยุกต์ที่นำไปใช้กับอักษรขอมนั้น เป็นวรรณยุกต์ที่ใช้อยู่ในอักษรไทยทั่วไป ฉะนั้นการวิวัฒนาการของรูปวรรณยุกต์จึงอยู่ภายใต้อิทธิพลของวรรณยุกต์อักษรไทย นั่นคือเราพบวรรณยุกต์เอก เป็นรูปขีด (˘) สม่่าเสมอจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ส่วนวรรณยุกต์โทเป็นรูปกากบาท (˘) ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น แต่สมัยอยุธยาตอนปลายพบว่าเป็นรูป (˘) เหมือนวรรณยุกต์โทปัจจุบัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปวรรณยุกต์นั้นพัฒนาตามวรรณยุกต์อักษรไทยนั่นเอง

ตัวอย่างอักษรขอมสมัยอยุธยา เรื่องพระมาลัย
(จำลองจากสมุดข่อยเรื่องพระมาลัย พ.ศ. 2305 เลขทะเบียน 87)

๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๐ พระเถรจิ่งขาน	ว่าชาวขมภู
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ เขากินเขาอยู่	ตามกิจจแห่งตน
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๐ ชาวขมภูทวิป	เขาทำสนวน
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ด้วยเลี้ยงชีพชน	ยากจนพันไป
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๐ ชาวขมภูทวิป	กลางคนชื่นใจ
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑
๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑	๑ ๑ ๑ ๑ ๑ ๑

ข้อสังเกต ๑) เขียนคำศัพท์ไม่สม่ำเสมอ เช่น ขมภูบ้าง ขมพูบ้าง
 ๒) ใช้ ๓ เป็นเสียง ค เช่น ยินที อ่านว่า ยินดี
 ๓) วรรณยุกต์ใช้ไม่ตรงกับปัจจุบัน เช่น ทังหลาย (ไม่มีวรรณยุกต์โท) หรือ นอยนัก นอยน้ำ
 อ่านว่า น้อยนักน้อยหนา

แผนการสอน

ลำดับที่	เนื้อหา
1	บทที่ 1 บทนำ : ลักษณะภาษาไทย และการเปลี่ยนแปลงของภาษา <ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะทั่วไปของคำในภาษาไทย <ol style="list-style-type: none"> 1.1 คำภาษาไทยเป็นคำโดด 1.2 ภาษาไทยไม่เปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อบอกเพศ พจน์ กาล การก วาจก เมื่ออยู่ในประโยค 1.3 ภาษาไทยสร้างคำศัพท์ขึ้นใหม่โดยวิธีประสมคำ 1.4 ภาษาไทยใช้ระดับเสียงเปลี่ยนความหมายของคำ 2. การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย 3. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา 4. ความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทย 5. ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับภาษาไทยในปัจจุบัน
2 - 3	บทที่ 2 ลักษณะภาษาไทยสมัยสุโขทัย อยุธา และรัตนโกสินทร์ <ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะภาษาไทยสมัยสุโขทัย <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ภาษาไทยสมัยสุโขทัย 1.2 ตัวอักษรไทยสมัยสุโขทัย 2. ลักษณะภาษาไทยสมัยอยุธยา <ol style="list-style-type: none"> 2.1 ภาษาไทยสมัยอยุธยา 2.2 ตัวอักษรไทยสมัยอยุธยา 3. ลักษณะภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ <ol style="list-style-type: none"> 3.1 ภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ 3.2 ตัวอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์

ลำดับที่	เนื้อหา
4 - 5	บทที่ 3 กำเนิดอักษรไทย กำเนิดตัวอักษร -อักษร โฟนิเซียนหรือเฟนิเซียน -อักษรพราหมี -อักษรปัลลวะ -อักษรหลังปัลลวะ -อักษรไทย
6 - 7	บทที่ 4 การปฏิวัติอักษรไทย ครั้งที่ 1: สมัยพระเจ้าลิไท ครั้งที่ 2: สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ครั้งที่ 3: สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 4: สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งที่ 5: สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม
8	สอบกลางภาค
4 - 5	บทที่ 5 การเปลี่ยนแปลงและสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย การแปรของภาษา ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงของภาษา 1. การเปลี่ยนแปลงภายใน 2. การเปลี่ยนแปลงภายนอก 3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านตัวอักษร สาเหตุการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย
13 - 15	บทที่ 6 บทสรุป : การส่งเสริมอนุรักษ์ภาษาไทยและปัญหาการใช้ภาษาไทย การส่งเสริมอนุรักษ์ภาษาไทย วันภาษาไทยแห่งชาติ สมาคมรักษาภาษาไทย โบราณคดีสมาคม วรรณคดีสโมสร ปัญหาการใช้ภาษาไทย
16	สอบปลายภาค

วัสดุและอุปกรณ์การสอน

1. แผ่นใส
2. แถบบันทึกเสียง
3. แผนภูมิ
4. วิดีทัศน์
5. รูปภาพ
6. หนังสือ งานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่เรียน
7. เอกสารประกอบการสอน

การประเมินผล

1. กิจกรรมการเรียนการสอน	40	%
2. สอบกลางภาค	20	%
3. สอบปลายภาค	40	%

บทที่ 1

บทนำ : ลักษณะภาษาไทย และการเปลี่ยนแปลงของภาษา

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน
 1. เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของภาษา
 2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจลักษณะคำไทย
 3. เพื่อให้เห็นถึงวิวัฒนาการของภาษาไทย
 4. เพื่อให้เห็นความสำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรมทางภาษา
 5. เพื่อให้สามารถวิเคราะห์คำไทยและคำที่มาจากภาษาต่างประเทศได้
 6. เพื่อให้ใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง
2. เนื้อหาบทเรียน
 1. ลักษณะทั่วไปของคำไทย
 2. การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย
 3. การใช้ภาษาไทยในกลุ่มต่างๆ
 4. ความสำคัญของภาษาไทยในด้านการสืบทอดวัฒนธรรมไทย
 5. ลักษณะภาษาไทยในปัจจุบัน
3. วิธีสอนและกิจกรรม
 1. บรรยาย
 2. อภิปราย
 3. ทำแบบฝึกหัด
 4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนบทที่ 1
 5. ศึกษาเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน
4. สื่อการสอน
 1. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 1
 2. หนังสือและตำราที่เกี่ยวกับเนื้อหา
5. การวัดผลและประเมินผล
 1. ทำแบบฝึกหัด
 2. ตอบคำถาม
 3. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
 4. สอบกลางภาคเรียน

3. ลักษณะภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ (ก่อนปัจจุบัน)

3.1 ภาษาไทยสมัยรัตนโกสินทร์

แม้จะถือว่าภาษาร้อยแก้วสมัยรัตนโกสินทร์จะเริ่มในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งจะเห็นอิทธิพลของภาษาตะวันตก แต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ภาษาร้อยแก้วเริ่มมีบทบาทในการใช้แต่ง “วรรณคดี” ยุคสมัยที่บ้านเมืองเริ่มการฟื้นฟูให้กลับคืนสู่ความอุดมสมบูรณ์ มั่นคงเป็นปึกแผ่น พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ ทรงโปรดให้มีการชำระวรรณคดีและแต่งเติมให้สมบูรณ์ กวีในสมัยนี้คนหนึ่งคือ เจ้าพระยาพระคลัง (หน) ได้ฝากฝีมือการประพันธ์วรรณคดีร้อยแก้วไว้เป็นสมบัติล้ำค่าของชาติในรูปของวรรณคดีแปลตามที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร คือ จีน มอญ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสมัยรัชกาลที่ 1 ราชได้ส่วนใหญ่ของชาวเมืองมาจากการค้ากับต่างประเทศ เรือสำเภาก็เป็นจำนวนมากของกษัตริย์ ชุนนาง และพ่อค้าได้บรรทุกสินค้านานาชนิดไปเมืองจีนทุกปี (เจ้าพระยาทิพากรวงศ์, 2503 : 346)

วรรณคดีร้อยแก้วที่มีชื่อเสียงในยุคต้นรัตนโกสินทร์คือ สามก๊ก ซึ่งได้รับยกย่องจากวรรณคดีสโมสรว่าเป็นยอดความเรียงร้อยแก้ว มีคำกล่าวในคำนำของผู้พิมพ์ (พ.ศ. 2487) ว่า

สามก๊กเป็นหนังสือดีถึงขนาดทั้งในความเรียง รสของเรื่องและการระบายอุปนิสัยใจคอของตัวละครต่าง ๆ กัน เป็นวรรณกรรมอันเป็นอมตะเรื่องหนึ่งในจำนวน 5 เรื่องใหญ่ของวรรณคดีประจำชาติจีน คุณงามความดีของสามก๊กเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการหน้ากระดาษสำหรับพรรณนากันอีก เพราะได้ถูกแปลออกเป็นภาษาต่าง ๆ ถึง 10 ภาษา และคนไทยทุกคนนับแต่เด็กพอจำความได้ขึ้นมาถึงผู้ใหญ่ย่อมจะรู้จัก “สามก๊ก” ดีด้วยกันทุกคน เพียงแต่จะผิวเผินหรือลึกซึ้งเพียงใดเท่านั้น การอ่านสามก๊กจึงเป็นการอ่านทั้งเพื่อความเพลิดเพลิน เพื่อสดับสติปัญญา อ่านเพื่อศึกษาชีวิตคนและกลยุทธ์ในการสงครามด้วย (สามก๊ก, 2487 : คำนำผู้พิมพ์)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงกล่าวไว้ในตำนานหนังสือสามก๊กว่า

วิธีการแปลจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยแต่โบราณก่อนข้างลำบาก ด้วยผู้รู้หนังสือจีนไม่มีใครชำนาญภาษาไทย ผู้ชำนาญภาษาไทยก็ไม่มีใครรู้หนังสือจีน การแปลจึงต้องมีพนักงานเป็นสองฝ่ายช่วยกันทำ โดยผู้ชำนาญหนังสือจีนแปลความออกให้เสมียนจดลง แล้วผู้ชำนาญภาษาไทยเอาความนั้นเรียบเรียงแต่งเป็นภาษาไทยให้ถ้อยคำแลสำนวนความเรียบร้อยอีกชั้นหนึ่ง ในบรรดาหนังสือเรื่องพงศาวดารจีนได้แปลเป็นภาษาไทย นับถือกันว่า สำนวนหนังสือสามก๊กดีกว่าเรื่องอื่น ด้วยใช้ถ้อยคำและเรียงความเรียบร้อยสม่ำเสมอ อ่านเข้าใจง่าย ถึงกับมีผู้ยกประโยคในหนังสือ สามก๊กไปพูดเล่นเป็นภาษิต ในเมื่อจะกล่าวถึงสำนวนหนังสือเรื่องอื่นซึ่งไม่ชักเยื้อง มักกล่าวเป็นสำนวนอย่าง “สามะพลงตกม้าตาย” หรือ “ได้ฟังดังนั้นก็โกรธ” ดังนี้ แต่มีโชติเตียนสำนวนหนังสือสามก๊ก ขอมริบว่าเป็นสำนวนดีด้วยกันทั้งนั้น (สามก๊ก, 2487 : 23 – 24)

ภาษาร้อยแก้วในเรื่องนี้เป็นต้นแบบของการแปลเรื่องจีนกำลังภายในยุคหลัง ขอให้สังเกตการใช้ภาษาในการบรรยายลักษณะของตัวละครต่อไปนี้

มีคนหนึ่งรูปร่างใหญ่ขี้เกียจมาถึงหน้าร้านสุรา เข้าไปเรียกผู้ขายสุราว่า เอาสุรามายาจงเร็ว เรากินแล้วจะรีบไปอาสาแผ่นดินเล่าปี ผู้นั้นสูงประมาณหกศอก หนวดยาวประมาณศอกเศษ หน้าแดงดังผลพุทขาสุก ปากแดงดังชาดแค้น คิ้วดั่งตัวไหม จักขุยาวดั่งนกการะเวก เห็นกิริยาประหลาดกว่าคนทั้งปวง เล่าปีจึงชวนเข้าไปนั่งกินสุราค่ำด้วย แล้วถามว่า ท่านนี้ชื่อไร ผู้นั้นจึงบอกว่าเราชื่อ กวนอู (สามก๊ก, 2487 : 11)

ภาษาที่ยกตัวอย่างข้างต้นนี้ เราจะสังเกตการใช้โวหารอุปมา (simile) เปรียบเทียบที่ทำให้เกิดภาพ ประโยคสั้น กระชับและได้ใจความ

อีกตัวอย่างหนึ่ง

“ตั้งโต๊ะไต่ยินดั่งนั้นก็ขี้มแล้วตอบว่า ถ้าเราได้ราชสมบัติเหมือนคำท่าน เราจะตั้งท่านให้เป็นมหาอุปราช เป็นบำเหน็จปากซึ่งท่านทำนายนั้น อ้องอุ้นก็ทำยินดี ครั้นเวลาพลบก็ให้จุดเทียนชวาลา แล้วยกโต๊ะมาจึงรินสุราส่งให้ตั้งโต๊ะ แล้วเรียกนางมโหรี แลนางรำออกมา ให้นางเดี่ยวเสียนรำบำเรอตั้งโต๊ะ ตั้งโต๊ะเห็นนางเดี่ยวเสียนนั้นรูปงาม รำก็ดี จึงเรียกเข้ามาแล้วถาม อ้องอุ้นบอกว่าชื่อนางเดี่ยวเสียน ข้าพเจ้าเลี้ยงไว้แต่น้อย ตั้งโต๊ะจึงถามว่าขับได้หรือไม่ อ้องอุ้นบอกว่าขับก็เพราะ แล้วให้นางเดี่ยวเสียนขับให้ตั้งโต๊ะฟัง นางเดี่ยวเสียนก็ขับเป็นเพลงว่า หลุยรูปงามขับเสียงเพราะ ลิ่นจี่แค้นริมฝีปากชูลีขึ้น แลหยกสองอันถึงมาตรว่าไม่แคะเป็นรูปสิ่งใดก็แอบเนื้อเย็นใจ พริกไทยนั้นเมล็ดเล็กก็จริง ถ้าลิ้มเข้าไปถึงลิ้นแล้วก็มีพิษเผ็ดร้อน ตั้งโต๊ะได้ฟังนางเดี่ยวเสียนขับ มีทันสังเกตในกลศตรีซึ่งขับนั้นก็ชมว่าเพราะ (สามก๊ก, 217 : 218)

สำนวนโวหารเปรียบเทียบและความเรียงร้อยแก้วที่ยกตัวอย่างมานี้เป็นลักษณะภาษาร้อยแก้วที่มุ่งความประณีตของภาษา เพื่อให้เกิดความงาม ความไพเราะ เกิดภาพพจน์ที่เข้าใจง่าย รู้ความหมายในทันทีเพราะเป็นการเปรียบเทียบกับสิ่งที่คุ้นเคย ในขณะที่เดียวกันก็มีลักษณะเป็นภาษิต แทรกคำคมให้คิด ทำให้เห็นว่าผู้แต่งเลือกสรรถ้อยคำ ระมัดระวังที่จะใช้ภาษาให้เกิดภาพ อารมณ์ โลกย์ใช้คำที่เรียบง่าย กระชับ ตรงไปตรงมา

ภาษาร้อยแก้วที่มีลักษณะเป็น “ภาษาวรรณคดี” คือภาษาที่เกิดรสมีอยู่เสมอในการแต่งวรรณคดีร้อยแก้วของไทย กวีไทยมักจะบรรจงเลือกใช้คำสำนวนโวหารเป็นพิเศษเพื่อแสดงความสามารถของกวี

ในสมัยต่อ ๆ มา เราก็จะพบการใช้ภาษาร้อยแก้วที่ไพเราะอีก อาทิ ในวรรณคดีเรื่อง กามนิด ซึ่งเสฐียรโกเศศแปลจากฉบับภาษาอังกฤษ จะเห็นความพิถีพิถันในการเลือกใช้คำ ใช้พลังทางภาษา ใช้ถ้อยคำที่อวดการในวาระที่ต้องใช้เพื่อให้จับใจผู้อ่าน เป็นความสามารถที่แสดงความเป็นเลิศทางปัญญา

ของกวี เป็นภาษาที่บ่งบอกรสนิยมอันประณีตละเอียดอ่อนงดงามและมีพลังทางวรรณศิลป์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขณะพระองค์เสด็จมาใกล้เบญจคีรีนคร คือ ราชคฤห์ เป็นเวลาจวนสิ้นทิวาวาร แดดในยามเย็น กำลังอ่อนลงสู่สมัยใกล้วิกาล ทอแสงแผ่ซ่าน ไปยังสาทิเกศตร แลละลิ่วเห็นเป็นทางสว่างไปทั่วประเทศ สุดสายตา ดูประหนึ่งมีหัตถ์ทิพย์มาปกแผ่อำนวยสวัสดิ์ เบื้องบนมีกลุ่มเมฆเป็นคลื่นซ้อนทับสลักกัน เป็นทิวแถว ต้องแสงแดดจับเป็นสีระยิบระยับแวว ประหนึ่งเอาทรายทองไปโปรยปราย เลื่อนลอยลิ่ว ๆ เร็ว ๆ ราชลงจดขอบฟ้า ชาวนาและ โคก็เมื่อยล้าด้วยตรากตรำทำงาน ต่างพากันคุ่ม ๆ เดินกลับ เหนื่อยสถานเห็นไร ๆ เกาหมูไม้อัน โดคเดี่ยวอยู่กอดเดียว ก็ยี้ดยาวออกทุกที ๆ มีขอบปริมณฑลเป็นรัศมี แห่งสีรุ้ง อันกำแพงเชิงเทินป้อมปราการที่ล้อมกรุง รวมทั้งทวารบดทางเข้านครเล่า มองดูในขณะนั้น เห็นรูปเค้าได้ชัดเจนแจ่มแจ้งคั่งว่านิรมิตไว้ มีสุมทุมพุ่ม ไม้ดอกคอกกอบอบอ้อมล้อมแน่นเป็นขนัด ถัดไป เป็นทิวเขาสูงตระหง่านมีสีในเวลาตะวันยอแสงปานจะฉาบเอาไว้ เพื่อแข่งกับแสงสีมณีวิเศษ มีบุษย ราคบัณฑวพรรณ และก่องแก้วโกเมน แม้รวมกันให้พ่ายแพ้นั้น (เสฐียร โกเศศ, กามนิต : 362)

การเขียนภาษาร้อยแก้วของเสฐียร โกเศศจะมีสัมผัสระหว่างวรรคและสัมผัสภายในวรรคเช่นเดียวกับการแต่งร้อยกรอง การอ่านคล้องจองจึงช่วยให้ความไพเราะมากขึ้น เช่น ประหนึ่งเอาทรายทองโปรยปราย เลื่อนลอยลิ่ว ๆ เร็ว ๆ ราช ลงจดขอบฟ้า (คำว่า ปราย และ ราช เป็นสัมผัสระหว่างวรรค)

ไม่เพียงแต่หนังสือประเภทบันเทิงคดีเท่านั้น แม้ในหนังสือประเภทสารคดีที่ผู้เขียนมุ่งให้ความรู้มากกว่าความเพลิดเพลิน ภาษาร้อยแก้วก็ยังคงไพเราะ งดงาม ด้วยการเลือกสรรภาษาที่ใช้ในการแต่งสารคดีเช่นกัน

ต่อมาในสมัยรัชกาลสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ภาษาร้อยแก้วของไทยเริ่มมีอิทธิพลของภาษาตะวันตกเข้ามาปะปน ส่วนใหญ่มักจะเป็นคำที่เกิดขึ้นตามความเจริญของเทคโนโลยี ซึ่งยังได้มีภาษาไทยบัญญัติไว้ เราจะเห็นความเปลี่ยนแปลงของภาษาได้ชัดเจนขึ้น

พระราชนิพนธ์ “ไกลบ้าน” ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ในคราวเสด็จประพาสยุโรปในปี พ.ศ. 2449 พระราชทานสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าปิภาณุภคพล หรือที่ทรงออกพระนามว่า “หญิงน้อย” เป็นพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์รวม 43 ฉบับ และต่อมาได้มีการรวบรวมจัดพิมพ์รวมเล่มเป็นชุด “ไกลบ้าน” พระราชนิพนธ์ “ไกลบ้าน” นี้ ทรงพรรณนาความละเอียดให้ภาพ “บ้านเมืองไกล” แจ่มชัด ทรงเล่าเรื่องต่าง ๆ อย่างสนใจชวนให้ติดตามอ่านไม่รู้เบื่อ

ภาษาร้อยแก้วใน “ไกลบ้าน” มีลักษณะทางภาษาที่น่าสนใจหลายประการ ดังที่ นิตยา กาญจนวรรณ ได้วิเคราะห์ไว้ดังนี้

อ่าน “ไกลบ้าน”

ร้อยแก้วที่เด่นที่สุดเรื่องหนึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์คือเรื่อง ไกลบ้าน ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เป็นร้อยแก้วที่ได้รับความนิยมจากนักอ่านทั่วไปว่า อ่านง่ายเข้าใจง่าย และให้ภาพที่ชัดเจนแก่ผู้อ่าน

ไกลบ้าน มีลักษณะทางภาษาที่น่าสนใจมาก คือ การเล่าด้วยภาษาพูด เหมือนกับบรรยายภาพต่าง ๆ หรือความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ให้ฟังอยู่ตรงหน้า ถ้อยคำที่ใช้เป็นคำไทยธรรมดา ๆ ประโยคก็ผูกขึ้นอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนแต่ประโยคสั้น ๆ เหล่านี้มักจะเรียงต่อกันหลาย ๆ ประโยคจนมองดูยาว และมักจะละไม่พูดถึงคำที่รู้จักกันอยู่แล้ว เช่น

“ชาวบ้านออกมาเดินรำดูเหมือนอย่างตัวละครสักห้าหกสิบคน แต่เปล่า ไม่มีใคร ยานั่นคนเดียวเท่านั้น ออกมาทำเป็นคน โนนบ้าง คนนี้บ้าง ผู้เต็มที จบ”

การใช้คำสร้อยก็มีทั้งสร้อยนาม สร้อยกริยา และสร้อยขยายนาม เช่น

“ท่านพวกกรรมกิจกรรมการ”

“เจอต่านพวกคนที่รู้จักกันใหม่่อมยิ้มอมยิ้ม”

“มันน่าเอ็นดูแต่พวกเด็ก ๆ แต่งตัวบู๊บู๊ยาเหมือนผู้ใหญ่”

“พอเวลาเลี้ยวแรง ๆ รู้สึกตัวกระฉอกกระแฉกอยู่บนรถ”

การใช้คำเลียนเสียง นอกจากจะเลียนเสียงตามปกติแล้ว บางครั้งยังหาคำที่มีเสียงเหมาะสมกับคำนามหรือกริยาทำทางนั้น ๆ มาใช้อีกด้วย เช่น

“พอเข้าไปถึงคุกเข้าอย่างคาทอลิก คือย่อแถมกลงไปไม่ต้องถึงพื้น”

“อาหารก็เป็นอย่างเยอรมัน ลุ่นลุ่นเต็มที”

“เสียงดังแกว่งบอร์ดิเก็ทรา ออสเปตาเลตตี สันเร้ใหม่ เป็นที่สุด”

การใช้คำนาม คำกริยา คำขยาย และคำเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างจากภาษาปัจจุบันไปบ้าง เช่น คำนามที่อาจจะแปลตรงตัวจากภาษาอังกฤษ ตัวอย่าง

“เวลาคำแต่งเสื้อเย็น”

ถ้ายังไม่มีศัพท์ภาษาไทยก็เรียกไปตามลักษณะที่เห็น เช่น

“ตู้ล่างหน้านี้มีอายหัวฟูล่างหัวได้”

คำกริยาบางคำที่ใช้ความหมายก็ผิดแปลกจากคำปัจจุบันมาก เช่น

“จนคนชั้นกลางถนนมันก็แอบไปเล่นตาบอกให้รู้ว่าพ่อจะไปทางหลัง”

คำลักษณนามก็อยู่ในลักษณะเดียวกัน เช่น

“วันนี้ไปสามรถ”

ส่วนคำภาษาต่างประเทศนั้น แต่เดิมเท่าที่ปะปนอยู่ในภาษาไทยมีเพียงภาษาตะวันตก ด้วย
 กันเอง เช่น บาลีสันสกฤต เขมร จีน ฯลฯ เท่านั้น และการแทรกซึมก็สนิทแนบเนียนเข้ากับภาษาไทย
 ได้เป็นอย่างดีจนแทบจะรู้สึกว่าเป็นภาษาอื่น เพราะได้แก้ไขเรื่องเสียง ฯลฯ แล้ว แต่ก็ยังมีบางคำที่ยัง
 คงลักษณะเดิมอยู่มาก จนแลเห็นได้ชัดว่าไม่ใช่ภาษาไทยแท้ คำเช่นนี้ปรากฏอยู่ในเรื่อง ไกลบ้าน บ้าง
 เช่น

วิตกวิจารณ์วิจารณ์จลาจล สัมโมนนิกถา ภูมินิกเทศ พิกัดกำลัง มัชฌิมบุรุษ ในสมัยที่ทรงพระ
 ราชนิพนธ์เรื่อง ไกลบ้าน นี้ ได้มีการติดต่อกับฝรั่งมากขึ้น ภาษาฝรั่งจึงได้เข้ามาปะปนอยู่ในภาษาไทย
 เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องเล่าถึงสิ่งที่พบเห็นในประเทศฝรั่ง จึงมีภาษาฝรั่งปะปน
 อยู่ในลักษณะต่าง ๆ กัน คำที่ไม่เคยมีใช้ในภาษาไทยก็คงใช้ภาษาเดิม เช่น

ห้องสฤน สโมกิงแยกเกต

คำที่มีผู้คิดศัพท์ภาษาไทยขึ้นใช้บ้างแล้วก็ยังคงใช้ควบกัน ไป เช่น

รถโมเตออร์ โรงฟลคตอรี เดือนเม เดือนยูน พยาบาลนิศ

ในด้านสำนวน ด้วยเหตุที่เริ่มมีการใช้คำขยายมากขึ้น แต่ประ โยคยังคงเป็นแบบเชิงเดียว ไม่
 ซับซ้อน สำนวนบางตอนจึงยื่นเยื่อไปบ้าง เช่น

“เรือลำใหญ่เข้ามาจอดได้เกือบถึงฝั่งด้วยสามารที่น้ำลึก”

“วันนี้หมอบังคับให้นอนแต่หัวค่ำ สำหรับจะไปอาบน้ำเวลาเช้า”

ในแง่รสของภาษา ไกลบ้าน นับว่าเป็นวรรณคดีที่ให้ทั้งเรื่องและรส ไกลบ้านเป็นจดหมาย
 ส่วนตัวของพ่อที่มีถึงลูก บรรยายทุกสิ่งทุกอย่างตั้งแต่สิ่งที่พบเห็นจนถึงความรู้สึกส่วนตัวปะปน กัน
 ไป ผู้อ่านจะรู้สึกเหมือนกับว่าได้เห็นภาพของพ่อคนหนึ่งซึ่งออกเดินทางไปไกล พร้อมด้วยลูก ๆ น้อง
 ๆ และคนใช้ แต่พ่อเป็นคนที่ไม่ค่อยได้จากบ้านไปไหนไกล ๆ ต้องห่างจากความสุขสบายที่เคยได้รับ
 จากที่บ้าน จึงได้เขียนเล่าทุกสิ่งทุกอย่างให้ลูกอีกคนหนึ่งที่บ้านฟัง การใช้คำพูดอย่างธรรมดา การเรียก
 ชื่อคนแวดล้อมอย่างสามัญ การเล่าถึงความยากลำบากต่าง ๆ ทำให้ภาพของ พระมหากษัตริย์ผู้ทรง
 พระเกียรติยศโอ้อ่าหาย ไปจากความนึกคิดของผู้อ่าน และจะนึกขึ้นมาได้อีกทีหนึ่งว่า พ่อ คือ กษัตริย์ ก็
 ต่อเมื่อพ่อกล่าวถึงกษัตริย์เมืองอื่น ๆ และการต้อนรับ ผู้อ่านจะรู้สึกเพียงแต่ว่า พ่อ เป็นคนฉลาดอธิบาย
 ช่างสังเกต มีความรัก ความเป็นห่วงลูก ชีบ่นเล็กน้อย ช่างเกรงใจคนและไม่ถือตัว

จะขอยกตัวอย่างบางตอนเพื่อแสดงลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ดังนี้

ความสนิทสนมในครอบครัวระหว่างพ่อกับลูกและพี่กับน้อง จะเห็นได้จากเหตุการณ์ในเรื่อง
 ระหว่างการเดินทาง มีการเล่นสัควาล้อเลียนกัน การเล่นสนุกตลกกิน ไอศกรีม การบรรยายลักษณะ
 ของลูก ๆ ซึ่งมาเรียนต่อในยุโรป การช่วยกันทำกับข้าว การพูดถึงลูก ๆ ที่ชอบเล่นกันตึงตึง เป็นต้น

“เขตราจัดฝักอยู่ข้างจะแข็งแรงมาก ว่าเสียหูล มีฝักคาดแดงแลเดอนิปแครอดตัม พ่อตำน้ำ
 พรึก”

“หม่อมมนเรนทร์กับตาอันหันไถ่จะมาผัดน้ำปลากับพริกไทย พ่อเป็นผู้จัด ผัดไปผัดมา คำเป็นหมึก ไม่รู้ว่าเรื่องราวอะไร หน้าตาคินตาย ตกลงเป็นต้องเททิ้ง”

“แสงไฟฉายสู้เสาออกมาจากในโรง หลูเป็นกำลัง พิธีกรรมการหลูนี้ก็เลิกเวลาห้าทุ่มเศษ กลับมาแล้วคู๊กกับชายอุรุพงษ์คิดเล่นกันใหญ่เสียงดังตั้งอยู่จนคึก”

นอกจากนี้ยังมีการพูดถึง “แม่” อย่างคนธรรมดาว่า

“พ่อนี้ก็ถึงแม่ ถ้าหากว่าได้ว่าเห็นจะวุ่นใหญ่ จะต้องการไอ้ดอกอะไรต่ออะไร”

บางตอนทรงบรรยายเสียจนไม่คิดว่าจะเป็นการกระทำของพระมหากษัตริย์เลย เช่น

“นี่ก็ว่ามันจะล่อให้ขึ้นสพานต่อไปอีก เลยขุนบอกว่ากูไม่ไป มันก็ชวนอยู่นั้น” ความเกรงใจและขี้นบนแสดงออกมาปะปนกันไป เช่น ตอนบ่นเรื่องนวด เรื่องน้ำอบและเรื่องมหาดเล็ก

“ดีที่ปลัดดับไฟแลเปิดไฟอยู่ข้างที่นอน ไม่ต้องฟังพระบารมีพวกมหาดเล็ก”

“เราไปทางอื่นเสีย แกกึ่งมหมู้อยู่คนละทาง ไม่เคยเรียกกล้องได้สักที”

“ราวกับว่าเราจะกินจานไม่ใช่กินลูกไม้ การที่แหกตาขึ้นกินลูกไม้แต่เช้ามีดนั้นก็ผิดปรกติ เพราะหิวเหลือทน รู้อยู่แล้วยังต้องไปร้องาน ถ้าจะเห็นว่ากินจากหีบเป็นไพร่ไป อยากจะเป็นผู้ติดตามซึ่งไม่สู้เคยนัก”

ในด้านความรู้สึกต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงสามารถแสดงออกมาได้อย่างซาบซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรู้สึกของการเป็นกษัตริย์ว่าในขณะที่คนมองดูกษัตริย์ว่าเต็มไปด้วยความสง่างามโอ่อ่านั้น กษัตริย์ทรงคิดอย่างไร เช่น

“ถูกแห่เปิดประทุนรถกำลังเที่ยงร้อนเปรี้ยวทีเดียว”

“กลับมาถึงวังกว่าย่ำค่ำครึ่ง ต้องรีบตลิตลานอาบน้ำแต่งตัวอวิวงครสออกไปเดินนอกห่มครึ่ง” และบางครั้งก็บรรยายเหมือนกับเป็นคนอื่น เช่น

“ตกลงว่าควรจะดัมข้าวดัมปลาซลมัน แต่ไม่มีผู้ใดสันทัด โทษถึงเสด็จไปดัมเองที่ครัว”

“ต้นสนก็สูงอยู่ในแปดศอกสิบศอก ก็เห็นจะปลุกมาแต่แรกเปิดคลองคือในแผ่นดินพระจุลจอมเกล้าฯนี่เอง”

อย่างไรก็ตาม ยังมีบางครั้งที่ทรง “เล่น” แบบ “กษัตริย์” คือตั้งปัญหาถามสมเด็จพระยาธรรมาดิลกธรรมราชานุภาพไปอย่างเล่น ๆ แต่สมเด็จพระยาธรรมาดิลกธรรมราชานุภาพถวายคำตอบอย่างเต็มยศ

ความพรรณนาบางตอนเกือบจะเป็นร้อยกรอง ให้ความรู้สึกประทับใจได้มาก เช่น

“แต่ที่ห่างจะห่างแต่กาย ใจคงผูกพันกลับไปบ้านทุกวัน วันละหลายหน”

“ขอลานอนเสียดี แต่เดชะความตื่นตื่นสบายนี้จะช่วยป้องกันอย่าให้หลับตาลง เห็นบ้านให้คิดถึงเหลือเกินเลย จะได้นอนหลับให้สบาย ๆ “

“พ่อช่างคิดถึงลูกเสียเหลือเกิน เพราะกินอะไรอร่อยเคยกินด้วยกันเสมอ”

บางตอนทำให้มองเห็นภาพในความฝันได้อย่างงดงาม เช่น

“ในหว่างทางเดินนั้น มีต้นไม้สดชื่นงดงามมาก มีต้นไม้เป็นพื้น เวลาไปยืนในสวน พระจันทร์ขึ้นอ่อน ๆ แสงหริบหริว แสงขึ้นมาบนเรือนเห็นแสงไฟแวม ๆ หน้าต่างมีโค้งเหล็กยื่นออกไป เจียบวังเวง หนังสืออะไร ๆ ที่เคยอ่าน โรแมนส์ คือ เรื่องสังวาสอย่างฝรั่งต่าง ๆ มาปรากฏขึ้นในใจเวลานั้น สมผู้หญิงออกมาเยี่ยมหน้าต่าง ผู้ชายไปยืนจูบมืออยู่ที่นั่น...”

ในด้านการเปรียบเทียบ ก็มีทั้งเปรียบเทียบให้เข้ากับของไทย ๆ หรือสิ่งที่รู้จักกันคืออยู่แล้ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจซาบซึ้งยิ่งขึ้น เช่น

“ถนนโดยมากกว้างเท่าถนนบำรุงเมือง”

“เผชิญต้องเข้าถ้ำ ต้องเดินคลำกันเสียงอมเหมือนท้าวจูลีในเรื่องมโหสถ”

“นั่งดู ๆ สองฝั่งน้ำมา นึกขึ้นได้พร้อมกันหมดว่า เหมือนรูปสวรรค์ที่เขียนไว้ในพระที่นั่งไพศาล”

“เขาว่าโนเบลพวกนี้มักหาเมียที่เป็นอเมริกันที่มั่งมี ข้างหนึ่งมีทรัพย์ ข้างหนึ่งมีศักดิ์ สาวสุดพูดจิบจิบ เจ้ามีสิน พี่มีศักดิ์”

นอกจากจะเปรียบเทียบกับของที่เคยรู้จักแล้ว ยังเปรียบกับของง่าย ๆ อีกด้วย เช่น

“คนมันก็เหมือนกับดิน ดินก็เหมือนคน”

“เปรียบเหมือนอย่างกับว่าขุดดินลงไปเป็นหลุม แล้วตั้งกระทะบังใบไว้กันหลุม รถโมเตอคาร์แล่นเลียบลงทางปากหลุมจนถึงก้นกระทะ”

ในการเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปมัย ก็ทรงเข้าใจเลือกเอาของมาเปรียบกัน เช่น

“ลมพัดรอบ ๆ แลดูงามไปทุกทางเหมือนอย่างว่าอมยิ้ม”

“มีดอกชุกสลอนไปเหมือนเอาผ้าดอกฤาเพชรดวงลาดแลสุด ๆ ตา”

“เวลาชิงพลบเป็นหลักได้อย่างถึง”

จะแลเห็นคนเดินเหมือนอย่างกับจอกที่ไหลลอมตามกระแสน้ำ”

การเปรียบเทียบด้วยความนัยก็มี เช่น

“เมื่อคืนนี้ฟ้าร้องเป็นภาษาไทยดังกึกก้องแต่ฝนไม่ตก”

“นอนนั้นเมาคลื่นเป็นพ่อสวิงพ่อสวายพ่อระทวยพ่อช้อนนอนหมด”

“บางวันขาพ่อมีข้างเดียว บางวันข้างหนึ่งเต็มขา ข้างหนึ่งมีอยู่เพียงหัวเข่า”

“ฝนตกถึงดังเสียงซ่า ไม่ตกกระซิบ ๆ อย่างฝรั่ง แต่ก็ไม่ใช่เท่าไรเลยกระซิบอย่างฝรั่งต่อมา”

มีการเปรียบเทียบด้วยวิธีเล่นคำด้วย เช่น . . .

“อ้ายมิสตอบอนตามไปบอนอยู่ที่นั่นอีก”

“คำที่ว่าอดนั้น กลายเป็นไม่มีอดในนั้นสักนิดเดียว”

ในด้านการอธิบาย อาจกล่าวได้ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงเป็นผู้มีอัจฉริยภาพมากในการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยถ้อยคำง่าย ๆ จนเรื่องที่ยากก็กลับดูเป็นของง่ายไปหมด เรื่อง

ที่ทรงอธิบายมีแทบทุกประเภทเท่าที่เสด็จไปพบ ตั้งแต่เรื่องใหญ่ไปจนถึงเรื่องเล็กที่เป็นเกร็ด เช่น สภาพบ้านเมือง ประเพณี เสด็จไปทอดพระเนตรละครมาก็ทรงเล่าเรื่องละครให้ฟังด้วย นอกนั้นก็มียุทธินิพนธ์ เรื่องผลไม้ ต้นไม้ เรื่องน้ำตก โดยเฉพาะเรื่องการทำเปิด ทรงอธิบายจนแทบจะเป็นตำราเอา มาทำจริง ๆ ได้ ในฐานะที่ทรงเป็นคนช่างสังเกตจึงสามารถอธิบายเรื่องราวการทำด้วยขามตามที่ทอดพระเนตรมาได้อย่างละเอียด และในฐานะที่ทรงเป็นนักปกครองก็ทรงสามารถอธิบายเรื่องการปกครองในโมนาโกและสวิสเซอร์แลนด์ตลอดจนเรื่องกำเนิดพวกโซเชี่ยลิสต์ได้อย่างไม่น่าประหลาดใจ ข้อที่สมควรยกย่องเป็นอย่างมากก็คือ ทรงสามารถอธิบายเรื่องเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ให้ฟังดูง่าย ๆ ได้ ด้วย เช่น เรื่องเกี่ยวกับไฟฟ้า เคมี โทรเลข และโรงงานทำกระดาษ จึงนับว่าทรงเป็นผู้ที่มีความสามารถอธิบายความได้ทุกเรื่องโดยไม่จำกัด

ในด้านความคิดเห็นที่ทรงแสดงออกในเรื่องนี้อาจจะแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคือ

ประการแรก ความคิดเห็นในฐานะที่ทรงเป็นกษัตริย์ เมื่อทรงเห็นสิ่งใดก็พยายามเปรียบเทียบว่าจะนำมาใช้กับเมืองไทยได้เหมาะสมเพียงใด หรือเปรียบเทียบกับของไทยแล้วเป็นอย่างไร เช่น

“บางตอนปู่ด้วยอัฟฟัลด์คูเกลียงเกลาคี แต่ฝนตกท่าทางจะลื่น เมืองเราใช้ไม่ได้เป็นอันขาด”

“พ่ออยากจะทดลองเฟอเดอไลเซอในเมืองเราบ้างที่จะดี จึงให้พระยาชลยุทธคิดอ่านจัดส่งไปลองดูต้นหนึ่งก่อน”

“ฝรั่งไม่สู้จะผิดกับไทยนัก เจ้าแผ่นดินอาจจะตั้งแพ้นอะไร ๆ ได้เหมือนกัน”

ประการที่สอง ความคิดเห็นส่วนพระองค์ เช่น

“ยิ่งรู้มากความคิดก็ยิ่งแตกมากออกไป ความวิเศษขึ้นในการทำงานของมนุษย์ จะหาที่สุดมิได้ ผู้ใดมีชีวิตอยู่เข้าไปฤาเกิดมาใหม่ ๆ คงจะได้เห็นแต่สิ่งซึ่งวิเศษดีขึ้นรำไปไม่มีที่สุด”

“เครื่องแต่งกายอาบน้ำของผู้หญิงฝรั่งช่างจะแนบเนียนแก่ตัวเกิน ไปจน निकออกน่ายาย สงสัยนักถ้าผู้หญิงเราจะให้แต่งเช่นนั้นจะยอมฤาไม”

“นุ่งกระโปรงสั้น ๆ หัวเล็กวิกวาก เดิน โลดเป็นลิงแสม น่ายายที่ผู้หญิงจะต้องทำอย่างนั้น”

“ฟังแต่เขาเล่าว่า จะมินีกว่าฝรั่งมันแต่งตัวอย่างมีสเตอร์อะไรหู ๆ ในเมืองเราฤา ที่จริงนั้นเขาแต่งไปออกหน้าออกตาเพราะเป็นคนค้าขาย ถ้าคนพลเมืองแล้วไม่มีอะไรแต่ง”

ที่กล่าวมาทั้งสิ้น เป็นเพียงข้อสังเกตเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับเรื่อง ไกลบ้าน เพื่อที่จะชี้ให้เห็นพระปรีชาสามารถทางด้านอักษรศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ พระมหากษัตริย์ ผู้เป็นที่รักยิ่งพระองค์หนึ่งของมวลชนชาวไทย (นิตยา กาญจนวรรณ, 2535 : 201 —210)

หากวิเคราะห์ปริบททางสังคม เราก็จะสังเกตเห็นคำจำนวนมากในพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ที่แสดงวัฒนธรรมตะวันตก เทคโนโลยีตะวันตก เป็นการสะท้อนภาพหลักฐานทางสังคมอย่างหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ในขณะเดียวกันก็จะศึกษา “ความคิด” แบบไทยที่สอดแทรกเป็นพระราชวิจารณ์ผสมผสานอยู่ด้วย

ในขณะที่เดียวกันหากจะนำภาษาไปเปรียบเทียบกับภาษาในสมัยสุโขทัย เราก็จะสามารถมองเห็นวิวัฒนาการของภาษาได้อย่างชัดเจน

ภาษาร้อยแก้วที่ไพเราะและมีผู้กล่าวถึงกันมากอีกเรื่องหนึ่งคือภาษาร้อยแก้วในวรรณกรรมเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ ของยาขอบ (พ.ศ. 2475) ซึ่งถือเป็นวรรณกรรมอิงพงศาวดารพม่า ยาขอบนับเป็นกวีที่มีความสามารถในการใช้ภาษาได้สะท้อนอารมณ์ เข้าถึงจิตใจของตัวละคร เป็นภาษาของคนที่เป็นโลก เจนชีวิตจึงจะสามารถถ่ายทอดความคิดความรู้สึกรักของตัวละครทุกตัวที่อยู่ต่างบทบาท ต่างสถานภาพ และต่างสถานการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง ลองพิจารณาการใช้สำนวนโวหารของ “ยาขอบ”

“หน้านางเหมือนเดือนเมื่อวันเต็มดวงแลถูกห้อมด้วยเมฆดำในคืนวันสันตฤกษ์คือ ผม เหมือนคันธนูน้อยที่ถูก โกงสายเต็มแต่อยู่เหนือทั้งสองคือคิ้ว อันแกมนางนั้นเล่าเหมือนกระพุ่มพุ่มของหลวง อันพิมพ์ด้วยซี่ผึ้งสีนวล กราบไหว้หน้าพระพุทธรูปในอุโบสถกุโสดอ จะเด็ดพิศแล้วมีอาจกลั้นรัก จึงจูบลงตรงกระพุ่มแกมนั้นแล้วปลุกนางแต่เบา ๆ ว่า จันทราเอ๋ย เชิญน้องท่านตื่นเถิด จะเด็ดซื้อได้มาอยู่แทบเท้าแม่แล้ว พระราชาธิดาแว่วเสียงลิ้มตาตื่นเห็นจะเด็ดยังแคลงใจอยู่ว่าฝัน จึงสวมกอดเอาไว้แล้วรำพันความในใจ เป็นครู่ต่อได้สติ แล้วก็เกิดประหม่ากลัวเป็นกำลัง ใจหนึ่งตื่นสะดุ้งดังมฤคที่รู้ตัวว่ายืนในแนวหน้าไม้ ใจหนึ่งนั้นเหมือนพินจากฝันว่าได้แก้วก็พบแก้วดังฝัน อีกอีกไม่อาจกล่าวความใดได้” (ผู้ชนะสิบทิศ, 2498 : 37)

3.2 ตัวอักษรไทยสมัยรัตนโกสินทร์

3.2.1 ศูนย์กลางของอาณาจักรไทยในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 ได้ย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร รูปอักษรไทยในสมัยรัตนโกสินทร์จึงยังคงมีรูปลักษณะที่สืบเนื่องมาจากรูปอักษรในตอนปลายสมัยอยุธยาและเริ่มถึงจุดอิมิตัวในรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และมีมาตรฐานในตัวเอง นับตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา แบบอักษรของรูปอักษรในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ได้หยุดการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของตนเองเมื่อมีการพิมพ์ขึ้นอย่างแพร่หลายในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะรูปอักษรที่ใช้เป็นแม่แบบของตัวพิมพ์นั้น โดยความเป็นจริงก็เลียนแบบมาจากตัวเขียนนั่นเอง และแม้ว่าอักษรของตัวพิมพ์จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับมาก็ตาม แต่ขณะเดียวกันก็ยังรักษารูปแบบแห่งลายเส้นอักษรไว้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอักษรตัวพิมพ์ก็เพียงเพื่อให้เกิดความสวยงาม และมีความคล่องตัวในการพิมพ์หนังสือเท่านั้น

นับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทางคิดประดิษฐ์ลายสือไทย (รูปอักษรไทย) ขึ้นไว้สำหรับการเขียนหรือจดจารภาษาไทย ลักษณะรูปสัณฐานแห่งเส้นอักษรได้รับความนิยมและยอมรับรูปแบบอักษรนั้นเป็นอักษรประจำชาติของคนไทย เรียกว่า อักษรไทย ค่านิยมในรูปอักษรไทยที่ขึ้นเป็นลำดับได้มีการพัฒนาในรูปแบบอักษร รวมตลอดถึงวิธีการเขียน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวขึ้น และพร้อมกัน

นั้นนักปราชญ์ทางอักษรศาสตร์บางท่านยังได้นำมาเป็นแบบอย่างในการคัดแม่ลง ไปใช้ในลักษณะอื่น อีกด้วย

การพัฒนาารูปอักษรนั้น กล่าวได้ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นผู้นำและ สร้างสรรค์ให้เกิดรูปแบบอักษรอย่างใหม่ขึ้น พระองค์ทรงมีพระวิริยะอุตสาหะในการคิด และนำแบบ อย่างอักษรโรมันมาอนุวัตคัดแปลงประดิษฐ์เป็นอักษรอริยกิจขึ้น โดยมีพระราชประสงค์เพื่อให้พระ กษิษสามเณรได้ใช้แทนอักษรขอมของเดิม และให้ใช้เขียนได้ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย แต่ภายหลัง เมื่อพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติแล้ว แบบอักษรอริยกิจก็ได้ใช้ อีกต่อไป

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชวินิจฉัยในการนำอักษรไทยมาใช้ สำหรับการเขียนภาษาบาลีแทนอักษรขอม โดยทรงมีพระราชดำริจะพิมพ์พระไตรปิฎก แต่พิมพ์เป็น อักษรขอมไม่ได้ จึงโปรดฯ ให้สมเด็จพระสังฆราช (สา) คิดวิธีเขียนอักษรไทยเป็นภาษาบาลี

ถึงแม้ว่ารูปอักษรไทยจะถึงจุดอิมตัวในการเปลี่ยนแปลงตัวเองแล้วก็ตาม แต่การสร้างสรรค์สิ่ง ใหม่ๆ อันเนื่องด้วยตัวอักษรไทยกลับยิ่งทวีมากขึ้นเป็นลำดับ ดังจะเห็นได้จากการที่พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคิดประดิษฐ์รูปแบบใหม่ใช้กับการเขียนอักษรไทย โดยทรงคิดแปลง มาจากรูปสระอริยกิจของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและรูปแบบอักษรพอขุนราม คำแหงมหาราช โดยใช้ชื่อเรื่องว่า วิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทย

ต่อมาในสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง แม้มิได้มีการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบอักษรแต่ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีการปรับปรุงวิธีการเขียนอักษร ไทยขึ้น โดยตัดพยัญชนะบางตัวที่ซ้ำซ้อนออก เพื่อให้การอ่านเขียนภาษาไทยง่ายขึ้น วิธีการ ดัง กล่าวแม้จะใช้อยู่ในระยะเวลาอันสั้น แต่ก็ยังเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงว่ารูปอักษรไทยเป็นส่วนหนึ่ง ที่ดำรง อยู่ท่ามกลางค่านิยมของสังคมไทย

ในปัจจุบัน รูปอักษรไทยแม้มีมาตรฐาน ในตัวเองตามแบบอย่างรูปอักษรที่กรมอาลักษณ์ กำหนดไว้แล้วก็ตาม แต่อุปกรณ์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นองค์ประกอบของการเขียนและการพิมพ์ทำ ให้เกิดการเคลื่อนไหวในรูปแบบอักษรขึ้น แม้จะยังไม่ถึงระยะเวลาสุดท้ายของการเปลี่ยนแปลง ก็ตาม แต่ลักษณะวิธีการเขียนรวมทั้งอุปกรณ์หรือวัตถุที่ใช้เขียน หรือที่ใช้เป็นเครื่องมือทำให้เกิดรูปอักษรขึ้น นั้น เป็นสาเหตุที่ทำให้รูปอักษรไทยเริ่มวิวัฒนาการตัวเองอีกครั้งหนึ่งแล้ว และอาจจะจบลงในรูปแบบใดรูป แบบหนึ่งซึ่งคงจะให้เห็นในอนาคต

3.2.2 ตัวอักษรขอมไทยสมัยรัตนโกสินทร์

อักษรขอมไทยสมัยอยุธยาตอนปลายเป็นต้นมาได้พัฒนาจนสมบูรณ์แบบแล้ว ฉะนั้นในสมัยรัตนโกสินทร์จึงไม่เห็นการคลี่คลายของอักษรขอมอีก แม้ว่าจะพบเอกสารบางฉบับมี รูปทรงตัวอักษรแตกต่างกันบ้าง เป็นเพราะลายมือผู้เขียนคัดลอกที่แตกต่างกัน

อย่างไรก็ตาม อักษรขอมยังคงความสำคัญในการเขียนภาษาบาลี อันเป็นภาษาประจำศาสนา พุทธ ฉะนั้นตำราที่เกี่ยวข้องด้วยพระพุทธศาสนา จะเป็นพระธรรมคัมภีร์ และวรรณกรรมพระพุทธ ศาสนา ในสมัยรัตนโกสินทร์ก็ยังคงรักษารธรรมเนียมเดิมไว้ เราจึงพบอักษรขอมในเอกสารใบลาน และสมุดข่อยในสมัยรัตนโกสินทร์เป็นจำนวนมาก

ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 4 อักษรไทยเริ่มจะนำมาเขียนภาษาบาลีและพระธรรมคัมภีร์ในใบลาน เนื่องจากรัชกาลที่ 4 ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะพิมพ์พระไตรปิฎกแทนการจารลงในใบลาน ซึ่งใช้อักษรขอมมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ในสมัยนั้นยังไม่มีตัวพิมพ์ที่เป็นอักษรขอม พระองค์จึงได้ อารามวาสีสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) เมื่อครั้งยังมีสมณศักดิ์เป็นพระสาสนโสภณ คิดดัดแปลง อักษรไทยให้ใช้เขียนภาษาบาลีได้ แต่ก็การยังไม่สำเร็จก็สิ้นรัชกาลไปก่อน ครั้นถึงสมัยรัชกาล สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระราชดำริว่าภาษาบาลีใช้อักษรใดเขียนก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องใช้อักษรขอมเขียนเหมือนที่เคยปฏิบัติมา จึงทรงอารามพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งทรง ผนวชอยู่ในขณะนั้น และพระราชาคณะ เปรียญผู้รู้ปริยัติธรรม รวมทั้งสมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทว) ได้ประชุมตรวจสอบพระไตรปิฎกทั้งฉบับอักษรสิงหล (ลังกา) อักษรรามัญ (มอญ) และใช้อักษรไทยเขียนภาษาบาลีได้สำเร็จ พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2436 นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของ การใช้อักษรไทยเขียนภาษาบาลี หลังจากนั้นบทสวดมนต์สิบสองตำนานหรือชาดกต่างๆก็เริ่มพิมพ์ เผยแพร่โดยใช้อักษรไทยเรื่อยมา ฉะนั้นอักษรขอมจึงลดความสำคัญลงเป็นอันมาก กุลบุตรที่บวช เรียนในพระพุทธศาสนาจึงไม่มีความจำเป็นจะต้องหัดเรียนอักษรขอม เมื่อสามารถใช้อักษรไทยเขียน พระธรรมคัมภีร์ได้สำเร็จ และมีพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์แพร่หลายมากแล้ว พระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จึงประกาศยกเลิกการสอบไล่อักษรขอมในหลักสูตรพระปริยัติธรรม ประโยค 4 จนถึงประโยค 9 ฉะนั้นอักษรขอมจึงไม่มีความสำคัญในการศึกษาพระธรรมวินัยอีกเลย

นอกจากนี้วรรณกรรมพุทธศาสนา เช่น พระมหาเวสสันดรชาดก ไตรภูมิพระร่วง มหาชาติ คำหลวง ซึ่งต้นฉบับเดิมเขียนด้วยตัวอักษรขอม ก็ได้รับการถ่ายถอดออกมาเป็นอักษรไทยแล้วพิมพ์เผย แพร่ในเวลาต่อมา

แต่กระนั้นก็ตาม อักษรขอมก็ยังมีผู้ศึกษาอยู่บ้าง ในหมู่พระสงฆ์และผู้สนใจศึกษาพระไตร ปิฎก เป็นการศึกษาตามความสนใจส่วนตัว หรือเป็นการศึกษาตามประเพณีนิยมเฉพาะบุคคล เป็นต้น

สัณฐานอักษรขอมไทยสมัยรัตนโกสินทร์

พยัญชนะอักษรขอมไทยสมัยรัตนโกสินทร์กับอักษรขอมไทยสมัยอยุธยาตอนปลายมีลักษณะ เหมือนกันทุกประการ

ตารางเทียบสระขอมสมัยต่าง ๆ

	สระสุโขทัย		สระอยุธยาต้น		สระอยุธยาปลาย			สุโขทัย		อยุธยาต้น		อยุธยาปลาย	
	ลอย	จม	ลอย	จม	ลอย	จม		ลอย	จม	ลอย	จม	ลอย	จม
อะ	ᨧᩃ	ᨧᩃ		ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	เอาะ	—	—	—	ᨧᩃᨧᩃ	—	ᨧᩃᨧᩃ
อา	ᨧᩃ		ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃᨧᩃ	ᨧᩃ	ออ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ
อิ	ᨧᩃ		ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	อัว	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ
อี	—	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	เอีย	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ
อี/อิ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	เอือ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ
อุ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	เออ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ
อู	—	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	อำ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ
เอ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ไอ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ
แอะ	—	—	—	—	—	ᨧᩃ	ไอ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ
แอ	—	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	เอา	ᨧᩃ	—	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ
โอ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	๗๗	—	—	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ	ᨧᩃ

ตารางเทียบสระขอมสมัยต่าง ๆ

หมายเหตุ สระสมัยอยุธยาตอนปลาย หมายถึง สระกรุงเทพฯ ด้วย
 วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ยังคงใช้เหมือนเดิม คือ มี ๒ รูป เอก (·) และ โท (ˆ)
 ตัวเลข รูปสัณฐานเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย ดังนี้

	๐	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙
สุโขทัย	๐	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙
อยุธยา	๐	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙
กรุงเทพฯ	๐	๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙

คำถามท้ายบท บทที่ 2

1. ภาษาที่ปรากฏในร้อยแก้วสมัยสุโขทัยมีลักษณะอย่างไร
2. สุนทรียภาพและจินตนาการของวรรณคดีสมัยสุโขทัยมีลักษณะอย่างไร
3. เหตุใดตัวอักษรแบบพจนานุกรมคำแห่งได้รับความนิยมเฉพาะในสมัยที่ทรงมีพระชนม์ชีพอยู่เท่านั้น
4. ตัวอักษรพจนานุกรมคำแห่งดัดแปลงมาจากอักษรของชาติใด
5. การแพร่ขยายของรูปอักษรในสมัยอาณาจักรล้านนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของตัวอักษรหรือไม่ อย่างไร
6. โวหารอุปมาและอุปลักษณะต่างกันอย่างไร ยกตัวอย่างประกอบการอธิบายด้วย
7. สมพจนนัย คืออะไร
8. พยัญชนะและสระในอักษรพจนานุกรมคำแห่งเป็นอย่างไร
9. เหตุใดคนไทยสมัยก่อนรัชกาลที่ 5 จึงต้องเรียนรู้อักษรขอม
10. การศึกษาลักษณะอักษรขอมสมัยสุโขทัยใช้หลักฐานจากอะไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
11. ภาษาที่ปรากฏในร้อยแก้วสมัยอยุธยา มีลักษณะเป็นอย่างไร
12. กลวิธีการเขียนรูปอักษรในสมัยอยุธยามีกี่แบบ อะไรบ้าง
13. ภาษาสมัยอยุธยามีลักษณะเฉพาะบางประการ อะไรบ้าง
14. ทำนองการเขียนร้อยแก้วสมัยอยุธยาแบ่งเป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง
15. รูปอักษรไทยในสมัยอยุธยามีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากสมัยสุโขทัย อย่างไร
16. อักษรขอมสมัยอยุธยาใช้เขียนภาษาใด
17. อักษรขอมสมัยอยุธยามีรูปสัณฐานอย่างไร เหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
18. อาณาจักรอยุธยาได้รับอิทธิพลอักษรขอมสมัยใด
19. สมัยอยุธยานิยมจารึกตัวอักษรลงในวัสดุชนิดใด
20. ภาษาร้อยแก้วเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะเหตุใด
21. อักษรไทยในสมัยรัตนโกสินทร์มีลักษณะอย่างไร
22. ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการปรับปรุงการเขียนอักษรไทยอย่างไร
23. เพราะเหตุใดภาษาร้อยแก้วในสมัยรัตนโกสินทร์จึงมีอิทธิพลของภาษาตะวันตกเข้ามาปะปน
24. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสรรครูปแบบอักษรใหม่ขึ้นอย่างไร
25. การประกาศยกเลิกการสอบไล่อักษรขอมในเปรียญธรรม 4-9 ประโยคมีในสมัยใด
26. เหตุใดอักษรขอมจึงลดความสำคัญลงในสมัยหลังๆ
27. ลักษณะอักษรขอมไทยสมัยรัตนโกสินทร์แตกต่างกับสมัยอยุธยาหรือไม่ อย่างไร

บรรณานุกรม

- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. ลายสือไทย (อักษรวิทยาไทย ฉบับย่อ). โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑศ, 2526.
- กำธร สถิรกุล. ลายสือไทย 700 ปี. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526. (พิมพ์อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ นางห้วง สถิรกุล ณ ฌาปนสถาน วัดมกุฏกษัตริยาราม 26 มีนาคม 2526).
- ขจร สุขพานิช. ลายสือไทย. โรงพิมพ์ศรีอนันต์, 2511.
- คงเดช ประพัฒน์ทอง. การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น. กรมศิลปากร, 2520.
- ประกาศศรี สีหอำไพ. วัฒนธรรมทางภาษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประเสริฐ ณ นคร. ลายสือไทย. โครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ, 2526.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.
- ยุรฉัตร บุญสนิท. วรรณพิณิจ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2538.
- อนันต์ ทรงวิทยา. “ลักษณะอักษรและอักษรวิธีในจารึกสมัยสุโขทัย”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524. (อัครา)
- อิงอร สุพันธุ์วัฒน์. วิวัฒนาการอักษรและอักษรวิธีไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

บทที่ 3

กำเนิดตัวอักษรไทย

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน

1. เพื่อให้รู้ที่มาของตัวอักษรไทย
2. เพื่อให้รู้จักสายสีไทย
3. เพื่อให้รู้จักตัวอักษรแบบต่างๆก่อนที่จะมาเป็นอักษรสุโขทัย

2. เนื้อหาบทเรียน

1. อักษรเพนิเซียน
2. อักษรพราหมี
3. อักษรคฤณณ์หรืออักษรปัลลวะ
4. อักษรหลังปัลลวะ
5. อักษรไทย
6. วิวัฒนาการของตัวอักษร

3. วิธีสอนและกิจกรรม

1. บรรยาย
2. อภิปราย
3. ทำแบบฝึกหัด
4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนบทที่ 3

4. สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 3
2. เอกสาร โบราณ

5. การวัดผลและการประเมินผล

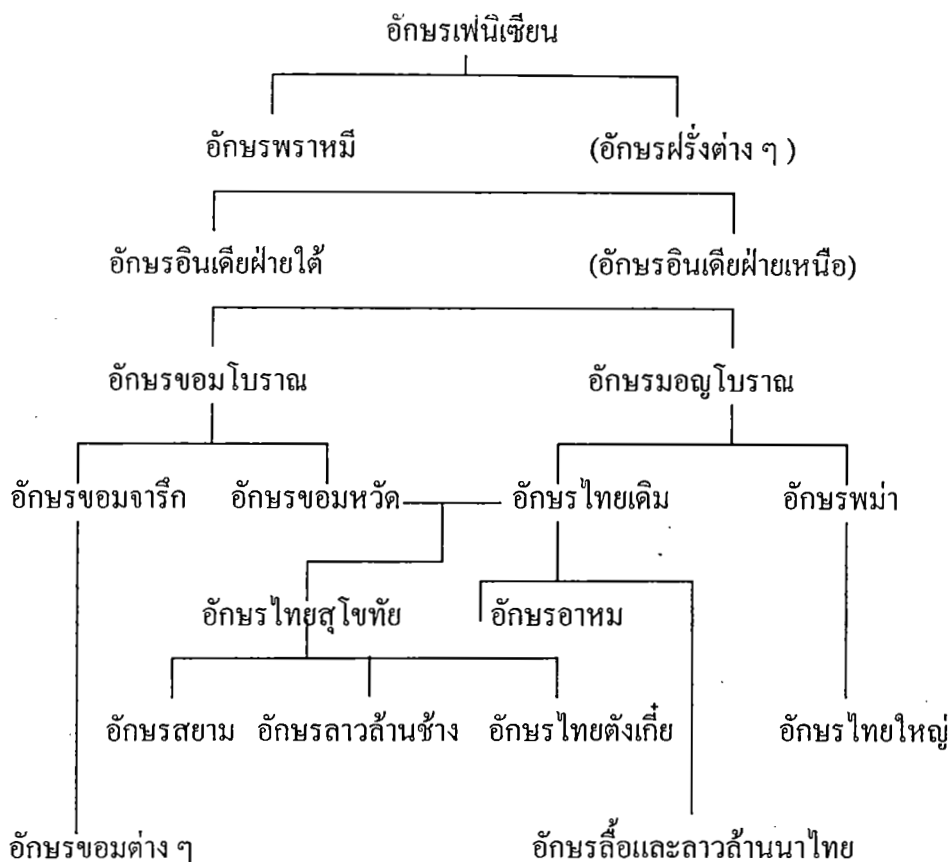
1. ทำแบบฝึกหัด
2. ตอบคำถาม
3. ทดสอบย่อย
4. สอบกลางภาคเรียน

บทที่ 3

กำเนิดตัวอักษรไทย

กำเนิดตัวอักษร

ตัวอักษรเป็นวิวัฒนาการขั้นหนึ่งของภาษา ภาษาที่แท้จริงตามความคิดของนักภาษาศาสตร์คือภาษาพูด เพราะภาษาพูดเกิดจากการออกเสียงเพื่อสื่อความเข้าใจกันในหมู่มนุษย์ที่อยู่ในสังคมเดียวกันมาก่อน ชนชาติที่มีความเจริญก้าวหน้าได้คิดค้นสัญลักษณ์แทนเสียงพูดคือตัวอักษรขึ้นใช้ภาษาบางภาษาไม่มีตัวอักษรใช้ เช่นภาษาบาลี แม้ว่าจะแพร่หลายมานานในโลก แต่ภาษาบาลีก็หาได้มีตัวอักษรของตนไม่ เมื่อเข้าไปอยู่ในภาษาใดก็ใช้ตัวอักษรของภาษานั้น และยังมีภาษาอื่นๆอีกมากที่ไม่มีตัวอักษร มีแต่ภาษาพูด ชาตกรีกและจีนเคยใช้ภาษาภาพแทนคำที่เขาจะพูดเพื่อสื่อความเข้าใจกับคนที่เขาไม่อาจจะไปพูดด้วยตัวเองได้ เมื่อต้องการจะพูดว่าอะไรก็จะเขียนภาพขึ้นตามที่เขาคิดว่าคนที่เห็นภาพนั้นจะเข้าใจได้ ดังนั้น ความผิดพลาดจึงมีโอกาสดังเกิดขึ้นได้มาก เพราะการตีความไม่ตรงกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร กล่าวคือ ผู้ส่งสารคิดอย่างหนึ่ง แต่ผู้รับสารเข้าใจเป็นอีกอย่างหนึ่ง การสื่อสารจึงไม่สัมฤทธิ์ผล เหตุนี้จึงมีผู้คิดประดิษฐ์ตัวอักษรขึ้นเพื่อให้สามารถสื่อความเข้าใจได้ตรงกัน ชนชาติแรกที่สามารถคิดตัวอักษรแทนสัญลักษณ์ของภาษาพูดได้ คือ เฟนิเชีย ซึ่งเดิมตั้งถิ่นฐานอยู่แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ตัวอักษรเฟนิเชียถือเป็นต้นเค้าตัวอักษรกรีกและละตินในเวลาต่อมา รวมทั้งเป็นต้นเค้าของตัวอักษรไทยด้วย ตัวอักษรที่ใช้เขียนเป็นหลักฐานเก่าที่สุด คือจารึกพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อ พ.ศ. 300 และถือว่าเป็นตัวอักษรที่ได้แบบอย่างมาจากตัวอักษรเฟนิเซียนนั่นเอง โดยพราหมณ์นำมาดัดแปลงเล็กน้อยและเรียกชื่อว่าอักษรพราหมี ต่อมาชาวอินเดียในถิ่นต่างๆได้นำอักษรนี้ไปดัดแปลงต่อกันไป ในอินเดียตอนใต้ เช่น ทมิฬ นิยมเขียนลงในใบลานและเขียนเป็นตัวกลมๆ แล้วเรียกชื่อต่างออกไปว่าอักษร “ครนถ์” หรือ “ทฤนถ์” ส่วนชาวอินเดียตอนเหนือ เช่น มคธ นิยมเขียนลงในกระดาษ และเขียนเป็นตัวเหลี่ยม เรียกอักษรนี้ “เทวนาครี” ตอนหลังตัวอักษรเหล่านี้ได้มีชนชาติต่างๆนำไปดัดแปลงเพื่อใช้ในภาษาของตน เช่น อักษรขอมโบราณ อักษรมอญโบราณ อักษรขอมจารึก อักษรขอมหวิด อักษรพม่า อักษรสุโขทัย อักษรไทยอาหม อักษรสยาม อักษรไทยล้านช้าง ไทยดงเกี้ยว อักษรเงี้ยว เหล่านี้ เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจง่าย จึงขอให้ดูแผนผังการใช้อักษรของชนชาติต่างๆที่เกี่ยวข้องกันดังต่อไปนี้

(จากตำนานอักษรไทยฉบับของ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเคส์)

1. อักษรเฟนิเชียหรือฟินิเชีย

ชาวเฟนิเชียเป็นชาติเดินเรือค้าขายอยู่ในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน มีความเจริญในระยะ 1200 – 876 ปีก่อนคริสตกาล เรียกตัวเองว่า พวกคานาน ตัวหนังสือของเฟนิเชียลอกแบบมาจากหนังสือโบราณ กล่าวกันว่าราว 4000 ปีก่อนคริสตกาล พวกสุเมอเรียนในเมโสโปเตเมียได้คิดเขียนหนังสือโดยใช้ไม้ขีดเป็นตัวหนังสือบนก้อนดินเหนียวและต่อมาใช้ไม้จิ้มบนก้อนดินเหนียวแล้วปล่อยให้แห้งหรือนำไปเผาไฟให้แข็งคล้ายอิฐ

ในระยะใกล้เคียงกันนี้คือ 4000 ปีก่อนคริสตกาล ชาวอียิปต์ลุ่มแม่น้ำไนล์เป็นชาติที่เจริญสามารถสร้างปิรามิด ตัวสฟิงค์ วิหาร และสลักหินเป็นเทวรูป ฯลฯ ได้สร้างตัวหนังสือโดยจารึกบนเสาหิน ใช้โลหะแหลมคมสลักลงบนแผ่นหิน ลักษณะเป็นอักษรภาพ จากนั้นสร้างคำแปลภาพเป็นสัญลักษณ์ให้บ่งบอกความหมายขึ้น ลักษณะอักษรของเฟนิเชียมีแต่พยัญชนะไม่มีสระ จนเมื่อกรีกเอาไปปรับปรุงเป็นอักษรกรีกแล้วจึงคิดสระเพิ่มเติมจนออกเสียงได้ชัดเจนขึ้น แต่กรีกถือเป็นตัวหนังสือเท่ากันหมดไม่แยกเป็นพยัญชนะ เป็นสระ พัฒนาเป็นอักษรโรมัน ต้นแบบของอักษรฝรั่งต่าง ๆ

2. อักษรพราหมี

วัฒนธรรมอินเดียแผ่อิทธิพลมาถึงสุวรรณภูมิ ความเจริญของอินเดียนั้นมีหลักฐานเด่นชัดหลายพันปีก่อนคริสตกาล มีศิลปวัตถุและโบราณคดี แสดงอารยธรรมชั้นสูง มีตัวอักษรขูดขีดลงบนวัสดุใช้ทำตราหรือสลักบนแผ่นหิน

ตัวอักษรอินเดียในยุคหลังถือกันว่าจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นต้นแบบที่เป็นหลักฐานแพร่หลายที่สุด มีเค้าการปรับปรุงมาจากตัวหนังสือโฟนิเซียน ในอักษรอินเดียจะแยกสระกับพยัญชนะเป็น 2 กลุ่มต่างกันคือกลุ่มพยัญชนะออกเสียงเป็นเสียง อะ และกลุ่มสระแยกเป็นเสียงสระต่าง ๆ

อักษรพราหมีสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชใช้กันทั่วไปในอินเดีย แพร่กระจายไปด้วยจารึกที่เปลี่ยนจากแผ่นหิน แผ่นโลหะ งาม้างมาเป็นเขียนบนกระดาษซึ่งรับวิธีการทำกระดาษมาจากจีน การจารึกในเมืองต้นต้องจารึกบนของแข็งทำให้ตัวหนังสือเป็นรูปเหลี่ยม อักษรที่แพร่ไปทางเหนือเรียกว่า เทวนาครี อักษรที่แพร่ไปทางใต้เรียกว่า พราหมี ต่อมาเมื่อใช้จารึกบนใบลานโดยเอาโลหะแหลมขูดขีดเป็นตัวหนังสือซึ่งทำเป็นเหลี่ยมได้ยาก จึงกลายรูปตัวหนังสือเป็นเส้นโค้ง ตัวอักษรอินเดียตอนใต้จึงมีลักษณะเส้นโค้งทรงกลม อักษรพราหมีมีใช้ในอินเดียเท่านั้นราว พ.ศ. 300 – 600

อักษรอินเดียฝ่ายเหนือ มีตัวหนังสือรูปตะ ราวพุทธศตวรรษที่ 9 แพร่ไปยังทิเบตและตอนใต้ของจีน การเขียนใช้หลักแนวนอนจากซ้ายไปขวา ตัวหนังสืออยู่ในแนวเดียวกันในแต่ละบรรทัด ขีดบรรทัดจาง ๆ ไว้เป็นแนวเขียน โดยเอาตัวด้านบนของหนังสือไว้ได้บรรทัด ต่อมาได้มีการสร้างเส้นระดับบนลำตัวหนังสือขึ้นทุกตัว เวลาเขียนเอาเส้นระดับบนลำตัวมาชนกันจึงดูเป็นเส้นขีดกำกับคำ

ราวพุทธศตวรรษที่ 11 อักษรเทวนาครี (แปลว่าหนังสือในนาครของเทพหรือตัวหนังสือเขียนของคนในนาคร) ได้ใช้ในอินเดียฝ่ายเหนือโดยปรับปรุงรูปแบบตัวอักษรรูปตะ ให้เส้นนอนด้านบนเป็นเส้นตรงอยู่ในระดับเดียวกัน มีเส้นตั้งที่สำคัญเป็นเส้นที่ทำมุมฉากกับเส้นนอนด้านบน เส้นประกอบอื่นๆ ทำมุมทแยงหรือเป็นเส้น โค้งปลายเส้นบางครั้งทำตัวหนาคล้ายหัวตะปู เรียกอักษรแบบนี้ว่าหนังสือแบบตัวตะปู ให้ชื่อว่าอักษรเทวนาครี ใช้เขียนภาษาสันสกฤตของชนชั้นที่มีการศึกษา ใช้กันมากจนถึงราวพุทธศักราช 1500 ได้มีการนำศาสนาอิสลามเข้ามามากในอินเดีย มีการใช้อักษรอูรดู ซึ่งเป็นหนังสืออาหรับเอามาจากเปอร์เซียและตัวอักษรฮินดีซึ่งสืบเนื่องมาจากเทวนาครี ต่อมาเมื่ออินเดียกับปากีสถานแยกประเทศกัน อินเดียใช้อักษรฮินดีเป็นอักษรของชาติ ปากีสถานใช้อักษรอูรดู

อักษรครนธ์หรือคฤนธ์ มีลักษณะเป็นเส้นดิ่งชัดเจน คือเส้นดิ่งยาว และเส้นปกบนไม่เด่นชัดนัก ซึ่งอักษรรุ่นหลังคืออักษรขอมโบราณจะแปลงเส้นปกบนเป็นหนามเตยหรือศก ใช้เขียนภาษาสันสกฤต จากอักษรคฤนธ์ได้พัฒนาเป็นตัวอักษรทมิฬแพร่เข้ามาในมาเลเซีย สิงคโปร์ นอกจากนี้พวกทมิฬยังได้ตั้งถิ่นฐานเป็นพลเมืองของลังกาหรือสิงหล

ลังกาเป็นแหล่งรับพระพุทธศาสนาจากพระเจ้าอโศกมหาราชตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 3 ขณะที่พุทธศาสนาถูกทำลายในอินเดีย กลับมารุ่งเรืองในลังกาจนถึงกับมีการสังคายนาพระไตรปิฎกใน พ.ศ. 450 รัชสมัยพระเจ้าวิภูคามินี ตัวอักษรสิงหลจึงเป็นตัวอักษรชนิดแรกที่จารึกพระไตรปิฎก

ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ
ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ
ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ
ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ
ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ
ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ ᨧᩣ᩠ᨦᩉ᩠ᨦᩃᩣ᩠ᨦ

(“อักษรปัลลวะ” จารึกถ้ำหมาไนหรือศิวคาลผา วัดสุปฏิญาราม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี)

4. อักษรหลังปัลลวะ

ภายหลังเมื่อรูปอักษรปัลลวะได้เข้ามาสู่แหลมอินโดจีนแล้วเกือบตลอดศตวรรษ แม้ว่าจะไม่พบหลักฐานจารึกที่ปรากฏศักราชอันแน่ชัด แต่รูปลักษณะแห่งเส้นสัณฐานของรูปอักษรกลับเป็นหลักฐานสำคัญที่ทำให้ทราบว่ารูปอักษรได้มีการเปลี่ยนแปลงตัวเองไปจากเดิมตามหลักวิวัฒนาการ โดยลำดับมาอย่างเชื่องช้า เฉพาะอักษรบางตัวและมีอักษรอีกบางตัวที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง รูปลักษณะที่เหมือนกันและต่างกันนี้ ทำให้ทราบว่ารูปอักษรดังกล่าวมีการเปลี่ยนแปลงตัวเองเป็นขั้น เป็นตอน มาโดยลำดับและมีจุดที่ควรสังเกตได้ประการหนึ่งว่า รูปอักษรแบบปัลลวะที่เข้ามามีอิทธิพลอยู่ในแหลมอินโดจีน แม้เมื่อเข้ามาแล้วอยู่ประจำในภูมิภาคดังกล่าวก็จริง แต่ความเปลี่ยนแปลงของรูปอักษรกลับแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์

ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13 – 15 รูปอักษรปัลลวะที่เคยใช้อยู่ในศตวรรษที่ 11 – 12 นั้น ได้เปลี่ยนแปลงและวิวัฒน์ตัวเองไปเป็นรูปอักษรอีกแบบหนึ่งที่ไม่เหมือนรูปอักษรปัลลวะแล้ว แต่โครงสร้างแห่งองค์ประกอบของเส้นอักษรยังมีส่วนของรูปแบบอักษรปัลลวะให้เห็นอยู่ ลักษณะของรูปอักษรนี้ยังไม่มีส่วนเส้นอันเป็นเอกลักษณ์ในตัวเอง ฉะนั้นจึงยังไม่อาจจัดไว้เป็นรูปแบบ

อักษรใดได้แน่ชัด ในที่นี้จึงกำหนดให้ชื่อไว้เป็นเบื้องต้นว่า “รูปอักษรหลังปัลลวะ” รูปอักษรหลังปัลลวะมีปรากฏในจารึกต่าง ๆ หลายหลัก เช่น จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 1304 จารึกเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. 1318 จารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี พุทธศตวรรษที่ 14 จารึกบ่ออิกา จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 1411 รูปอักษรที่มีลักษณะเส้นสัณฐานเหมือนรูปอักษรในกลุ่มจารึกที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนี้ จัดไว้ในกลุ่มรูปอักษรหลังปัลลวะทั้งสิ้น

ธมฺมํสฺสํ สํสฺมา อํคฺคํ ๒๒๓ ๒๒๔
สํสฺมา อํคฺคํ ๒๒๕ ๒๒๖ ๒๒๗ ๒๒๘ ๒๒๙
๒๓๐ ๒๓๑ ๒๓๒ ๒๓๓ ๒๓๔ ๒๓๕ ๒๓๖ ๒๓๗ ๒๓๘
๒๓๙ ๒๔๐ ๒๔๑ ๒๔๒ ๒๔๓ ๒๔๔ ๒๔๕ ๒๔๖ ๒๔๗ ๒๔๘
๒๔๙ ๒๕๐ ๒๕๑ ๒๕๒ ๒๕๓ ๒๕๔ ๒๕๕ ๒๕๖ ๒๕๗ ๒๕๘
๒๕๙ ๒๖๐ ๒๖๑ ๒๖๒ ๒๖๓ ๒๖๔ ๒๖๕ ๒๖๖ ๒๖๗ ๒๖๘
๒๖๙ ๒๗๐ ๒๗๑ ๒๗๒ ๒๗๓ ๒๗๔ ๒๗๕ ๒๗๖ ๒๗๗ ๒๗๘
๒๗๙ ๒๘๐ ๒๘๑ ๒๘๒ ๒๘๓ ๒๘๔ ๒๘๕ ๒๘๖ ๒๘๗ ๒๘๘
๒๘๙ ๒๙๐ ๒๙๑ ๒๙๒ ๒๙๓ ๒๙๔ ๒๙๕ ๒๙๖ ๒๙๗ ๒๙๘
๒๙๙ ๓๐๐ ๓๐๑ ๓๐๒ ๓๐๓ ๓๐๔ ๓๐๕ ๓๐๖ ๓๐๗ ๓๐๘
๓๐๙ ๓๑๐ ๓๑๑ ๓๑๒ ๓๑๓ ๓๑๔ ๓๑๕ ๓๑๖ ๓๑๗ ๓๑๘
๓๑๙ ๓๒๐ ๓๒๑ ๓๒๒ ๓๒๓ ๓๒๔ ๓๒๕ ๓๒๖ ๓๒๗ ๓๒๘
๓๒๙ ๓๓๐ ๓๓๑ ๓๓๒ ๓๓๓ ๓๓๔ ๓๓๕ ๓๓๖ ๓๓๗ ๓๓๘
๓๓๙ ๓๔๐ ๓๔๑ ๓๔๒ ๓๔๓ ๓๔๔ ๓๔๕ ๓๔๖ ๓๔๗ ๓๔๘
๓๔๙ ๓๕๐ ๓๕๑ ๓๕๒ ๓๕๓ ๓๕๔ ๓๕๕ ๓๕๖ ๓๕๗ ๓๕๘
๓๕๙ ๓๖๐ ๓๖๑ ๓๖๒ ๓๖๓ ๓๖๔ ๓๖๕ ๓๖๖ ๓๖๗ ๓๖๘
๓๖๙ ๓๗๐ ๓๗๑ ๓๗๒ ๓๗๓ ๓๗๔ ๓๗๕ ๓๗๖ ๓๗๗ ๓๗๘
๓๗๙ ๓๘๐ ๓๘๑ ๓๘๒ ๓๘๓ ๓๘๔ ๓๘๕ ๓๘๖ ๓๘๗ ๓๘๘
๓๘๙ ๓๙๐ ๓๙๑ ๓๙๒ ๓๙๓ ๓๙๔ ๓๙๕ ๓๙๖ ๓๙๗ ๓๙๘
๓๙๙ ๔๐๐ ๔๐๑ ๔๐๒ ๔๐๓ ๔๐๔ ๔๐๕ ๔๐๖ ๔๐๗ ๔๐๘
๔๐๙ ๔๑๐ ๔๑๑ ๔๑๒ ๔๑๓ ๔๑๔ ๔๑๕ ๔๑๖ ๔๑๗ ๔๑๘
๔๑๙ ๔๒๐ ๔๒๑ ๔๒๒ ๔๒๓ ๔๒๔ ๔๒๕ ๔๒๖ ๔๒๗ ๔๒๘
๔๒๙ ๔๓๐ ๔๓๑ ๔๓๒ ๔๓๓ ๔๓๔ ๔๓๕ ๔๓๖ ๔๓๗ ๔๓๘
๔๓๙ ๔๔๐ ๔๔๑ ๔๔๒ ๔๔๓ ๔๔๔ ๔๔๕ ๔๔๖ ๔๔๗ ๔๔๘
๔๔๙ ๔๕๐ ๔๕๑ ๔๕๒ ๔๕๓ ๔๕๔ ๔๕๕ ๔๕๖ ๔๕๗ ๔๕๘
๔๕๙ ๔๖๐ ๔๖๑ ๔๖๒ ๔๖๓ ๔๖๔ ๔๖๕ ๔๖๖ ๔๖๗ ๔๖๘
๔๖๙ ๔๗๐ ๔๗๑ ๔๗๒ ๔๗๓ ๔๗๔ ๔๗๕ ๔๗๖ ๔๗๗ ๔๗๘
๔๗๙ ๔๘๐ ๔๘๑ ๔๘๒ ๔๘๓ ๔๘๔ ๔๘๕ ๔๘๖ ๔๘๗ ๔๘๘
๔๘๙ ๔๙๐ ๔๙๑ ๔๙๒ ๔๙๓ ๔๙๔ ๔๙๕ ๔๙๖ ๔๙๗ ๔๙๘
๔๙๙ ๕๐๐ ๕๐๑ ๕๐๒ ๕๐๓ ๕๐๔ ๕๐๕ ๕๐๖ ๕๐๗ ๕๐๘
๕๐๙ ๕๑๐ ๕๑๑ ๕๑๒ ๕๑๓ ๕๑๔ ๕๑๕ ๕๑๖ ๕๑๗ ๕๑๘
๕๑๙ ๕๒๐ ๕๒๑ ๕๒๒ ๕๒๓ ๕๒๔ ๕๒๕ ๕๒๖ ๕๒๗ ๕๒๘
๕๒๙ ๕๓๐ ๕๓๑ ๕๓๒ ๕๓๓ ๕๓๔ ๕๓๕ ๕๓๖ ๕๓๗ ๕๓๘
๕๓๙ ๕๔๐ ๕๔๑ ๕๔๒ ๕๔๓ ๕๔๔ ๕๔๕ ๕๔๖ ๕๔๗ ๕๔๘
๕๔๙ ๕๕๐ ๕๕๑ ๕๕๒ ๕๕๓ ๕๕๔ ๕๕๕ ๕๕๖ ๕๕๗ ๕๕๘
๕๕๙ ๕๖๐ ๕๖๑ ๕๖๒ ๕๖๓ ๕๖๔ ๕๖๕ ๕๖๖ ๕๖๗ ๕๖๘
๕๖๙ ๕๗๐ ๕๗๑ ๕๗๒ ๕๗๓ ๕๗๔ ๕๗๕ ๕๗๖ ๕๗๗ ๕๗๘
๕๗๙ ๕๘๐ ๕๘๑ ๕๘๒ ๕๘๓ ๕๘๔ ๕๘๕ ๕๘๖ ๕๘๗ ๕๘๘
๕๘๙ ๕๙๐ ๕๙๑ ๕๙๒ ๕๙๓ ๕๙๔ ๕๙๕ ๕๙๖ ๕๙๗ ๕๙๘
๕๙๙ ๖๐๐ ๖๐๑ ๖๐๒ ๖๐๓ ๖๐๔ ๖๐๕ ๖๐๖ ๖๐๗ ๖๐๘
๖๐๙ ๖๑๐ ๖๑๑ ๖๑๒ ๖๑๓ ๖๑๔ ๖๑๕ ๖๑๖ ๖๑๗ ๖๑๘
๖๑๙ ๖๒๐ ๖๒๑ ๖๒๒ ๖๒๓ ๖๒๔ ๖๒๕ ๖๒๖ ๖๒๗ ๖๒๘
๖๒๙ ๖๓๐ ๖๓๑ ๖๓๒ ๖๓๓ ๖๓๔ ๖๓๕ ๖๓๖ ๖๓๗ ๖๓๘
๖๓๙ ๖๔๐ ๖๔๑ ๖๔๒ ๖๔๓ ๖๔๔ ๖๔๕ ๖๔๖ ๖๔๗ ๖๔๘
๖๔๙ ๖๕๐ ๖๕๑ ๖๕๒ ๖๕๓ ๖๕๔ ๖๕๕ ๖๕๖ ๖๕๗ ๖๕๘
๖๕๙ ๖๖๐ ๖๖๑ ๖๖๒ ๖๖๓ ๖๖๔ ๖๖๕ ๖๖๖ ๖๖๗ ๖๖๘
๖๖๙ ๖๗๐ ๖๗๑ ๖๗๒ ๖๗๓ ๖๗๔ ๖๗๕ ๖๗๖ ๖๗๗ ๖๗๘
๖๗๙ ๖๘๐ ๖๘๑ ๖๘๒ ๖๘๓ ๖๘๔ ๖๘๕ ๖๘๖ ๖๘๗ ๖๘๘
๖๘๙ ๖๙๐ ๖๙๑ ๖๙๒ ๖๙๓ ๖๙๔ ๖๙๕ ๖๙๖ ๖๙๗ ๖๙๘
๖๙๙ ๗๐๐ ๗๐๑ ๗๐๒ ๗๐๓ ๗๐๔ ๗๐๕ ๗๐๖ ๗๐๗ ๗๐๘
๗๐๙ ๗๑๐ ๗๑๑ ๗๑๒ ๗๑๓ ๗๑๔ ๗๑๕ ๗๑๖ ๗๑๗ ๗๑๘
๗๑๙ ๗๒๐ ๗๒๑ ๗๒๒ ๗๒๓ ๗๒๔ ๗๒๕ ๗๒๖ ๗๒๗ ๗๒๘
๗๒๙ ๗๓๐ ๗๓๑ ๗๓๒ ๗๓๓ ๗๓๔ ๗๓๕ ๗๓๖ ๗๓๗ ๗๓๘
๗๓๙ ๗๔๐ ๗๔๑ ๗๔๒ ๗๔๓ ๗๔๔ ๗๔๕ ๗๔๖ ๗๔๗ ๗๔๘
๗๔๙ ๗๕๐ ๗๕๑ ๗๕๒ ๗๕๓ ๗๕๔ ๗๕๕ ๗๕๖ ๗๕๗ ๗๕๘
๗๕๙ ๗๖๐ ๗๖๑ ๗๖๒ ๗๖๓ ๗๖๔ ๗๖๕ ๗๖๖ ๗๖๗ ๗๖๘
๗๖๙ ๗๗๐ ๗๗๑ ๗๗๒ ๗๗๓ ๗๗๔ ๗๗๕ ๗๗๖ ๗๗๗ ๗๗๘
๗๗๙ ๗๘๐ ๗๘๑ ๗๘๒ ๗๘๓ ๗๘๔ ๗๘๕ ๗๘๖ ๗๘๗ ๗๘๘
๗๘๙ ๗๙๐ ๗๙๑ ๗๙๒ ๗๙๓ ๗๙๔ ๗๙๕ ๗๙๖ ๗๙๗ ๗๙๘
๗๙๙ ๘๐๐ ๘๐๑ ๘๐๒ ๘๐๓ ๘๐๔ ๘๐๕ ๘๐๖ ๘๐๗ ๘๐๘
๘๐๙ ๘๑๐ ๘๑๑ ๘๑๒ ๘๑๓ ๘๑๔ ๘๑๕ ๘๑๖ ๘๑๗ ๘๑๘
๘๑๙ ๘๒๐ ๘๒๑ ๘๒๒ ๘๒๓ ๘๒๔ ๘๒๕ ๘๒๖ ๘๒๗ ๘๒๘
๘๒๙ ๘๓๐ ๘๓๑ ๘๓๒ ๘๓๓ ๘๓๔ ๘๓๕ ๘๓๖ ๘๓๗ ๘๓๘
๘๓๙ ๘๔๐ ๘๔๑ ๘๔๒ ๘๔๓ ๘๔๔ ๘๔๕ ๘๔๖ ๘๔๗ ๘๔๘
๘๔๙ ๘๕๐ ๘๕๑ ๘๕๒ ๘๕๓ ๘๕๔ ๘๕๕ ๘๕๖ ๘๕๗ ๘๕๘
๘๕๙ ๘๖๐ ๘๖๑ ๘๖๒ ๘๖๓ ๘๖๔ ๘๖๕ ๘๖๖ ๘๖๗ ๘๖๘
๘๖๙ ๘๗๐ ๘๗๑ ๘๗๒ ๘๗๓ ๘๗๔ ๘๗๕ ๘๗๖ ๘๗๗ ๘๗๘
๘๗๙ ๘๘๐ ๘๘๑ ๘๘๒ ๘๘๓ ๘๘๔ ๘๘๕ ๘๘๖ ๘๘๗ ๘๘๘
๘๘๙ ๘๙๐ ๘๙๑ ๘๙๒ ๘๙๓ ๘๙๔ ๘๙๕ ๘๙๖ ๘๙๗ ๘๙๘
๘๙๙ ๙๐๐ ๙๐๑ ๙๐๒ ๙๐๓ ๙๐๔ ๙๐๕ ๙๐๖ ๙๐๗ ๙๐๘
๙๐๙ ๙๑๐ ๙๑๑ ๙๑๒ ๙๑๓ ๙๑๔ ๙๑๕ ๙๑๖ ๙๑๗ ๙๑๘
๙๑๙ ๙๒๐ ๙๒๑ ๙๒๒ ๙๒๓ ๙๒๔ ๙๒๕ ๙๒๖ ๙๒๗ ๙๒๘
๙๒๙ ๙๓๐ ๙๓๑ ๙๓๒ ๙๓๓ ๙๓๔ ๙๓๕ ๙๓๖ ๙๓๗ ๙๓๘
๙๓๙ ๙๔๐ ๙๔๑ ๙๔๒ ๙๔๓ ๙๔๔ ๙๔๕ ๙๔๖ ๙๔๗ ๙๔๘
๙๔๙ ๙๕๐ ๙๕๑ ๙๕๒ ๙๕๓ ๙๕๔ ๙๕๕ ๙๕๖ ๙๕๗ ๙๕๘
๙๕๙ ๙๖๐ ๙๖๑ ๙๖๒ ๙๖๓ ๙๖๔ ๙๖๕ ๙๖๖ ๙๖๗ ๙๖๘
๙๖๙ ๙๗๐ ๙๗๑ ๙๗๒ ๙๗๓ ๙๗๔ ๙๗๕ ๙๗๖ ๙๗๗ ๙๗๘
๙๗๙ ๙๘๐ ๙๘๑ ๙๘๒ ๙๘๓ ๙๘๔ ๙๘๕ ๙๘๖ ๙๘๗ ๙๘๘
๙๘๙ ๙๙๐ ๙๙๑ ๙๙๒ ๙๙๓ ๙๙๔ ๙๙๕ ๙๙๖ ๙๙๗ ๙๙๘
๙๙๙ ๑๐๐๐

(“อักษรหลังปัลลวะ” จารึกวัดเสมาเมือง จ.นครศรีธรรมราช)

ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 – 12 อาณาจักรที่ตั้งอยู่ในบริเวณเอเชียอาคเนย์หรือแหลมอินโดจีน เป็นถิ่นที่รองรับอารยธรรมของประเทศอินเดียไว้อย่างเต็มที่ และในศตวรรษต่อมา คือระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13 – 15 ลักษณะของรูปอักษรได้เปลี่ยนจากรูปอักษรปัลลวะไปเป็นรูปอักษรหลังปัลลวะแล้วก็ตาม แต่กระนั้นก็ยังมียกขบวนรูปสัณฐานที่แสดงถึงความเป็นปัลลวะปะปนอยู่ จนกระทั่งถึงพุทธศตวรรษที่ 15 รูปอักษรหลังปัลลวะก็สิ้นสุดลง รูปอักษรแบบที่ได้วิวัฒนาการไปจากรูปอักษรหลังปัลลวะ ได้เข้ามาประจำอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของเอเชียอาคเนย์และมีลักษณะที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ในรูปอักษรนั้น ๆ แล้ว

รูปอักษรที่เข้าไปประจำอยู่ในส่วนต่าง ๆ ของเอเชียอาคเนย์หรืออินโดจีนนั้น แบ่งได้ 2 กลุ่มหนึ่งขึ้นไปสู่ทิศเหนือและอีกกลุ่มหนึ่งมุ่งสู่ตะวันออก

รูปอักษรที่ขึ้นสู่ทางเหนือของแหลมอินโดจีนมีศูนย์กลางหรือแหล่งพักทางวัฒนธรรมที่สำคัญอยู่ ณ บริเวณอาณาจักรที่ตั้งอยู่บนดินแดนล้านนาทั้งหมด จากหลักฐานที่ปรากฏในศิลาจารึกและคัมภีร์ตำนานทางพระพุทธศาสนาบอกไว้อย่างชัดเจนว่าในช่วงเวลาระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 – 18 มีอาณาจักรใหญ่ครอบครองดินแดนล้านนาแห่งนี้และเป็นจังหวัดที่ความเจริญของอาณาจักรใหม่ก้าวขึ้นสู่จุดสูงสุด มีศูนย์กลางแห่งความเจริญอยู่ที่นครหริภุญไชย ซึ่งเป็นที่ตั้งจังหวัดลำพูนปัจจุบัน

ในอาณาจักรหริภุญไชยนี้เอง ความเป็นปัลลวะที่มีอยู่ในรูปอักษรเริ่มหมดไปในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 17 และกลายเป็นรูปอักษรแบบใหม่ ที่เรียกว่า “อักษรมอญโบราณ” ดังตัวอย่างที่ปรากฏในกลุ่มจารึกจังหวัดลำพูน เช่น จารึกวัดแสนข้าวห่อ จารึกวัดบ้านหลวง เป็นต้น ความเจริญ

ของอารยธรรมในสมัยทริภุชไชยนี้ กำเนิดขึ้นและดำรงอยู่เพียงช่วงระยะหนึ่ง จากนั้นก็เคลื่อนตัวไป โดยเฉพาะทางด้านรูปอักษรแล้ว มีลักษณะใกล้เคียงกันกับบรรดาจารึกในภูมิภาคประเทศสหภาพพม่า สมัยรัชกาลพระเจ้าย่นสิตถา ราวพุทธศตวรรษที่ 17 (ระหว่าง พ.ศ. 1628 – 1630) อีกด้วย

รูปอักษรแบบปัลลวะที่เคลื่อนตัวไปทางทิศตะวันออกของแหลมอินโดจีนนี้ แผ่ขยายตัวเองออกไป มีอาณาบริเวณกว้างขวางมาก เพราะนอกจากจะครอบคลุมอาณาบริเวณตะวันออกไว้ทั้งหมดแล้ว ยังรวมเอาใจกลางของแหลมอินโดจีนไว้อีกด้วย ในพุทธศตวรรษที่ 16 ณ ชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของแหลมอินโดจีน มีอาณาจักรใหญ่ มีความเจริญถึงที่สุด คืออาณาจักรกัมพูชาในยุคนี้เองที่รูปอักษรปัลลวะมีการกลายรูปไปเป็นรูปอักษรแบบใหม่ เรียกว่า “อักษรขอมโบราณ” ดังที่ปรากฏในจารึกซึ่งพบในแถบตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน และในประเทศกัมพูชาได้แก่ จารึกวัดสระกำแพงใหญ่ จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 1585 จารึกพนมจิสอร์ (พนมชีสุร) (Phnom Cisor) ประเทศกัมพูชา พ.ศ. 1562 เป็นต้น

รูปอักษรขอมโบราณ เริ่มต้นขึ้นในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16 และวิวัฒนาการสืบต่อมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 17 และ 18 ดังปรากฏหลักฐานในจารึกปราสาทหินวัดพนมวัน จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 1625 จารึกดงแม่ปางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 1710 และจารึกด้านหลังพระพุทธรูปนาคปรกศิลา จังหวัดลพบุรี พ.ศ. 1756 จะเห็นได้ว่ารูปอักษรขอมโบราณดังกล่าวนี้ แม้แต่จะปรากฏใช้อยู่ในอาณาจักรกัมพูชาและบริเวณใกล้เคียงแถบภาคอีสานของประเทศไทย ปัจจุบันเท่านั้น ยังเลยขึ้นไปถึงส่วนของอาณาเขตภาคเหนือของประเทศไทยปัจจุบัน ใกล้กับดินแดนซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของอาณาจักรสุโขทัย หรืออาจจะกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัย ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 19 – 20

รูปอักษรแบบแรกในแหลมอินโดจีน

อารยธรรมโบราณที่ปรากฏอยู่บนผืนแผ่นดินอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบันมีหลักฐานทั้งในทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์รับรองว่าได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดียสมัยโบราณ ที่กล่าวเช่นนี้เพราะในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 – 12 กลุ่มชนในแหลมอินโดจีนโบราณได้รับอิทธิพลรูปแบบอักษรมาจากรูปอักษรในสมัยราชวงศ์ปัลลวะแห่งประเทศอินเดีย ตอนใดฉะนั้น จุดเริ่มต้นของเอกสารโบราณในกลุ่มประเทศซึ่งตั้งหลักแหล่งอยู่ตลอดบริเวณเอเชียอาคเนย์หรือแหลมอินโดจีนโบราณทั้งหมด รวมถึงดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบัน สามารถกล่าวได้ว่าไม่เก่าเกินไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 11

การได้พบหลักฐานโดยเฉพาะศิลาจารึก ซึ่งจารึกรูปอักษรที่มีลักษณะเหมือนรูปอักษรในสมัยราชวงศ์ปัลลวะแห่งประเทศอินเดียตอนใต้ เช่น จารึกวัดมเหยงค์จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกที่ฐานธรรมจักรในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี จารึกศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จารึกถ้ำเขาวง จังหวัดสระบุรี จารึกปากแม่น้ำมูล จังหวัด

อุบลราชธานี จารึกไคอิ่ง ประเทศกัมพูชา เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏจารึกที่มีรูปอักษรอยู่ในลักษณะเดียวกัน ซึ่งน่าจะร่วมสมัยหรืออยู่ในระยะใกล้เคียงกัน นั่นคือรูปอักษรที่ปรากฏในจารึกต่าง ๆ ของพระเจ้าปुरुวรรมัน แห่งประเทศอินโดนีเซีย (ชวา) จารึกบันทึกต่าง ๆ ของกษัตริย์แห่งอาณาจักรฟูนัน และจารึกของพระเจ้ามหายานาวิกพุทธคุปตะ แห่งประเทศมาเลเซีย (มลายู) เป็นต้น

รูปอักษรที่ปรากฏในจารึกดังกล่าวข้างต้น จารึกด้วยรูปอักษรปัลลวะทั้งสิ้น และเมื่อได้พิจารณารูปลักษณะของเส้นอักษรปรากฏในจารึกต่าง ๆ เหล่านั้นแล้ว จะเห็นได้ว่ารูปอักษรปัลลวะได้เริ่มต้นเข้ามามีบทบาทอยู่ในเอเชียอาคเนย์ ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 11 – 12 เป็นต้นมา และเข้ามาสู่ดินแดนอันเป็นที่ตั้งของประเทศปัจจุบันตั้งแต่นั้นมาด้วย หลักฐานดังกล่าวมีศักราชปรากฏอยู่ในช่วงจารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งมีศักราชบ่งไว้ชัดเจนว่าจารึกขึ้นในปี พ.ศ. 1182

หลักฐานทางศักราชที่ปรากฏในจารึกเขารัง มีคุณประโยชน์อย่างมากหาศาลต่อการวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องรูปอักษรอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะยืนยันถึงสมัยของจารึกแล้ว ยังสามารถนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์พิจารณาถึงแบบฉบับของเส้นอักษรที่มีลักษณะมาตรฐานเดียวกัน จัดไว้ในสมัยเดียวกันได้อีกด้วย จึงทำให้สามารถจัดกลุ่มรูปอักษรที่มีลักษณะเหมือนรูปอักษรในจารึกเขารังให้เป็นรูปอักษรที่อยู่ในสมัยเดียวกันได้ คือ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 – 12 รูปอักษรกลุ่มนี้นับเป็นแม่แบบของอักษรต่าง ๆ ในแหลมอินโดจีน ได้แก่ อักษรขอม อักษรมอญ และอักษรไทย เป็นต้น

รูปอักษรในยุคพุทธศตวรรษที่ 12 นั้น มีเส้นสกรเป็นเส้นตรงสั้น ๆ อยู่ส่วนบนของเส้นอักษร เส้นสกรนี้มีฐานะเท่ากับตัวอักษรนั่นเอง

ภาษาไทยปรากฏในจารึกครั้งแรก

การเปลี่ยนแปลงของรูปอักษรจะแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ ซึ่งหมายถึงวิวัฒนาการของรูปอักษรนั้น ๆ ดำเนินไปตามสภาพของสังคมในกลุ่มชน แต่ละท้องถิ่นนั่นเอง กลุ่มอักษรที่เข้าไปอยู่ในแถบภาคอีสานของประเทศไทยปัจจุบัน ดัดต่อไปถึงอาณาจักรกัมพูชานั้น มีลักษณะอักษรเป็นของตนเองแบบหนึ่ง กลุ่มอักษรที่เข้าไปอยู่ในภาคกลางตอนเหนือและภาคเหนือของประเทศไทยปัจจุบันนั้น ได้มีการวิวัฒนาการเป็นรูปอักษรของตนเองอีกแบบหนึ่ง ต่างไปจากอักษรขอมในประเทศกัมพูชาและได้แยกตัวเองออกไปเป็นรูปอักษรมอญโบราณ ในพุทธศตวรรษที่ 17 รูปอักษรขอมสมัยสุโขทัยในอาณาจักรสุโขทัยรูปอักษรไทยในสมัยสุโขทัยรูปอักษรธรรมล้านนาและรูปอักษรไทยล้านนา (อักษรฝักขาม) ในอาณาจักรล้านนา เป็นต้น

เมื่อได้พิจารณารูปอักษรที่จารึกข้อความในแต่ละสมัย นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีรูปอักษรแบบต่าง ๆ ที่ยังไม่จำกัดตัวเองในเรื่องการใช้ภาษาประกอบอักษรนั้น ๆ ทั้งนี้เพราะในรูปอักษรแบบเดียวกัน หรือในจารึกหลักเดียวกัน มีอยู่บ่อยครั้งที่พบว่าใช้ภาษาไม่เหมือนกันในจารึกต่างหลัก และบางครั้งใช้ภาษาปะปนกันในจารึกหลักเดียวกัน ตัวอย่างเช่น จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 1182 ข้อความสองบรรทัดแรกจารึกเป็นภาษาสันสกฤต บรรทัด

ที่ 3 จนถึงบรรทัดที่ 31 สุดท้าย เป็นภาษาเขมร จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. 1304 ข้อความบรรทัดที่ 1 – 3 จารึกเป็นภาษาเขมร บรรทัดที่ 4 – 16 จารึกเป็นภาษาบาลี และบรรทัดที่ 17 – 27 สุดท้าย จารึกเป็นภาษาเขมร เป็นต้น

กลุ่มจารึกซึ่งพบในบริเวณประเทศไทยปัจจุบัน โดยเฉพาะจารึกที่มีอายุระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 เรื่อยมาจนถึงพุทธศตวรรษที่ 18 แต่ก่อนหน้านี้นี้ยังไม่เคยมีผู้ใดเชื่อว่าภาษาไทยปรากฏอยู่ในจารึกที่ใด จนกระทั่งเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2526 ในระหว่างการค้นคว้าเพื่อเรียบเรียงเรื่องอักษรวิทยาไทยฉบับย่อของ ก่องแก้ว วีระประจักษ์ ผู้เรียบเรียงได้พบว่ามีการจารึกสองหลักในศตวรรษเดียวกันปรากฏการใช้ภาษาไทยคือ จารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ พ.ศ. 1710 และจารึกหลัง พระพุทธรูปนาคปรก จังหวัดลพบุรี พ.ศ. 1756 การได้พบภาษาไทยในจารึกทั้งสองหลักนี้นับเป็นการค้นพบหลักฐานใหม่สำหรับวงการการศึกษาของชาติ เพราะไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาในวิชาการภาษาศาสตร์เท่านั้น ยังเป็นหลักฐานทางด้านอารยธรรมไทย ซึ่งจะยังให้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอีกด้วย

ภาษาไทยที่ปรากฏในจารึกครั้งแรกนั้น แทรกอยู่ในกลุ่มคำของภาษาเขมร ซึ่งจารึกไว้ด้วยอักษรขอม ความแตกต่างกันของภาษาเขมรกับภาษาไทยนั้น นอกจากความหมายของคำในภาษาจะแตกต่างกันแล้ว สิ่งที่แตกต่างกันอีกอย่างหนึ่งคือ อักษรวิธี ทั้งนี้เพราะอักษรวิธีที่ใช้กับภาษาไทยนั้น เป็นอักษรวิธีของอักษรขอมไทย โดยเฉพาะ

อักษรขอมไทย คืออักษรขอมที่ใช้เขียนภาษาไทย มีกฎเกณฑ์ทางด้านอักษรวิธีผิดแผกไปจากอักษรขอมที่ใช้บันทึกภาษาสันสกฤต ภาษาบาลีและภาษาเขมร ทั้งนี้คงเนื่องมาจากการที่กลุ่มชนซึ่งใช้ภาษาไทยได้มาพบรูปอักษรซึ่งตนเองยังไม่เคยใช้มาก่อนจึงเป็นเหตุให้ระเบียบวิธีการเขียนอักษรเพื่อสะกดคำให้อ่านออกเป็นภาษาไทยนั้น ไม่สามารถยุติให้เข้ากับแบบแผนใดแบบแผนหนึ่งได้นั่นเอง

5. อักษรไทย

“เมื่อก่อนลายสือไทนี้มี” คำว่าลายสือไทมีปรากฏอยู่ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ในหนังสืออักษราภิธานศรับท์ของหมอบรัดเลย์ พ.ศ. 2416 ซึ่งรวมคำไทยเล่มแรก ใช้คำว่า “หนังสือ” และให้คำแปลไว้ว่าคืออักษรที่เขียนเป็นตัว ๆ นั้น ลายสือหมายถึง ตัวหนังสือ

เมื่อคนไทยอพยพมาอยู่ในแคว้นสุวรรณภูมิ วัฒนธรรมของอินเดียซึ่งเป็นแหล่งอารยธรรมและสรรพวิชาการมาหลายพันปี ได้แผ่ขยายมาถึงดินแดนนี้ด้วย พ่อค้าอินเดียจากราชอาณาจักรปัลลวะได้เดินทางมาถึงแถบสุวรรณภูมิในราวพุทธศตวรรษที่ 1 ได้นำตัวอักษรและกฎเกณฑ์ของปัลลวะและภาษาสันสกฤตมายังสุวรรณภูมิ

ในแคว้นสุวรรณภูมิ ราวพุทธศตวรรษที่ 6 มีอาณาจักรใหญ่อยู่หลายอาณาจักรที่ผลัดเปลี่ยนกันมีอำนาจครอบครองในช่วงเวลาต่างกันและบางขณะก็คาบเกี่ยวกันได้แก่

อาณาจักรจัมปา เป็นอาณาจักรอินเดียของพวกอินเดีย อยู่ทางตะวันออกของคาบสมุทรสุวรรณภูมิไปจนถึงตอนเหนือของญวน

อาณาจักรทวารวดีของพวกมอญ มีอำนาจอยู่ในตอนกลางของสุวรรณภูมิจนถึงพม่า มีอำนาจอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 12 – 16

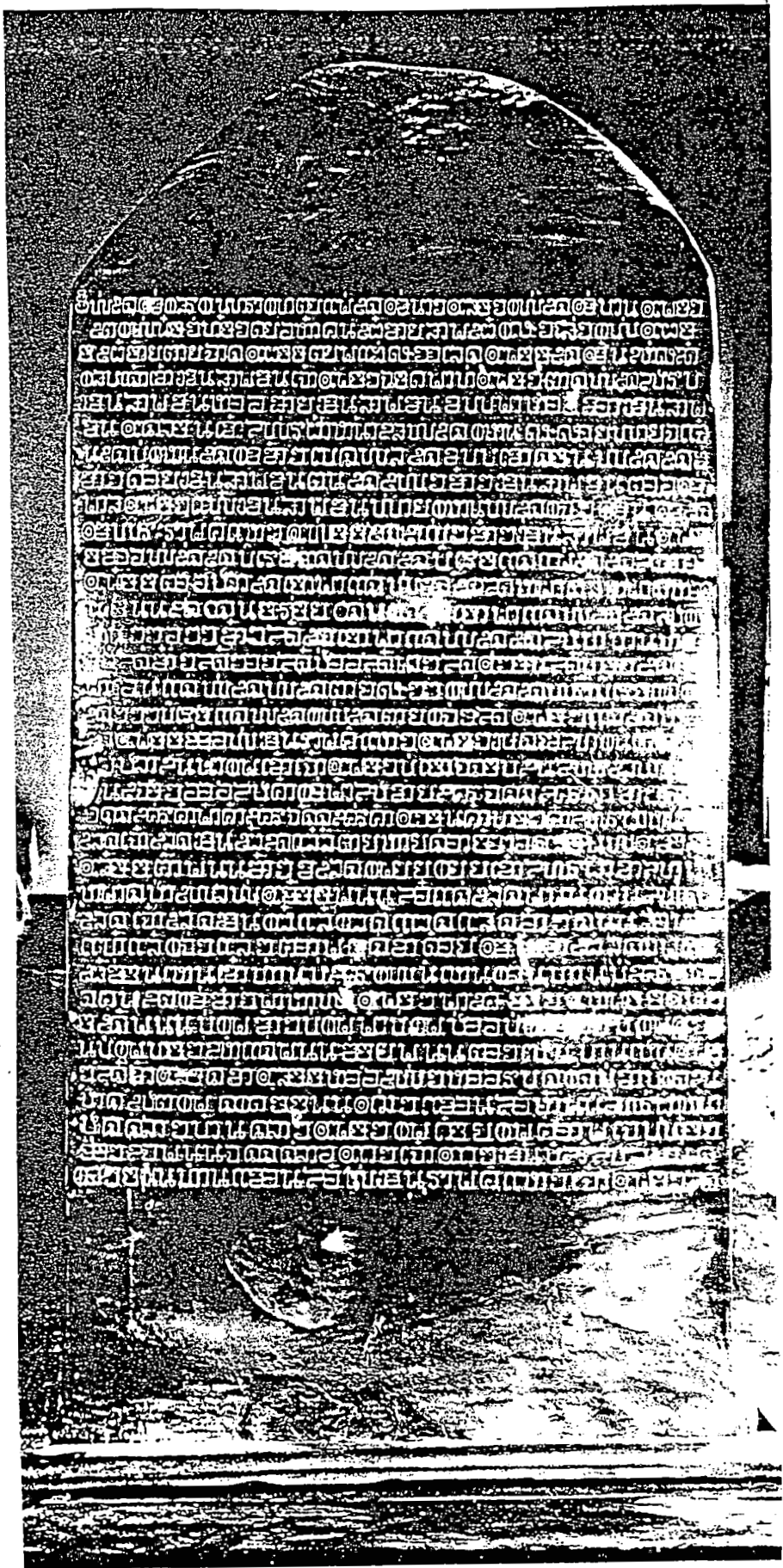
อาณาจักรศรีวิชัย มีอำนาจครอบคลุมแหลมมลายู อิน โคนีเซียและภาคใต้ของไทย ภาคเหนือและภาคกลาง อยู่ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 13 – 18

ศิลาจารึกที่พบจำนวนมากที่ค้นพบต่อมามีตัวหนังสือของชนชาติเหล่านี้ ที่พบเก่าแก่ที่สุดจะเป็นตัวหนังสือของอินเดียตอนใต้ ได้แก่อักษรคฤณณ์ของปัลลวะเป็นหลัก ศิลาจารึกเหล่านี้สันนิษฐานว่าเริ่มเข้ามาราวพุทธศตวรรษที่ 7 หรือ 8 เป็นอักษรที่ดัดแปลงจากตัวอักษรพราหมีของพระเจ้าอโศกมหาราช

ตำนานอักษรไทยของศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ แสดงที่มาของตัวอักษรไทยว่ามีต้นกำเนิดของอักษรสมภพจากอักษรเฟนิเซียนที่เป็นที่มาของอักษรพราหมี ถ่ายทอดไปถึงอักษรอินเดียฝ่ายใต้ อักษรขอม โบราณกลายมาเป็นอักษรขอมหวิด ผสมกับอักษรไทยเดิมซึ่งมาจากอักษรมอญ โบราณเอาตัวอักษรของอักษรขอมหวิดและอักษรมอญมาเป็นอักษรไทยสุโขทัย

อารยธรรมโบราณของไทยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศอินเดียทั้งทางศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมโดยทั่วไป กำเนิดอักษรไทยได้รับอิทธิพลจากอักษรอินเดียฝ่ายใต้ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11 – 12 รูปแบบอักษรปัลลวะแห่งอินเดียตอนใต้มีปรากฏให้เห็นในจารึกมีวิวัฒนาการมาถึงพุทธศตวรรษที่ 16 เป็นรูปอักษรขอม โบราณและในพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นรูปอักษรมอญโบราณ อักษรขอม โบราณมิใช่ในกัมพูชาและแถบอีสานของไทย รูปอักษรทั้ง 2 แบบนี้ได้มีอิทธิพลต่อรูปอักษรในสมัยสุโขทัยใน พ.ศ. 1826 จากนั้นรูปอักษรไทยสมัยสุโขทัยได้เข้าไปสู่อาณาจักรล้านนาแล้วย้อนกลับมาสู่บริเวณแถบภาคอีสานของไทย มีอิทธิพลต่อสมัยกรุงศรีอยุธยา

ภาษาไทยถิ่นมีอักษรใช้ได้แก่ภาษาล้านนาใช้อักษรธรรมหรือตัวเมืองและอักษรฝักขามภาษาไทยถิ่นอีสานใช้อักษรธรรมและอักษรไทยน้อย ภาษาไทยถิ่นใต้ใช้อักษรไทยและอักษรขอมภาษาไทยใหญ่ใช้อักษรไทยใหญ่คล้ายอักษรมอญและอักษรพม่า ภาษาไตเหนือในประเทศจีนใช้อักษรไทยใหญ่กับอักษรโรมันมาปฏิรูปเป็นอักษรไตเหนือ ภาษาไทยลาวในประเทศลาวใช้อักษรธรรมในพุทธจักรและอักษรลาวซึ่งวิวัฒนาการมาจากอักษรไทยน้อย

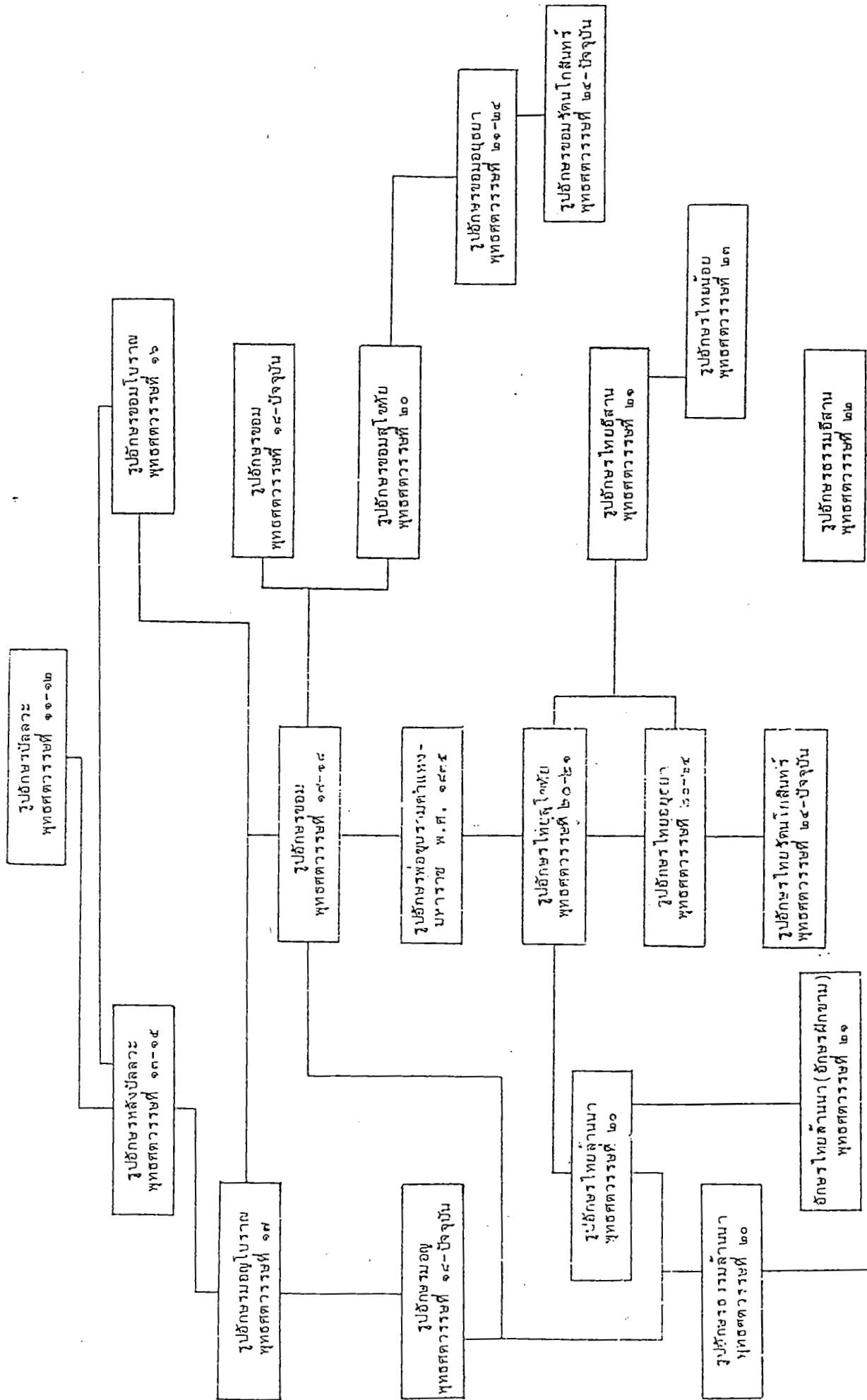

จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พ.ศ. ๑๘๓๕

วิวัฒนาการของรูปอักษร

และ

แบบอักษรสมัยต่างๆ

แบบอักษรปัลลวะ
พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒

รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔	๕	รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔	๕
ก	𑀀	𑀁	𑀂	𑀃	𑀄	ท	𑀅	𑀆	𑀇		
ข			𑀈		𑀉	ธ	𑀊	𑀋	𑀌	𑀍	
ค	𑀎	𑀏	𑀐	𑀑	𑀒	น	𑀓	𑀔	𑀕	𑀖	𑀗
ช						ป	𑀘	𑀙	𑀚	𑀛	𑀜
ฌ	𑀝	𑀞	𑀟	𑀠	𑀡	ผ	𑀢	𑀣			
ด	𑀤	𑀥	𑀦	𑀧	𑀨	ห	𑀩	𑀪	𑀫		
ต	𑀬	𑀭	𑀮	𑀯	𑀰	ม	𑀱	𑀲	𑀳	𑀴	𑀵
ถ						ย	𑀶	𑀷	𑀸	𑀹	𑀺
ฐ	𑀻	𑀼		𑀽		ร	𑀾	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿
ฑ	𑀿	𑀿				ล	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿
ฒ						ว	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿
ณ				𑀿		ศ	𑀿	𑀿	𑀿		
ด	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	ซ	𑀿	𑀿	𑀿		
น	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	ห	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿
ด	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	อ	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿	𑀿

๑ จารึกกไดอัว (Kdei An) ประเทศกัมพูชา พ.ศ. ๑๑๗๒

๒ จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๑๘๒

๓ จารึกศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒

๔ จารึกถ้ำเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒

๕ จารึกวัดสาลีบาราม จังหวัดนครราชสีมา พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒

แบบอักษรไฉลวะ
พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒

รูปสระ	๑	๒	๓	๔	๕	รูปสระ	๑	๒	๓	๔	๕
อ	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
อา	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
อิ	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
ึ	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
ุ	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
ู	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
เอ	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
เ	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
โ	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
ว	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐
เอา	๐	๐		๐		๐	๐	๐	๐	๐	๐

๑ จารึกกไดตัม(Kide: An) ประเทศอินเดีย พ.ศ. ๑๑๗๒
 ๒ จารึกเขารัง จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๑๘๒
 ๓ จารึกศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒
 ๔ จารึกถ้ำเขาวง อมกนพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒
 ๕ จารึกวัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒

แบบอักษรหลังปิดฉาะ
พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕

รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔	รูปพยัญชนะ	๑	๒	๓	๔
ก	ก	ก	ก	ก	ท	ท	ท	ท	ท
ข	ข	ข	ข	ข	ธ	ธ	ธ	ธ	ธ
ค	ค	ค	ค	ค	น	น	น	น	น
ฅ		ฅ	ฅ	ฅ	บ	บ	บ	บ	บ
ด	ด	ด	ด	ด	ผ	ผ	ผ	ผ	ผ
ด	ด	ด	ด	ด	พ	พ	พ	พ	พ
ด	ด	ด	ด	ด	ภ	ภ	ภ	ภ	ภ
ด	ด	ด	ด	ด	ม	ม	ม	ม	ม
ด	ด	ด	ด	ด	ย	ย	ย	ย	ย
ด	ด	ด	ด	ด	ร	ร	ร	ร	ร
ด	ด	ด	ด	ด	ล	ล	ล	ล	ล
ด	ด	ด	ด	ด	ว	ว	ว	ว	ว
ด	ด	ด	ด	ด	ศ	ศ	ศ	ศ	ศ
ด	ด	ด	ด	ด	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ
ด	ด	ด	ด	ด	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ
ด	ด	ด	ด	ด	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ
ด	ด	ด	ด	ด	ห	ห	ห	ห	ห
ด	ด	ด	ด	ด	อ			อ	อ

๑ จารึกเนินสระบัว จังปราชินบุรี พ.ศ. ๑๑๐๔
 ๒ จารึกวัดเสมามือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๑๓๑๘
 ๓ จารึกเสาแปลเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๔
 ๔ จารึกป้ออึกา จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๑๔๑๑

แบบอักษรหลังปัลลวะ
พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๕

	๑	๒	๓	๔	รูปสระ	๑	๒	๓	๔
อะ			๙	๙	๙		๙	๙	๙
อิ			๙		๙		๙	๙	๙
ึ			๙		๙		๙	๙	๙
ุ			๙		๙		๙	๙	๙
อี			๙		๙		๙	๙	๙
ไ			๙		๙		๙	๙	๙
เ			๙		๙		๙	๙	๙
เอ			๙		๙		๙	๙	๙
อำ			๙		๙		๙	๙	๙

๑ จารึกเนินสระบัว จังหวัดปราจีนบุรี พ.ศ. ๑๑๐๔

๒ จารึกวัดเสมาเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๑๓๑๘

๓ จารึกเสาแปดเหลี่ยม จังหวัดลพบุรี พุทธศตวรรษที่ ๑๔

๔ จารึกบ่ออีกา จังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. ๑๔๑๑

แบบอักษรไทยสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๒๐

รูปพยัญชนะ ๑			๒	๓	รูปพยัญชนะ ๑			๒	๓	รูปพยัญชนะ ๑			๒	๓
ก	ค	ก	ค	ข	ฅ	ฅ	ฅ	ว	ป	ป	ป			
ข	ฅ	ข	ฅ	ฅ	ฉ	ฉ	ฉ	ศ	ต	ต	ต			
ฅ	ฉ	ฅ	ฉ	ฉ	ช	ช	ช	ษ	ซ	ซ	ซ			
ฉ	ช	ฉ	ช	ช	ฌ	ฌ	ฌ	ส	ฬ	ฬ	ฬ			
ช	ฌ	ช	ฌ	ฌ	ห	ห	ห	ห	ท	ท	ท			
ฌ	ห	ฌ	ห	ห	อ	อ	อ	พ	พ	พ	พ			
ห	อ	ห	อ	อ	เ	เ	เ	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
อ	เ	อ	เ	เ	ย	ย	ย	ย	อ	อ	อ			
เ	ย	เ	ย	ย	ป	ป	ป	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ย	ป	ย	ป	ป	พ	พ	พ	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ป	พ	ป	พ	พ	ฝ	ฝ	ฝ	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
พ	ฝ	พ	ฝ	ฝ	ผ	ผ	ผ	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ฝ	ผ	ฝ	ผ	ผ	ม	ม	ม	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ผ	ม	ผ	ม	ม	บ	บ	บ	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ม	บ	ม	บ	บ	ป	ป	ป	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
บ	ป	บ	ป	ป	พ	พ	พ	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ป	พ	ป	พ	พ	ภ	ภ	ภ	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
พ	ภ	พ	ภ	ภ	น	น	น	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ภ	น	ภ	น	น	ม	ม	ม	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
น	ม	น	ม	ม	ย	ย	ย	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ม	ย	ม	ย	ย	ร	ร	ร	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ย	ร	ย	ร	ร	ล	ล	ล	อ	ธ, ษ	ธ, ษ	ธ, ษ			
ร	ล	ร	ล	ล										

๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. ๑๘๓๕
 ๒ จารึกวัดป่ามะม่วง จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. ๑๕๐๕
 ๓ จารึกวัดมหาธาตุ เรื่องปู่หลามสวดกัน จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. ๑๕๓๕

แบบอักษรไทยสุโขทัย
พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐

รูปสระ	๑	๒	๓	รูปสระ	๑	๒	๓	รูปสระ	๑	๒	๓
เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ
แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ
อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ
โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ
เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ
แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ
อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ
โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ
เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ
แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ
อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ
โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ
เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ
แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ
อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ
โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ
เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ
แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ
อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ
โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ
เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ
แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ
อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ
โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ
เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ	เ
แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ	แ
อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ	อ
โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ	โ

๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. ๑๘๓๕

๒ จารึกวัดป่ามะม่วง จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. ๑๘๐๔

๓ จารึกวัดมหาธาตุ เรืองปูหลานสวดกัน จังหวัดสุโขทัย พ.ศ. ๑๘๓๕

แบบอักษรไทยอยุธยา
พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๓

๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓	๔
ก	ก	ก	ก, ๓*	ก	๐	๑	๑	๒		๕	๕
ข	ข	ข	ข	ค	๐๓, ๓	๑	๑	๒	๓	๕	๕
ฅ	๗	๗	๗	ฅ	๑	๑	๑	๒	๓	๕	๕
ด	ด	ด	ด	ด	๒	๒	๒	๒		๕	๕
ต				ธ	๕, ๕	๕, ๕	๕, ๕*	๖	๐, ๐	๑	๑, ๑, ๑
ถ				น	๕	๕	๕				
ด	๑	๑	๑	บ	๒	๒	๒	๑			๑
ด	๒	๒	๒	ป	๕	๕, ๕	๕, ๕	๕			๑
ด	๓	๓	๓	ผ	๕		๕	๑			๑
ด	๔	๔	๔	ฝ			๕	๑			๑
ด	๕	๕	๕	พ	๒	๒	๒	๑			
ด				ฟ	๕		๕	๑			
ด	๖, ๖	๖	๖	ภ	๑	๑		๑			
ด			๗*	ม	๒, ๒	๒	๒	๑			
ด				ย	๑	๑	๑	๑			
ด				ร	๑	๑	๑	๑			
ด				ล	๑	๑	๑	๑			
ด				ว	๑	๑	๑	๑			
ด		๘	๘	ศ	๑	๑					

๑ อักษรไทยปัจจุบัน

๒ จารึกแผ่นตึก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๑๕๑๒-๑๕๓๐

๓ หนังสือออกญาไชยาฯ พ.ศ. ๒๑๖๔

๔ หนังสือออกพระวิสุทสุนทร พ.ศ. ๒๒๓๑

แบบอักษรไทยอยุธยา
พุทธศตวรรษที่ ๒๐-๒๓

๑	๒	๓	๔	๑	๒	๓	๔
๒	-}	-๑	-๒	๑-	๑-		
"	-	-๑	-๑	๑-	๑-	๑-	๑-
๒	-๑๑			๑-	๑-	๑-	๑-
๒	-๑	-๑		๑	๑	๑,๑	๑
"	๑๐	๑๑ ๑๑	๑๑	๑			
"	๑๐	๑๑ ๑๑	๑๑	๑			
"			๑๑ ๑๑	๑			
"		๑๑	๑๑	๑	๑	๑	
"	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
"	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑	๑-						
๑-๑	๑-๑						
๑-๑	๑-๑	๑-๑	๑-๑				
๑-	๑๐		๑๑				
๑-๑	๑-๑		๑-๑				
๑-๑	๑-๑		๑-๑				
๑-๑	๑-๑	๑-๑	๑-๑, ๑-๑				
๑-	๑-	๑-	๑-				

๑ รูปสระไทยปัจจุบัน

๒ จารึกแผ่นดีบุก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. ๑๕๑๒-๑๕๓๐

๓ หนังสือออกญาไชยาฯ พ.ศ. ๒๑๖๔

๔ หนังสือออกพระวิสุทสุนทร พ.ศ. ๒๒๓๑

แบบอักษรไทย อักษรยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์
พุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๕

๑	๒	๓	๔		๑	๒	๓	๔	
ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก	ก
ข	ข	ข	ข	ข	ข	ข	ข	ข	ข
	ช	ช	ช		ช	ช	ช	ช	
ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค	ค
	ก	ก	ก		ค	ค	ค	ค	
ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	ฌ
ง	ง	ง	ง	ง	ง	ง	ง	ง	ง
จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ	จ
ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ	ฉ
ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช	ช
ซ	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ	ซ
	ฌ	ฌ	ฌ		ฌ	ฌ	ฌ	ฌ	
ญ	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ	ญ
	ย	ย	ย		ย	ย	ย	ย	
	ร	ร	ร		ร	ร	ร	ร	
	ล	ล	ล		ล	ล	ล	ล	
	ว	ว	ว		ว	ว	ว	ว	
	ศ	ศ	ศ		ศ	ศ	ศ	ศ	
	ษ	ษ	ษ		ษ	ษ	ษ	ษ	
	ส	ส	ส		ส	ส	ส	ส	
ห	ห	ห	ห	ห	ห	ห	ห	ห	ห
ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด	ด
ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต	ต
ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ	ถ
ธ	ธ	ธ	ธ	ธ	ธ	ธ	ธ	ธ	ธ

๑ จารึกวัดตลาด พ.ศ. ๒๒๗๑

๒ จดหมายเหตุกรุงธนบุรี ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๔

๓ จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๔๑-๒๓๕๕

๔ จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๕๖-๒๓๕๙

แบบอักษรไทย อัญญา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์
พุทธศตวรรษที่ ๒๓-๒๕

	๑	๒	๓	๔		๑	๒	๓	๔
๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒
๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓
๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔
๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕
๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖
๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗
๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘
๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙
๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒
๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓
๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔
๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕
๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖
๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗
๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘
๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙
๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐
๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑	๑
๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒	๒
๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓	๓
๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔	๔
๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕	๕
๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖	๖
๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗	๗
๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘	๘
๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙	๙
๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐	๐

๑ จารึกวัดตลาด พ.ศ. ๒๒๗๑

๒ จดหมายเหตุกรุงธนบุรี ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๑๐-๒๓๒๔

๓ จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๔๑-๒๓๕๕

๔ จดหมายเหตุกรุงรัตนโกสินทร์ ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๘-๒๔๕๐

คำถามท้ายบท บทที่ 3

1. รูปแบบอักษรของชนชาติไทยมีกี่รูปแบบ อะไรบ้าง
2. การที่เราจะสามารถทราบถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของรูปอักษร เราจะต้องศึกษาในด้านใดประกอบบ้าง
3. การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะแห่งลายเส้นอักษรมีกี่วิธี อะไรบ้าง
4. จงกล่าวถึงวิวัฒนาการของตัวอักษรไทยมาโดยสังเขป
5. การเขียนหนังสือของไทยเมื่อเทียบกับการเขียนหนังสือของภาษาอื่นๆ ท่านเห็นว่าดีหรือบกพร่องอย่างไรบ้าง จงอภิปรายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
6. ตัวอักษรที่เก่าที่สุดที่มีหลักฐานถึงปัจจุบันคืออักษรชาติใด
7. อักษรของชนชาติต่างๆ ในอินเดียแบ่งตามภูมิศาสตร์ที่เห็นเด่นชัดคืออักษรใดบ้าง
8. อักษรไทยดัดแปลงมาจากอักษรใด
9. ศิลปินมักใช้ตัวอักษรใด ภาษาใด
10. วิธีการเขียนอักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงเป็นอย่างไร

บรรณานุกรม

- กมล วิจิตสรศาสตร์. เอกลักษณ์ของชาติ อ่านไทย-เขียนไทย. ป้อมเพชร, 2529.
- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. 700 ปีลายสือไทย (อักษรวิทยาไทย ฉบับย่อ). โรพิมพ์พิมพ์เนศ, 2526.
- นันทนา ดำนวิวัฒน์. "อักษรและอักษรวิธีไทย" ใน ลายสือไทย. วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2526.
- ประภาศรี สีหอำไพ. วัฒนธรรมทางภาษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประเสริฐ ณ นคร. ลายสือไทย. โครงการส่งเสริมหนังสือตามแนมพระราชดำริ, 2526.
- ยอร์ช เซเดส์. ตำนานอักษรไทย. หน่วยงานนิเทศกรรมการฝึกหัดครู, 2505.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. ภาษาถิ่นตระกูลไทย. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- สุริวงค์ พงษ์ไพบูลย์. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8. ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- อิงอร สุพันธุ์วณิช. วิวัฒนาการอักษรและอักษรวิธีไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

บทที่ 4

การปฏิวัติอักษรไทย

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน

1. เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของตัวอักษรไทย
2. เพื่อให้เห็นแนวทางการเปลี่ยนแปลงของตัวอักษรไทย
3. เพื่อเปรียบเทียบอักษรสมัยต่างๆ
4. เพื่อให้รู้วิธีการวินิจฉัยสาเหตุที่ทำให้ตัวอักษรเปลี่ยนไป

2. เนื้อหาบทเรียน

1. ลายสือไทย
2. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 1: สมัยพระเจ้าลิไท
3. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 2: สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
4. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 3: สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
5. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 4: สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
6. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 5: สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม

3. วิธีสอนและกิจกรรม

1. บรรยาย
2. ตอบคำถาม
3. ทำแบบฝึกหัด
4. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนบทที่ 4
5. ศึกษาตัวอักษรสมัยต่างๆ
6. เปรียบเทียบอักษรสมัยต่างๆ

4. สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 4
2. แบบอักษรชนิดต่าง ๆ

5. การวัดผลและประเมินผล

1. ทำแบบฝึกหัด
2. ทดสอบย่อย
3. สอบกลางภาคเรียน

บทที่ 4

การปฏิวัติอักษรไทย

อักษรไทย เป็นหัวข้อหนึ่งในการศึกษาเรื่องพัฒนาการของภาษาไทย แต่นักภาษาศาสตร์จะไม่ให้ความสำคัญเรื่องตัวอักษรเหมือนกับภาษาพูด เพราะเห็นว่าตัวอักษรของชาติต่าง ๆ นั้นบันทึกเสียงได้ไม่ตรงกับเสียงพูด จึงคิดสัญลักษณ์แทนเสียงพูดขึ้นมาใหม่ เรียกว่า "สัทอักษร" และเห็นว่า มีประสิทธิภาพในการจดบันทึกเสียงพูดได้ดีที่สุด

การศึกษาเพื่อให้ทราบถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของรูปอักษรใดก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะส่วนเส้นอันเป็นองค์ประกอบของรูปอักษรแต่ละตัวโดยละเอียด เริ่มต้นตั้งแต่เส้นที่ลากขึ้นลง วนโค้ง หรือหักไปมา รวมทั้งจุดเริ่มต้นของรูปอักษร เส้นที่ลากสลับต่อและปลายเส้นแต่ละเส้นของรูปอักษรทุก ๆ ตัว ทั้งนี้เพราะอักษรแต่ละตัวประกอบด้วยเส้นอักษรที่ลากไปตามรูปลักษณะ มีเส้น โค้งบ้าง เส้นตรงบ้าง ทำให้เกิดเป็นรูปเหลี่ยมบ้าง รูปกลมบ้าง เส้นต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นองค์หนึ่งของศิลปะการเขียนได้เช่นกัน

ความสำคัญของการเขียนตัวอักษร มิใช่มีอยู่เฉพาะการรู้จักตัวอักษรนั้น ๆ แต่เพียงประการเดียว องค์ประกอบที่สำคัญซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรูปลักษณะแห่งลายเส้นอักษร คือ อุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการเขียนหรือจดจำอักษรนั้น ๆ ประกอบกับความรู้ความสามารถ ลายมือ และอารมณ์ของผู้เขียนหรือจดจำอักษรนั้น ๆ ด้วยการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะแห่งลายเส้นอักษรนั้นมีทางเป็นไปได้ 2 วิธี คือ

1. เปลี่ยนแปลงไปอย่างกะทันหันในทันทีทันใด
2. เปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป

การเปลี่ยนแปลงทั้ง 2 วิธีดังกล่าวข้างต้นนี้ มิได้ดำเนินไปพร้อม ๆ กันทุกตัวอักษรในช่วงเวลาเดียวกัน บางครั้งจะเห็นว่ามิลักษณะปะปนกันไป คือมีทั้งแบบดั้งเดิมและแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงและแปลกไป ลักษณะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ จะดำรงอยู่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง แล้วจากนั้นจึงจะปรากฏลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ให้เห็นเด่นชัด และได้รับความนิยมสืบต่อไป

ลักษณะของลายเส้นอักษรที่สามารถวิวัฒน์ตัวเองจากรูปหนึ่งไปอีกรูปหนึ่งได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมิต้นแบบซึ่งเป็นลักษณะประจำของรูปอักษรแต่ละชนิด ต้นแบบดังกล่าวนี้ได้แก่แบบฉบับที่มีลักษณะสามัญ ประกอบกับลักษณะพิเศษที่สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อแสดงลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นตัวของตัวเอง ทั้งนี้ทั้งนั้นไม่จำเป็นจะต้องเป็นไปเฉพาะรูปอักษรชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้นแต่เป็นลักษณะสามัญของทุกรูปแบบอักษรที่กำเนิดขึ้น ทั้งที่เป็นแบบใหม่และที่สืบเนื่องมาจากของเดิม

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ ภาษาที่ใช้เขียนรูปอักษรนั้นเป็นองค์ประกอบอีกอย่างหนึ่งที่มีส่วนทำให้เกิดการกลายรูปของเส้นอักษรได้เช่นกัน ภายในกลุ่มของอักษรรูปแบบหนึ่ง ถ้ามีอักษร

ตัวหนึ่งตัวใดผิดแผกไปจากเดิมเพียงตัวเดียวหรือหลายตัวก็ตาม ให้พึงยึดถือเป็นข้อสังเกตได้ว่า อักษรรูปแบบนั้น ได้กลายรูปและมีวิวัฒนาการตัวเองแล้วและต้องจัดเป็นรูปแบบอักษรใหม่ได้ทันที

การวิเคราะห์เพื่อให้เกิดผลสรุปทางด้านวิวัฒนาการของรูปอักษร จำเป็นต้องอาศัยหลักฐาน ซึ่งได้แก่เอกสารโบราณประเภทต่าง ๆ เป็นข้อมูล เอกสารโบราณ หมายถึงเอกสารที่มีตัวอักษร ปรากฏอยู่ในที่นี้จะกล่าวถึง รูปอักษรไทย และ รูปอักษรแบบต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำเนิด ของอักษรไทยและวิวัฒนาการของอักษรไทยโดยเฉพาะ

ถึงอย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องพัฒนาการของภาษาไทยตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทาง ด้านภาษาดังกล่าวข้างต้นนั้นหาได้ครอบคลุมถึงวิวัฒนาการของภาษาไทยโดยรวมไม่ หากไม่ได้ กล่าวถึงเรื่องวิวัฒนาการของอักษรไทย เพราะเหตุว่าภาษาพูดและภาษาเขียน(ตัวอักษร) ของไทยนั้น ได้มีพัฒนาการควบคู่กันเสมอมาทุกยุคทุกสมัย อีกประการหนึ่ง ตัวอักษรคือสายเส้นขีดเขียนเป็นรูป สัญลักษณ์ใช้สื่อความหมายแทนเสียงพูด ซึ่งคนในสังคมนั้นยอมรับและเข้าใจความหมายของ สัญลักษณ์ตรงกัน ฉะนั้นภาษาพูดและภาษาเขียนของไทยจึงมีวิวัฒนาการเกี่ยวเนื่องกันและกัน เสมอมา

ชนชาติที่มีตัวอักษรใช้บันทึกเสียงพูดนั้น แสดงว่าเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมเจริญรุ่งเรือง มากเพราะตัวอักษรนั้นเป็นการพัฒนาอันยิ่งใหญ่ทางด้านภาษาของมนุษย์ ซึ่งใช้ระยะเวลาอันยาวนานที่จะพัฒนาความคิด ประดิษฐ์สัญลักษณ์มาใช้แทนภาษาพูดได้และสามารถจดบันทึกความรู้ ความคิดเห็นและเหตุการณ์ในสังคมสืบต่อมา

อักษรไทยได้ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้ในสมัยสุโขทัยเมื่อ พ.ศ. 1826 สมัยพ่อขุนรามคำแหง มหาราชซึ่งมีอายุประมาณ 700 ปีเศษ แต่รูปสัณฐานของอักษรไทยปัจจุบันก็พัฒนาต่างไปจากอักษร ต้นแบบคือ ลายสือไทย มากจนอ่านกันไม่ได้ หากผู้อ่านไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรวิทยาหรือนัก อักษรศาสตร์

นอกจากนี้ยังพบว่าโบราณจารย์ของไทยใช้ อักษรขอม เขียนพระธรรมคัมภีร์และตำราวิชาการควบคู่กับ ลายสือไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ฉะนั้นอักษรขอมที่ใช้เขียนภาษาไทยนั้น จึงเป็นหัวข้อสำคัญอีกเรื่องหนึ่งในการอธิบายเรื่องพัฒนาการของภาษาไทย

แม้ว่าคนไทยในภาคเหนือและภาคอีสานที่เคยเป็นอาณาจักรอิสระนอกขอบเขตการปกครองของอาณาจักรไทย (สุโขทัย และอยุธยา) แต่ชนชาติไทยทั้งสองกลุ่มนั้นได้มีอักษรใช้ ประจำกลุ่มชนของตนเองเช่นเดียวกัน นั่นคือชาวไทยภาคเหนือที่เคยรวมตัวเป็นอาณาจักรล้านนา ไทย (สมัยสุโขทัยและอยุธยา) ก็ได้มีอักษรของกลุ่มล้านนา 2 แบบคือ อักษรตัวเมือง (หรืออักษร ขวน หรืออักษรล้านนา) ซึ่งได้พัฒนามาจากอักษรมอญโบราณแบบหนึ่งและอักษรไทยฝักขามคือ อักษรที่พัฒนาไปจากอักษรไทยสมัยสุโขทัยอีกแบบหนึ่ง

ส่วนชาวไทยภาคอีสานเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านช้าง (ลาว) ได้มีอักษรของตนเองใช้ 2 แบบเช่นเดียวกันคือ อักษรตัวธรรม ซึ่งได้พัฒนามาจากอักษรมอญโบราณแบบหนึ่งและอักษรไทยน้อยซึ่งได้พัฒนามาจากอักษรไทยสมัยสุโขทัยอีกแบบหนึ่ง อักษรไทยน้อยนี้ภายหลังได้พัฒนามาเป็นอักษรลาวปัจจุบัน

ตามประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมื่อคนไทยอพยพมาจากถิ่นฐานเดิมแล้วก็มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ติดต่อกับอาณาจักรของมอญ เป็นเวลาที่มอญมีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในฝ่ายตะวันตกของสยามประเทศ พวกไทยจึงได้รับอารยธรรมจากมอญหลายอย่าง มีความรู้ทางพุทธศาสนาและอักษรศาสตร์ เป็นต้น ไทยได้เอาแบบอักษรมาจากมอญ เพราะเหตุที่สระและพยัญชนะของอักษรที่ไทยเอาแบบมาจากมอญมาใช้แต่เดิมผิดกับสระและพยัญชนะของมอญและเพราะเหตุที่ไทยในสมัยนั้นไม่สู้ชำนาญในการเขียนอักษรแบบนี้นัก การเขียนจึงเขียนกันอย่างบกพร่อง แม้ทุกวันนี้การเขียนและการอ่านหนังสือไทยเหนือ ซึ่งได้แบบมาจากอักษรที่พวกไทยใช้นั้นเดิมาก็ยังไม่เป็นการสะดวก

เมื่อราว พ.ศ. 1500 ซึ่งเป็นเวลาก่อนพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ประดิษฐ์ไทยประมาณ 326 ปีนั้น พวกขอมได้แผ่อำนาจมาถึงแดนของไทย ซึ่งตั้งอยู่ทางริมน้ำยมและได้ปกครองเมืองสุโขทัย เป็นธรรมดาที่ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจของชาติใดมักจะรับเอาขนบธรรมเนียมของชาตินั้นมาปะปนกับขนบธรรมเนียมของชาติตนและมักจะเอาภาษาและอักษรของชาตินั้นมาใช้ด้วย ในสมัยที่ไทยคงจะได้ศึกษาอักษรขอมหัด อันเป็นอักษรสำคัญที่ใช้ในทางราชการในเมือง จึงแปลงตัวอักษรเดิมของไทยมาเป็นรูปคล้ายตัวอักษรขอมหัด

ภายหลัง ตั้งแต่พระเจ้าศรีอินทราทิตย์ประกาศตั้งกรุงสุโขทัยเป็นอิสระเมื่อราว พ.ศ. 1800 อำนาจของขอมในสยามประเทศอ่อนลง พระเจ้ากรุงสุโขทัยมีพระราชประสงค์จะให้ราษฎรเลิกประพฤติตามธรรมเนียมขอมและคงจะได้ให้เลิกใช้ภาษาขอมในราชการและกลับไปใช้ภาษาไทยอีกด้วย

ครั้นถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คงทรงพระราชดำริว่าอักษรไทยที่ใช้กันอย่างขอมมอญไม่สะดวกแก่การเขียน ถ้าใช้ต่อ ๆ ไปอาจจะเป็นการขัดข้องเนื่อง ๆ ทั้งการที่จะใช้อักษรขอมล้วน ๆ ก็ไม่เป็นการสมควร เพราะเมืองสุโขทัยก็ได้เป็นอิสระแล้ว พ่อขุนรามคำแหงจึงหาใคร่ใส่ใจ และใส่ลายสือไทยนี้ และเป็นครั้งแรกที่พระองค์คิดวรรณยุกต์ไม้เอกไม้โทขึ้น เพื่อให้ไทยได้เป็นเสียงเขา เข่า เข้า และเสื่อ เสื่อ เสื่อ แทนที่จะเขียน เขาและเสื่ออย่างไทยโบราณก่อนสมัยนั้นขึ้นไปและมีความหมายได้สามอย่าง

การเปลี่ยนแปลงแก้ไขของพ่อขุนรามคำแหงนี้ ทำให้พวกไทยซึ่งตั้งอยู่ทางริมลำน้ำยมกับแม่น้ำเจ้าพระยาได้ยอมรับว่าดีและเอาไปใช้ทั้งหมด แต่วิธีเรียงสระเอาไว้ข้างหน้าพยัญชนะของพ่อขุนรามคำแหงนั้น ครั้นถึงแผ่นดินพระยาภูไทยราว พ.ศ. 1900 ก็กลับใช้สระ อี อี ข้างบน และ อู อู ข้างใต้ตัวพยัญชนะ เป็นเรื่องที่ทำให้ความยุ่งยากให้แก่การเรียงพิมพ์และกินเนื้อที่ไปจนครบถึงปัจจุบันนี้

ดังกล่าวแล้วในบทต้น ๆ ว่า พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นเมื่อปี 1826 จากนั้นจึงมีการปฏิวัติตัวอักษรไทยดังนี้

1. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 1

ในสมัยพระเจ้าลิไท กษัตริย์องค์ที่ 5 แห่งกรุงสุโขทัย ครองราชย์ พ.ศ. 1897 - 1921 ทรงศึกษาพระพุทธศาสนาและภาษาบาลีอย่างแตกฉาน ทรงพระราชนิพนธ์ไตรภูมิพระร่วงและโปรดฯ ให้จารึกหลักศิลาไว้ เช่น จารึกนครชุม จารึกวัดป่ามะม่วง เป็นต้น โปรดฯ ให้เปลี่ยนแปลงวิธีวางพยัญชนะและสระใหม่ คือ วางสระไว้หน้าบ้างหลังบ้าง มีรูปสระเพิ่มเติมคือ ฤ ฦ ส่วนรูป ไ ใ โ ใ ก็เขียนให้สูงขึ้นพันบรรทัด วรรณยุกต์ยังมีสองรูปตามเดิม เพิ่มเชิงตัว ฎ ใช้ (ไม้หันอากาศ) แทนตัวสะกดซ้อน รูปสระ อี อี อู อู ซึ่งสมัยพ่อขุนรามคำแหงอยู่หน้าและบรรทัดเดียวกับพยัญชนะในสมัยพระเจ้าลิไท เปลี่ยนไว้ข้างบนและพยัญชนะเหมือนรูปปัจจุบัน ส่วนสระ แ ยังคงอยู่หน้าพยัญชนะและสระ ำ อยู่หลังพยัญชนะเช่นเดิม รูปสระในสมัยนี้จึงอยู่รอบพยัญชนะเช่นเดียวกับอักษรวิธีของอักษรปัลลวะ มอญและเขมร

การใช้ ฤ ฦ ฎ ฦ

1. ฤ ฦ สมัยพ่อขุนรามคำแหงยังไม่ปรากฏ

2. ตัว ฤ ขอมเมื่อราว พ.ศ. 1800 ยังไม่ปรากฏมีแต่ตัว ฤ

3. ตัว ฤ ครั้งพระยาภาไทย ยังไม่ปรากฏ มีแต่ตัว ฤ

4. ฤ ฦ ไทยครั้งพระยาภาไทย มีลักษณะเป็น 2 ตอน คือ ตอนบนกับตอนล่าง เหมือนอย่าง ฤ ฦ ของขอม

5. ฎ ฦ ไทยครั้งพ่อขุนรามคำแหงยังไม่ปรากฏ

6. ตัว ฎ ขอม เมื่อราว พ.ศ. 1800 ยังไม่ปรากฏ มีแต่ตัว ฎ

ในสมัยพระเจ้าลิไท พบว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบตัวอักษรไทยอีกครั้งหนึ่ง แสดงให้เห็นว่าตัวอักษรพ่อขุนรามคำแหง (ลายสือไทย) ใช้เป็นอักษรทางราชการแล้ว แต่ชาวไทยโดยทั่วไปยังนิยมใช้อักษรวิธีแบบอักษรขอม หรืออักษรมอญที่วางสระไว้บนและล่างตัวพยัญชนะ อีกประการหนึ่งน่าจะตั้งข้อสังเกตว่า การที่พ่อขุนรามคำแหงนำเอาสระลอยมาใช้เขียนประสมกับพยัญชนะต้นให้เป็นระบบเดียวกันนั้น ชาวไทยคงไม่ค่อยจะยอมรับเพราะยังคงเคยชินกับการใช้สระจมแบบอักษรขอมและอักษรมอญ (แม้เมื่อมีลายสือไทยพ่อขุนรามคำแหงแล้ว คนไทยยังใช้อักษรขอมเขียนเรื่องราวทางพุทธศาสนาและเอกสารสำคัญควบคู่กับลายสือไทย) เพราะว่าเคยใช้สระรอบพยัญชนะต้นมานานและในขณะเดียวกันยังอ่านพระคัมภีร์ที่เป็นภาษาบาลีซึ่งใช้อักษรขอมเขียน ฉะนั้นการที่จะปรับมาใช้สระไว้บนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะเหมือนอักษรพ่อขุนรามคำแหง จึงรู้สึกไม่สะดวก

ด้วยสาเหตุดังกล่าวจึงพบว่าศิลาจารึกที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าลิไท กษัตริย์องค์ที่ 5 ของกรุงสุโขทัย ระบบอักษรวิधिเปลี่ยนไปเป็นระบบอักษรวิधिขอมและมอญเหมือนเดิมและใช้เป็นอักษรทางราชการแทนลายสือไทยพ่อขุนรามคำแหง

อักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท มีลักษณะโดยสรุปดังนี้

1. ลักษณะโครงสร้างของตัวอักษรยังเป็นเส้น โค้งกลมมนเหมือนเดิมคือ เหมือนกับตัวอักษรลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหง
2. รูปสัณฐานของพยัญชนะแตกต่างกันไปบ้างบางตัว เช่น

ก	- ก	ญ	- ญ (มีเชิง)
จ	- จ	ม	- ม

3. รูปสระบนและสระล่างทั้ง 6 ตัวได้เปลี่ยนสัณฐานเพื่อให้เหมาะสมกับการที่วางไว้บนและล่างพยัญชนะต้นและสระบางตัวมีรูปสูงกว่าพยัญชนะ ได้แก่ ไ ใ โ คือวางรูปสระไว้รอบตัวพยัญชนะต้นเหมือนอักษรไทยปัจจุบัน

อ	อ	- สระอิ , อี	อ	- สระอี , อี	อ	- สระอุ
อ	- สระอุ	อ	- สระโอะ	อ	- สระโอ	
อ	- สระไอ	อ	- ไอ			

4. สระที่มีรูปสระในข้อ 3 ประสมอยู่จะเปลี่ยนรูปบ้าง ได้แก่

อ	- สระเอีย	อ	- สระเอือ	อ	- สระเออ
---	-----------	---	-----------	---	----------

5. มีรูปสระลอยแบบลายสือไทยของพ่อขุนรามคำแหงปะปนอยู่บ้างคือ อี อี อี อี และเออ ในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า ระบบสระของพ่อขุนรามคำแหงยังใช้อยู่บ้าง นั่นคือเมื่อมีความจำเป็นจะต้องเขียนคำที่เสียงสระอยู่หน้าคำ ซึ่งตามปกติจะใช้ อ เป็นพยัญชนะต้นแต่ศิลาจารึกบางหลักยังใช้สระลอยปะปนอยู่

อักษรสมัยพระเจ้าลิไท พ.ศ. ๑๙๓๕ หลักที่ ๔๕
 (ให้ดูคำอ่านใน จารึกสมัยสุโขทัย พ.ศ. ๒๕๒๖ หน้า ๑๒๐ - ๑๒๑)

พยัญชนะ พ.ศ. ๑๙๐๐

สระ พ.ศ. ๑๙๐๐

ก	ข	ฅ	ด	ต	จ	ฉ	๐	๐
ก	ข	ฅ	ด	ต	จ	ฉ	๐	๐
ฆ	ง	จ	ฉ	ช			๐	๐
ช		ฅ	ง	ง				
ช			ด	ด				
ด	ด	ท	ซ	น				
บ	ป	ผ	ฝ	พ				
พ	ภ	ผ	ย	ร				
ล	ว	ล		ล				
ท		ช						

สรุปลักษณะอักษรไทยสมัยพระเจ้าลิไท

1. ในสมัยพระเจ้าลิไท (พ.ศ. 1900) ได้ทรงแก้ไขรูปสระ พยัญชนะและแก้ไขการวางรูปสระเสียใหม่ ดังนี้

- 1.1 การเรียงสระ อี อี เขียนไว้ข้างบนเหมือนแบบขอมตามเดิม
- 1.2 การเรียงสระ อุ อุ เขียนไว้ข้างบนเหมือนแบบขอมตามเดิม

2. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 2

เมื่อราวปี พ.ศ. 1893 พระเจ้าอยู่ทองได้ตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีและประกาศอิสรภาพไม่ขึ้นตรงต่อสุโขทัย แต่ชาวอยุธยายังใช้อักษรไทยสมัยพระยาทิไทสืบต่อมา จากการศึกษารูปสัณฐานของตัวอักษรในศิลาจารึกและเอกสารอื่น ๆ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาแล้ว เห็นว่าระบบอักษรวิธียังใช้ระบบเดียวกับอักษรวิธีสมัยพระยาทิไท ส่วนรูปสัณฐานของตัวอักษรได้พัฒนาไปที่ละน้อยๆ จนกระทั่งรูปสัณฐานของตัวอักษรเป็นทรงเหลี่ยมเส้นตรงและหักมุมเหลี่ยม ซึ่งจะเห็นรูปแบบอักษรที่เป็นทรงเหลี่ยม ได้ชัดเจนในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นต้นมา และรูปสัณฐานของตัวอักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ใช้เป็นอักษรทางราชการสืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือก่อนสมัยมีการพิมพ์

2.1 อักษรไทยสมัยอยุธยาตอนต้น

จากการสำรวจรูปสัณฐานของตัวพยัญชนะ พบว่าสมัยอยุธยาตอนต้นได้คลี่คลายไปบ้างแล้ว โครงสร้างลายเส้นเริ่มหักเหลี่ยมบ้าง แต่ส่วนใหญ่ยังรักษาลายเส้นโค้งอยู่เหมือนอักษรสมัยพระเจ้าลิไท ดังตัวอย่างจารึกลานเงิน วัดส่องคบ จังหวัดชัยนาท (หลักที่ 51) ศักราช พ.ศ. 1956 แสดงให้เห็นแนวโน้มที่จะพัฒนารูปสัณฐานไปสู่อักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มากขึ้น อีกประการหนึ่งนิยมใช้ "อักษรขอม" มาเขียนคำที่เป็นภาษาบาลี เช่น

- สรททาพระเจติ (สรททาพระเจติย์)

สรททาพระเจติ

(วัดส่องคบ หลัก 44 พ.ศ. 1976)

2.1.1 สัณฐานพยัญชนะสมัยอยุธยาตอนต้น รูปพยัญชนะบางตัวต่างไปจากอักษรสมัยพระเจ้าลิไทบ้าง แต่ส่วนใหญ่ยังคงรูปสัณฐานเดิม นั่นคืออ่านกันได้ พยัญชนะที่แตกต่างกับสมัยพระเจ้าลิไท มีดังนี้

สมัยพระเจ้าลิไท

สมัยอยุธยาตอนต้น

๓ ๓

๓ ๓ ใกล้เคียงกับปัจจุบัน

คำานที่ 1

คำจารึก	คำอ่าน
1. แดพระเจ้าเขาแก่นยรพานไสโดย พนัก้าร่อยหาสืบกเขาเขาวน ไคยสองร่อยหาสืบก้าวันัจคิตวานร	แด่พระเจ้า เข้าแก่นเียร พานไสรได้ พนัก้าร่อยห่าสืบกเข้า เข้าวัน ได้สองร่อยห่าสืบก้าวันัจคิตวานร-
2. สกเดือนสืบกอกใหม่โดยสืบกเอตค้ำ วนนพระหส์บคิ/ จิงเจาเอรศรีเทพ คิริมานนปู้สิงหนทเจาเมิ-	สก เดือนสืบก ออกใหม่ได้สืบกเอตค้ำ วันพหุหส์บคิ/ จิงเจ้าเอรศรีเทพ- ศิริมานนท ปู้สิงหนทเจ้าเมิ-
3. องแมนางสอยทองยอออกศรี อยาพระอยาแมนแมเอวแมสาขา พสามนอยผุเปนลูก	องแม่นางสร้อยทองย้อออกศรี ย้าพระย้าแม้นแมเอวแมสาขา พ่อสามน่อยผุ้เป้นลูก
4. แมอ้าวปู้ญ์ไฟสยแมแพง // จิงชาวเจ้าทังหลายสโมทา บวคพระบนนจุพระธาต 2 /พระ	แม่อ้าว ปู้ญ์ พ่อสย แมแพง // จิงชาวเจ้าทังหลายสโมทาน บวชพระบรรจุพระธาต 2/พระ(ธาต)

(นายเดิม มีเต็ม อ่าน แปร และจำลองอักษร)

2.2 อักษรไทยสมัยอยุธยาตอนปลาย

สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชถือว่าเป็นสมัยปฏิวัติตัวอักษรไทยครั้งที่ 2 อักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์หรือก่อนหน้านี้นี้เล็กน้อย รูปสัณฐานตัวอักษรไทยได้ปรับเข้าสู่ปัจจุบันมากขึ้น (ก่อนการพิมพ์) รูปพยัญชนะทุกตัว รูปสระทุกตัวตรงกับปัจจุบัน ส่วนวรรณยุกต์ยังปรากฏ 2 รูป คือ เอก และ โท แต่รูปสัณฐานมีลักษณะเหมือนปัจจุบันและอักษรวิธีตรงกับปัจจุบันทุกประการ

หนึ่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์นี้ เราพบเอกสารลายมือที่เขียนลงในกระดาษจำนวนหนึ่ง เช่น สนธิสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส พ.ศ. 2231 มีรูปอักษรประดิษฐ์สวยงามเหมือนกับลายมือในจดหมายราชทูต (โกษาธิบดี (ปาน) พ.ศ. 2231 ส่วนจดหมายเหตุราชทูต (โกษาธิบดี (ปาน) ฉบับที่ 2 เป็นลายมือหวัด ลายมือหวัดนี้ไม่ได้ตกแต่งลายเส้นประดิษฐ์และเล่นหางยาวมากนัก

สัณฐานของพยัญชนะ รูปพยัญชนะที่พบในสมัยนี้มีทั้งลายมือบรรจงและลายมือหวัด ลายมือบรรจงจะเป็นอักษรที่ใช้ทางราชการ ดังหนึ่งคือสนธิสัญญาระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ส่วนลายมือหวัดจะเป็นบันทึกส่วนตัว หรือเอกสารของเอกชนที่ไม่ใช่หนังสือทางราชการ ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับอักษรลายมือบรรจง

สัณฐานของตัวพยัญชนะเป็นทรงเหลี่ยม เส้นตรง หักเหลี่ยมหักมุมเพื่อความประณีตสวยงาม ดูผิวเผินมีรูปร่างกระเดียดไปทางอักษรขอมนั่นคือ มีการย่อมุมหยักปลายเส้นอักษรเพื่อความงามเหมือนอักษรขอมบรรจงหรือขอมจารึก อักษรไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์นี้ ศาสตราจารย์

ยอร์ช เซเคส์ เรียกว่า "อักษรไทยย่อ" (คือย่อมุมหักเหลี่ยม) ดังนี้ "ตัวอักษรไทยสมัยอาณาจักรเป็น
 ผู้ชำนาญในการเขียนหนังสือเขียนได้หลายอย่าง นอกจากตัวธรรมดาที่เป็นต้นเค้า ตัวพิมพ์และตัว
 อักษรหวัดซึ่งใช้เขียนสำเนา และความบันเทิงต่าง ๆ ยังมีอีกชนิดหนึ่งที่เป็นสำคัญคือ "อักษรไทย
 ย่อ" อักษรไทยย่อนี้มีตัวอย่างตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช และครั้งนั้นดูเหมือนจะใช้
 ในทางราชการ มีหลักฐานคือหนังสือสัญญาระหว่างสยามประเทศกับฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. 2231
 แต่ความจริงแล้วอักษรรูปทรงดังกล่าวพบตั้งแต่ พ.ศ. 2164 คือหนังสือออกญาไชยา ธิปัตติศรีณ
 รงญาไชย เมืองตะนาวศรี อนุญาตให้พ่อค้าเดนมาร์กเข้ามาค้าขายยังเมืองตะนาวศรีและกรุงศรี
 ออยุธยา อักษรไทยย่อนี้ยังนิยมใช้ต่อมาดังปรากฏในหนังสือนั้น โทปนันทสูตรคำหลวง (พ.ศ. 2279)

หนังสือนันทสูตรคำหลวง พ.ศ. ๒๒๗๙

หลวงพระบางหลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง
 หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง
 หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง
 หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง
 หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง
 หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง หลวงพระบางหลวงพระบาง

๒

3. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 3

เมื่อราว พ.ศ. 2390 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประดิษฐ์อักษรขึ้นมาชุดหนึ่งเรียกว่า อักษรอริยกิจ โดยมีพระราชประสงค์จะให้ใช้เขียนภาษาบาลีและใช้กันในหมู่สงฆ์ ธรรมยุต พระองค์ทรงประดิษฐ์พยัญชนะ 33 รูป สระ 8 รูป เท่าภาษาบาลีดังนี้

พยัญชนะ	ก	ข	ค	ฅ	ง				
	ฅ	ฉ	ช	ฌ	ญ				
	ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ณ				
	ด	ถ	ท	ธ	น				
	ป	ผ	พ	ภ	ม				
	ย	ร	ล	ว	ส	ห	ฬ	อ	
สระ	โ	อา	อิ	อี	อุ	อู	เอ	โอ	

อักษรวิธอริยกิจ อักษรอริยกิจมีวิธีประสมสระและพยัญชนะดังนี้

1. วางพยัญชนะและสระบนบรรทัดเดียวกัน สระจะอยู่หลังพยัญชนะลักษณะของการวางพยัญชนะและสระบนบรรทัดเดียวกันนี้เหมือนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงฯ อาจจะวางสระไว้หน้าหรือหลังพยัญชนะก็ได้
2. การประสมพยัญชนะและสระนั้นใช้เกณฑ์การออกเสียงเป็นสำคัญ คำใดออกเสียงสระใด อักษรอริยกิจก็จะใส่รูปสระนั้นด้วย

อักษรอริยกิจ	เทียบอักษรไทย	อักษรปัจจุบัน
ตัวอย่าง ๙๓๒๕	นมโ	นม
๙๓๖๓	คะตา	คตา

3. คำที่ออกเสียง “อ้ง” และมีนิคหิตกำกับ อักษรอริยกิจจะปรากฏรูป โ (อะ) และ ๐ (อ)

(๑) ค้ว

	อักษรกรีก	เทียบอักษรไทย	อักษรปัจจุบัน
ตัวอย่าง	ΩΙΣΙΦΙΩ	สระระณะ O	สรณ
	υΙΣΙΩ	มะยะ O	มย

4. ตัวสะกดในภาษาบาลีซึ่งจะมีอนุสวาระอยู่ใต้ตัวสะกดนั้น อักษรกรีกจะใส่รูป I ก่อน แล้วจึงตามด้วยพยัญชนะที่สะกดนั้น

	อักษรกรีก	เทียบอักษรไทย	อักษรปัจจุบัน
ตัวอย่าง	ωΙυυή	ธมโม	ธมโม

5. คำที่ออกเสียงสระขึ้นต้น ให้ใช้รูปสระนั้น ๆ ขึ้นต้นคำได้

	อักษรกรีก	เทียบอักษรไทย	อักษรปัจจุบัน
ตัวอย่าง	ΙΣΙΗΙΘΗ	ระระหะโต	อรหโต
	υΣΣΩήΣΣΙ	ทท๑สเยยะ	อุทุทีเสยยะ

6. พยัญชนะใดที่ไม่มีสระตามหลัง พยัญชนะนั้นคือตัวสะกด

อักษรวิธีแบบนี้ทำให้สะดวกในการเขียน เพราะต้องมีสระกำกับพยัญชนะทุกตัวที่ออกเสียง พยัญชนะตัวใดที่ไม่มีสระกำกับ เราก็รู้ได้ทันทีว่านั่นคือพยัญชนะสะกด การเขียนแบบนี้ นับได้ว่าเป็นระบบดีแต่ไม่ได้รับความนิยม เพราะผู้เขียนจะต้องจำตัวพยัญชนะและสระใหม่ทั้งหมด อักษรเหล่านี้มีลักษณะคล้ายอักษร โรมันเป็นที่แปลกตาออกไปจากอักษรเดิมทำให้จำได้ยากจึงมีผู้ใช้จำกัดอยู่ในคณะสงฆ์ธรรมยุต และคงจะเลิกใช้หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สวรรคตไม่นานนัก

ตัวอย่างอักษรขอม

* * * * *

* ធីត្យូ ឆៃឆៃ ឃិលិថៃ ឃិលិថៃ

ឆិយុយុឆិយុលេឆៃឆៃ

សិយុយុលេឆៃ ឆៃឆៃ

សិយុយុលេឆៃ ឆៃឆៃ លិឆៃ

សិយុយុលេឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

សិយុយុលេឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

សិយុយុលេឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

សិយុយុលេឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

សិយុយុលេឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

+ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ ឆៃឆៃ

เขียนอักษรไทย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
 โย จมหากํ สตุถา
 ยณฺจ มยํ สรณํ กตา
 เยน จ สุขุขาโต อयํ รมฺโฆ
 ยสฺส จ อารานา กรณียา
 ยมหา จ ปญฺโต อริยญฺจุงฺกิกโก มคฺโค
 ยสฺส จิหํ พุทฺทมจริยํ
 ยสมฺนิจ มยํ อภิปรสนนา

.....
 สฺมาตุ เม ภนฺเต สํโฆ
 อชฺชุปฺสโต ปณฺณโรโส ยทิ สจฺจสฺส
 ปตฺตกถลํ สํโฆ อูปฺสถํ
 กเรยฺย ปาฏิโมกฺขํ อุตฺทิสฺเสยฺย

.....
 กํ สํมสฺส ปุพฺพกิจฺจํ
 ปาริสฺสุทฺธํ อายสฺมนฺโต อาโรเจถ
 ปาฏิโมกฺขํ อุตฺทิสฺสิสฺสามิ ตํ สพฺ

.....

4. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 4

ปี พ.ศ. 2460 รัชกาลที่ 6 ทรงแก้ไขวิธีการเขียนหนังสือไทยให้รัดกุมยิ่งขึ้น ทรงปรับปรุงรูปแบบและวิธีการเขียนหนังสือใหม่ ทรงให้ตัดสระโอะไม่มีวรรณอก ใช้แต่สระโอะไม่มีวรรณ ทรงใช้พยัญชนะเดิมที่มีอยู่ แต่ประดิษฐ์สระขึ้นใหม่และให้เขียนสระทั้งหมดตามหลังพยัญชนะและให้เขียนบรรทัดเดียวกับพยัญชนะ ถ้ามีพยัญชนะมากกว่า 1 ตัวหน้าสระใดให้ออกถ้ำเนียงพยัญชนะนั้น ๆ ถ้ำกันตามสำเนียงพยัญชนะ ส่วนพยัญชนะคงอ่านตามเดิม แต่ถ้าไม่มีสระกำกับออกเสียงไม่ได้ พยัญชนะที่ไม่ต้องการออกเสียงให้ใช้เครื่องหมายฆ่า คือ การันต์ คำบาลีสันสกฤตที่ออกเสียงออ โดยไม่มี อ อยู่ด้วยให้ใช้เปยยาลย่อไว้ ตัวหนังสือ พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้

รัชกาลที่ 6 ได้ทรงคิดวิธีการอย่างละเอียดถี่ถ้วนที่จะทรงปรับปรุงรูปแบบและวิธีเขียนอักษรไทย แต่เนื่องด้วยทรงมีเวลาน้อย ได้เสด็จสวรรคตเสียก่อนและการเปลี่ยนวิธีเขียนหนังสือนี้เป็นเรื่องใหญ่ต้องให้ผู้คนพร้อมที่จะเข้าใจ ซึ่งพื้นฐานประชาชนในขณะนั้นยังไม่พร้อมที่จะยอมรับการเปลี่ยนแปลง ความคิดในการเปลี่ยนวิธีเขียนหนังสือไทยและรูปแบบอักษรไทยบางตัวของพระองค์ท่านจึงไม่ประสบความสำเร็จ

เป็นที่น่าสังเกตว่า พยัญชนะ ข ค ใช้ในสิ่งพิมพ์สมัยรัชกาลที่ 6 มากกว่ายุคใด ต่อมาในปี พ.ศ. 2470 ได้มีการยกเลิกตัว ข ค โดยกระทรวงธรรมการจัดพิมพ์ปทานุกรมครั้ง เขียนคำอธิบายว่า ข และ ค เลิกใช้แล้ว

อักษรวิธีแบบใหม่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าอักษรวิธีที่เคยใช้ ๆ กันมาแต่เดิมนั้น ยังไม่ค่อยเป็นระเบียบและชาวต่างประเทศที่มาเรียนหนังสือก็จะรู้สึกว่ายาก ที่เป็นดังนี้มีสาเหตุหลายประการด้วยกันคือ

1. วิธีการเขียนสระตามที่เคยใช้กันมา จะวางสระไว้ตามที่ต่าง ๆ คือ ข้างหลัง ข้างหน้า ข้างบน ข้างล่าง ทำให้ผู้เรียนใหม่เกิดสงสัยได้

2. สระประสมที่ใช้ ๆ กันอยู่ มิได้มีรูปตรงตามเสียงที่ออกมาเพราะฉะนั้นจะต้องใช้วิธีการจำ เช่น สระเอือ จะประกอบด้วยรูป เอ-อิ และ อ เมื่อลองออกเสียงก็มีได้ตรงกับเสียงเอือ และการวางรูปสระยังอาจวางไว้ข้างหน้า ข้างบนและข้างล่าง พยัญชนะทำให้เกิดความยุ่งยากในการจดจำ

3. พยัญชนะที่ไม่มีสระกำกับอยู่ด้วยอาจจะออกเสียงได้หลายเสียงเช่น

ปฐม อ่านว่า ปะลม

บดี อ่านว่า บอดี

4. การที่พยัญชนะไม่มีสระกำกับก็อ่านออกเสียงได้ทำให้เกิดความกำกวมได้ว่า เมื่อมีพยัญชนะสองตัวเรียงกันจะเป็นพยัญชนะควบกล้ำหรืออักษรนำ เช่น ปราบ กับ คราล จำไหนจะอ่านอย่างไร

การที่เขียนสระไว้ข้างหน้าแล้วมีพยัญชนะตามมา 2-3 ตัว จะทำให้สงสัยได้ว่าตัวที่ตามมานั้นเป็นตัวกล้ำหรือตัวสะกดกันแน่ ดังในคำว่า โสน โกลน เผลา โกลง เป็นต้น

5. การที่เขียนหนังสือติดต่อกันไปหมดโดยไม่เว้นระยะคำทุก ๆ คำ ทำให้เกิดสงสัยว่าควรจะหยุดเว้นวรรคข้อความที่คำใด

จากเหตุผลทั้ง 5 ประการนี้ ทำให้พระองค์ทรงประดิษฐ์สระแบบใหม่ขึ้นมาชุดหนึ่ง มี 19 รูปและใช้สระรูปเดิมอีก 5 รูป คือ อ ฤ ฦ ฎ ฏ รวมเป็นสระ 24 รูป แต่ยังใช้รูปพยัญชนะชุดเดิมที่เคยใช้ ๆ กันมาและได้ทรงมีพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับวิธีใหม่สำหรับใช้สระและเขียนหนังสือไทยขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2460 รูปสระที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นมีรูปดังนี้

สระ พ.ศ. 2460

I	๓	๐	๑
๒	๓	๔	๕
	๖		๗
	๘	๙	๑๐
	๑๑		๑๒
	๑๓		๑๔
๑๕	๑๖	๑๗	๑๘
๑๙		๒๐	๒๑

สระแบบเดิม

สระแบบใหม่

	แบบบรรจง	แบบหวัด
ะ	I	๑
า	๗	๗
า	๐	๐
า	๐	๐
า	๐	๐
า	๐	๐
ิ	๒	๓
ิ	๒	๓
ึ	๓	๔
ึ	๔	๕
แ	๕	๕
ไ	๖	๖
ไ	๕	๕
เ-า	๗	๗
-า	๖	๖
เ-ย	๐๗	๐๗
เ-ือ	๐๗	๐๗
เออ	๕	๕
เ-าะ	๐๖	๐๖
อัว	๒๗	๒๗

สระแบบใหม่ที่ทรงประดิษฐ์ขึ้นมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. รับหรือคัดแปลงมาจากสระสมัยต่าง ๆ คือ จากสมัยพ่อขุนรามคำแหง เช่น สระอิ อี อี้ อี้ ไอ โอ จากอักษรอริยกะสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคือ สระอะ และจากอักษรขอมคือ สระอุ รูปสระที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่นี้จะมีขนาดสูงเท่ากันทุกตัวรวมทั้งสระโอะ และไอ และจะสูงเท่าพยัญชนะ

2. สระประสมมีรูปตรงตามเสียงของสระนั้น ๆ เช่น สระอัว จะมีรูปสระอุกับสระอา มาผสมกันเป็นต้น นับได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความเป็นนักภาษาศาสตร์ที่เข้าใจระบบเสียงและพยายามประดิษฐ์รูปให้ตรงกับเสียง

นอกจากจะทรงประดิษฐ์รูปสระขึ้นใหม่แล้ว พระองค์ยังทรงบัญญัติอักขรวิธีแบบใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นกฎเกณฑ์ในการเขียนหนังสือแบบใหม่อีกด้วยดังนี้

บัญญัติอักษรวิธีแบบใหม่

หมวดที่ 1 ว่าด้วยวิธีใช้สระ

1. สระทั้งหมดให้เขียนตามหลังพยัญชนะและให้เขียนในบรรทัดเดียวกันกับพยัญชนะ

ตัวอย่าง ๓๓ ๓๑ ๓๑ ๓๓ ๓๓
 (สะ ๓ ๓ ๓ ๓ ๓๓)

2. ถ้ามีพยัญชนะอยู่มากกว่าหนึ่งตัวหน้าสระใด ให้ออกสำเนียงพยัญชนะนั้น ๆ กล้ากัน ถ้าจะไม่ให้ออกสำเนียงกล้าต้องมีสระแทรกระหว่างพยัญชนะ

ตัวอย่าง ๓๓๓๓ ๓๓๓๓ ๓๓๓๓๓๓
 (ปราสาท) (ประกอบ) (สระราฐ)

3. สระประสมทั้งปวงให้เขียนหลังพยัญชนะดังกล่าวมาแล้วในข้อ 1 ไม่ใช่แยกย้ายกันไว้ในที่ต่าง ๆ

ตัวอย่าง ๓๓ ๓๓๓
 (เชื้อ) (เชิญ)

4. วิสรรชนีย์ (๓) ไม่ใช่เป็นสระ “อะ” คงใช้แต่สำหรับทำให้สำเนียงสระอื่นห้วนเข้าเท่านั้น

ตัวอย่าง ๓๓ ๓๓๓
 (จำเพาะ) (เหมาะ)

5. ไม้หันอากาศ (๓) เลิกใช้

ตัวอย่าง ๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓ ๓๓๓
 (หมา สอง ตัว กัด
 กั ๓ ๓ ๓๓
 กั ๓ ๓ ๓๓)

6. นิคหิตมีวิธีใช้ 2 ประการ คือ

ก. ประกอบกับสระ “า” ให้ออกเสียงเป็น “อา”

ตัวอย่าง ๓๓

ข. เมื่อเขียนภาษาบาลีหรือสันสกฤตออกสำเนียงเป็น “อิง” และประกอบกับสระอื่น ๆ เป็น “อิง”, “อุง” ฯลฯ

7. อัฒสระ คือ ตัวพยัญชนะที่ใช้เป็นสระหรือประกอบสระในบางคราวนั้น มีกำหนดใช้ดังต่อไปนี้

ก. ๓ ๓๓ ๓ ๓๓ คงใช้ตามเดิม

ข. ๓ ใช้เป็นตัวสะกดประกอบสระ “๓” ออกเสียง “อัย”

- ประกอบสระ “-๓” ออกเสียง “อาย”
- ประกอบสระ “-๔” ออกเสียง “อุย”
- ประกอบสระ “-๕” ออกเสียง “อวย”
- ประกอบสระ “-๕” ออกเสียง “โอย”
- ประกอบสระ “-๕” ออกเสียง “เออย”
- ประกอบสระ “-๖” ออกเสียง “เอื่อย”
- ประกอบสระ “-๗” ออกเสียง “ออย”

ส่วน “เอีย” ไม่ใช่ตัว “ย” ประกอบ

- ค. ว ใช้เป็นตัวสะกดประกอบกับสระ “-๓” ออกเสียง “อว”
- ประกอบกับสระ “-๔” ออกเสียง “อวิ”
- ประกอบกับสระ “-๕” ออกเสียง “อโว”
- ส่วน “อัว” ไม่ใช่ตัว “ว” ประกอบ

ง. อ ใช้เป็นสระ “อ” ส่วนในหน้าที่พยัญชนะคงใช้แต่สำหรับเขียนมีพยัญชนะอื่นสะกดและออกสำเนียง “โอ” สั้น แต่ส่วนที่เคยใช้เป็นพยัญชนะในที่อื่นๆ ไม่มี เพราะใช้ตัวสระที่ออกสำเนียงอื่นๆ แทนที่เดียว

ตัวอย่าง

องค์ ๐นทร์ ป้อน เอมร เอด ๑น ๓า๑น ๓ท๑ย
 องค์ อินทร์ ปั่น อมร อัด อั้น ต้น ฤทัย

หมวดที่ 2 ว่าด้วยพยัญชนะ

8. พยัญชนะคงอ่านตามเดิมทุกประการ คือ ที่มีสระกำกับแล้วเป็นอ่านได้ แต่ถ้าไม่มีสระออกเสียงไม่ได้ (ดูบัญญัติข้อ 2)

9. พยัญชนะที่ใช้ประกอบอยู่โดยมิได้ออกเสียง ให้ใช้เครื่องหมายฆ่าเป็นสองอย่างคือ

ก. ที่เป็นตัวการันต์ ให้ใช้ไม้ทัณฑฆาต “ ˆ ”

ข. ที่เป็นตัวนำทำให้เสียงอักษรกลางและอักษรต่ำสูงขึ้นอย่างหนึ่งกับที่มีอยู่ในระหว่างสระกับตัวสะกดแต่มิได้ออกเสียงอีกอย่างหนึ่ง ให้ใช้เครื่องหมาย ฆาฎะประกาศ (ฆ) จุดไว้ภายใต้ตัวอักษรแทนไม้ทัณฑฆาต เพื่อมิให้รุงรัง

ตัวอย่าง พรหม สามารถ สาลัน หลู่
 (พรหม สามารถ สาสัน หลู่ใหญ่)

10. ตัว ณ โดยลำพังได้เคยใช้กันมาในที่ต่าง ๆ ออกสำเนียงเป็น “ณะ” ให้คงใช้ไปตามเดิมได้ไม่ต้องเติมสระ “ะ” เพราะ “ณ” นี้เลื่อนมาจาก “ใน” เขียนหวัดจึงหลายเป็น “ณ”

11. “บ” ที่มีใช้ในจินตกวีนิพนธ์ให้คงใช้ออกสำเนียงได้ตามเดิมและ “ก็” ให้คงใช้ออกสำเนียงได้ตามเดิมเหมือนกัน

12. พยัญชนะบางตัวที่ใช้ประกอบอยู่ในคำที่มาจากภาษาบาลีหรือสันสกฤตและที่ออกสำเนียง “อ” ได้โดยมิได้มีตัว “อ” ประกอบนั้นให้มีเครื่องหมายเรียกว่า “เป็ยัลยอ” (คือ apostrophe) ของหนังสือยุโรป รูปเช่นนี้ “ ’ ” ไว้หลังตัวสะกดที่จะให้ออกสำเนียงเป็น “อ” ได้นั้น เพื่อแสดงว่าในที่นั้นควรจะมีสระแต่ตกไปจึงเขียนเป็ยัลยอไว้แทน

ตัวอย่าง	คารมณ	บพณตริ	บรอนหฬ
	(ทรมาน)	(บพิตร)	(บริหาร)

13. พยัญชนะที่มีตัว “ร” สะกด โดยไม่มีสระให้คงอ่านออกสำเนียง “อน” ได้ตามเดิมที่บัญญัติเช่นนี้เพราะใกล้เคียงเดิมมากกว่าที่จะเติมตัว “อ” ลงไปในระหว่างกลาง

ตัวอย่าง	กร	จร	จร	นคร
	(ฮกร)	(เขจร)	(ฮจร)	(นคร)

14. พยัญชนะสองตัวติดกันเป็นตัวออกสำเนียงตัวหนึ่งเป็นตัวสะกดตัวหนึ่ง ถ้าใช้สำหรับเขียนคำไทยให้คงออกสำเนียง “โ” สั้นได้ตามเดิมถ้าไม่ต้องออกสำเนียงตัวสะกดอีกด้วย แต่ถ้าจะให้ออกเสียงพยัญชนะตัวสะกดอีกด้วย ให้มีเครื่องหมายเป็ยัลยอไว้ข้างหลังพยัญชนะตัวหน้า

ตัวอย่าง	นคร	ปฐม	ปฐมจรดอย
	(นคร ปฐม)		(ปฐมเจดีย์)

15. ตัว “รร” (ร หัน) ให้คงใช้ออกสำเนียง “อัน” ได้ตามเดิม

16. ในเวลาที่จะใช้อักษรเขียนภาษาต่างประเทศทั้งมคธ สันสกฤตและภาษายุโรปต่าง ๆ ต้องอาศัยเครื่องหมายอนุสวาระ (°) สำหรับบอกให้ทราบว่าอักษรใดต้องอ่านเสียงกล้ำกับอีกตัวหนึ่ง วิธีใช้อनुสวาระให้ปฏิบัติดังนี้

ก. กล้าเพียงสองตัวให้วางอนุสวาระเหนือตัวที่หนึ่ง

ตัวอย่าง	มคธ	ลวกขกตย	(สวากขาโต)
	สันสกฤต	ลว ลต	(สวัสติ)
	อังกฤษ	คิลบ	club
		ล็ก	ask
		มตช	match
ฝรั่งเศส		ฟอร์ม	forme
		คิลิน	klein

ข. กล้าสามตัว ให้วางอนุสวาระเหนือตัวที่สอง

เทียบอักษร

ร้อยแก้วเก่า (จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี)

กรุงเก่า, พระมา ยก มา ๕,๐๐๐ ล้อม ประชด ตั้ง ค่าย
บ้าน ระจัน, โพ สาม ต้น ค่าย ใหญ่, ล้อม รอบ กอง ม่าง
อยู่ กลาง พล นไ ม่าง ชั้น น้า ท่ง ประจำ ช่อง เสมอ ม่าง
ถ-ง ๗๐๐,๐๐๐, ประจุ ปั่น ท, ก น้า ท่ง, มห้ไ ยง ข้าศึก

คำอ่านปัจจุบัน

กรุงเก่าพ่ายกมา ๕,๐๐๐ ล้อมประชิด ตั้งค่าย
บ้านระจัน, โพสามต้นค่ายใหญ่ล้อมรอบกองเมือง
อยู่กลาง พลในเมืองขึ้นหน้าที่ประจำช่องเสมอเมือง
ถึง ๗๐๐,๐๐๐, ประจุปืนทุกหน้าที่มีให้ยิงข้าศึก

การใช้อักษรวิธีแบบใหม่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีในสมัยของ
พระองค์เท่านั้น การที่ไม่แพร่หลายเพราะสาเหตุดังนี้

- 1). มีเครื่องพิมพ์อยู่แล้ว
- 2). มีแบบเรียนของพระยาศรีสุนทรโวหารแล้ว
- 3). คนไทยเคยชินกับการใช้อักษรแบบเก่า

5. การปฏิวัติอักษรไทยครั้งที่ 5

หลังจากที่มีการพิมพ์เกิดขึ้นในประเทศไทยแล้วการศึกษาของไทยเจริญขึ้นมาก โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา
ขึ้น มีผลบังคับให้ประชาชนทุกคนต้องเรียนหนังสือ มีการเรียบเรียงตำราไวยากรณ์ขึ้นใช้เป็นแบบ
เรียน โดยกรมศึกษาธิการ ตำรานี้เป็นกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ซึ่งอาศัยการเทียบเคียงมาจากภาษา
อังกฤษและยุโรปเป็นหลัก ต่อมาพระยาอุปทิศศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ) ได้แก้ไขปรับปรุงเรียบ
เรียงตำราไวยากรณ์ของกรมศึกษาธิการเสียใหม่ เพื่อให้สะดวกแก่การศึกษาเล่าเรียนและเรียกว่าวิชา
หลักภาษาไทย โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนคือ อักษรวิธี วชิวิภาค วากยสัมพันธ์ และฉันทลักษณ์ ตำรา
นี้ยังใช้ศึกษากันอยู่จนถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา การใช้ภาษา
ไทยนับได้ว่ามีระบบระเบียบแบบแผนมากขึ้น เพราะได้มีตำราหลักภาษาไทยขึ้นใช้ ทำให้การเขียน
ที่ยังลักลั่นในสมัยก่อนค่อย ๆ หายไป ต่อมาใน พ.ศ. 2485 ได้มีการเปลี่ยนการใช้ภาษาไทยเสีย
ใหม่ โดยท่านผู้นำในขณะนั้นคือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่องการปรับปรุงตัวอักษรไทย เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2485 ให้ตัดสระและพยัญชนะบางตัวออก โดยกำหนดให้มีพยัญชนะ 31 รูป สระ 27 รูป ดังนี้

พยัญชนะ พ.ศ. 2485

ก	ข		ค	
	ง	จ	ฉ	ช
ซ		ฅ		
				ด
ต	ถ	ท	ธ	น
บ	ป	ผ	ฝ	พ
ฟ	ภ	ม	ย	ร
ล	ว			ส
ห		อ	ฮ	

สระ พ.ศ. 2485

๕	๗	๘	๙
๑	๒	๓	๔
๖-๕	๖	๖๖-๕	๖๖
๖-๕	๖	๖-๗	๖
๖-๕	๖-๕	๖-๖	๖-๖
๖-๕	๖-๖	๖-๖	๖-๖
๖			
๖		๖	๖-๖

ฉ	ใช้	ค	แทน
ฉ	ใช้	ค	แทน
ฐ	ใช้	ถ	แทน
ฑ	ใช้	ค	แทน ถ้าหาก ฑ นั้น ออกเสียง ค
ฑ	ใช้	ท	แทน ถ้าหาก ฑ นั้น ออกเสียง ท
ฒ	ใช้	ฐ	แทน
ณ	ใช้	น	แทน
พ	ใช้	ล	แทน

2. ตัว ญ ใช้ตัว ย แทน แต่ในกรณีที่ต้องเขียนคำภาษาบาลีหรือสันสกฤตให้ใช้ตัว ญ ได้ แต่ต้องตัดเชิงออกจากรูป ญ เช่น

ผู้หญิง - ผู้หญิง

วิญญาณ - วิณญาณ

3. ตัวกล้ำ ทร ที่ออกเสียง ซ ให้ใช้ตัว ซ เขียนแทนเช่น ทราบ เป็น ซาบ ทรุดโทรม เป็น ซุดโซม

4. ตัว ย ที่มี อ นำให้เปลี่ยนเป็น ห นำเช่น

อยู่ อย่าง อย่า เขียนเป็น หู่ หย่าง หย่า หยาก

5. ใช้คำบาลีแทนสันสกฤต เช่น กัม แทน กรรม นิจ แทน นิจ

ถ้าคำที่ใช้รูปบาลีมีความหมายหนึ่ง รูปสันสกฤตมีความหมายหนึ่งให้ใช้ทั้งสองคำ แต่ให้เปลี่ยนรูปการเขียนตามอักษรที่เหลืออยู่เช่น มายา มารยา กิติกา กริสติกา

6. ร หัน ในแม่กก กค กข กม ยกเลิกใช้ไม้หันอากาศแทนเช่น อุปลัก วัธนา บัพ กัม การ แตร์ หันในแม่กน ให้คงใช้ตามเดิม เช่น วรรณคดี บรรพบุรุษ

7. คำที่มาจากบาลี ถ้าตัวสะกดมีอักษรซ้ำหรืออักษรซ้อนในกรณีตัวหลังไม่มีสระกำกับให้ตัดตัวสะกดตัวหน้าเสีย เช่น อัศภาพ หัดกัม พุช แต่ถ้าตัวหลังมีสระกำกับไม่ต้องตัดตัวสะกด เช่น อัคคี สัทธา

8. ไม้ไต่คู้ ใช้เฉพาะกรณีที่ต้องการให้ออกเสียงสั้น ถ้าไม้ไต่คู้ อาจมีความหมายเป็นอย่างอื่น เช่น เม็ด เล็ก เย็บ ยกเว้นคำว่า เป็น ไม่มีไม้ไต่คู้ เขียน เป็น ส่วนคำที่ไม่ได้ออกเสียงสั้นจริง เช่น กะหรมกะแหรณ ตะเบง ไม่มีไม้ไต่คู้ คำที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤตก็ไม่ใช้ไม้ไต่คู้ เช่น เบญจเพชร แต่คำต่างประเทศที่จำเป็นให้คงใช้ได้เช่น เซ็ค

9. คำที่มีได้มาจากภาษาบาลีสันสกฤตให้เขียนตามระเบียบคำไทย ให้เขียนตามเสียงเป็นหลัก เช่น บรร เขียน บัน ควร เขียน ควน เสริม เขียน เสิม ทหาร เขียน ทาน

ข้อความต่อไปนี้นี้เป็นประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย เมื่อ พ.ศ. 2485

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง การปรับปรุงตัวอักษรไทย

ด้วยรัฐบาลพิจารณาเห็นว่า ภาษาไทยย่อมเป็นเครื่องหมายแสดงวัฒนธรรมของชาติไทย สมควรมีการบำรุงส่งเสริมให้แพร่หลายออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้นให้สมกับความเจริญก้าวหน้าของชาติ ซึ่งกำลังขยายตัวออกไปในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นจึงได้ตั้งกมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยขึ้นคณะหนึ่ง ดังมีรายชื่อแจ้งอยู่ในประกาศตั้งกมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยนั้นแล้ว เพื่อร่วมกันพิจารณาหาทางปรับปรุงและส่งเสริมภาษาไทยให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น อันที่จริงภาษาไทยก็เป็นภาษาที่มีสำเนียงไพเราะสละสลวย และมีความกว้างขวางของภาษาสมกับเป็นสมบัติของชาติไทยที่มีวัฒนธรรมสูงอยู่แล้ว ยังขาดอยู่ที่แต่การส่งเสริมให้แพร่หลายสมควมแก่ความสำคัญของภาษานั้น

กมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยได้มีการประชุมกันเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2485 มีความเห็นในขั้นต้นว่า สมควรมีปรับปรุงตัวอักษรไทยให้กะทัดรัด เพื่อให้เล่าเรียนกันได้ง่ายยิ่งขึ้น ได้พิจารณาเห็นว่า ตัวสระและพยัญชนะของภาษาไทยมีอยู่หลายตัวที่ซ้ำเสียดกันโดยไม่จำเป็น ถ้าได้งดใช้เสียบ้างก็จะเป็นความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียนภาษาไทยให้เป็นที่ยอมรับยิ่งขึ้น ตัวอักษรที่ควรงดใช้คือ

สระ

สระ ใ ถ ฎ ฏ รววม 5 ตัว

พยัญชนะ

พยัญชนะ ข ค ฅ ฉ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ฌ ฌ ษ พ รววม 13 ตัว ส่วน ญ (ญ หญิง) ให้คงไว้ แต่ให้ตัดเชิงออกเสีย คงเป็นรูป ญ (ไม่มีเชิง)

ดังนั้น พยัญชนะที่จะใช้ในภาษาไทยจะมีดังนี้

ก	ข	ค	ง				
จ	ฉ	ช	ฌ	ญ			
ด	ต	ถ	ท	ธ	น		
บ	ป	ผ	ฝ	พ	ฟ	ภ	ม
ย	ร	ล	ว	ศ	ห	อ	ฮ

เมื่อได้งดใช้พยัญชนะและสระบางตัวดังนี้แล้ว คณะกมการจึงได้วางหลักการเขียนหนังสือไทยไว้กว้างๆ ดังต่อไปนี้

คำที่เคยใช้ ใ (ไม่มีวรรณ) ให้ใช้ ไ (ไม่มีลาย) แทน

คำที่เคยใช้สระ ฤ ฦ ให้ใช้ ร (เรือ) ประกอบสระตามกรณียที่ออกเสียงภาษาไทย เช่น

ฤ ใน พฤกษา ใช้ ริ เปน พริกษา

ฤ ใน ฤกส์ ใช้ ริ เปน ริกส์

ฤ ใน ฤทธิ ใช้ ริ เปน ริทธิ

ฤ ใช้ รือ

คำที่เคยใช้สระ ฦ ฎ ให้ใช้ ล (ลิง) ประกอบสระตามกรณียที่ออกเสียงภาษาไทย เช่น

ฦ ฎ ใช้ ลือ เปนลัน

คำที่เคยใช้พยัญชนะ ฃ (ระคัง) ใช้ ค (ควาย) แทน เช่น เขียน ฃ้อง ใช้ เลียน ค้อง
เปนลัน

คำที่เคยใช้ ฃ (กะเฃอ) ใช้ ช (ช้าง) แทน

คำที่เคยใช้พยัญชนะวัค ฎ (ชดา) ให้ใช้พยัญชนะวัค ค (เด็ก) แทนโดยลำดับ คือ

ฎ (ชดา) ให้ใช้ ค (เด็ก) เช่น ชดา

ฎ (ประดัก) ให้ใช้ ต (เต่า) เช่น ประดัก

ฐ (ฐาน) ให้ใช้ ถ (ถุง) เช่น ฐาน ให้ใช้ ถาน รัฐ ให้ใช้ รัถ

ฃ (มณโฑ) ในกรณียที่อ่านเปนเสียง ค ให้ใช้ ค (เด็ก) เช่น บันคิต ในกรณียที่อ่าน
เปนเสียง ท ให้ใช้ ท (ทหาน) เช่น โฟทุรย์

ฃ (ผู้เฒ่า) ให้ใช้ ฐ (ฐง) เช่น เฒ่า ให้ใช้ ฐ่า วัฃนธัม ให้ใช้ วัฐนธัม

ฃ (เฃร) ให้ใช้ น (หนุ) เช่น ฃรณิ เปนลัน

คำที่เคยใช้พยัญชนะ ศ ษ ให้ใช้ ส แทน

คำที่เคยใช้ พ (จุลา) ให้ใช้ ล (ลิง) แทน

อนึ่ง คำที่มีได้จาก บาลี-สันสกฤต ให้เขียนตามระเบียบคำไทย เช่น บรร
(ร หัน) ให้เขียน บัน ควร ให้เขียน ควน เสริม ให้เขียน เสิม เจริญ ให้เขียน จเริน สำคัญ ให้
เขียน สำคัน ทหาร ให้เขียน ทหาน กระทรวง ให้เขียน กะชวง ฯลฯ ดังจะประกาศหลักเกณฑ์
ละเอียดต่อไป

คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาหลักที่คณะกัมการส่งเสริมวัฒนธรรมภาษาไทยเสนอมาข้างต้นนี้
ความเห็นชอบด้วย จึงลงมติเปนเอกฉันท์ให้ใช้สระและพยัญชนะในภาษาไทยดังกล่าวนี้ ตั้งแต่วัน
ที่ประกาศนี้เป็นต้นไป

ประกาศ นะ วันที่ 29 พฤษภาคม 2485

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

จากประกาศฉบับนี้ทำให้เห็นได้ว่า รัฐบาลในสมัยนั้นพยายามที่จะปรับปรุงภาษาไทยให้ กะทัดรัดขึ้น โดยตัดพยัญชนะที่มีเสียงซ้ำกัน ตัดสระที่ใช้บ่อย ๆ ออกและได้พยายามที่จะกำหนด การใช้ภาษาอย่างกว้าง ๆ เอาไว้ให้ประชาชนสมัยนั้นปฏิบัติตาม แต่อักษรวิธีแบบนี้ไม่เป็นที่ยอมรับ กันเพราะเมื่อ จอมพล ป.พิบูลสงคราม หมดอำนาจลงใน พ.ศ. 2487 อักษรวิธีแบบนี้ก็เลิกใช้ ประชาชนได้หันกลับมาใช้อักษรและอักษรวิธีแบบเดิมอีกครั้งหนึ่ง

ตัวอย่าง การใช้ตัวอักษรในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม

“๕. การเขียนคำมาจากภาษาบาลีสันสกฤต

(๑) หลักทั่วไป เขียนตามบาลี เช่น กัม รัม นิจ สัจ (ไม่ใช่ กรรม ธรรม นิคย์ สัตย์) นอก จากในกรณีที่มีเสียงในภาษาไทยไม่สนิท เขียนไม่สะดวกมีคำพ้องให้แผลงไปทางสันสกฤต เช่น ปรกติ กัลปนา ขรรค มารดา สัตว์ วันจันทร์ (ไม่ใช่ปกติ กัลปนา ชัค มาดา สัตว์ วันจัน) ส่วนกรณีที่ต้องการจำแนกความหมายนั้นให้ใช้รูปบาลีความหมายหนึ่ง รูปสันสกฤตความหมายหนึ่ง เช่น มายา มารยา วิชา วิชา วิทยา กติกา กริสติกา สัตราวุธ สาสตราจารย์ วิทยาศาสตร์ สูญหาย ศูนย์กลาง

(๒) ร. หัน ไนแม่ กก กบ กค กม เช่น อุปสัค วิชา บัพ กัมการ ร.หัน ที่ออกเสียง ไนแม่ กน จึงให้เขียน ร. หัน เช่น สรรค บรรพบุรุษ วรรณคดี

(๓) คำที่มาจากภาษาบาลี ถ้าตัวสกคมีอักษรซ้ำ เช่น อัศตภาพ หรือ อักษรซ้อน เช่น หัตถ กัม ในกรณีนี้ตัวหลังไม่มีสระกำกับให้ตัดตัวหน้าเสีย เช่น อัศตภาพ หัตถกัม พุช อัคราชทูต รัชกาล กนิธ รัตบาล เสถกิจ พชยา แต่ในกรณีนี้ตัวหลังมีสระกำกับจึงไม่ตัดเช่น สิทธิ วัคกะ อักคิ อนิจจา รัมมะ เสถถิ สัทธา หรือคำไทยที่ออกเสียงตามสระ เช่น บุคคล ประภัสสร

(๔) ข้อยกเว้น ก. ตัวควบ จฉ บผ ไม่ตัดเพราะ จ และ ผ ไม่เคยเป็นตัวสะกดในภาษาไทย ข. จำแนกตัวสกคเพื่อแสดงความหมายต่างกัน เช่น พระพุทธเจ้า ดาวพระพุท ค. ในกรณีนี้คำบาลีลง ท้ายด้วย ตติ และในภาษาไทยไม่ออกเสียง ตติ ก็ให้ตัดตัว ต ซ้อนออกเสีย เช่น นิรุติ ประวัติ และถ้ามี คำอื่นมาต่อท้ายคำให้ออกเสียง ตติ ก็ไม่ต้องเติมตัว ต ซ้อน เช่น นิรุติสาตร ประวัติสาตร ง.ตัวซ้ำและ ตัวซ้อนให้ตัดออก เช่น สบาย อายุชัย สันนิฐาน เขียน สบาย อายุชัย สันนิธาน จ.คำอุปสัค เช่น นิส ทส อท ถ้านำคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะให้ใช้นิ ท อุข เช่น นิเทศ ทูจริต อุธรรณ์

๑๐. ไม่ได้คู่ ให้คงใช้เฉพาะในกรณีที่ต้องการให้ออกเสียงสั้น เช่น เกล็ด เม็ด เล็ด เล็ก เย็น เห็น ยกเว้น คำ เปน ส่วนคำที่ไม่ออกเสียงสั้นจริง ๆ ไม่ต้องใช้ไม่ได้คู่ เช่น กะห่อม กะแหมม ตะ เบง และคำที่มาจากบาลีสันสกฤต แม้ออกเสียงสั้นก็ไม่ใช้ไม่ได้คู่ เช่น บัญ เพชร เวจ ส่วนที่ใช้กับ คำต่างประเทศให้ใช้เฉพาะที่จำเป็น เช่น เซ็ค ไม่ได้คู่ ซึ่งทำหน้าที่วรรณยุกต์ในคำ ก็ให้เขียนคงเดิม

๑๑. การประวิสรรชนีย์

(๑) ประแก้คำบาลีสันสกฤต

- ก. คำที่ลงด้วยเสียง อะ อย่างชัด เช่น คณะ สถานะ อารยะ แม้มี่คำตามก็ให้ลงไว้
เช่น คณะบดี สถานะการณั อารยะประเทศ พละศึกษา
- ข. เพื่อจำแนกความหมาย ชนะ - ชน ฉานะ - ฉาน สถานะ - สถาน คานะ
ประสาท - คานหาบ

ไม่ประแกคำที่ออกเสียงได้เต็มที่แล้ว เช่น กัมการ คัมภีร (อ่านว่าคัมภี) และคำบางคำซึ่ง
เปนจำนวนน้อย เช่น ขมา สมรรภูมิ สมภาพ

(๒) ประแกคำเขมน เมื่อเขียนเข้าระเบียบคำไทยแล้ว ก็ยอมถือว่าโดยปกติประ
วิสรรชนีย์ แต่มีช้อยกเว้นจะเพาะกรณีซึ่งถ้าปราจทำให้เสียงควบในภาษาเขมนกะด้างไป เช่น
ขบวน ไม่ใช่ ขบวน

(๓) ประแกคำไทย

- ก. ในกรณีมีอักษรซ้ำ เช่น คณะกรั้น จะใช้ ฉะฉั้น
- ข. ในกรณีที่อาจอ่านได้เป็นอย่างอื่น เช่น ฉะนั้น ฉะมบ ฉะอม ฉะวง ฉะอง
- ค. ในกรณีที่เป็นคำผสมและจำแนกความหมาย เช่น ฉะคราม (ชาคราม) ฉะเอม
(เฉอเอม) ฉะบอบ (เข้าบอบ) ฉะพลู(ชาพลู) ทะลาย(ต่างกับทลาย)

หลังจาก พ.ศ. 2487 ลงมาแล้ว ตัวอักษรและอักษรวิธีของไทยก็ไม่มีเปลี่ยนแปลงอีก
เพียงแต่ตัว ข และ ค ซึ่งเคยใช้กันตลอดมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัวและได้ถูกยกเลิกไปใน พ.ศ. 2485 ไม่เป็นที่นิยมใช้อีก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตย-
สถาน พ.ศ. 2493 ก็ไม่ได้กล่าวถึงอักษร 2 ตัวนี้ ปัจจุบันอักษร ข และ ค ไม่มีที่ใช้อีก นอกจากใน
งานเขียนของนักเขียนบางคนคือ ออบ ไชยวุธ (ฮิวเมอริสต์) และประยูร จรรย์าวงษ์ ตัวอักษร 2 ตัว
นี้ ยังคงมีอยู่ในตำราเรียนภาษาไทยปัจจุบันเพื่อให้ครบชุดอักษรไทยที่มี 44 ตัว แต่ไม่มีใช้ในงาน
เขียนอื่น ๆ

หลังจากมีพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ออกมาแล้ว ระบบการเขียนของ
ไทยก็คงที่มากขึ้น ไม่สะกดคล้กกันอีกเพราะเราจะถือเอาคำในพจนานุกรมเป็นมาตรฐาน ปัจจุบัน
ได้มีพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานฉบับปรับปรุงใหม่ขึ้นใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2525 เพื่อให้ยึดถือเป็น
แบบฉบับตลอดมา

คำถามท้ายบท บทที่ 4

1. เหตุใดนักภาษาศาสตร์จึงให้ความสำคัญของภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียนหรือตัวอักษร
2. ตัวอักษรในลายสือไทยแตกต่างกับอักษรขอมอย่างไร
3. อักษรวิธีตามแบบของอักษรสมัยสุโขทัยมีลักษณะอย่างไร ยากหรือง่ายต่อการเรียงพิมพ์
4. ตัวอักษรสมัยใดมีความงดงามที่สุด มีลักษณะอย่างไร
5. พยัญชนะ ข ค ไม่มีใช้ในปี พ.ศ. ใด
6. อักษรอริยกะเป็นอักษรแบบใด ใช้ในกลุ่มชนใด รัชสมัยใด
7. การประสมอักษรและอักษรวิธีของอริยกะต่างหรือเหมือนกับอักษรวิธีภาษาไทยสมัยสุโขทัยอย่างไร
8. เหตุใดอักษรวิธีในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงไม่ได้รับความนิยม
9. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ตัดพยัญชนะและสระภาษาไทยออกไปกี่ตัว อะไรบ้าง
10. เหตุใดจอมพล ป. พิบูลสงครามจึงปรับปรุงอักษรวิธีไทยใหม่

บรรณานุกรม

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. 700 ปี ลายสือไทย (อักษรวิทยาไทย ฉบับย่อ). โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑศ, 2526.

ธวัช ปุณโณทก. วรรณนาการภาษาไทย. ไทยวัฒนาพานิช, 2543.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระบรมราชาธิบาย วิธีใหม่สำหรับใช้สระ และเขียน
หนังสือไทย. ไทยเชชม, 2493.

อิงอร สุพันธ์ุ์วณิช. วรรณนาการอักษรและอักษรวิธีไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน

1. เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของภาษา
2. เพื่อให้เข้าใจลักษณะการเปลี่ยนแปลงของภาษาไทย
3. เพื่อให้เห็นตัวอย่างของภาษาไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในด้านเสียง คำ ความหมาย สำนวนภาษา และไวยากรณ์
4. เพื่อให้รู้อิทธิพลของภาษาอื่นมีต่อภาษาไทย
5. เพื่อให้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภาษาไทย

2. เนื้อหาบทเรียน

1. การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยในด้านเสียง คำ ความหมาย สำนวนภาษา และไวยากรณ์
2. สาเหตุที่ภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง
3. การยืมคำ
4. การทับศัพท์และการบัญญัติศัพท์

3. วิธีสอนและกิจกรรม

1. บรรยาย
2. ทำแบบฝึกหัด
3. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนบทที่ 5
4. ศึกษาหนังสือ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน

4. สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 5
2. หนังสือ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน

5. การวัดผลและการประเมินผล

1. ทำแบบฝึกหัด
2. ทดสอบย่อย
3. สอบปลายภาคเรียน

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย

การแปรของภาษา

มนุษย์คือสัตว์สังคม สังคมมนุษย์คือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันโดยยึดถือระเบียบแบบแผน ศาสนา ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณีในการดำรงชีวิตร่วมกัน ในสังคมหนึ่ง ๆ จะมีภาษาที่ใช้ในการสื่อสารมากกว่า 1 ภาษา เช่นในประเทศไทยถึงแม้ว่าภาษาไทยกรุงเทพฯหรือภาษาไทยมาตรฐานจะเป็นภาษาประจำชาติและใช้กันแพร่หลาย แต่ยังมีภาษาไทยถิ่นอื่น ๆ เช่น ภาษาเหนือ ภาษาอีสาน ภาษาปักษ์ใต้ และภาษาชนกลุ่มน้อยอีกมากมาย อาทิ ภาษาเขมร ภาษาส่วย และภาษาชาวเขาเผ่าต่าง ๆ

นอกจากจะเห็นความหลากหลายของภาษาจากการที่มีชนหลายเผ่าอยู่ร่วมกันในสังคมหนึ่งแล้ว ผู้พูดภาษาในแต่ละสังคมยังอาจแสดงให้เห็นความหลากหลายของภาษาได้กล่าวคือ ผู้พูด 1 คน อาจพูดได้มากกว่า 1 ภาษา เช่นคนภาคเหนือของประเทศไทยพูดได้ทั้งภาษาเหนือหรือภาษาคำเมือง และภาษากรุงเทพฯ ชาวเขาเผ่ามั่ว อาจพูดได้ทั้งภาษามั่ว ภาษาคำเมือง ภาษากรุงเทพฯและบางคนอาจจะพูดภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสได้อีก เพราะศึกษาจากหอนอนศาสนา คนกรุงเทพฯ ที่มีการศึกษามักพูดภาษาอังกฤษได้อีก 1 ภาษา นอกจากภาษากรุงเทพฯ ความหลากหลายของภาษาในสังคมหนึ่ง ๆ จึงเป็นสิ่งธรรมดาและเห็นได้ทั่วไป

นอกจากความหลากหลายของภาษาที่ใช้ในแต่ละสังคมแล้ว ยังมีความหลากหลายในอีกแง่มุมหนึ่งคือ ความหลากหลายที่มีอยู่ในภาษาเดียว เช่น ในภาษาไทยกรุงเทพฯ มีความหลากหลายที่ทำให้สามารถแบ่งภาษาไทยกรุงเทพฯออกไปเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯของคนที่มีการศึกษาและภาษาไทยกรุงเทพฯของคนที่ไม่มีการศึกษา หรือเป็นภาษาไทยกรุงเทพฯของคนรุ่นเก่า และภาษาไทยกรุงเทพฯของคนรุ่นใหม่ เป็นต้น ความหลากหลายของภาษาในภาษา ๆ เดียวเช่นนี้ เรามีคำเรียกเฉพาะว่า “การแปรของภาษา”

ก่อนที่จะพูดถึงการแปรของภาษา คงต้องอธิบายคำว่า “การแปร” โดยทั่ว ๆ ไปเสียก่อน “การแปร” หรือตรงกับภาษาอังกฤษว่า “variation” นั้นหมายถึง การที่ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือประเภทใดประเภทหนึ่งมีความแตกต่างเกิดขึ้น หรือเปลี่ยนไปตามปัจจัยต่าง ๆ คำว่า การแปร มาจากคำกริยาว่า “แปร” ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “vary” นั้น บางคนอาจใช้คำว่า “เปลี่ยน” หรือ “ต่างกัน” แทน เช่นจะพูดว่า “ราคาของผักแปรไปตามฤดูกาล” หรือ “ราคาของผักเปลี่ยนไปตามฤดูกาล” หรือ “ราคาของผักต่างกันไปตามฤดูกาล” ก็ได้ ล้วนมีความหมายอย่างเดียวกัน อีกตัวอย่างหนึ่ง “อุณหภูมิตอนนี้จะแปรอยู่ระหว่าง 30 – 35 องศาเซลเซียส” ซึ่งหมายความว่า จะเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาในพิสัยดังกล่าวนี้ เป็นต้น บางคนอาจใช้คำว่า “การแปร” โดยหมายถึง ต่าง หรือ

เบี่ยงเบนไปจากความหมายปกติหรือมาตรฐาน เช่น นักศึกษาคนหนึ่งจ่ายค่าอาหารกลางวันโดยปกติประมาณวันละ 15 บาท แต่มีบางวันที่เขาจ่ายมากหรือน้อยกว่าปกติ เช่น บางวัน 20 บาทบ้าง 25 บาทบ้าง 10 บาทบ้าง 5 บาทบ้าง จำนวนเงินทั้งหมดที่เขาจ่ายคือ 20 , 25 , 15 , 10 , 5 แสดงการแปรของค่าอาหารกลางวันของนักศึกษาคนนี้ และอาจกล่าวได้ว่าค่าอาหารกลางวันของเขาอาจแปรไปจากปกติ คือ 15 บาทโดยอาจมากขึ้นหรือน้อยลงก็ได้ ตั้งแต่ 5 ถึง 10 บาท ดังนี้เป็นต้น อาจสรุปสั้นๆ ได้ว่าเมื่อของสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความแตกต่างหรือเปลี่ยนไปจากเดิมจะด้วยเหตุหรือปัจจัยใดก็ตาม เราเรียกว่าของสิ่งนั้นหรือชนิดนั้นเกิดการแปรขึ้น

ภาษาก็เป็นสิ่งที่มีการแปร ภาษาอาจแปรหรือต่างกันตามกาลเวลา การแปรของภาษาตามกาลเวลานี้เราเรียกว่า การเปลี่ยนแปลงของภาษา การแปรของภาษาจากปัจจัยอื่น ๆ นี้เราจะเรียกว่า การแปรของภาษา เมื่อกล่าวถึงการแปรของภาษา เราไม่ได้พิจารณาดูภาษาทั้งภาษาแบบภาพรวม ๆ หากแต่พิจารณาลักษณะหรือรูปสำคัญในภาษานั้น ๆ อย่างเฉพาะเจาะจง ลักษณะหรือรูปสำคัญในภาษาอาจอยู่ในองค์ประกอบใดของภาษาก็ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การแปรนั้นอาจเกิดกับรูปหรือลักษณะในภาษาด้านใดด้านหนึ่งก็ได้ สิ่งสำคัญสำหรับการแปรของรูปก็คือ จะต้องไม่ทำให้ความหมายหรือความสำคัญของรูปนั้นเปลี่ยนไป ถ้าทำให้เปลี่ยนเราก็จะไม่นับเป็นการแปรแต่จะถือว่าเป็นการเปลี่ยนไปเป็นอีกรูปหนึ่งหรืออีกชนิดหนึ่งเช่น ถ้าเราเขียนอักษร ส เป็น ล อักษรตัวหลังนี้ก็จะไม่เป็นการแปรของ ส แต่กลายเป็นอักษรอีกตัวหนึ่งเพราะคำว่า สาม กับ ลาม มีความหมายต่างกัน

การเปลี่ยนแปลง หมายถึงการที่บางสิ่งบางอย่างมีลักษณะแตกต่างไปจากเดิม คนส่วนใหญ่ใช้คำนี้ในแง่ที่เกี่ยวกับเวลา กล่าวคือเปรียบเทียบปรากฏการณ์หรือลักษณะของสิ่งใดก็ตามที่แตกต่างกันในเวลาที่ต่างกัน อันที่จริง การเปลี่ยนแปลงก็คือการแปรตามกาลเวลานั่นเอง หากเราพูดว่า รูปใดรูปหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป หมายความว่ารูปนั้นมีรูปแปรหลายรูป และรูปเหล่านั้นใช้ต่างกันตามช่วงเวลา เช่น คำว่า อัน ใน สมบัติอันมีค่า พบว่าใช้ในอดีตมากกว่าปัจจุบัน ในปัจจุบัน รูปที่ใช้มากคือ ที่ เช่น สมบัติที่มีค่า อัน กับ ที่ เป็นรูปแปรของ ประพันธสรรพนาม ที่เป็นเครื่องหมายของคุณาบุประโยคในภาษาไทย เราอาจกล่าวได้ว่า อัน ใช้มากกว่า ที่ ในอดีต และเป็นรูปที่กำลังจะหาย โดยถูกแทนที่ด้วยคำว่า ที่ ในภาษาไทย

การเปลี่ยนแปลงของภาษาสามารถเกิดได้ในทุกระดับของภาษา ได้แก่ ระดับเสียง เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทางเสียง หรือการกลายเสียง (sound change) การเปลี่ยนแปลงในระดับหน่วยคำและประโยค เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงทางวากยสัมพันธ์ (syntactic change)

การเรียนรู้ภาษาของเด็กก็มีความสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษาได้เหมือนกัน ดังนั้นเมื่อเด็กเกิดมาแล้วและเริ่มหัดพูด ถ้าพ่อแม่กวัดขັນให้เด็กพูดอย่างถูกต้องทุกคำตั้งแต่เริ่มต้น และตัวพ่อแม่เองก็ต้องพูดให้ชัดทุกคำเป็นประจำ ทำตัวอย่างให้เด็กได้ยินอยู่เป็นประจำ เด็กก็จะ

เอาอย่างและจดจำ ถ้าเด็กพูดไม่ชัดคำใด พ่อแม่ก็ควรสอนวิธีพูดให้เด็กทุกครั้งที่เด็กยังพูดไม่ถูก ฝึกจนเด็กพูดถูกในขั้นต้น เมื่อเด็กมีอายุเข้าโรงเรียนอนุบาลได้ก็เป็นหน้าที่ของครูอนุบาลที่จะต้องทำเช่นเดียวกับพ่อแม่ของเด็กดังกล่าวมาแล้ว เมื่อเด็กกลับถึงบ้าน พ่อแม่ก็ต้องกวาดขันเอาใจใส่เหมือนเดิม พอมีอายุเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา ครูก็ต้องทำหน้าที่กวาดขันในเรื่องการพูด การอ่าน ให้ถูกต้องดังกล่าวมาแล้วโดยต่อเนื่องกัน สำหรับระดับชั้นที่มีครูภาษาไทยโดยเฉพาะครูประจำชั้น ก็จะต้องร่วมมือกับครูภาษาไทย กวาดขันในเรื่องนี้เช่นเดียวกัน

การเอาใจใส่กวาดขันอย่างต่อเนื่องดังกล่าวมาแล้วจะต้องทำต่อไปในทุกระดับชั้น จนถึงชั้นมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะครูอาจารย์ประจำชั้นควรจะสำรวจเป็นครั้งคราวว่ายังมีนักเรียน นิสิตหรือนักศึกษาคอนใดที่ยังอ่านหรือพูดเสียดลิ้นไม่ชัดหลงเหลืออยู่ในชั้นของตนเองหรือพบเห็นภายในสถานศึกษาของตนก็ควรจะให้คำแนะนำสั่งสอนและช่วยฝึกให้ผู้บกพร่องนั้นแก้ไขและฝึกฝนผู้นั้นให้ออกเสียงให้ถูกต้องให้จงได้ และควรจะพยายามทำทุกครั้งที่มีโอกาสพบเห็น

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา (Rule of Language Change)

การเปลี่ยนแปลงของภาษาไทยที่เกิดขึ้นนั้น ถือว่าเป็นธรรมชาติของภาษาทุกภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงมากบ้างน้อยบ้าง นั่นคือชนชาติใดที่ไม่ค่อยจะติดต่อกับชนชาติอื่น ภาษาก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ส่วนชนชาติที่มีการเดินทางติดต่อกับชาติอื่น ๆ หรือมีความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงของภาษาต่าง ๆ มาก นักภาษาได้ตั้งทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาไว้เป็น 3 ประการดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงภายใน มี 4 ลักษณะ ดังนี้
 - 1.1 เสียง
 - 1.2 ศัพท์
 - 1.3 จำนวนภาษา
 - 1.4 ความหมาย
2. การเปลี่ยนแปลงภายนอก
 - 2.1 คำยืม
 - 2.2 ไวยากรณ์
3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านตัวอักษร

1. การเปลี่ยนแปลงภายใน (Internal Change) การเปลี่ยนแปลงภายใน หมายถึง ขบวนการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้าง หน่วยคำ หน่วยเสียงของภาษานั้น ๆ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติและอิทธิพลของภาษานั้น ๆ หากได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่น ๆ ที่เข้ามาปะปนไม่ การเปลี่ยนแปลงภายในของภาษาทั่วไปมี 4 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียง (Sound Change) คือ การเปลี่ยนแปลงหน่วยเสียงของคำให้ต่างไปจากคำเดิมโดยเจตนา หรือไม่เจตนาก็ตาม เป็นผลให้คำคำนั้นออกเสียงเพี้ยนไป ต่างไปจากเสียงเดิม การเปลี่ยนแปลงเสียงของคำในภาษา มักจะเป็นไปเองตามธรรมชาติของภาษา กล่าวคือ ไม่มีผู้ใดจงใจเปลี่ยน แต่เมื่อใช้คำไปนาน ๆ เข้า คำนั้น ๆ จะเกิดปรากฏการณ์อย่างหนึ่งคือ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มากบ้างน้อยบ้าง และการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นขบวนการต่อเนื่องอย่างมีกฎเกณฑ์ กล่าวคือ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงนั้นจะอธิบายได้ตามกฎเกณฑ์ของภาษาโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำ ซึ่งจะอธิบายได้ตามลักษณะการเกิดของเสียงและการเปลี่ยนแปลงไปตามฐานกรณ์ของเสียงสระ หรือเสียงพยัญชนะนั้นๆ ปรากฏการณ์เช่นนี้ นักภาษาศาสตร์ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางวิทยาศาสตร์ คือมีเหตุผล มีขบวนการซึ่งสามารถจะอธิบายได้ เช่น คำว่า ตกใจ ตักแตน หกถัม เมื่อเราใช้พูดกันโดยไม่ระมัดระวัง กล่าวคือ ออกเสียงไปตามสะดวก จะพบว่าส่วนใหญ่แล้วมักจะมีเสียง กะ แทรกอยู่กลางคำ เป็น ตกกะใจ ตักกะแตน หกกะถัม เป็นต้น หรือคำบางพวกเมื่อเราใช้พูดกันเพื่อสื่อสารความหมาย แต่มิได้เน้นเสียงให้ชัดถ้อยชัดคำ บางครั้งเสียงของคำบางส่วนจะหายไป หดไป โดยมีได้ตั้งใจ เช่น เกิด ซึก อันไร อันหนึ่ง เมื่อออกเสียงโดยไม่ระมัดระวัง เสียงของคำบางส่วนจะหดหายไปเป็น เอะะ ซึ่ อะไร อนึ่ง เป็นต้น ลักษณะเช่นนี้จะเห็นได้ว่าเสียงของคำหายไปและเสียงของคำเพิ่มขึ้นก็มี (ตามตัวอย่างตอนต้น)

ถ้าเราศึกษาคำในภาษาไทยแล้วจะพบว่า มีคำจำนวนมากที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำและการเปลี่ยนแปลงนี้มีอยู่หลายลักษณะด้วยกัน หากได้นำคำที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเสียงของภาษาไทยมาศึกษาดูขั้นตอนและลักษณะของการเปลี่ยนแปลงแล้ว จะพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงอยู่หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การเพิ่มเสียง การลดเสียง (เสียงหาย) การสับเสียง การกลมกลืนเสียง การชดเชยเสียง เป็นต้น ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเสียงของคำในภาษาไทยเหล่านี้ ถ้านำมาวิเคราะห์ดูขบวนการเปลี่ยนแปลง และขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงแล้ว เราจะสามารถอธิบายได้ตามลักษณะการเกิดเสียง ซึ่งนักภาษาศาสตร์ยอมรับว่า ขบวนการเปลี่ยนแปลงของเสียงนั้นเป็นลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่มีเหตุผล และสามารถอธิบายได้ตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือมีเหตุผล มีขั้นตอน มีขบวนการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังนี้

1.1.1 การลดเสียง (การสูญเสียง, เสียงกร่อน, เสียงหาย)

การลดเสียง (Sound Loss) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางด้านเสียงของคำคือเสียงจะหดสั้น หรือหดหาย แต่ความหมายของคำนั้นยังคงเดิม เพราะว่าการเปลี่ยนแปลงของความหมายและการเปลี่ยนแปลงทางเสียงนั้น มีขั้นตอนและขบวนการเปลี่ยนแปลงไม่เกี่ยวเนื่องผูกพันกัน ดร. วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์ ได้อธิบายไว้ในหนังสือภาษาและภาษาศาสตร์ว่า “ในการเปลี่ยนแปลง

เสียงและความหมายไม่มีความผูกพันกัน ความหมายจะเปลี่ยนไปโดยเสียงยังคงเดิมหรือเสียงอาจ
จะเปลี่ยนไปโดยความหมายยังคงเดิม”

ฉะนั้นในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำในครั้งนี่ จะยึดความหมายเป็นเกณฑ์
ในการพิจารณา กล่าวคือ คำใดมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเสียงแต่ความหมายยังคงเดิม จะนำมา
วิเคราะห์ดูว่า มีขบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างไร มีรูปแบบอย่างไร แล้วจัดเป็นกลุ่ม ๆ ที่มีลักษณะการ
เปลี่ยนแปลงทางเสียงเหมือนกันและอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงนั้นๆตามแนวของภาษาศาสตร์

นักภาษาศาสตร์ได้ศึกษาข้อมูลเพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเสียงของภาษาไทย พบว่า คำที่มี
การเปลี่ยนแปลงทางเสียงมาก ได้แก่ กลุ่มคำที่ใช้ในการสื่อสาร สื่อความหมายกันในชีวิตประจำวัน
และโอกาสที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเสียงนั้นเกิดจากการพูด (ภาษาพูด) ส่วนภาษาเขียนนั้น
ไม่มีโอกาสที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ในขณะที่พูด ผู้พูดมักจะปล่อยเสียงออกมาตามสบาย
ไม่ค่อยระวังบังคับลิ้นให้ออกเสียงชัดถ้อยชัดคำ นานเข้าเสียงของบางคำจะหดสั้นลง เรียกว่าการลด
เสียง (พระยาอนุมานราชธน ใช้ว่าเสียงกร่อน) การลดเสียงนั้นผู้พูดมักจะกระทำโดยไม่ได้ตั้งใจ
เพียงแต่ต้องการจะให้ผู้ฟังเข้าใจเท่านั้น จึงมักจะเน้นบางเสียงบางตอน ส่วนเสียงหรือตอนที่ไม่ได้
เน้นเสียงจะหายไป

ลักษณะการลดเสียงมีดังนี้

(1) การลดเสียงหน้าคำ

คือ การที่เสียงหน้าของคำหายไป กล่าวคือ คำเดิมนั้นมักจะเป็นคำที่มี 2 พยางค์ขึ้นไป
แต่ในขณะที่พูดมักจะเน้นเสียงหลัง พยางค์หลัง ฉะนั้นเมื่อพูดไม่ระมัดระวัง จึงเกิดการเปลี่ยน
แปลงทางด้านเสียง คือ เสียงหน้าของคำหายไป เช่น

หรือไม้	-	ไหม , มะ
ปละ	-	ละ
ผละ	-	ละ

(2) การลดเสียงกลางคำ

คือ การที่เสียงกลางของคำหายไป แต่ความหมายยังคงเดิม ส่วนใหญ่มักจะเกิดในคำที่
ใช้พูดกันเป็นประจำ แต่ขณะที่ใช้สื่อสารกันมักจะมุ่งแต่ความเข้าใจกันเป็นเกณฑ์ ฉะนั้นจึงนิยม
ออกเสียงพยางค์ท้ายให้ชัดถ้อยชัดคำ แต่ไม่ได้เน้นทุกเสียง จึงเป็นเหตุให้เสียงบางเสียงออกเบาไป
และในที่สุดเสียงที่เคยออกเบาว่าปกตินั้นหดหายไป นักภาษาศาสตร์เรียกลักษณะเช่นนี้ว่า

เสียงหาย ตัวอย่างเช่น อันไร	-	อะไร
จันนั้น	-	จะนั้น
คำรบ	-	ครบ
ท่านหาญ	-	ทหาร

นกจอก - นกกระจอก ตกใจ - ตกกระใจ
 หกถั้ม - หกกระถั้ม ลูกตา - ลูกกระตา
 ผักเจด - ผักกระเจด นกยาง - นกกระยาง

๑๓๑

คำเหล่านี้ถ้าสังเกตดูจากคำภาษาถิ่นแล้ว ยังออกเสียงไม่มีเสียง /กะ/ เพิ่มกลางคำ แสดงว่าในภาษาถิ่นไม่มีการเพิ่มเสียงเหมือนภาษาไทยมาตรฐาน

(3) การเพิ่มเสียงท้ายคำ คือ การเติมหน่วยเสียงที่ไม่มีความหมายลงท้ายของคำ ไม่ทำให้ความหมายของคำเปลี่ยนไป และหน้าที่ของคำในประโยคก็ไม่เปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น วัตวา กินแกน เล่นเล่น นอนเนิน ลักษณะเช่นนี้นักภาษาศาสตร์บางท่านจัดอยู่ในพวก คำซ้ำประเภทซ้ำเป็นบางส่วน (Partial Reduplication) แต่ถ้าเรามาพิจารณาทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางเสียงของคำแล้ว น่าจะจัดไว้ในการเพิ่มเสียงท้ายคำ เพราะว่าการซ้ำคำนั้น มักจะสื่อความหมาย หรือแสดงความหมายต่างไปจากคำเดิมบ้าง ไม่มากก็น้อย หรืออาจจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับความหมายอยู่บ้าง แต่ลักษณะที่ยกมาข้างต้นนั้นไม่มีการแสดงความหมายต่างไปจากคำเดิมก่อนเพิ่มเสียงท้ายคำแต่อย่างใด และหน่วยคำที่มาต่อท้ายคำนั้นถึงแม้เดิมจะมีความหมายอยู่บ้าง แต่เมื่อมาอยู่ท้ายคำแล้วจะไม่แสดงความหมายเลย เช่น วา มีความหมายว่า สีสอก แต่เมื่อมาเติมท้ายคำว่า วัต เป็น วัตวา คำที่แสดงความหมายก็คือคำว่า วัต คำเดียว ส่วนคำว่า วา นั้นหาได้แสดงความหมายไม่ จึงจัดอยู่ในลักษณะการเพิ่มเสียงท้ายคำ

ตัวอย่างเช่น	เฉย	-	เฉยเมย	วงศ์	-	วงศ์วาน
	ผลอ	-	ผลออ	ซ้ำ	-	ซ้ำซาก
	ดึก	-	ดึกคึ้น	รถ	-	รถรา
	สี	-	สีสัน	ชั้น	-	ชั้นมัน
	ชื้อ	-	ชื้อปื้อ	เซ่อ	-	เซ่อซ่า

๑๓๒

การเปลี่ยนแปลงทางเสียงนี้นอกจากจะเปลี่ยนแปลงด้วยการลดเสียงและเพิ่มเสียงแล้ว ยังมีอีก 2 ลักษณะคือการสับเสียงและการชดเชยเสียง ในกรณีทั้งสองนี้มีความเปลี่ยนแปลงน้อยกว่ากรณีของการลดเสียงและการเพิ่มเสียง

การลดเสียงและการเพิ่มเสียงจะพิจารณาถึงหน่วยเสียง สระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ที่หายไป หรือเพิ่มขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงเป็นหน่วยเสียงอื่น ๆ เช่น เสียง /ฃ/ เป็นเสียงนาสิก เหมือนชาวอีสาน และชาวเหนือออกเสียงคำว่า /พ่อใหญ่/ และ /แม่หญิง/ ซึ่งจะคงเสียง /ฃ/ เป็นเสียงนาสิก แต่คนไทยภาคกลางออกเสียงเป็นเสียงเดียวกับ /ย/ หรือ เสียงสระ /เ/ ชาวผู้ไทย ชาวไทยพวนและไทยดำ ไทยขาว ยังออกเสียงเป็นเสียงคล้าย /เออ/ แต่ชาวไทยภาคกลางออกเสียง /เ/ เป็นเสียงเดียวกับ /เ/ ฉะนั้น

แสดงว่าเสียง /ญ/ เสียง /ใ/ ในภาษาไทยมาตรฐานได้หายไป แต่เสียงทั้งสองนั้นยังใช้อยู่ในกลุ่มภาษาไทยถิ่นดังกล่าว ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าคนไทยสมัยสุโขทัยออกเสียง /ใ/ และ /ญ/ ต่างกัน หรือออกเสียง /ญ/ และ /ย/ ต่างกัน นักปราชญ์ภาษาไทยสมัยพ่อขุนรามคำแหงจึงได้คิดตัวพยัญชนะแทนเสียง /ญ/ และ /ใ/ ให้ต่างไปจากเสียง /ย/ และ /ไ/ หากสมัยสุโขทัย ออกเสียงตรงกันเหมือนปัจจุบัน นักปราชญ์นั้นคงไม่ต้องคิดประดิษฐ์ตัวอักษรมาแทนเสียงดังกล่าว

1.2 การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ (Vocabulary Change) คือ หน่วยคำที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมีความหมายเปลี่ยนไป หรือมีคำอื่น ๆ มาใช้แทนที่ความหมายบางส่วน หรือแทนที่ความหมายจนหมด หากมีคำอื่นมาแทนที่ความหมายจนหมด คำเหล่านี้จะเลิกใช้ไปในที่สุด

กรณีคำว่า “ชื่อ” ในสมัยสุโขทัยมีความหมายกว้าง คือ ชื่อตรง ชื่อสัตย์ พุดตรง (มีสัตจะ) ยุติธรรม (แล่งความด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลักมักผู้ช่อน) ตรง (อย่างชื่อ ๆ – เดินตรง ๆ) ครั้นภายหลังเมื่อยืมคำบาลี (สัตจะ) สันสกฤต (สัตย์) และเขมร (ตรง) เข้ามาแทนที่ความหมายบางส่วน จนความหมายคำว่า “ชื่อ” แคบลง จนในปัจจุบันความหมายจะกลายเป็นทางเลวลง เช่น เขาเป็นคนชื่อ คิดไม่ทันใครหรอก หรือเขาเป็นคนชื่อชื่อ ในที่สุดก็เกิดคำใหม่ว่า “ชื่อนี้” เป็นต้น

นักภาษาศาสตร์ได้ศึกษาขบวนการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของ ได้อธิบายขบวนการเปลี่ยนแปลงคำไว้ดังนี้

1) การสูญศัพท์หรือศัพท์สูญ หมายถึง คำที่เคยใช้อย่างกว้างขวางในสมัยโบราณ ภายหลังเลิกใช้ด้วยสาเหตุประการใดประการหนึ่ง นั่นคือ เลิกใช้เพราะมีคำอื่นมาใช้แทนที่และไม่มีคนนิยมใช้คำๆ นั้นเป็นระยะเวลาจนคนสมัยหลังลืมคำๆ นั้นไปแล้ว (แต่อาจจะยังคงปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณและศิลาจารึก) หรือมีการยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้แทนคำๆ นั้นและคนรุ่นหลังต่อมานิยมใช้คำยืมจนลืมใช้คำเดิมไป ในที่สุดก็กลายเป็นคำสูญ หรือศัพท์สูญ เช่น “ย่าง” (เดิน) คำในภาษาถิ่นอีสานและลาวใช้ว่า “ย่าง” (ไม่ใช่คำว่าเดิน) แต่ในภาษาไทยปัจจุบันใช้ว่า “ย่างเท้าก้าวเดิน” คำว่า “เดิน” เป็นคำยืมภาษาเขมร ซึ่งเขมรออกเสียงว่า /เต็ร/ ลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “ศัพท์สูญพอสันนิษฐานได้” คือยังมีใช้ในภาษาถิ่นหรือใช้ในความหมายที่แปรผันไป (แต่ยังเห็นเค้าความหมายเดิมอยู่)

ฉะนั้นการที่ศัพท์สูญจึงมี 2 ลักษณะคือ (1) ศัพท์สูญ คือ เลิกใช้คำเหล่านั้นจนไม่มีใครเข้าใจความหมายในปัจจุบัน แม้ว่าจะมีปรากฏอยู่ในเอกสารโบราณหรือศิลาจารึกก็ตาม เช่น สบ (ปากใช้ในสมัยโบราณ) ปากสบ (ปากน้ำ) สามสบ (แม่น้ำสามสายพบกัน) สบรวก (ปากน้ำรวก) ฝึสบ หมายถึงริมฝีปาก (อีสานออกเสียงว่า “พิสบ”) (2) ศัพท์สูญพอสันนิษฐานได้ คือ ปัจจุบันไม่ได้ใช้คำคำนั้นในความหมายเดิมหรือใช้เป็นคำเฉพาะกิจ เฉพาะความหมาย แต่คำในภาษาถิ่นยังรักษาความหมายเดิมเหมือนสมัยโบราณ เช่น “ชนหัว” (ผม) (ตกใจจนชนหัวลูก) บ่าว-หนุ่ม ผู้ชาย (เจ้าบ่าวเจ้าสาว) เป็นต้น

2) การเพิ่มศัพท์ หมายถึง การสร้างคำศัพท์ใหม่ขึ้นมาใช้พูดจากันนั่นคือ มนุษย์เจริญรุ่งเรืองขึ้น สังคมเจริญกว้างขวาง มีความจำเป็นที่จะต้องหาศัพท์มาใช้พูดจากสื่อความหมายมากขึ้น หรืออาจจะหาคำมาใช้เพื่อแสดงความสุภาพตามระดับชนชั้น ซึ่งการเพิ่มคำโดยคิดคำไทยมาใช้นั้น มีหลายวิธี ดังนี้

(1) **เพิ่มศัพท์ใหม่** การเพิ่มศัพท์ใหม่ไม่ค่อยจะทราบหลักฐานและความเป็นมาว่าสร้างคำศัพท์เหล่านั้นเมื่อใด ตัวอย่างเช่น

“ฉัน” (กิน) ไม่มีใครทราบว่าเริ่มใช้เมื่อใด แต่ในปัจจุบันเราพบว่าได้ใช้ “ฉัน” กับพระสงฆ์

“ผม, กระทบ” ถือว่าเป็นการสร้างคำใหม่มาใช้แทนตัวผู้พูด ซึ่งน่าจะใช้เมื่อคนไทยได้ใช้คำพูดตามระดับชนชั้น เรียกว่า คำสุภาพ โดยเอาอวัยวะส่วนที่สูงของร่างกายแทน ตัวเอง ซึ่งยังพบคำสูงสำหรับพูดกับเจ้านาย เช่น กระทบ่อม เก้ากระทบ่อม ฯลฯ

(2) **ใช้ศัพท์เดิมในความหมายใหม่** คือใช้คำเดิมที่มีอยู่แล้วในความหมายใหม่อีกความหมายหนึ่ง โดยนำความหมายโดยนัยหรือนำลักษณะเด่นของคำคำนั้นมาใช้กับความหมายหนึ่งลักษณะเช่นนี้เรียกว่า “ความหมายกว้างออก” หรือ “คำหลายความหมาย” เช่น

“กิน” (การบริโภคอาหาร) ภายหลังมีการใช้ลักษณะเด่นของกินในความหมายว่า “กินไม่เลือก” หรือ “จอมเขมือบ” ในที่สุดจะแทนที่ความหมายคำว่า “โกง” เช่น “กินได้โตะ” “กินตามน้ำ” หรือ “โกงกิน”

“เสีย” (เสียหาย ของเสีย) ภายหลังชาวไทยต้องการคำสุภาพมาใช้แทนความหมายว่า “ตาย” จึงนำคำว่า “เสีย” มาใช้แทนเพื่อให้ฟังดูนุ่มนวลขึ้นเช่น “คุณพ่อเสียเมื่อปีกลาย” ลักษณะเช่นนี้อธิบายว่า ใช้คำ “เสีย” ในความหมายว่า ตาย ในความหมายใหม่อีกความหมายหนึ่ง เป็นต้น

(3) **ใช้คำอื่นมาแทนความหมายของคำส่วนหนึ่ง** คือ การนำคำที่มีใช้ในภาษาอยู่แล้วมาแทนความหมายส่วนหนึ่งของคำ เป็นเหตุให้คำนั้นมีความหมายแคบเข้า เช่น

“แม่่น” (ใช้ ลูกต้อง แม่่นย่า) ในภาษาถิ่นอีสานและภาคเหนือยังใช้ในความหมายกว้าง เช่น “แม่่นบ” (ใช้ใหม่) แต่ภาคกลางหมายถึง “แม่่นย่า” เช่น ทายแม่่น ดูแม่่น ยิงปืนแม่่น แสดงว่ามีคำอื่น ๆ (ใช้ ลูกต้อง) มาใช้แทนที่บางส่วนของคำว่า “แม่่น” ฉะนั้น แม่่น จึงมีความหมายแคบลงเหลือเพียง “แม่่นย่า” เป็นต้น

การเพิ่มศัพท์และการลดศัพท์ (การเพิ่มคำและการลดคำ) เป็นการพัฒนาคำไทยแบบหนึ่ง ถึงแม้ว่าการลดศัพท์หรือศัพท์สูญดูเหมือนว่าจะเป็นการเสื่อมทางด้านภาษา แต่ความเป็นจริงแล้วคำที่เป็น “ศัพท์สูญ” นั้นเป็นคำที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้สื่อสารในสมัยหลัง ซึ่งสมัยหนึ่งจะนิยมใช้คำเหล่านั้นก็ตาม แต่คำศัพท์สูญเหล่านั้นหายไปก็เพราะมีการสร้างคำอื่นมาแทนที่ความหมาย อาจจะสร้าง 2 คำ หรือ 3 คำ เพื่อแทนที่ความหมายที่ละเอียดอ่อน มีแง่ความหมายที่ตรงใจผู้พูด

3) การสร้างคำใหม่โดยวิธีประสมคำ การสร้างคำศัพท์ใหม่โดยวิธีนำคำที่มีอยู่ในภาษาไทยมารวมกันเพื่อให้เกิดเป็นคำใหม่มีความหมายใหม่ เพื่อใช้ในแง่ความหมายที่ละเอียดอ่อนกว่าคำเดิม หรือมีความหมายเฉพาะ

คำประสม คือการสร้างคำใหม่ มีความหมายใหม่ขึ้นมาใช้พูดจากัน เนื่องจากมนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำจำนวนมากขึ้นในการสื่อสารกันหรือต้องการแง่ความหมายที่ละเอียดอ่อนขึ้นจึงต้องคิดคำศัพท์ขึ้นใหม่ หรือนำคำเดิมที่มีอยู่แล้วมาประสมกันเพื่อให้เกิดคำที่มีแง่ความหมายใหม่ วิธีการนำคำเดิมมาประสมกันนี้เรียกว่า “คำประสม” ซึ่งหมายความรวมถึง คำซ้อน คำคู่ คำซ้ำด้วย ลักษณะดังกล่าวเป็นการพัฒนาภาษาไทยให้มีพอใช้ในการสื่อสารและมีแง่ความหมายตรงกับใจผู้พูด

คำเดิมที่มารวมกันเป็นคำประสม เรียกว่า “คำมูล” โดยทั่วไปจะใช้คำมูลที่มีความหมายเด่นเป็นคำหลักวางไว้ข้างหน้าและคำมูลที่มีลักษณะรองลงมาวางไว้หลังคำประสมที่เกิดใหม่นี้แม้จะมีความหมายใหม่แต่จะมีเค้าความหมายเดิมของคำมูลเหล่านั้นอยู่ เช่น ไฟฟ้า (มีแสง) ไฟจิต (มีแสงความร้อน) แม่น้ำ แม่ทัพ แม่เหล็ก แม่งาน แม่เฒ่า (แม่-หัวหน้า เป็นใหญ่) ฯลฯ

การใช้คำในภาษาไทยมาตรฐานปัจจุบันจะพบความเปลี่ยนแปลงของภาษาดังนี้

(1) การใช้คำลักษณนาม

คำว่า ภาค มีความหมายตามพจนานุกรมฯ ว่า “ส่วน ข้าง ฝ่าย คราว” และในสมัยปัจจุบันจะใช้เป็นคำลักษณนามสำหรับสิ่งที่แบ่งเป็นภาค เช่น แผ่นดิน ภาคเรียน แต่ในสมัยสุโขทัยใช้กับคำว่า สิริษะ เช่น

“พิแลว่าข้ามิได้วางสุริยเทพเสียดใส่สิริษะแห่งข้าจะแตกได้ 7 ภาค”

(ไตรภูมิพระร่วง)

ตามตัวอย่างประโยคนี้ ถ้าเป็นภาษาในสมัยปัจจุบันจะใช้ “แตกเป็น 7 ส่วน หรือ 7 เสี่ยง”

ในภาษาสมัยปัจจุบันคำนามซึ่งปรากฏในตำแหน่งคำลักษณนาม ก็ยังคงมีใช้อยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาษาหนังสือพิมพ์ เช่น 3 มือปืน 5 นักซิ่ง เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏเป็นชื่อเฉพาะของสิ่งต่าง ๆ ดังปรากฏเป็นชื่อนวนิยาย เช่น หลายชีวิต สี่ครุฑ สามชาย สามหนุ่มสามมุม หรือเป็นชื่อเครื่องหมายการค้า เช่น สามดาว ห้าแพะ เป็นต้น

(2) การใช้คำปฏิเสธ

คำปฏิเสธในสมัยสุโขทัยอาจจะปรากฏมีละคำคือ บ (ป) ไป มิ ไม้ ห่อน ซึ่งสมัยปัจจุบันใช้คำว่า ไม้ ในภาษาพูด นอกนั้นใช้ในภาษาเขียนและวรรณคดี หรือปรากฏเป็นกลุ่มคำคือ บมิ บมิได้ บห่อน ไปมิ ไปบมิ มิได้ ซึ่งการปรากฏเป็นกลุ่มคำมีลักษณะเป็นการปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ ซึ่งในสมัยปัจจุบันถือว่าเป็นการใช้ภาษาไม่ถูกต้อง แต่จากหลักฐานของภาษาสมัยสุโขทัยปรากฏว่าคน

ไทยในสมัยโบราณนิยมใช้ปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ วัตถุประสงค์ของการใช้ก็คือยิ่งซ้อนมากยิ่งทำให้ความหมายชัดเจนยิ่งขึ้น

(3) การใช้คำซ้อน

ในสมัยสุโขทัยใช้คำซ้อนมาก คำซ้อนเหล่านี้เข้าใจว่าเกิดจากการรับคำจากภาษาอื่น เช่น ภาษาบาลี สันสกฤตและเขมรมาใช้ การซ้อนคำทำได้โดยใช้คำภาษาต่างประเทศมาซ้อนกับคำไทยก็มี หรือใช้คำภาษาต่างประเทศซ้อนกันเองก็มี เช่น คำภาษาบาลี-สันสกฤตซ้อนกับคำภาษาเขมรก็มี สาเหตุที่สันนิษฐานเหตุของการซ้อนคำดังกล่าว เพราะในสมัยรัตนโกสินทร์เมื่อไทยรับคำภาษาอังกฤษมาใช้ ก็นิยมซ้อนคำแบบเดียวกันนี้ เช่น ซ้อนว่า พระที่นั่ง ทรน พลับพลาเต็นท์ ปาสเอกซัม มินซันสอปไล่ได้ เป็นต้น แสดงว่าคนไทยมีหลักในการปรับคำที่เรายืมมาจากภาษาต่างประเทศต่าง ๆ เพื่อให้คนไทยเข้าใจภาษาได้เร็วขึ้นมาแต่โบราณแล้ว ตัวอย่างเช่น

“แลพราหมณ์ผู้นั้นเห็นโฉมนางกนิรนั้น ก็มีใจปดิดักตริกันก้นหนา”

(ไตรภูมิพระร่วง)

“พระองค์จึงถอดแหวนพระขำมรงค์ดวงหนึ่งออกจากพระกรแห่งพระองค์”

(ไตรภูมิพระร่วง)

“เบื้องดินนอนเมืองสุโขทัยนี้มีตลาดปลา...”

(จารึกหลักที่ 1)

1.3 การเปลี่ยนแปลงด้านสำนวน

การเปลี่ยนแปลงด้านสำนวนมีลักษณะคล้ายกับการเปลี่ยนแปลงด้านคำ เพราะสำนวนมีลักษณะเป็นกลุ่มคำหรือวลีชนิดหนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงใดที่เกิดแก่คำก็มักจะเกิดกับสำนวนด้วย

หากพิจารณาคำและสำนวนโบราณในศิลาจารึกหลักที่ 1 และคำที่ใช้ในภาษาไทยปัจจุบัน จะพบว่า มีความแตกต่างกันมากด้านการใช้คำและสำนวน มีคำจำนวนมากในศิลาจารึกที่คนไทยในปัจจุบันไม่ได้ใช้ และคงจะเลิกใช้ไปนานแล้ว จนไม่สามารถเข้าใจความหมายของคำเหล่านั้น คำเหล่านั้นเรียกว่า “ศัพท์สูญ” ซึ่งบางคำยังใช้อยู่ในภาษาไทยถิ่นบางแห่ง จึงพอจะสืบสวนหาความหมายได้บ้างเราเรียกว่า “ศัพท์สูญพอสันนิษฐานความหมายได้” เช่น “สังฆราชปราชญ์เรียนจบปีฎกไตร หลวกกว่าปุ่ครูในเมืองนี้ทุกคน...” คำว่า “หลวก” ในภาษาถิ่นเหนือยังใช้กันในชีวิตประจำวันหมายความว่า “ฉลาดรู้” เช่น “อย่าหลวกก่อนหมอ อย่าชอกก่อนปี” (อย่ารู้ดีก่อนหมอ อย่าจับชอกก่อนเสียดปี)

“พี่เผื่อผู้อายตายจากเผื่อเตียมแต่ยังเล็ก เมื่อกูขึ้นใหญ่ได้สืบเก่า เข้า” (ศิลาจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 1)

เผื่อ — เรา พหูพจน์บุรุษที่ 1 ซึ่งปัจจุบันเลิกใช้แล้ว แต่ยังปรากฏในวรรณคดีโบราณ มีความหมายว่า “เราทั้งสอง” เช่น

เสียงลือเสียงเล่าอ้าง	อันใด พี่เอย
เสียงย่อมยอศใคร	ทั่วหล้า
สองเชือกที่หลับไหล	ลืมนั่น ฤๅพี่
สองพี่คิดเองอ้าง	อย่าได้ถามเผื่อ

(ลิลิตพระลอ หน้า 8)

“...สาย แม่ก็จักมาในกาละเมื่อยามเย็น ขอให้เผื่อข้าได้เห็นหน้า แม่กำพร้ากินนม พอให้แม่ได้ชมสิงขุบ พอให้แม่ได้ลูบไล้อาบสรงสี...”

(มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์กุมาร หน้า 41)

จะเห็นว่าคำว่า “เผื่อ” ยังใช้อยู่ในสมัยอยุธยา มาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภายหลังมีคำสรรพนามอื่น ๆ มาแทนที่ คำว่า “เผื่อ” จึงเลิกใช้พูดจากันในปัจจุบัน

อ้าย — ลูกชายคนหัวปี คนแรก ภาษาไทยถิ่นยังใช้เรียกลูกชายคนแรกว่า “อ้าย” และลูกสาวคนแรกว่า “เอื้อย” (เอ๊ย) ชาวอีสานยังเรียกชายที่มีอายุมากกว่าว่า “อ้าย” (พี่) ในปัจจุบัน เช่น “อ้ายสีไปนำบ” (พี่จะไปด้วยไหม) เป็นต้น ภาษาไทยภาคกลางมีคำ “ไอ้” สรรพนามเรียกคนอื่นที่ไม่สุภาพ คงเห็นว่าเสียง “อ้าย” โกล้เคียงกัน จึงเลียงมาใช้คำว่า “พี่” ซึ่งมีความหมายรวมว่า พี่ชาย พี่สาวแทนคำว่า “อ้าย” ในที่สุดจึงเลิกใช้คำว่า “อ้าย” ในภาษาพูด

กู — สรรพนามแทนตัวผู้พูด เป็นคำมรดกขงนิยมใช้ในภาษาถิ่นในประเทศและภาษาถิ่นนอกประเทศ แต่ภาษาไทยปัจจุบันใช้คำว่า “กู” แทนตัวผู้พูดบ้างในความหมายไม่สุภาพโดยมีคำอื่นๆ มาใช้แทนความหมายหลายคำ เช่น ผม กระผม ข้าพเจ้า ข้าพระพุทธเจ้า ฉันท ดิฉัน หม่อมฉัน ฯลฯ แสดงว่า “กู” ใช้น้อยลงและใช้ในความหมาย “แคบเข้า”

เข้า — ขวบ ปี คำว่า “เข้า” ที่หมายถึง “ขวบปี” นั้นคงใช้มาจนถึงสมัยอยุธยา ดังที่พบในกฎหมายตราสามดวง ตอนพระไอยการลักษณะพยาน ได้ห้ามบุคคล 33 จำพวกเป็นพยานคดีความหนึ่งในคนจำพวกนี้มี “เด็ก 7 เข้า เฒ่า 70” อยู่ด้วย แสดงว่า “7 เข้า — หมายถึง 7 ขวบ” ยังใช้ในสมัยอยุธยา แต่ในปัจจุบันใช้ “ขวบ” แทนคำ “เข้า” ส่วนในภาคอีสานยังใช้เป็นคำคู่กันว่า “ขวบเข้า” ในความหมายว่า “อายุย่างเข้า” เช่น อายุได้ สามขวบเข้า (อายุย่าง 3 ขวบ)

จากหลักฐานการใช้คำภาษาไทยสมัยสุโขทัยข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นว่าคำจำนวนมากได้ใช้แตกต่างกันไปจากคำไทยในปัจจุบันมาก นั่นคือ มีคำหายไป (ศัพท์สูญ) จำนวนหนึ่งและมีคำเพิ่มขึ้นมาแทนคำที่หายไป (เช่น อ้าย) หรือมีคำเพิ่มขึ้นมาเพื่อแสดงความหมายสุภาพ มาแทนความหมายบางส่วนของคำว่า “กู” ตลอดจนมีการสร้างคำสุภาพที่ใช้ตามระดับชนชั้นเรียกว่า “ราชาศัพท์” อีกส่วนหนึ่ง จึงพบว่าคำไทยในปัจจุบันมีคำใช้อย่างรุ่มรวยหรือมั่งคั่งทางคำศัพท์มาก

ขบวนการเปลี่ยนแปลงคำและสำนวนทั้งทางด้านเพิ่มคำใหม่และศัพท์สูญุดังกล่าวนั้นเราเรียกว่า
“การพัฒนาคำและสำนวนในภาษาไทย”

สำนวนย่อมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับคำศัพท์ เพียงแต่ว่าสำนวนมีการเปลี่ยนแปลงแบบค่อยเป็นค่อยไป จึงหาขบวนการเปลี่ยนแปลงไม่ค่อยจะได้ แต่กระนั้นก็ตามหากศึกษาสำนวนในเอกสารโบราณจะพบว่า มีลักษณะแตกต่างกับปัจจุบัน นั่นคือ แต่ละยุคสมัยสังคมมีความสนใจเรื่องหนึ่งเรื่องใดและมีการกล่าวถึงกันอยู่เนืองๆ จึงมักจะมีสำนวนเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ดังเช่นในสมัยสุโขทัย ชาวไทยมีความภาคภูมิใจกับการสร้างบ้านสร้างเมืองมีสันติสุข จึงมักจะมีสำนวนอันเกี่ยวเนื่องด้วยความภาคภูมิใจกับความอุดมสมบูรณ์ของบ้่างเมือง เช่น ไครจักไครค้าช้าง คำ ไครจักไครค้ำม้า คำ เป็นต้น

1) **สำนวนโบราณ** ในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง (หลักที่ 1) บันทึกด้วยภาษาไทยเป็นพื้น (ไม่นิยมใช้คำยืม) และประโยคสั้น ๆ (เอกถลประโยค) ไม่ซับซ้อน นอกจากนั้นยังนิยมสัมผัสคล้องจองกันด้วย แสดงให้เห็นว่าในสมัยสุโขทัยนั้น ภาษาบาลีสันสกฤตและเขมรยังเข้ามาปะปนน้อย อิทธิพลการสร้างประโยคซับซ้อนแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤตยังไม่เข้ามามีอิทธิพลกับโครงสร้างไวยากรณ์ไทย ส่วนสำนวนโวหารที่พอเห็นร่องรอยเป็นแบบสำนวนไทย เช่น

ตีหนังวังช้าง	-	คล้องช้าง, จับช้าง
ล้มหายตายกว่า	-	ตายจากไปแล้ว
ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว	-	อุดมสมบูรณ์
จูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย	-	ค้าขายต่างถิ่น
ผิดแผกแตกกว้าง	-	วิวาทเป็นคดีความ
บ่เข้าผู้ลั๊กมักผู้ซ่อน	-	ยุติธรรมไม่ลำเอียง
ช่วยเหนื่อเพื่อกู๋	-	เอื้อเพื่อช่วยเหลือบำรุง
ไพร่ฟ้าหน้าปก	-	ประชาชนทุกชั้น
เจ็บท้องข้องใจ	-	มีปัญหาเดือดร้อน
ดูงามดั่งแกลั้ง	-	งามดั่งตั้งใจ (ดั่งแกลั้ง-ตั้งใจ)
ไหว้ดีพลีถูก	-	สักการบูชา
ด้วยรู้ด้วยหลวก	-	ด้วยความฉลาดหลักแหลม
เมืองกว้างช้างหลาย	-	เมืองกว้างใหญ่ มีอำนาจมาก

สำนวนดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบันไม่มีใครจะเข้าใจความหมายเพราะเลิกใช้สำนวนดังกล่าวมานาน มีบางสำนวนยังใช้อยู่บ้างแต่ไม่บ่อยนัก เช่น “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” (ความหมายว่าอุดมสมบูรณ์เหมือนกับสุโขทัย) และมีการเปลี่ยนแปลงถ้อยคำบ้าง เช่น

-ล้มหายตายกว่า ปัจจุบันใช้ว่า “ล้มหายตายจาก” (ความหมายเดียวกัน)

-ให้วัดปลีถูก	”	“เช่นตีปลีถูก” (ติดสินบนเก่ง)
-ช่วยเหนือเพื่อกู้	”	“ช่วยเหลือเกื้อกูล”

2) การเปลี่ยนแปลงสำนวนไทย สำนวนไทยในปัจจุบันมีจำนวนมาก ชาวไทยใช้สื่อสารพูดจากันโดยเข้าใจความหมายที่แท้จริงบ้าง ไม่เข้าใจบ้าง สำนวนจึงค่อยวิปลาสดลัดเคลื่อนไป โดยเฉพาะสำนวนโบราณจะมีคำบางคำที่คนปัจจุบันไม่เข้าใจความหมาย จึงมักเปลี่ยนคำที่ตนเข้าใจความหมายมาแทนที่ เช่น “บ้านนอกชอกนา” (ชอก-ข้าง ริม ถิ่นอีสาน เหนือ) ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น “บ้านนอกคอกนา” หรือ “ล้มหายตายจาก” (กว่า-ไปแล้ว ถิ่นไทยขาว) ปัจจุบันเปลี่ยนเป็น “ล้มหายตายจาก” นอกจากนี้คนไทยยังนำสำนวนไปใช้ในความหมายใหม่ จนคนทั่วไปยอมรับความหมายใหม่และเลิกใช้ความหมายเดิมเช่น “ลงแขก” มีความหมายว่า ขอความร่วมมือในการทำกิจกรรม เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าว แต่ปัจจุบันสำนวน “ลงแขก” นำไปใช้ในความหมายว่า ร่วมกันโทรมหญิง เป็นต้น

ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงสำนวนน่าจะมี 2 ลักษณะคือ (1) เปลี่ยนแปลงด้านถ้อยคำ ความหมายคงเดิม (2) เปลี่ยนแปลงด้านความหมาย ดังนี้

ก. สำนวนที่เปลี่ยนแปลงถ้อยคำ ได้แก่ สำนวนยังคงความหมายเดิม แต่ถ้อยคำบางคำถูกเปลี่ยนเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น หรือออกเสียงง่ายขึ้น ดังนี้

ถนนราคา	-	สนนราคา
ล้มหัวจมท้าย	-	ร่วมหัวจมท้าย
ยื่นกระต่ายสามขา	-	ยื่นกระต่ายขาเดียว
ผู้ตีว่าจี้ข้าพลอย	-	นายว่าจี้ข้าพลอย , นายคำจี้ข้าพลอย
คาหนังคาเขา	-	คาหลังคาเขา
ติดหลังแห	-	ติดร่างแห
หัวหวานก้นเปรี้ยว	-	ปากหวานก้นเปรี้ยว

ฯลฯ

ข. เปลี่ยนแปลงด้านความหมาย คือ มีความหมายใหม่มาแทนความหมายเดิม ใช้ไปนาน ๆ ความหมายเดิมก็เลิกไป เช่น

ปากหอยปากปู	(เดิม) มีปากแต่พูดไม่ได้	(ใหม่) ชอบนินทา
แก้ววัด	(เดิม) งุ่มง่ามไม่ทันสมัย	(ใหม่) รู้มากเอาเปรียบ
เข้าพอกเข้าห่อ	(เดิม) รู้จักเก็บหอมรอมริบ	(ใหม่) เบียดบังเป็นของตัวเอง
เทครั่ว	(เดิม) กวาดต้อนเชลยศึกๆ	(ใหม่) เอาเป็นภรรยาทั้งแม่ทั้งลูก
หางเครื่อง	(เดิม) เพลงตอนจบท้าย	(ใหม่) นักเต้นประกอบเพลงลูกทุ่ง
ลงแขก	(เดิม) ร่วมกันทำกิจกรรม	(ใหม่) ร่วมกันโทรมหญิง

หมายเหตุ ยังมีสำนวนไทยอีกจำนวนมากที่ไม่ได้กล่าวถึงในที่นี้ ซึ่งคำสำนวนเหล่านั้นยังใช้กันทั่วไปในความหมายเดิมและถ้อยคำเดิม จึงไม่ได้ยกมาเป็นตัวอย่าง

1.4 การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย (Semantic Change) คือ ความหมายของคำเปลี่ยนแปลงไป แต่เสียงของคำยังคงเดิม การเปลี่ยนแปลงความหมายนี้ไม่มีการผูกพันกับเสียง นั่นคือ เสียงคงที่แต่ความหมายเปลี่ยนไป

ความหมาย

ภาษาประกอบด้วยองค์ประกอบใหญ่ 2 องค์ประกอบคือ เสียงและความหมาย สำหรับความหมายนั้นเราอาจกล่าวได้ว่ามีอยู่ 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรกได้แก่ ความหมายของหน่วยต่าง ๆ เช่น หน่วยคำและคำ และอีกลักษณะหนึ่งได้แก่ความหมายที่เกิดจากความสัมพันธ์ของหน่วยต่าง ๆ เช่น ความหมายของประโยค

1.4.1 ^{4.1} ความหมายของคำ

ในทุกภาษาคำแต่ละคำมิได้หลายความหมาย ความหมายเหล่านี้เราสามารถนำมาจัดเป็นประเภทได้ดังต่อไปนี้

1) ความหมายพื้นฐาน คำทุกคำมีความหมายพื้นฐาน ไม่ว่าจะปรากฏในถ้อยคำใดคำเหล่านั้นจะมีความหมายนั้นอยู่ ตัวอย่างเช่นคำว่า ครู มีความหมายว่า “ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์” คำ ๆ นี้มีความหมายดังกล่าวในประโยคนี้ทุกประโยค

ครูสมศรีสอนวิชาภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

วิทยาลัยครูแห่งนี้ตั้งมาได้หลายสิบปีแล้ว

ศิลปินไทยมีความเคารพครูสูงมาก

เด็ก ๆ นำดอกไม้รูปเทียนมาร่วมพิธีไหว้ครู

เป็นศิษย์อย่าคิดล้างครู

คำๆหนึ่งอาจมีความหมายพื้นฐานได้หลายความหมาย เช่นคำว่า จับ อาจหมายถึง ก) อากาที่ใช่มือแตะต้องสิ่งหนึ่งสิ่งใด ตลอดจนกำไว้ยึดไว้ เช่น จับแขน ข) เกาะ เช่น นกจับคอน ค) ตัด เช่น เขม่าจับกันหม้อ ง) เริ่ม เช่น จับเรื่องตั้งแต่ตอนต้น จ) เกาะกุมตัวไม่ให้หนี เช่น จับผู้ร้าย เป็นต้น ความหมายเหล่านี้ล้วนแต่เป็นความหมายพื้นฐานของคำว่า จับ ทั้งสิ้น

ในทุกภาษาคำอาจมีความหมายประเภทอื่น ๆ นอกเหนือไปจากความหมายพื้นฐานได้แก่ ความหมายแฝงและความหมายในเชิงปริบท เรื่องของความหมายแฝงและความหมายในปริบทนี้เป็นเรื่อง que ผู้เรียนภาษาควรสนใจศึกษา เพราะในการใช้ภาษาหากเราไม่รู้วาคำ ๆ หนึ่งมีความหมาย

แฝงอย่างไร หรือมีความหมายในบริบทอย่างไร เราอาจเลือกใช้คำผิดในกรณีที่เราเป็นผู้ส่งสารหรืออาจเข้าใจผิดในกรณีที่เราเป็นผู้รับสารได้

2) ความหมายแฝง ได้แก่ ความหมายที่คำ ๆ หนึ่งอาจมีเพิ่มขึ้นจากความหมายพื้นฐาน ความหมายที่เพิ่มขึ้นนี้มักจะบอกให้รู้ถึงความรู้สึกของผู้พูด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำ เล่า กับ โม่ ในประโยค เขาเล่าเรื่องที่บ้านให้เพื่อนฟัง กับ เขาโม่เรื่องที่บ้านให้เพื่อนฟัง มีความหมายพื้นฐานเหมือนกัน คือ “บอกเรื่องราวให้ผู้อื่นฟัง” แต่คำ 2 คำนี้มีความหมายแฝงต่างกัน ขณะที่คำ เล่า เป็นคำที่แสดงว่าเรามีความรู้สึกธรรมดา ๆ เมื่อพูดถึงเขา คำ โม่ เป็นคำที่แสดงให้เห็นว่าเราไม่ชอบการกระทำครั้งนี้ของเขา

คำ ประหยัด กับ ขี้เหนียว ในประโยค เขาเป็นคนประหยัด กับ เขาเป็นคนขี้เหนียว มีความหมายพื้นฐานเหมือนกัน คือ “ไม่ใช้จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย” แต่คำ 2 คำนี้มีความหมายแฝงต่างกัน คำ ประหยัด แสดงว่าเรานิยมชมชอบคน ๆ นั้น แต่คำ ขี้เหนียว แสดงว่าเราไม่ชอบคน ๆ นั้น

คำบอกอาชีพ มักจะมีความหมายแฝงแทบทั้งสิ้น ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี ได้แก่ ชาวนา พ่อค้าคนกลาง ข้าราชการ ตำรวจ นักการเมือง นักศึกษา พยาบาล เป็นต้น

3) ความหมายในบริบท ทุกภาษามีคำอยู่จำนวนหนึ่งที่มีความหมายพื้นฐานที่ค่อนข้างกว้าง เมื่อคำเหล่านี้ปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ จะมีความหมายเพิ่มเติมหรือแคบลงกว่าความหมายพื้นฐานยกตัวอย่างเช่นคำว่า ดี มีความหมายพื้นฐานว่า “มีลักษณะที่เป็นไปในทางที่ต้องการ น่าปรารถนา น่าพอใจ” เมื่อคำ ๆ นี้ปรากฏกับคำอื่น ๆ จะมีความหมายเพิ่มขึ้น ดังนี้

ความหมายที่เพิ่มขึ้น

เด็กดี	“ว่านอนสอนง่าย”
ข้าราชการดี	“ไม่คดโกง ขยัน และรับผิดชอบในหน้าที่การงาน”
ห้องเรียนดี	“ไม่มีเสียงรบกวน ไม่มีคหรือร้อน”
ดวงดี	“รุ่งโรจน์ ไม่มีเคราะห์”
เสียงดี	“ไพเราะ”
สุขภาพดี	“ไม่มีโรค”

๑๓๑

ความหมายที่คำ ๆ หนึ่งมีเพิ่มขึ้นจากความหมายพื้นฐานเมื่อปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ เช่น ที่ยกตัวอย่างข้างบนนี้ เป็นกรณีหนึ่งของความหมายในบริบทแต่ความหมายในบริบทอาจหมายถึงการที่คำกลุ่มหนึ่งมีความหมายพื้นฐานร่วมกัน แต่การปรากฏร่วมกับคำอื่นของคำเหล่านั้นมีข้อจำกัดแตกต่างกันไป ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้ความหมายของคำแต่ละคำแตกต่างกันเพิ่มขึ้นจากความหมายร่วมพื้นฐาน ยกตัวอย่างเช่น

ก. หล่อ กับ สวย มีความหมายพื้นฐานร่วมกันว่า “งามน่าพึงพอใจ” แต่คำ หล่อ ปรากฏร่วมกับคำ ผู้ชาย เท่านั้น ส่วนคำ สวย ปรากฏร่วมกับคำต่าง ๆ ได้หลายคำ เช่น ผู้หญิง แมว ดอกไม้

และบ้าน ทำให้เราได้รับความหมายของคำ หล่อ กับ สวย เพิ่มขึ้น คือ หล่อ นั้นต้องเป็นความงามของผู้ชาย และ สวย เป็นความงามของผู้หญิง สัตว์ พืช หรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้

ข. ปี่ อ้อย แจ้ มีความหมายพื้นฐานว่า “มาก” เมื่อคำเหล่านี้ปรากฏกับคำบอกสีจะสามารถปรากฏเฉพาะกับเพียงบางคำเท่านั้น ดังนี้

<u>ใช้ได้</u>	<u>ใช้ไม่ได้</u>
เขียวปี่	ขาวปี่ เหลืองปี่
เหลืองอ้อย	ขาวอ้อย ดำอ้อย
แดงแจ้	ดำแจ้ เขียวแจ้

เราได้รับความหมายของคำ ปี่ อ้อย และ แจ้ เพิ่มเติมขึ้นจากบริบทดังนี้ ปี่ หมายถึง “มากในลักษณะเข้ม” อ้อย หมายถึง “มากในลักษณะสดใส” แจ้ หมายถึง “มากในลักษณะจัด”

ความหมายในบริบทเหมือนกับความหมายแฝงตรงที่ความหมายทั้งสองประเภทเป็นความหมายที่เพิ่มขึ้นจากความหมายพื้นฐานของคำ ในทุกภาษา คำทุกคำมีความหมายพื้นฐาน แต่ไม่ใช่ทุกคำที่มีความหมายแฝงหรือความหมายในบริบท

การจัดกลุ่มของคำตามความหมาย

ถ้าเรานำความหมายพื้นฐานของคำมาพิจารณา เราจะเห็นว่าคำบางคำมีความหมายใกล้เคียงกัน คำบางคำมีความหมายแตกต่างกันแบบตรงข้าม ถ้าเรายึดความคล้ายคลึงและความแตกต่างของความหมายเป็นเกณฑ์ เราจะสามารถจัดคำในภาษาออกเป็นกลุ่ม ๆ ได้ดังนี้คือ

1. คำพ้องความหมาย ในภาษาไทย คำบางคำมีความหมายคล้ายคลึงกัน เราเรียกคำเหล่านี้ว่าคำพ้องความหมาย ตัวอย่างเช่น

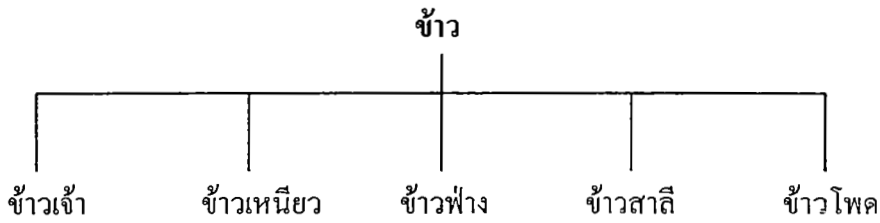
- (1) ผู้ชาย บุรุษ
- (2) กิน ทาน รับประทาน
- (3) กู ข้า ฉันทัน ข้าพเจ้า
- (4) เพื่อน มิตร สหาย เกลต

คำพ้องความหมายในแต่ละชุดนี้ แม้จะมีความหมายคล้ายคลึงกัน แต่จะมีการใช้แตกต่างกัน เช่น รับประทาน กับ กิน แม้จะมีความหมายคล้ายกันแต่ รับประทาน จะใช้ในภาษาที่สุภาพหรือเป็นทางการมากกว่า กิน เป็นต้น

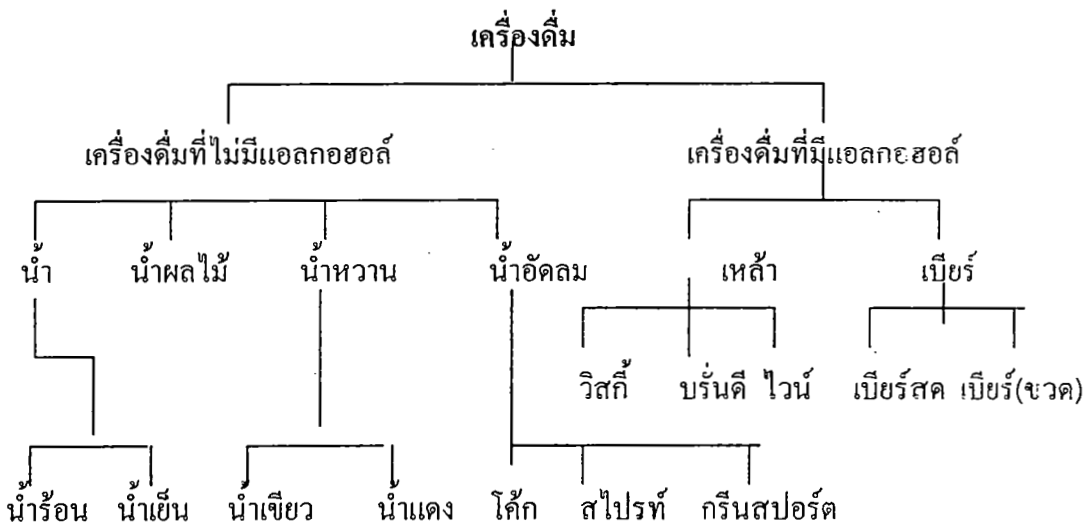
2. คำแย้งความหมาย คำในภาษาอาจมีความหมายที่แตกต่างกันในลักษณะตรงกันข้าม เราเรียกคำเหล่านี้ว่าคำแย้งความหมาย ตัวอย่างเช่น ดี-เลว หอม-เหม็น บุญ-บาป คำชม-คำติ เป็นต้น

3. คำที่อยู่ในกลุ่มความหมายเดียวกัน มีคำจำนวนหนึ่งซึ่งจัดรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยที่ความหมายของคำเหล่านั้นมีความสัมพันธ์กันแบบลูกกลุ่มกับจ่ากลุ่ม กล่าวคือ ความหมายของคำ

บางคำ (จำกลุ่ม) ครอบคลุมความหมายของคำอีกคำหนึ่ง (ลูกกลุ่ม) ตัวอย่างเช่นในกลุ่ม ข้าว ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวฟ่าง ข้าวสาลี ข้าวโพด คำว่า ข้าว เป็นคำที่มีความหมายกว้างที่สุด กล่าวคือ ครอบคลุมความหมายของคำอื่น ๆ ในชุดได้ทั้งหมด คำต่าง ๆ ข้างบนอาจแสดงด้วยแผนภูมิได้ดังนี้

กลุ่มที่สอง เครื่องดื่ม เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ น้ำ น้ำร้อน น้ำเย็น น้ำผลไม้ น้ำส้ม น้ำส้มขวด น้ำส้มคั้น น้ำมะนาว น้ำพุทรา น้ำกระเจี๊ยบ น้ำหวาน น้ำเขียว น้ำแดง น้ำอัดลม โค้ก สไปรท์ กรีนสปอर्ट ชา ชาจีน ชาร้อน ชาเย็น ชาฝรั่ง ชามะนาว ชาใส่นม โอวัลติน โอวัลตินร้อน โอวัลตินเย็น กาแฟ กาแฟดำ กาแฟใส่นม กาแฟเย็น โอเลี้ยง กาแฟเย็นใส่นม เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เหล้า วิสกี้ บรั่นดี ไวน์ ไวน์ขาว ไวน์แดง เบียร์ เบียร์สด เบียร์(ขวด) เราสามารถแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำเหล่านี้ได้ด้วยแผนภูมิที่แสดงไว้ข้างล่าง

ตัวอย่างทั้งสองตัวอย่างที่ให้มาข้างต้นนั้นไม่ได้รวมคำทุกคำที่อาจปรากฏอยู่ในกลุ่มแต่ละกลุ่ม เราสามารถทำแผนภูมิแต่ละแผนภูมิให้ละเอียดกว่านี้ได้ถ้าต้องการ ในที่นี้คำที่ให้มาเป็นเพียงตัวอย่างที่แสดงว่าในภาษาไทยมีคำเป็นชุดซึ่งแสดงความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คำในชุดมีความหมายแคบกว้างกว่ากัน

1.4.2 ความหมายของประโยค

1) ความหมายของรูปประโยค

ในการจะเข้าใจความหมายของประโยคนั้น เราทราบแล้วว่ามิใช่แต่เพียงรู้ความหมายของคำทุกคำในประโยคนั้นเท่านั้น แต่จะต้องเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคำและระหว่างโครงสร้างหลักของประโยคด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างหลักได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคำนามหรือนามวลีกับคำกริยาหรือกริยาวิเศษณ์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีหลายแบบ แบบที่เรารู้จักกันดีก็คือความสัมพันธ์ในลักษณะประธานของกริยา กรรมของกริยา มีความสัมพันธ์อีกแบบหนึ่งที่ควรรู้จักคือความสัมพันธ์ระหว่างคำนามหรือนามวลีกับคำกริยาในฐานะผู้กระทำ ผู้รับการกระทำ เป็นเครื่องมือ เป็นสถานที่ (ที่เหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งบอกด้วยกริยาเกิดขึ้น) บอกเวลา (ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ซึ่งบอกด้วยกริยา)

โดยทั่วไปถ้าประโยคมีความแตกต่างกันในเรื่องคำและ/หรือความสัมพันธ์ของคำ ความหมายของประโยคก็จะต้องต่างกันอย่างแน่นอน ประโยคว่า พี่แกลิ่งน้อง และ น้องแกลิ่งพี่ แม้จะไม่มี ความแตกต่างในเรื่องของคำ แต่มีความแตกต่างในเรื่องความสัมพันธ์ของคำ ในประโยค พี่แกลิ่งน้อง พี่มีความสัมพันธ์กับคำกริยาในฐานะผู้กระทำอาการ ในขณะที่ในประโยคน้องแกลิ่งพี่ พี่มีความสัมพันธ์กับคำกริยาในฐานะผู้รับการกระทำ

อย่างไรก็ตามมีกรณีที่ไม่ธรรมดา กล่าวคือ ประโยคที่ต่างกันอาจมีความหมายเหมือนกัน หรือประโยคเหมือนกันอาจมีความหมายต่างกัน ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

(ก) ความหมายเหมือนกัน โครงสร้างประโยคต่างกัน

ถ้าประโยคไม่มีความต่างในเรื่องคำและไม่มีความต่างในเรื่องความสัมพันธ์ของหน่วยในประโยคกับคำกริยาแล้ว ประโยคก็ไม่มี ความหมายต่างกัน แม้จะมีรูปประโยคที่ไม่เหมือนกัน ดูตัวอย่างประโยคต่อไปนี้

1. ก. ฉันขอขบรดขึ้นไปเชียงใหม่พรุ่งนี้
ข. พรุ่งนี้ฉันขอขบรดขึ้นไปเชียงใหม่
2. ก. นักเรียนทุกคนถูกรูด
ข. นักเรียนถูกรูดทุกคน

จากตัวอย่าง คำขยายบอกเวลา ได้แก่ พรุ่งนี้ อยู่ในตำแหน่งท้ายประโยคกับในตำแหน่งต้นประโยค ส่วนในตัวอย่างชุดที่ 2 ข้อแตกต่างอยู่ที่ตำแหน่งของคำขยาย ข้อแตกต่างทั้งหมดนี้ไม่ได้เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างคำ ประโยคในตัวอย่างแต่ละชุดจึงมีความหมายเหมือนกัน ข้อแตกต่างอาจมีบ้างในเรื่องของการเน้นย้ำคำในประโยค เช่น ในประโยค 1 ข. ผู้พูดเน้นคำว่า พรุ่งนี้ ในขณะที่ ในประโยค 1 ก. ไม่มีการเน้น ดังกล่าว เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขอบเขตที่ไม่ทำให้ความสัมพันธ์ของหน่วยในประโยคเปลี่ยนไป

(ข) ความหมายต่างกัน โครงสร้างประโยคเหมือนกัน (ความหมายกำกวม)

เราเคยได้ยินประโยคซึ่งอาจมีความหมายได้หลายนัย ประโยคเช่นนี้บางทีเรียกกันว่า ประโยคกำกวม ประโยคกำกวมอาจเกิดได้จากการที่คำในประโยคมีได้หลายความหมาย เช่น ตา ของฉันเจ็บ (ตา — อวัยวะที่เรามอง หรือ ตา — พ่อของแม่) แต่บ่อยครั้งที่ประโยคกำกวมมิได้เกิดจาก คำหลายความหมาย ลองดูประโยคต่อไปนี้

1. เขาล้างเนื้อในซาม

ความหมายแรก : “เขาล้างเนื้อที่อยู่ในซาม”

ความหมายที่สอง : “เขานำเนื้อไปล้างในซาม”

2. แม่เอ็ดลูกที่นอนดึก

ความหมายแรก : “แม่เอ็ดลูกคนที่นอนดึก”

ความหมายที่สอง : “แม่เอ็ดลูกเพราะลูกนอนดึก”

จะเห็นได้ว่าความหมาย 2 ความหมายที่ให้ไว้สำหรับแต่ละรูปประโยคนั้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แตกต่างกันของหน่วยในประโยค ในประโยคที่ 1 ถ้าในซามประกอบ เนื้อ หรือมีความสัมพันธ์กับ เนื้อ ในฐานะส่วนขยาย เราก็จะได้ความหมายแรก ถ้า ในซาม มีความสัมพันธ์กับ กริยา ล้าง ในฐานะบอกสถานที่ เราก็จะได้ความหมายที่สอง

สรุปได้ว่า ความหมายของประโยคขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของหน่วยในประโยค

2) ความหมายของประโยคในแง่ของเจตนา

เท่าที่กล่าวมาข้างต้น เราพิจารณาความหมายของประโยคในแง่ของความหมายพื้นฐานของประโยค แต่บ่อยครั้งที่เราพบว่าผู้พูดประโยคหนึ่งแต่มีได้หมายความตามความหมายของรูปประโยคนั้น ในกรณีเช่นนี้ความหมายของประโยคจะเข้าใจได้ก็โดยนำเจตนาของผู้พูดเข้ามาพิจารณาด้วย เราสามารถแบ่งประเภทของประโยคออกได้เป็น 2 ประเภทตามเกณฑ์ของเจตนาของผู้พูด คือ

1. ประโยคที่มีความหมายพื้นฐานตรงกันข้ามกับเจตนาของผู้พูด

2. ประโยคที่มีความหมายพื้นฐานไม่ตรงกันกับเจตนาของผู้พูด

กรณีแรกเป็นกรณีที่ผู้พูดใช้ถ้อยคำที่มีความหมายตรงไปตรงมา ไม่พูดอ้อมค้อมเช่น ประโยค คุณพ่อครับ ผมขอเงินร้อยหนึ่งได้ไหมครับ ประโยคนี้มีความหมายพื้นฐานเป็นการถามเจตนาของผู้พูดก็เป็นการถามด้วย ในประโยค ตำรวจจับผู้ร้ายไม่ได้ ทั้งความหมายพื้นฐานและเจตนาของผู้พูดเป็นการปฏิเสธ ในประโยค จึก๊วแบบนี่ไม่มีทางหางานทำได้หรอก ทั้งความหมายพื้นฐานและเจตนาของผู้พูดเป็นการเหยียดหยัน เป็นต้น ตัวอย่างทั้งสามตัวอย่างที่ให้มาข้างบนนี้ จัดเป็นประเภทที่หนึ่ง ได้แก่ พวกที่มีความหมายพื้นฐานตรงกันกับเจตนาของผู้พูด แต่ถ้าเราต้องการขอยืมเสื้อของเพื่อนเพื่อใส่ไปงานและพูดว่า เธอมีเสื้อสวยๆ เต็มตู้เลยนะ ฉันยังไม่มีเสื้อใส่

ไปงานคืนนี้เลย ความหมายพื้นฐานของถ้อยคำนี้เป็นการบอกเล่า แต่ผู้พูดมีเจตนาที่จะชี้แนะเพื่อให้เพื่อนยกเลื้อให้ตนขอยืมใส่ไปงานสักชุดหนึ่ง เห็นได้ว่าในกรณีนี้ ความหมายพื้นฐานไม่ตรงกับเจตนาของผู้พูด ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างอื่น ๆ ของประโยคกลุ่มที่สองนี้

1. พี่ชายของฉันเป็นนักมวยนะ
พื้นฐาน : บอกเล่า เจตนา : ชู
2. ช่วยไปซื้อยาให้หน่อยได้ไหม (นายจ้างพูดกับลูกจ้าง)
พื้นฐาน : ถาม เจตนา : สั่ง
3. เธอซักจะออกเที่ยวบอยนะหมูนี
พื้นฐาน : บอกเล่า เจตนา : คำหนิ
4. รถของฉันเสียค่ะ ฉันเข็นรถเข้าข้างทางไม่ไหว
พื้นฐาน : บอกเล่า เจตนา : ขอร้อง
5. เธอไปดูละครที่หอศิลป์พระศรีหรือยัง?
พื้นฐาน : ถาม เจตนา : ชักชวน
6. คุณเห็นป้ายที่สั่งห้ามสูบบุหรี่ไหมคะ?
พื้นฐาน : ถาม เจตนา : คำหนิ
7. ไปไหนมาคะ
พื้นฐาน : ถาม เจตนา : ทักทาย

การใช้ถ้อยคำที่มีความหมายพื้นฐานความหมายหนึ่งแต่ผู้พูดมีเจตนาที่จะสื่อสารอีกเรื่องหนึ่ง เช่น ที่ยกตัวอย่างมาข้างบนนี้ มีปรากฏในทุกภาษา ดังนั้น ในการติดต่อสื่อสาร ไม่ว่าจะ เป็นภาษาใด เราจำเป็นต้องรู้ทั้งความหมายพื้นฐานของประโยคและเจตนาของผู้พูด การสื่อสารนั้นจึงจะประสบความสำเร็จ เจตนาของผู้พูดที่ยกตัวอย่างมาข้างบน ได้แก่ ถาม ปฏิเสธ เย้ยหยัน ชี้แนะ ชู สั่ง คำหนิ ขอร้อง ชักชวนและทักทาย ยังมีเจตนาอื่น ๆ อีก ได้แก่ บอกความ คาดคะเน แสดงความ มุ่งหมาย สัญญา ชักชวน ท้าทายและชมเชย เป็นต้น การเข้าใจเจตนาของผู้พูดเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก เราต้องพิจารณาปริบททั้งหมดของการสนทนาประกอบไปด้วยเสมอ เช่น ผู้พูดเป็นใคร ผู้ฟังเป็นใคร และสถานการณ์ของการสื่อสารเป็นอย่างไร โดยทั่วไปนักภาษาศาสตร์จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมาย 3 ลักษณะ ดังนี้

1) ความหมายแคบเข้า ในกรณีคำว่า “กู” จะถูกคำอื่น ๆ มาแทนที่ความหมายจำนวนมาก เช่น ข้าพเจ้า ข้าพระพุทธเจ้า ดิฉัน กระผม ฯลฯ ความหมายของ กู จึงใช้พูดกันระหว่างเพื่อนสนิทและไม่ค่อยสุภาพ ลักษณะนี้อธิบายว่า “กู” มีความหมายแคบเข้า

2) ความหมายกว้างออก กรณีคำว่า “แม่” ซึ่งหมายถึง ผู้ให้กำเนิด เช่น แม่บัว แม่ไก่ แม่หนู ภายหลังมีคำประสมจำนวนมากสร้างจากคำว่า “แม่” เช่น แม่ทัพ แม่เล่า แม่งาน แม่กอง

แม่บ้าน ฯลฯ ความหมายของ “แม่” จึงหมายถึง “หัวหน้า ผู้เป็นใหญ่” อีกความหมายหนึ่ง ลักษณะดังกล่าวนี้เป็น ความหมายกว้างออก

3) ความหมายย้ายที่ กรณีคำว่า “ผม” คือเส้นผม เป็นอวัยวะเบื้องสูงของร่างกาย ครั้นภายหลังต่อมาคนไทยนิยมใช้คำสุภาพแทนตัวผู้พูด ใช้พูดกับเจ้านาย ไม่ใช่คำว่า “กู” จึงเอาอวัยวะส่วนสูงของร่างกายแทนตัวผู้พูด คือ เก้าผม (กระผม ผม) พูดกับอวัยวะเบื้องต่ำของเจ้านาย คือ ฝ่าพระบาท (พระบาท ใต้เท้า) ลักษณะดังกล่าวแสดงว่า “ผม” นั้น ความหมายย้ายที่ คือ ย้ายที่มาเป็นคำสรรพนามแทนตัวผู้พูด (ชาย) เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงภายนอก (External Change) คือ การเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอิทธิพลจากภาษาอื่นที่มีความสัมพันธ์สืบทอดวัฒนธรรมกันมาแต่สมัยโบราณ ภาษาที่มีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาแต่สมัยอดีต ได้แก่ ภาษาบาลี สันสกฤตและภาษาเขมร ส่วนในปัจจุบันภาษาอังกฤษมีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก เพราะชาติตะวันตกมีความเจริญด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการแพทย์ ด้านการศึกษาและวิทยาการสมัยใหม่ นักวิชาการไทยที่ศึกษาวิทยาการจากตะวันตก จึงมักนำคำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ปะปนกับภาษาไทย ทั้งคำศัพท์ทางวิชาการและคำศัพท์ทั่วไป นอกจากนี้คนไทย

รุ่นใหม่มักนิยมพูดภาษาอังกฤษปะปนกับภาษาไทย อันเป็นสาเหตุให้มีคำภาษาอังกฤษเข้ามาปะปนมากขึ้น โดยเฉพาะสื่อมวลชนมีอิทธิพลในการเผยแพร่คำเหล่านั้น จึงพบว่าคำภาษาอังกฤษมีอิทธิพลต่อภาษาไทยเป็นทวีคูณ เช่น อินเทอร์เน็ต อีเมลล์ คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ ดิจิตอล ไฮเทค ไมโครซอฟท์ ฯลฯ

การที่ภาษาต่างประเทศเข้ามามีอิทธิพลต่อภาษาไทย อันเป็นผลให้ภาษาไทยเปลี่ยนแปลงทั้งคำศัพท์และไวยากรณ์ นักภาษาศาสตร์เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงภายนอก ซึ่งจะสรุปขบวนการเปลี่ยนแปลงภายนอกได้ดังนี้

2.1 คำยืม (Loan Words) คำยืม คือ การนำคำภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทย โดยปรับเสียงให้เหมาะสมกับภาษาไทยบ้าง เปลี่ยนแปลงความหมายบ้าง คำยืมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาไทย ได้แก่

- ก. ภาษาบาลีและ สันสกฤต
- ข. ภาษาเขมร
- ค. ภาษาอังกฤษ
- ง. ภาษาจีน
- จ. ภาษาอื่น ๆ ได้แก่ ภาษาชวา ภาษามลายู ภาษาโปรตุเกส ฯลฯ

ในที่นี้จะให้ความสำคัญกับภาษาบาลี ภาษาสันสกฤตและภาษาเขมร เพราะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาษาไทยมาก ทั้งวงศัพท์และไวยากรณ์

คำยืมและการเปลี่ยนแปลงทางด้านไวยากรณ์

การยืมคำภาษาต่างประเทศมาใช้พูดจากันในภาษาไทย เป็นการพัฒนาทางด้านคำไทยอย่างหนึ่งเพราะเมื่อสังคมไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้น มีความจำเป็นที่จะต้องหาคำมาพูดจากันมากขึ้น โดยสร้างคำไทยมาใช้เพิ่มเติม ครั้นเมื่อติดต่อกัมพันธ์กับต่างชาติ โดยเฉพาะชาติที่เจริญทางด้านวัฒนธรรม เรามักจะรับวัฒนธรรมของชาตินั้นมาและขณะเดียวกันย่อมรับคำของชาตินั้นมาใช้พูดจากันด้วย ตัวอย่างคำยืมในภาษาบาลีและสันสกฤต รวมทั้งภาษาเขมรซึ่งเคยติดต่อกัมพันธ์สมัยก่อนไทยตั้งอาณาจักรสุโขทัย ยิ่งเมื่อพระมหากษัตริย์ได้ฟื้นฟูพุทธศาสนา คำบาลีและคำสันสกฤตย่อมเข้ามาเป็นทวิคูณและคำยืมในภาษาบาลี สันสกฤต เขมร ได้ใช้สืบต่อมาในภาษาไทยจนถึงทุกวันนี้ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงคำยืมให้เหมาะสมกับเสียงคนไทยด้วย

ครั้นสมัยรัตนโกสินทร์ ภาษาจีนได้เข้ามาปะปนกับภาษาไทยมากขึ้น ส่วนในปัจจุบันนี้ ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นชาติที่เจริญทางด้านวิทยาการสมัยใหม่และการศึกษา ภาษาอังกฤษจึงเข้ามาปะปนกับภาษาไทยมากขึ้น ทางด้านวิทยาการ การศึกษาและสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ

การที่ยืมคำภาษาต่างประเทศเข้ามาปะปนกับภาษาไทยจำนวนมาก ไวยากรณ์ของภาษานั้นๆ ย่อมติดมากับภาษานั้น ๆ ด้วย เช่น คำสมาส (ภาษาบาลีและสันสกฤต) คำแผลง (ภาษาเขมร) ส่วนไวยากรณ์ภาษาอังกฤษนั้นเริ่มเข้ามาปะปนอยู่บ้างในภาษาสแลง เช่น ยากซ์ หัวหน้าการเมือง เป็นต้น

คำยืมที่จะกล่าวถึงคือ (1) คำภาษาบาลีและสันสกฤต (2) คำภาษาเขมร (ส่วนคำยืมภาษาอื่นมีอิทธิพลต่อโครงสร้างไวยากรณ์ภาษาไทยน้อย จึงไม่กล่าวถึง)

2.1.1 คำยืมและการสร้างคำตามแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต

การยืมคำภาษาอื่นเข้ามาใช้ในภาษาไทยเป็นการพัฒนาทางด้านภาษารูปแบบหนึ่ง ในภาษาไทยปัจจุบันพบว่า มีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเข้ามาจำนวนมากและมีการใช้คำยืมภาษาบาลีสันสกฤตอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในวงวิชาการ คำยืมเหล่านี้บางคำใช้อยู่ในภาษาไทยจนเป็นคำพื้น ๆ ใช้เจรจาสื่อสารกันในชีวิตประจำวัน เช่น บาท สตางค์ ศีลธรรม พระ ภาษา เกียรติ บาป บุญ เวร กรรม สัตว์ พืช ทาน สุข ทุกข์

คำบาลีสันสกฤตที่นำเข้ามาในสมัยสุโขทัยนั้น มักจะเป็นคำที่ใช้ในกลุ่มผู้รู้ ผู้คงแก่เรียน และพระสงฆ์ แต่ชาวบ้านทั่วไปยังนิยมใช้คำไทยพื้น ๆ ที่เรียกว่า “คำมรดก” แม้ว่าในหลักศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงสร้างเมื่อ พ.ศ. 1835 พบว่ามีคำยืมน้อย ไม่ว่าคำภาษาบาลีสันสกฤตและเขมร ครั้นในราว พ.ศ. 1900 รัชสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท มีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมากขึ้น ดังศิลาจารึกหลักที่ 2 พระมหาสวามีศรีศรัทธาราชจุฬามณี ฯ สร้างเมื่อ พ.ศ. 1900 ปรากฏว่านิยมคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตมากขึ้น โดยเฉพาะเตภูมิกถา หรือ ไตรภูมิพระร่วง อันเป็นตำราวิชาการด้านพุทธศาสนาจึงมีคำยืมภาษาบาลีสันสกฤตเพิ่มมากขึ้นเป็นทวิคูณ แสดงว่ายิ่งสังคมไทย

พัฒนาเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องใช้คำศัพท์เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคำศัพท์ที่ใช้ทางด้านวิชาการศาสนาและตำราวิชาการอื่น ๆ

การสร้างคำตามแบบไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤต

คำภาษาบาลีและสันสกฤตได้นำเข้ามาใช้ในภาษาไทยจำนวนมากกว่าร้อยละ 20 ของคำในภาษาไทยทั้งหมด ฉะนั้นหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤตจึงมีอิทธิพลต่อไวยากรณ์ไทยด้วย โดยเฉพาะรูปประโยคที่ซับซ้อน(สังกรประโยค) นั้น ได้รับอิทธิพลจากการแปลประโยคโดยภาษาบาลีในวรรณกรรมพุทธศาสนาและวรรณกรรมชาดก หากพิจารณาประโยคในศิลาจารึกสมัยสุโขทัย จะพบว่าเกือบทั้งหมดเป็นประโยคเดียว (เอกัตถประโยค) ไม่นิยมประโยคที่ซับซ้อน(สังกรประโยคและอเนกัตถประโยค) เหมือนปัจจุบัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงรูปประโยคในไวยากรณ์นั้นน่าจะค่อยเป็นค่อยไปที่ละน้อย จึงไม่สามารถอธิบายขั้นตอนของขบวนการเปลี่ยนแปลงได้

ภาษาบาลีและสันสกฤตเป็นภาษากลุ่มเดียวกัน เหมือนกับภาษาไทยกับภาษาถิ่นเหนือและภาษาถิ่นอีสาน จึงมีไวยากรณ์เหมือนกัน ฉะนั้นคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทย แม้ว่าจะมีรูปคำแตกต่างกันบ้างแต่โครงสร้างภาษาเหมือนกัน แบบแผนไวยากรณ์ภาษาบาลีและสันสกฤตที่เข้ามาในภาษาไทยนั้นคือ วิธีสมาสและวิธีสนธิ เช่น สาธก (จาก สาธ-สำเร็จ) ยาจก (จาก ยาจ-ขอ) เวทย์ (จากวิท-รู้) จริยา (จาก จร-ประพฤติ) และนำคำที่เติมอุปสรรคแล้วมาใช้เช่น อภิสัทธา (อภิ-สัทธา แปลว่า สัทธาเฉพาะ มี อภิ เป็นอุปสรรค) อภิมุข (อภิ+มุข แปลว่า ต่อหน้า อภิ-อุปสรรค) อภิวาท (อภิ+วาท แปลว่า การกราบไหว้ อภิ-อุปสรรค) เป็นต้น

คำบาลีและสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทยนั้น ได้ถูกเปลี่ยนแปลงเสียงให้เป็นสำเนียงไทยจนเกือบหาเค้าของภาษาเดิมไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงเสียงคำยืมภาษาอื่น ตลอดจนเปลี่ยนแปลงความหมายนั้นเป็นไปตามธรรมชาติการหยิบยืมภาษาเพราะระบบเสียงของแต่ละภาษาย่อมไม่เหมือนกัน ดังนั้นการนำคำภาษาหนึ่งไปใช้ในอีกภาษาหนึ่งโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลงเลยนั้นทำไม่ได้เพราะการนำคำภาษาอื่นมาใช้พูดย่อมต้องดัดแปลงเสียงให้เหมาะสมกับลิ้นคนไทยเพื่อความสะดวกในการออกเสียง ฉะนั้นคำภาษาบาลีและสันสกฤตที่นำมาใช้ในภาษาไทยจึงต้องเปลี่ยนแปลงรูปและเสียงตามกฎเกณฑ์ของภาษาไทยด้วย

คำสมาสเป็นวิธีการสร้างคำของภาษาบาลีสันสกฤต การที่ภาษาไทยได้นำคำยืมภาษาบาลีและสันสกฤตมาจำนวนมาก วิธีสร้างคำแบบสมาสและสนธิจึงติดมากับคำยืมเหล่านั้น

คำสมาส คือ การสร้างศัพท์วิธีหนึ่งของภาษาบาลีและสันสกฤต โดยวิธี “ยอศัพท์” มีลักษณะคล้ายกับคำ “ประสม” ของภาษาไทย แต่คำประกอบ (คำรอง) จะนำมาวางไว้หน้าคำหลัก ซึ่งต่างกับคำประสมที่จะนำคำรองมาประกอบอยู่หลังคำหลักเสมอ นั่นคือ คำสมาสวางสลับที่กับคำประสมของไทย [คำสมาสควรแปลคำหลังมาหาคำหน้า เช่น โทรทศน์ (เห็น ไกล) กามโรค (โรคทางกาม) มหันตโทษ (โทษหนัก) อากาศยาน (ยานพาหนะทางอากาศ)]

2.1.2 คำยืมและการสร้างคำแบบไวยากรณ์ภาษาเขมร

คำยืมภาษาเขมรเข้ามาใช้อยู่ในภาษาไทยจำนวนมาก คำยืมภาษาเขมรเหล่านั้นได้นำมาใช้เป็นเวลานาน จนบางคำไม่สามารถจะแยกได้ว่าเป็นคำมรดกภาษาไทยหรือ คำยืมเขมรเช่น ราบ จอจ จง จำ ระวัง ประหยัด สะเดาะ สะอาด สบาย ฯลฯ แต่กระนั้นก็ตาม หากศึกษาขบวนการสร้างคำศัพท์ตามไวยากรณ์ภาษาเขมรอาจจะทำให้เข้าใจได้ว่า คำข้างต้นมิใช่ในภาษาไทยและภาษาเขมร และมีแนวโน้มที่จะเป็นคำยืมภาษาเขมรมากกว่าคำมรดกของไทย

การที่ภาษาไทยปัจจุบันมีคำยืมภาษาเขมรจำนวนมากและนำเข้ามาใช้เป็นเวลานานจึงพบว่า ขบวนการสร้างคำแบบภาษาเขมรจึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทยด้วย ทั้งการเติมอุปสรรคและการลงอาคม (คำแผลง) หากเราพิจารณาคำพื้นฐานภาษาเขมรและคำพื้นฐานภาษาไทยจะพบว่า ทั้งภาษาเขมรและภาษาไทยมีคำตรงกันจำนวนมากและคำเหล่านั้นยากที่จะชี้ชัดว่าเป็นคำยืมเขมรหรือคำยืมไทย (คำไทยปะปนอยู่ในภาษาเขมร) ซึ่งแสดงว่าในอดีตชาวไทยและเขมรมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดทางด้านวัฒนธรรม

การสร้างคำของไวยากรณ์เขมรมี 4 แบบคือ

(1) การเติมอุปสรรค หรือการเติมคำหน้า (Prefix) เช่น

	เติมอุปสรรค	แปลว่า
เรียน	บังเรียน	สอน ทำให้เรียน
เกิด	บังเกิด	ให้กำเนิด
โผล่	บังโผล่	ทำให้โง่ หลอก

ฯลฯ

(2) การลงอาคม หรือการแทรกเสียงกลางคำ (Infix) ภาษาไทยเรียก “คำแผลง” เช่น

	ลงอาคม	ไทยใช้	แปล
เกิด (= เกิด)	กัณเฑิด (กัอมเฑิด)	กำเนิด	การเกิด
จง (= ผูก)	จ็ฉง (จ็ฉมนอง)	จ้านอง	การผูกพัน
คาบ (= ถูกต้อง)	คัฉาบ (กมเนือบ)	ค่านับ	เคารพ ทำให้ถูกต้อง
ขูล้าง (เร็วแรง)	กัฉ้าง (กัฉอมล้าง)	กำลัง	กำลัง

ฯลฯ

(3) การอักษาสหรือการซ้ำคำ (ไม่การยืมคำประเภทนี้มาใช้ในภาษาไทย)

(4) การสร้างคำแบบประสม เช่น

- ปรั๊กแซ (เงินเดือน)
- พุนเฑลิง (ภูเขาไฟ)
- ดาราทะหะ (ดาวเทียม)

2.1.3 การยืมภาษาอื่น (Borrowing)

เมื่อชนชาติ 2 ชนชาติติดต่อกัน สื่อที่ใช้ในการติดต่อก็คือภาษา ภาษาที่ใช้อาจจะเป็นของชนชาติใดชนชาติหนึ่ง เช่น ถ้าคนไทยติดต่อกับคนอังกฤษก็อาจใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลางหรือภาษาสื่อ บางทีภาษากลางก็ไม่ใช่ภาษาของทั้ง 2 ชนชาติเลย เช่น ถ้าคนญี่ปุ่นติดต่อกับคนไทย ก็อาจใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสื่อสาร แต่ไม่ว่าจะใช้ภาษาใดเป็นภาษาสื่อสารในการติดต่อระหว่างชน 2 ชาติ ก็จะมีผลกระทบกับภาษาของ 2 ชนชาตินั้นเสมอ ทั้งนี้เพราะเมื่อมีการติดต่อกันขึ้นจะต้องมีการแลกเปลี่ยนทางวิชาการและด้านอื่น ๆ ในการแลกเปลี่ยนดังกล่าวอาจจะมีความคิดใหม่หรือวัตถุใหม่ ซึ่งไม่เป็นที่คุ้นเคยของคนในชาตินั้น และเมื่อเกิดความจำเป็นที่จะต้องพูดถึงสิ่งนั้น ผู้พูดภาษาจึงต้องหาวิธีพูดถึงสิ่งนั้นดังนี้

ก. **บัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่** โดยใช้วิธีการทางภาษาในภาษาของตน เช่น เมื่อคนไทยเห็นน้ำแข็ง ซึ่งเป็นของใหม่ ก็ใช้วิธีการสร้างคำแบบคำประสมซึ่งเป็นวิธีการในภาษาไทย เรียกสิ่งใหม่นี้ว่า **น้ำแข็ง**

ข. **แปลคำต่างประเทศ** ที่ใช้แทนสิ่งนั้นเป็นภาษาของตนโดยตรง เช่น คำนวนภาษาอังกฤษว่า right hand ก็แปลเป็นภาษาไทยตรง ๆ ว่า มือขวา

ค. **การใช้ทับศัพท์ต่างประเทศ** เช่น ฟุตบอล ซึ่งทับศัพท์คำอังกฤษ football

วิธีการแบบ ข. และ ค. เป็นวิธีการยืมภาษาซึ่งมีผลต่อภาษาที่เป็นฝ่ายยืม วิธีการแบบ ข. เป็นการยืมโดยการแปล (Loan translation) ส่วนวิธีการแบบ ค. เป็นวิธีการที่ง่ายและสะดวกที่สุด แต่เป็นวิธีที่ทำให้เกิดผลกระทบกับภาษาได้มาก

ในการยืมภาษาอื่นนั้น ความจำเป็นมิใช่เป็นสาเหตุเดียวที่ก่อให้เกิดการยืม ยังมีสาเหตุอื่น ๆ อีก เช่น ความนิยมที่จะใช้ภาษาต่างประเทศเพราะถือว่าทำให้มีหน้ามีตา ความนิยมเช่นนี้อาจเห็นได้จากตัวอย่างภาษาอังกฤษ ซึ่งได้ยืมคำเป็นอันมาจากภาษาฝรั่งเศส ในขณะที่ตกอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศสหลังสงครามนอร์มัน (Norman ConQuest) เช่น คำว่า noble , prince, duke เป็นคำยืมจากภาษาฝรั่งเศส

นอกจากจะคิดว่าภาษาต่างประเทศทำให้มีหน้ามีตาแล้ว บางทีการยืมก็อาจเข้ามาพร้อมกับศาสนา เช่น คำยืมจากภาษาบาลีในภาษาไทย

ในการศึกษาเรื่องการยืมนั้น เราอาจศึกษาได้เป็น 2 แง่ คือ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงซึ่งปรากฏกับคำที่ยืมมาหรืออาจศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏผลในภาษาที่ป็นฝ่ายยืม ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏกับคำที่ยืมมา การศึกษาจะเป็นในแนวว่าคำต่างประเทศที่ยืมเข้ามาในอีกภาษาหนึ่งนั้นถูกดัดแปลงให้เข้ากับระบบของภาษาที่เป็นฝ่ายยืมอย่างไร ลักษณะเช่นนี้จะเกิดขึ้นเมื่อภาษาต่างประเทศนั้นไม่เป็นที่คุ้นเคยของผู้พูด และผู้พูดมักเปลี่ยนแปลงคำโดยการดึงเข้าหาเสียงของคำในภาษาของตนซึ่งตนรู้จักดี

อนึ่ง ควรจะสังเกตไว้ด้วยว่า การยืมภาษามิได้เป็นการยืมภาษาต่างประเทศอย่างเดียว เราอาจจะสังเกตเห็นว่าคำยืมคำจากภาษาถิ่นก็ได้

2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านไวยากรณ์ (Grammar Change) คือ การเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างของภาษาไทย ซึ่งส่วนใหญ่จะเปลี่ยนแปลงระบบการสร้างคำ นั่นคือ คำยืมภาษาต่างประเทศที่เข้ามามีอิทธิพลต่อระเบียบไวยากรณ์ ได้แก่ ภาษาบาลีสันสกฤต ภาษาเขมรและภาษาอังกฤษ (ส่วนภาษาจีนมีโครงสร้างเดียวกับภาษาไทย คำยืมภาษาจีนกลมกลืนกับไวยากรณ์ไทย) ไทยได้นำวิธีการสร้างคำของภาษาบาลีและสันสกฤตมาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทยด้วยคือ คำสมาส ส่วนภาษาเขมรนั้นไทยก็ได้นำวิธีการสร้างคำแบบภาษาเขมรเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของไวยากรณ์ไทย ที่เรียกว่า คำแผลง ด้วย ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านไวยากรณ์นี้เป็นไปควบคู่กันกับการเปลี่ยนแปลงด้วยการยืมคำจากภาษาต่างประเทศมาใช้ในภาษาไทยนั่นเอง

เมื่อนำภาษาสมัยสุโขทัยมาเปรียบเทียบกับภาษาสมัยปัจจุบันในด้านไวยากรณ์พบว่าในสมัยสุโขทัยมีการใช้คำกริยาที่ใช้กับคำบุรพบทคำหนึ่ง แต่ในสมัยปัจจุบันคำกริยาดังกล่าวจะใช้กับคำบุรพบทคำอื่น คำกริยาที่พบในศิลาจารึกหลักที่ 1 ที่มีลักษณะดังกล่าวมี 2 คำคือ ไว้ กับ เอา

ไว้

ในสมัยสุโขทัยโดยเฉพาะในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีการใช้คำกริยา ไว้ กับคำบุรพบท แก่ เช่น

“... ช้างขอลูกเมียเยี่ยข้าวไพร่ฟ้าข้าไทป่าหมากรูปาพลูพ่อเชื่อมั่นไว้แก่ลูกมันสิ้น...”

คำว่า ไว้ นี้ ในสมัยปัจจุบันจะใช้กับคำบุรพบท กับ เช่น

พินานให้เงินไว้กับสมศรี

เอา

ในสมัยสุโขทัยโดยเฉพาะในศิลาจารึกหลักที่ 1 ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีการใช้คำกริยา เอา กับคำบุรพบท แก่ เช่น

“กูได้ตัวเนื้อตัวปลา กูเอามาแก่พ่อกู...”

“กูได้หมากส้มหมากหวานอันใดกินอร่อยกินดี กูเอามาแก่พ่อกู...”

คำว่า เอา นี้ ในสมัยปัจจุบันจะใช้กับคำบุรพบท ให้ เช่น

“ลุงคงเอาปลามาให้คุณหญิงแยม” เป็นต้น

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ถ้าเราศึกษาเปรียบเทียบภาษาสองสมัยคือ สมัยสุโขทัยกับภาษาในสมัยปัจจุบันในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการเขียนรูปคำ อักษรวิธี ด้านเสียงต่าง ๆ คือ เสียงพยัญชนะ สระ และ

วรรณยุกต์ ตลอดจนด้านการใช้คำ ความหมายของคำ จำนวนและค่านวैयाกรณ์ เราจะพบความเปลี่ยนแปลงของภาษาทุก ๆ ด้าน มากบ้างน้อยบ้าง จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า เมื่อเวลาผ่านไปหลายชั่วอายุคน ภาษาย่อมเปลี่ยนแปลงไปเสมอ ดังจะเห็นได้ชัดจากผลการศึกษาเปรียบเทียบภาษาสมัยสุโขทัยกับภาษากรุงเทพฯ ในสมัยปัจจุบันที่ได้เสนอมาทิ้งหมดนี้

2.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านตัวอักษร (Palaeographic Change)

อักษรไทย เป็นหัวข้อหนึ่งในการศึกษาเรื่องพัฒนาการของภาษาไทย แต่นักภาษาศาสตร์จะไม่ให้ความสำคัญเรื่องตัวอักษรเหมือนกับภาษาพูด เพราะเห็นว่าตัวอักษรของชาติต่าง ๆ นั้นบันทึกเสียงได้ไม่ตรงกับเสียงพูด จึงคิดสัญลักษณ์แทนเสียงพูดขึ้นมาใหม่ เรียกว่า “สัทอักษร” และเห็นว่ามีประสิทธิภาพในการจดบันทึกเสียงพูดได้ดีที่สุด

ถึงอย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องพัฒนาการของภาษาไทยตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาดังกล่าวข้างต้นนั้นหาได้ครอบคลุมถึงวัฒนธรรมของภาษาไทยโดยรวมไม่ หากไม่ได้กล่าวถึงเรื่องวิวัฒนาการของอักษรไทย เพราะเหตุว่าภาษาพูดและภาษาเขียน(ตัวอักษร)ของไทยนั้น ได้มีพัฒนาการควบคู่กันเสมอมาทุกยุคทุกสมัย อีกประการหนึ่ง ตัวอักษรคือลายเส้นขีดเขียนเป็นรูปสัญลักษณ์ใช้สื่อความหมายแทนเสียงพูด ซึ่งคนในสังคมนั้นยอมรับและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ตรงกัน ฉะนั้นภาษาพูดและภาษาเขียนของไทยจึงมีวิวัฒนาการเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันเสมอมา

ชนชาติที่มีตัวอักษรใช้บันทึกเสียงพูดนั้น แสดงว่าเป็นชนชาติที่มีอารยธรรมเจริญรุ่งเรืองมากเพราะตัวอักษรนั้นเป็นการพัฒนาอันยิ่งใหญ่ทางด้านภาษาของมนุษย์ ซึ่งใช้ระยะเวลาอันยาวนานที่จะพัฒนาความคิด ประดิษฐ์สัญลักษณ์มาใช้แทนภาษาพูดได้และสามารถจดบันทึกความรู้ ความคิดเห็นและเหตุการณ์ในสังคมสืบต่อมา

อักษรไทยได้ประดิษฐ์ขึ้นมาใช้ในสมัยสุโขทัยเมื่อ พ.ศ.1826 สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ซึ่งมีอายุประมาณ 700 ปีเศษ แต่รูปสัณฐานของอักษรไทยปัจจุบันก็พัฒนาต่างไปจากอักษรต้นแบบคือ ลายสือไทย มากจนอ่านกันไม่ได้ หากผู้อ่านไม่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรวิทยาหรือนักอักษรศาสตร์

นอกจากนี้ยังพบว่า โบราณจารย์ของไทยใช้ อักษรขอม เขียนพระธรรมคัมภีร์และตำราวิชาการควบคู่กับ ลายสือไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ฉะนั้นอักษรขอมที่ใช้เขียนภาษาไทยนั้น จึงเป็นหัวข้อสำคัญอีกเรื่องหนึ่งในการอธิบายเรื่องพัฒนาการของภาษาไทย

สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย

1. ความคิดเห็นของนักภาษาศาสตร์

นักภาษาศาสตร์และนักภาษาไทย ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงคำและสำนวนไทย และสามารถอธิบายสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของคำได้ แต่กระนั้นก็ตามนักภาษาแต่ละสำนักก็เสนอสาเหตุการเปลี่ยนแปลงไว้ไม่ตรงกัน พอสรุปได้ดังนี้

1.1 นักภาษากลุ่มหนึ่งเชื่อว่าภาษาเกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้คนพูดออกเสียงได้สะดวกขึ้น ออกเสียงได้ง่ายขึ้น นักภาษากลุ่มนี้ได้เปรียบเทียบคำโบราณกับคำปัจจุบัน พบว่าคำโบราณออกเสียงคำได้ยากกว่าปัจจุบัน (พูดยากกว่า) ทั้งนี้เพราะไม่มีความเคยชินกับคำโบราณ แต่เคยชินอยู่กับคำในปัจจุบัน จึงทำให้เกิดความรู้สึกว่าภาษาที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันง่ายกว่า ดังตัวอย่างหน่วยเสียงสมัยโบราณ (แต่ปัจจุบันนี้หน่วยเสียงเหล่านั้นสูญไปแล้ว) เช่น

หน่วยเสียง /ฃ/ มีปรากฏสมัยสุโขทัยและในภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ แต่ภาษาไทยปัจจุบันเป็น “เสียงสูญ”

หน่วยเสียง /ไ-/ มีใช้ในสมัยสุโขทัยและในภาษาไทยถิ่นบางถิ่นที่ออกเสียงคล้าย /เออ/ เช่น ชาวไทยพวนออกเสียงว่า เผอ (ไฟ-ใคร) เจอญ่อ (ใจใหญ่) เอ็ดกะเรอ (ทำอะไรหรือทำอะไร) แต่ภาษาไทยปัจจุบันออกเสียง /ไ-/ เป็นเสียงเดียวกับ /เ-/ จึงถือว่าเสียง /ไ-/ เป็นเสียงสูญยังเหลือแต่รูปสระ

ส่วนอักษรควบกล้ำ เดิมในปัจจุบันออกเสียงไม่ควบกล้ำเหมือนสมัยโบราณ เช่น เกวียน-เกียน ความ-พาม ปลา-ปา แข็งแกร่ง-แข็งแ่ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นการออกเสียงไม่ระมัดระวัง หากมีการออกเสียงดังกล่าวเป็นระยะเวลาาน เสียงจะเปลี่ยนไปเป็นคำที่ไม่ได้ควบกล้ำ เป็นต้น

1.2 นักภาษาศาสตร์บางกลุ่มเชื่อว่าสภาพภูมิศาสตร์มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการออกเสียง โดยอธิบายว่ากลุ่มที่อยู่ตามหุบเขา เช่น ชาวไทยในภาคเหนือหรือกลุ่มอาศัยอยู่ตามชายทะเล เช่น ชาวภาคใต้ จะออกเสียงต่างกันตามสภาพภูมิศาสตร์ เช่น

ภาษาถิ่นภาคเหนือ ชาวเหนืออยู่สภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นหุบเขา อากาศค่อนข้างหนาว จึงนิยมออกเสียงคำโดยไม่ปล่อยลมพุ่งออกมาแรง ฉะนั้นพยัญชนะที่เป็นเสียงชนิด (เปล่งเสียงแล้วมีลมพุ่งตามมาโดยแรง) ชาวเหนือจะออกเสียงเป็นเสียงลิติด (เปล่งเสียงแล้วมีลมพุ่งมาเบา ๆ) เช่น

ข้าง - /ข้าง/ ชิงช้า - /จิงจ้ำ/ ชมเชย - /จมเจย/

ภาษาถิ่นภาคใต้ มีภูมิศาสตร์อยู่ใกล้ทะเล ลมแรง ฝนตกชุก ฉะนั้นจำเป็นจะต้องเปล่งเสียงแข่งกับเสียงลมเสียงฝน จึงนิยมออกเสียงสั้นและเน้นพยางค์หลังให้ชัดเจน จึงมักเปลี่ยนเสียงวรรณยุกต์เป็นเสียงสูง เช่น

ตลาด - /ล้ำด/ ทะเล - /เล้/ ถนน - /น้น/

1.3 กลุ่มนักภาษาศาสตร์สมัยใหม่ไม่เห็นด้วยกับนักภาษาศาสตร์ 2 กลุ่มข้างต้น พยายามค้นหาวิธีอธิบายการเปลี่ยนแปลงของภาษาใหม่ โดยมีสมมติฐานว่า ไม่มีภาษาใดที่คนพูดตรงกันหมดหรือพูดเหมือนกันทุกเพศ ทุกวัย ทุกถิ่นฐานและทุกชนชั้น และพยายามเข้าใจว่าภาษาย่อมอยู่ในสถานะที่เคลื่อนไหวอยู่เสมอ ยิ่งคำใดมีการใช้อย่างไม่ระมัดระวังมากเท่าไร คำนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงมากเท่านั้น โดยเฉพาะภาษาเด็กที่เริ่มเรียนรู้หรือเริ่มหัดพูดย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมาก จึงสรุปว่าขบวนการเรียนรู้ การสร้างกฎเกณฑ์และภาษาเด็ก เป็นสาเหตุในการเปลี่ยนแปลงภาษา นอกจากนี้คำพูดในเฉพาะกลุ่มศิลปิน กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มแม่ค้า(ภาษาตลาด) มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษาอีกส่วนหนึ่ง ที่เรียกว่า “คำสแลงหรือศัพท์สแลง” ซึ่งผู้รู้บางท่านมักจะกล่าวว่า “ภาษาวิบัติ” แต่นักภาษาศาสตร์ถือว่าเป็นการพัฒนาทางด้านภาษาแนวหนึ่ง เพราะเป็นการเพิ่มคำเพิ่มความหมายที่ละเอียดอ่อน สื่อความหมายเฉพาะกิจ เฉพาะเรื่อง เฉพาะกลุ่มคน ซึ่งคำสแลงเหล่านั้น หากคนทั่วไปปรับมาใช้สื่อสารกันจนเป็นที่รู้จักทั่วไป ก็ยอมรับว่าเป็นคำเกิดใหม่ มีความหมายใหม่ เช่น หน่อมแน้ม จี๊บบ ปิ้ง กร่าง เว่อ (แปลงมาจากภาษาอังกฤษ) ซ่า แสบ ฯลฯ

1.4 กลุ่มนักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องคำยืม เห็นว่าคำยืมภาษาต่างประเทศเข้ามาใช้สื่อสารร่วมกันในภาษาไทย เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านภาษามากที่สุด (การเปลี่ยนแปลงภายนอก) เนื่องจากชาวไทยเมื่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย มีความจำเป็นที่จะต้องฟื้นฟูวัฒนธรรมประจำชาติ พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ได้พยายามฟื้นฟูพระพุทธศาสนา เพื่อให้ชาวไทยยึดมั่นในหลักธรรม อันเป็นผลให้สังคมสงบสุข เพราะชาวไทยยึดมั่นในบาปบุญ เกรงกลัวต่อบาป จึงไม่นิยมประพฤติก้าวร้าว ฉะนั้นภาษาบาลีจึงเข้ามาปะปนกับภาษาไทยมากขึ้น มีคำจำนวนมากที่นำมาเป็นคำในภาษาไทย โดยเฉพาะคำที่เกี่ยวข้องด้วยหลักธรรมและจริยธรรม รวมทั้งคำที่เกี่ยวกับความดีงามอีกด้วย

ต่อมาเมื่อกรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการเมืองและการปกครอง ไทยชนะกัมพูชาและได้พราหมณ์มาเป็นปุโรหิตในราชสำนัก ธรรมเนียมในพระราชวังและพระราชพิธีต่าง ๆ จึงนิยมใช้ภาษาเขมร (และมีภาษาสันสกฤตจำนวนมากที่เขมรยืมมาเป็นศัพท์ภาษาเขมร) ฉะนั้นคำศัพท์สามัญที่ชาวบ้านเขมรใช้จึงนำมาใช้เป็นคำในพระราชพิธีและคำราชาศัพท์

อนึ่งการยกย่องพระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพ น่าจะเริ่มคิดยกย่องกันในสมัยอยุธยา กล่าวคือ ชาวไทยสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นมีความใกล้ชิดกับชาวเขมรที่เคยครอบครองเมืองลพบุรี ซึ่งเขมรจะยกย่องพระมหากษัตริย์เป็นเทวราชหรือเทวราชา นั่นคือ พระมหากษัตริย์เป็นภาคหนึ่งของเทพเจ้า จึงมีบารมีอิทธิฤทธิ์เสมอเทพตามความเชื่อของปุโรหิตเขมร ส่วนในสมัยสุโขทัยนี้พระมหากษัตริย์เป็นชนชั้นผู้นำ ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์มิใช่เทพ จึงไม่ได้แบ่งชนชั้นเหมือนธรรมเนียมสมัยกรุงศรีอยุธยา จึงใช้คำศัพท์สามัญกับ “พ่อขุน” เช่น “...เมื่อชั่วพ่อกู กูบ้านเรอแก่แม่กู กูได้ตัวเนื้อ

ตัวปลา กูเอามาแก้พอกู กูได้หมากส้มหมากหวาน อันใดกินอร่อยกินดี กูเอามาแก้พอกู...” ส่วนสมัยอยุธยาซึ่งเป็นระยะเวลาใกล้เคียงกับสมัยสุโขทัย แต่พบว่าเรียกพระนามพระมหากษัตริย์เป็นเทพเจ้า เช่น สมเด็จพระรามาริบัติหรือสมเด็จพระบรมราชาธิราช ฉะนั้นมีคำเขมรจำนวนมากที่นำเข้ามาใช้เป็นคำราชาศัพท์และคำที่เกี่ยวข้องเนื่องพระราชพิธี

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทย

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาษาไทยมีดังนี้

1) ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ

คำๆหนึ่งเคยมีความหมาย หมายถึง สิ่งหนึ่งที่มีลักษณะรูปร่างและคุณสมบัติที่แน่นอน ต่อมาความเจริญทางวิทยาการทำให้ของสิ่งนั้นมีรูปร่างคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงไป ถึงแม้ว่าคำๆนั้นจะยังใช้เพื่อหมายถึงสิ่งนั้นอยู่ แต่ความหมายของคำก็ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงไป ตัวอย่างเช่นคำว่า “pen” ในภาษาอังกฤษนั้นเดิมมาจากรากศัพท์ละติน *pet- แปลว่า บิน ปากกา ในสมัยแรกใช้ขนนกมาตัดให้เส้นกลางมีลักษณะแหลมใช้จุ่มหมึกเขียน ดังนั้นคำว่า pen จึงมีความหมายเกี่ยวเนื่องพอจะเข้าใจได้ แต่ในปัจจุบันของที่เรียกว่า pen ไม่มีลักษณะอันใดที่เกี่ยวข้องกับขนนกเพราะปากกาสมัยนี้ได้พัฒนาอย่างมาก เมื่อพูดถึง “pen” เรานึกถึงปากกาแบบใหม่ซึ่งไม่ใช่ปากกาขนนกแบบโบราณ คำภาษาไทย “ปากกา” ตามรูปศัพท์ ปากกา ทำให้นึกถึงปากของนกชนิดหนึ่งซึ่งมีลักษณะแหลมเหมือนเครื่องมือที่ใช้เขียนซึ่งมีรูปร่างแบบเดียวกับปากนก ต้องใส่กับด้ามใช้จุ่มหมึกเขียน แต่ในปัจจุบันเมื่อเราใช้คำว่า ปากกา เราก็มื่อนึกถึงปากกาแบบที่กล่าวมานี้แต่นึกถึง ปากกาหมึกแห้ง เช่น ปากกาบิก (Bic)

อาจกล่าวได้ว่า ในกรณีของความก้าวหน้าทางวิทยาการนี้ การเปลี่ยนแปลงทางความหมายเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับรูปคำเลย

2) ความเปรียบ (metaphor)

นับเป็นเรื่องธรรมดาที่มนุษย์จะแลเห็นความคล้ายคลึงกันของของสองอย่าง ของสองอย่าง ที่แลเห็นว่าคล้ายคลึงกันในทางใดทางหนึ่ง บางครั้งก็ไม่มีรูปร่างคล้ายกันเลย แต่ความคล้ายคลึงกันนั้นอาจไปอยู่ที่คุณสมบัติได้ เมื่อมนุษย์เห็นความคล้ายคลึงกันแล้วบางครั้งก็ใช้คำที่เรียกสิ่งหนึ่งไปเรียกสิ่งที่คุณเห็นว่าคล้ายกัน การกระทำเช่นนี้ทำให้ความหมายของคำกว้างออกไป เช่นคำว่า *น้อยหน้า* โดยปกติหมายถึง ผลไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งมีเปลือกขรุขระเป็นตา ๆ มีขนาดพอถือในมือได้ ผู้ที่ใช้ลูกกระเบิดมือเห็นความคล้ายคลึงกันระหว่างลูกกระเบิดมือกับลูกน้อยหน้า จึงใช้คำว่า *น้อยหน้า* เพื่อหมายถึงลูกกระเบิดมือด้วย ด้วยเหตุนี้ คำว่า *น้อยหน้า* ก็มีความหมายกว้างขึ้นกว่าเดิม

3) การใช้คำร่วมกัน

คำที่มักใช้ร่วมกันนั้น เมื่อใช้บ่อย ๆ เข้าอาจทำให้คำหนึ่งมีความหมายกว้างขึ้น โดยไปเอาความหมายของคำที่เกิดร่วมด้วยมารวมไว้ ต่อมาคำดังกล่าวนั้นก็สามารถใช้เดี่ยวๆ ได้โดยมีความหมายแทนอีกคำหนึ่งได้เลย ในภาษาไทยการเปลี่ยนแปลงทางความหมายในลักษณะนี้มีมาก โดยเฉพาะในคำซ้อนหรือคำที่ใช้คู่กันบ่อย ๆ

คำซ้อน “เสียหาย” แสดงการเปลี่ยนแปลงทางความหมายอีกแบบหนึ่ง คำว่า “เสีย” ในภาษากรุงเทพฯ ปัจจุบันเมื่อใช้เดี่ยวๆ ได้มีความหมายว่า “หาย” แต่ให้ความหมายว่า อยู่ในสภาพที่ทำงานไม่ได้หรือใช้ไม่ได้ นอกจากนี้คำว่า เสียหาย ก็มีคำความหมายใหม่ ซึ่งทำให้ เสียหาย ไม่อยู่ในลักษณะคำซ้อนอีกต่อไป

จะเห็นได้ว่าการที่คำบางคำเกิดร่วมกันนี้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความหมายได้ การเปลี่ยนแปลงทางความหมายมีลักษณะแตกต่างออกไปคือ อาจทำให้คำมีความหมายเพิ่มขึ้น อาจทำให้คำมีความหมายลดลงหรือแคบลง หรือในบางครั้งก็เปลี่ยนความหมายไปเลย เช่น ในกรณีของ “เสียหาย”

4) คำต้องห้าม (Taboo Words)

คำบางคำในสมัยใดสมัยหนึ่งอาจเป็นคำต้องห้าม คือเป็นคำที่เป็นไปแล้วสื่อความหมายไปในเรื่องเพศหรือการสมสู่ หรือในเรื่องที่น่ากลัวอาจทำเททภัยความ โชคร้ายมาสู่ได้ หรือมีละอายก็เป็นคำที่มักมีความหมายไปในทางลบ คำเหล่านี้คนจะเลี่ยงไม่ใช้และจะต้องใช้คำอื่นแทน คำที่นำมาใช้แทนนี้ก็จะมีความหมายกว้างขึ้น

สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากตัวภาษาเอง และการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากตัวภาษาเอง เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดตามธรรมชาติและตามกาลเวลา ภาษาทุกภาษาในโลกจะเปลี่ยนแปลงเสมอเมื่อกาลเวลาผ่านไป การเปลี่ยนแปลงชนิดนี้ เอ็ดเวิร์ด ซาเพียร์ (Sapir 1921 : 147-170) เรียกว่า drift หรือ การเลื่อนไหลของภาษา ภาษาใดภาษาหนึ่งในปัจจุบันย่อมต่างจากเมื่อ 100 ปีก่อน ตัวอย่างเช่น ภาษาอังกฤษในประเทศอังกฤษ มีความเปลี่ยนแปลงมากจนภาษาอังกฤษปัจจุบันต่างจาก Old English มากจนแทบจะเป็นคนละภาษา ภาษาไทยปัจจุบันก็ต่างจากภาษาไทยที่ใช้ในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชเป็นอย่างมาก ด้วยช่วงเวลาห่างกันมากกว่า 700 ปี

ส่วนการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่เกิดจากปัจจัยภายนอกนั้น อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยทางสังคม เช่น การอพยพย้ายถิ่นอันเนื่องมาจากสงคราม โรคระบาด ความอดอยาก หรือภาวะข้าวยากหมากแพง ซึ่งทำให้กลุ่มชนย้ายไปอยู่ในที่ที่พูดภาษาต่างจากตน นอกจากนั้นการติดต่อค้าขาย การไปมาหาสู่กัน และการแต่งงานข้ามชาติก็เป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของภาษา

ปัจจัยสำคัญอีกประการ คือ การตกเป็นอาณานิคมของโลกตะวันตก ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการใช้ภาษาท้องถิ่นของสังคมที่เป็นอาณานิคม ในแง่ที่ภาษาท้องถิ่นถูกลดบทบาทและความสำคัญทางสังคมลง และในขณะเดียวกันก็ได้รับอิทธิพลการแทรกแซงจากภาษาของเจ้าของอาณานิคมด้วย

ประการสุดท้าย การเปลี่ยนแปลงของภาษาในสังคมใดสังคมหนึ่ง อาจเป็นผลเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในสังคมนั้น กล่าวคือ เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง เช่น ได้รับวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ระบบการเมืองเปลี่ยนไป และทำให้ระบบเศรษฐกิจเติบโตขึ้นจนมีกิจกรรมใหม่ๆเกิดขึ้น ภาษาในสังคมเช่นนี้ต้องขยายตัวตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวด้วย

คำถามท้ายบท บทที่ 5

1. การเปลี่ยนแปลงภายในของภาษาเกิดจากสาเหตุใดบ้าง
2. การกลายเสียงเกิดในลักษณะใดบ้าง
3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านความหมาย เกิดจากสาเหตุใดบ้าง
4. คำและสำนวนไทยเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะใดได้บ้าง
5. การเปลี่ยนแปลงภายนอกมีผลต่อลักษณะโครงสร้างของภาษาไทยอย่างไร
6. สื่อมวลชนมีอิทธิพลทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างไร
7. ภาษาต่างประเทศทำให้ภาษาไทยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด
8. ลักษณะการกลายความหมายมีอะไรบ้าง จงอธิบายพร้อมตัวอย่างประกอบ
9. ภาษาไทยยืมคำจากภาษาต่างประเทศภาษาใดบ้าง และนำมาใช้ในลักษณะใด
10. มีความจำเป็นหรือไม่ อย่างไร ในการบัญญัติศัพท์

บรรณานุกรม

- กมล วิจิตสรศาสตร์. เอกลักษณะของชาติ อ่านไทย-เขียนไทย. ป้อมเพชร, 2529.
- ใจศิริ ปราโมช ณ อยุธยา. การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ธวัช ปุณโณทก. วิวัฒนาการภาษาไทย. ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ภาษาไทยอิเล็กทรอนิกส์” ใน ภาษีสื่อไทย. วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2526.
- ประภาศรี สีหอำไพ. วัฒนธรรมทางภาษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์. ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ. ภาษาทัศนนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ศรีจรุง บุญเจือ. นิรุกติศาสตร์. กองบริการการศึกษามหาวิทยาลัยบูรพา, 2543.
- สนั่น ปัทมะทิน. ภาษาไทยที่สื่อมวลชนอาจใช้พลาด. โอเดียนสโตร์, 2535.
- สุริวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8. ไทยวัฒนาพานิช, 2531.
- สุริยา รัตนกุล. รวมบทความวิชาการเกี่ยวกับภาษาไทย. โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2540.

บทที่ 6

บทสรุป : การส่งเสริมอนุรักษ์ภาษาไทย และปัญหาการใช้ภาษาไทย

1. ความมุ่งหมายของบทเรียน

1. เพื่อประมวลความรู้เรื่องวิวัฒนาการภาษาไทย
2. เพื่อช่วยกันส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษาไทย
3. เพื่อให้ภาษาไทยเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางอันพึงประสงค์
4. เพื่อให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย
5. เพื่อให้พิจารณาการใช้ภาษาไทยในกลุ่มผู้ใช้ภาษาทั่วไป

2. เนื้อหาบทเรียน

1. องค์กรที่อนุรักษ์ภาษาไทย
2. ปัญหาการใช้ภาษาไทยในกลุ่มผู้ใช้ภาษาทั่วไป

3. วิธีสอนและกิจกรรม

1. ศึกษาเอกสารประกอบการสอนบทที่ 6
2. ศึกษาหนังสือ งานวิจัย วารสารที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการใช้ภาษาไทย
3. ทำแบบฝึกหัด
4. วิเคราะห์-วิจารณ์

4. สื่อการสอน

1. เอกสารประกอบการสอนบทที่ 6
2. หนังสือ งานวิจัย วารสารที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาไทย

5. การวัดและการประเมินผล

1. ตอบคำถาม
2. แบบฝึกหัด
3. ทดสอบย่อย
4. สังเกตการวิเคราะห์ วิจารณ์
5. สอบปลายภาคเรียน

บทที่ 6

บทสรุป: การส่งเสริมอนุรักษ์ และปัญหาการใช้ภาษาไทย

1. การส่งเสริมอนุรักษ์ภาษาไทย

รัฐบาลได้ประกาศให้วันที่ 29 กรกฎาคม ของทุกปี เป็น "วันภาษาไทยแห่งชาติ" โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราโชวาทพระราชทานเนื่องในวันภาษาไทยแห่งชาติ ดังนี้

"เราโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษาก็มีหลายประการ อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียง คือให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้ หมายความว่า วิธีใช้คำมาประกอบเป็นประโยค นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สามคือ ความร่ำรวยในคำของภาษาไทยซึ่งพวกเรานึกว่าไม่ร่ำรวยพอ จึงต้องมีบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้"

ภาษานอกจากเป็นเครื่องมือที่ทำให้เราติดต่อกับความคิดกันแล้ว ภาษายังสร้างสังคม สร้างประเทศชาติ และดำรงความเป็นมนุษย์ที่เจริญ ภาษาไทยสร้างความเป็นชาติไทย สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้แก่คนในชาติ ทำให้เราสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ความผูกพันรักใคร่กลมเกลียวกันในฐานะที่เป็นคนไทยด้วยกันไว้ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า **"เรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้"** ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์แสดงความเป็นเอกราชของชาติไทย เป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งประเทศ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันทำนุบำรุงรักษาไว้ให้สมดังพระบรมราโชวาทที่ได้อัญเชิญมานี้

การรักษาภาษานั้น เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องพิจารณาให้ถูกต้อง เพราะภาษามีชีวิตที่มีลักษณะมันคงตายตัว ภาษาย่อมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและจิตใจของผู้เป็นเจ้าของภาษา ข้อสำคัญการเปลี่ยนแปลงนั้นต้องให้เป็นไปในทางพัฒนาสร้างสรรค์ มิใช่เปลี่ยนไปในทางทำลาย

ภาษาไทยที่พูดอยู่ในประเทศไทยมีแยกเป็นภาษาถิ่นต่างๆ เช่น ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน ภาษาถิ่นตะวันออก ภาษาถิ่นใต้ เมื่อพิจารณาย่อยลงไปก็เป็นภาษาของแต่ละจังหวัด หรือแม้แต่คนละหมู่บ้านก็อาจจะมีแปลกแตกต่างกันบ้าง แต่โดยรวมก็เป็นภาษาไทย เป็นภาษาที่เราใช้สื่อสารกันได้ ภาษาถิ่นก็มีความสำคัญและเป็นภาษาที่ต้องรักษาไว้เช่นกัน แต่ในส่วนรวมและภาษาราชการนั้นเราใช้ภาษากรุงเทพฯ เพื่อให้สื่อสารกันได้ทั่วทุกแห่งในประเทศไทย ปัจจุบันมีการศึกษาภาษาไทยในต่างประเทศมากกว่า 30 แห่ง ภาษาที่ศึกษากันนั้นคือ ภาษากรุงเทพฯ หรือภาษากลาง เป็นภาษาที่เป็นตัวแทนของประเทศไทย เราจึงควรภูมิใจว่าภาษาไทยของเราเป็นภาษาที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางภาษาหนึ่งในโลก

สำหรับคนไทย ภาษาไทยเป็นภาษาที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารกับคนในครอบครัว เป็นภาษาเพื่อการศึกษาหาความรู้ เป็นภาษาที่ใช้ในการดำเนินกิจการต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ จนแม้ที่สุดเพื่อการบันเทิงและการแสวงหาความสุขสงบในทางธรรมะ ในโลกปัจจุบันความจำเป็นที่จะต้องมีการติดต่อกับต่างชาติทำให้ภาษาอื่นเข้ามาปะปนกับภาษาของเราบ้าง ก็เป็นธรรมดาและเราก็มีวิธีการในการที่จะใช้หรือรับภาษาอื่นๆ เข้ามาในภาษาของเรา โดยไม่ทำให้ภาษาของเราต้องสูญเสียลักษณะสำคัญของภาษาไป อย่างไรก็ตามสังเกตได้ว่าโดยทั่วไปยังมีผู้ใช้ภาษาบกพร่องผิดพลาดกันมาก ทั้งที่เกิดจากอิทธิพลของภาษาต่างชาติ และจากความไม่ใส่ใจที่จะใช้ภาษาให้ถูกต้องตามที่ควรของผู้ใช้ภาษาเอง

เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแสดงให้ปรากฏแก่พสกนิกรของพระองค์ว่า ทรงสนพระราชหฤทัยในการใช้ภาษาไทยเป็นอย่างยิ่ง จึงได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงร่วมประชุมกับคณะกรรมการของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พระราชดำรัสซึ่งได้พระราชทานในวันนั้นแสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถในด้านภาษาไทย และความสนพระราชหฤทัยในความถูกต้องของภาษา การอภิปรายในวันนั้นมีการพูดถึงความบกพร่องนานาประการในการออกเสียงคำไทย ความไม่เหมาะสมในการใช้คำราชาศัพท์ ความไม่เหมาะสมของการบัญญัติศัพท์ เป็นต้น การอภิปรายครั้งนั้นนับเป็นปรากฏการณ์สำคัญแก่การศึกษาและการรักษาภาษาไทยของชาติ เพราะเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดการรณรงค์เพื่อภาษาไทยขึ้นอย่างเป็นทางการ เพื่อบรรเทาความบกพร่องผิดพลาดของภาษาไทยไปบ้าง หลังจากนั้นปรากฏว่ามีชุมนุม ชมรม มูลนิธิ คณะกรรมการ เกิดขึ้นมากมาย เพื่อสนองพระราชประสงค์ในอันที่จะช่วยกันรักษาภาษาไทยไว้มิให้ผิดเพี้ยน หรือกลายเป็นภาษาผสมต่างชาติไปโดยไม่จำเป็น การประชุมในวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2505 นั้นได้จุดประกายให้เกิดกระแสที่จะดำเนินการรณรงค์เพื่อภาษาไทย และการรณรงค์นั้นได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

อนึ่ง แม้ว่าภาษาไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่ก็ยังมีความเคลื่อนไหวในการรักษาส่งเสริมภาษาไทยมาเป็นระยะตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา มีองค์กรต่างๆ ร่วมส่งเสริมอนุรักษ์ภาษาไทย ดังนี้

1.1 สมาคมรักษาภาษาไทย

ในปี พ.ศ. 2450 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าภาษาวิบัติมีมากในภาษาไทย ควรจะคิดการปรับปรุงแก้ไข แต่จะใช้วิธีแต่งตำราเรียนหรือหมายประกาศก็คงจะไม่ทันการ ด้วยความพยายามที่จะแก้ไขภาษาที่ “เลวทราม” ตลอดจนลงโทษผู้อยู่ในอำนาจ ที่ใช้ภาษาผิดๆ เช่น พูดคำว่า รับแทนคำว่า รับประทาน *ไม้จืด* แทนคำว่า *ไม้ขีดไฟ* *เบอร์* แทน *นมเบอร์* เป็นต้น ถือว่าเป็นภาษาที่ไม่ดี จึงกำหนดหลักภาษาไทยตำราเรียนหลักไวยากรณ์และปทานุกรมขึ้น

แต่ยังไม่สำเร็จสมบูรณ์ รัชกาลที่ 5 จึงตั้งสมาคมรักษาภาษาไทยขึ้น โดยพระองค์ทรงดำรงตำแหน่งนายกสมาคมเอง และทรงตั้งให้สยามมกุฎราชกุมารรัชกาลที่ 6 เป็นอุปนายกมีพระยาศรีสุนทรโวหาร (ภมม สาลักขณ์) เป็นเลขานุการ มีปณิธานดังนี้

1. ต้องตั้งใจว่าจะไม่ใช่ภาษาอย่างเลวทรามที่เกิดขึ้นนี้ด้วยตัวเองเป็นอันขาด
2. จะไม่ยอมรับเข้าใจภาษาเลวทรามชนิดนี้ ซึ่งผู้ใดจะมาพูดด้วยเป็นอันขาด
3. จะตั้งใจแนะนำบอกเล่าสั่งสอนแก่บริษัทบริวารของตัว หรือเพื่อนข้าราชการและผู้หนึ่งผู้ใดที่ได้มาพูดแก่ตัวด้วยภาษาเลวทรามเช่นนี้ ให้รู้ว่าคำที่พูดนั้นผิด ไม่เกรงใจและไม่เพิกเฉยตามแต่จะเป็นไปด้วยถือว่าจะไม่ใช้ธุระ

4. จะลงโทษแก่ผู้ที่อยู่ในอำนาจ เช่น เสมียนทนายเขียนหนังสือมีคำผิดมาต้องให้ไปเขียนเสียใหม่ อย่าให้ยอมรับคำที่ผิดนั้นว่าเป็นที่เข้าใจ

ถ้าหากว่าสมาชิกผู้ใดได้กระทำในใจมั่นคงว่า จะปรกพฤตคติครั้งนี้แล้ว จึงให้จดชื่อลงในสมุดที่เลขานุการว่า ตนเป็นสมาชิกของสมาคมนี้ รัชกาลที่ 5 พระราชทานกระแสพระราชดำริว่า "ข้าพเจ้าเป็นผู้ได้เกิดแล้วในประเทศสยามเป็นชาติไทย ได้พูดภาษาซึ่งชาวสยามพูดมากกว่า 50 ปีแล้ว จึงเป็นผู้รักและหวังจะให้ภาษานั้นยังยืนมั่นคงอยู่ไม่ให้เกิดกลับกลายเป็นภาษาและยิ่งไปกว่าที่เคยพูด"

1.2 โบราณคดีสมาคม

พ.ศ. 2450 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตั้งโบราณคดีสมาคมขึ้น เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าทางโบราณ ประวัติศาสตร์และการประพันธ์ ทรงพิมพ์เผยแพร่งานนิพนธ์โบราณ เช่น ลิลิตยวนพ่าย ทวาทศมาส เป็นต้น เมื่อสิ้นรัชกาลที่ 5 สมาคมก็เลิกไปโดยปริยาย เนื่องจากไม่มีใครสานงานต่อ

1.3 วรรณคดีสโมสร

ในปี พ.ศ. 2457 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตราพระราชกฤษฎีกาตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้น มีประวัติสืบเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงทำนุบำรุงการแต่งกาพย์กลอนและความเรียงร้อยแก้วให้เป็นภาษาไทยที่ดีขึ้น ในรัชกาลที่ 6 จึงทรงพระราชดำริว่า มีผู้แต่งหนังสือและผู้อ่านหนังสือมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ผู้แต่งมักพยายามแต่งเรื่องที่ประกอบด้วยวิชาสารประโยชน์ บ้างก็แปลจากภาษาต่างประเทศ เรียบเรียงภาษาไทยไปตามประโยคภาษาต่างประเทศ สำคัญว่าเป็นโวหารเหมาะจะสมควรแก่สมัย มิได้รู้ว่าเป็นการทำลายภาษาไทยให้เสียไป ส่วนผู้อ่านก็นิยมว่าเป็นวิชาหนังสือสมัยใหม่รับตามกันมา จึงทรงอุดหนุนการแต่งหนังสือให้พ้นจากความเข้าใจผิดทั้งผู้แต่งและผู้อ่านดังกล่าวมาแล้ว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ "กาพย์เห่เรือยุคใหม่" ว่า

อ่านอ่านรำคาญชื่อ	แบบหนังสือสมัยใหม่
อย่างเราไม่เข้าใจ	ภาษาไทยเขาไม่เขียน
ภาษาสมัยใหม่	ของถูกใจพวกนักเรียน
อ่านนักชกวิงเวียน	เขาช่างเพียรเสียดจริงจัง
แบบเก้เขวภาษา	สมมุติว่าแบบฝรั่ง
อ่านเบือเหลือกำลัง	ฟังไม่ได้คลื่นไส้เหลือ
อ่านไปไม่ได้เรื่อง	ชักชวนเคืองเครื่องให้เบือ
แต่งกันแสนพินเพื่อน	อย่างภาษาบ้านน้ำลาย
โอ้อวภาษาไทย	ช่างกระไรจนฉิบหาย
คนไทยไหลกลับกลายเป็น	เป็นโซ่ตบ้านน้ำบัลลี

สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปลุกใจให้คนไทยรักชาติ เลิกเลียนแบบฝรั่ง เพราะวัฒนธรรมต่างประเทศได้หลั่งไหลมาสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 มาก มีการใช้คำฝรั่งปนไทยกันทั่วไปในวารสารที่พิมพ์เผยแพร่

พระราชกฤษฎีกาตั้งวรรณคดีสโมสร พ.ศ. 2457 มาตรา 8 ข้อ 2 ว่าเป็นหนังสือที่ดี ใช้วิธีเรียบเรียงอย่างใด ๆ ก็ตาม แต่ต้องให้เป็นภาษาไทยอันดีถูกต้องตามเข็ญที่ใช้ในโบราณกาล ฤในปัจจุบัณกาลก็ได้ ไม่ใช่ภาษาซึ่งเลียนภาษาต่างประเทศ ฤใช้วิธีผูกประโยคประธานตามแบบภาษาต่างประเทศ (เช่น ใช้ว่า "ไปจับรถไฟ" แทน "ไปขึ้นรถไฟ" ฤ "โดยสารรถไฟ" และ "มาสาย" แทน "มาช้า" ฤ "มาล่า" ตัวนี้เป็นตัวอย่าง) ถ้าไม่มีภาษาก็จะรู้คุณและโทษไม่ได้ จะรู้จริงหรือเท็จไม่ได้ จะรู้ดีหรือชั่วไม่ได้ จะรู้สุขหรือทุกข์ไม่ได้ ภาษานั้นที่ทำให้รู้

วรรณคดีตามแนวของวรรณคดีสโมสร มีลักษณะดังนี้

1. เป็นหนังสือดี กล่าวคือ เป็นเรื่องที่สมควรซึ่งสาธารณชนจะอ่านได้โดยไม่เสียประโยชน์ คือไม่เป็นเรื่องทุจริตหรือเป็นเรื่องที่ชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางไม่เป็นแก่นสารหรือซึ่งชักชวนให้คิดวุ่นวายไปในทางการเมืองอันจะเป็นเครื่องรำคาญแก่รัฐบาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

2. เป็นหนังสือที่แต่งดี ใช้วิธีเรียบเรียงอย่างใด ๆ ก็ตามแต่ต้องให้เป็นภาษาไทยอันดี ถูกต้องตามเข็ญอย่างที่ใช้โบราณกาล หรือปรัดจุบันกาลก็ได้ ไม่ใช่ภาษาซึ่งเลียนภาษาต่างประเทศหรือใช้วิธีผูกประโยคตามแบบภาษาต่างประเทศ

นอกจากนี้ยังได้จัดประเภทของหนังสือไว้ 5 ประเภทคือ

1. กวีนิพนธ์ คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน
2. ละครไทย คือ แต่งเป็นกลอนแปดมีกำหนดบทหน้าพาทย์

3. นิทาน คือ เรื่องราวอันผูกขึ้นและแต่งเป็นร้อยแก้ว

4. ละครพูด

5. คำอธิบายหรือเอสซีย์หรือแปมเฟลต แสดงด้วยศิลปวิทยาหรือกิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ไม่ใช่ตำราหรือแบบเรียนหรือความเรียงในโบราณคดีมีพงสาวดาร เป็นต้น

หนังสือดีที่เป็นยอดคำประพันธ์แต่ละประเภทตามมติของคณะกรรมการวรรณคดีสโมสร มีดังต่อไปนี้

ลิลิตยวนพ่าย	เป็นยอดของลิลิต
ฉันทสมุทราโฆษ	เป็นยอดของฉันท
กาพย์มหาชาติ	เป็นยอดของกาพย์
กลอนเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน	เป็นยอดของกลอน
บทละครอิเหนา รัชกาลที่ 2	เป็นยอดของบทละครรำ
บทละครพูดหัวใจนักรบ รัชกาลที่ 6	เป็นยอดของบทละครพูด
นิทานสามก๊ก เจ้าพระยาพระคลัง (หน)	เป็นยอดของความเรียงเรื่องนิทาน
อธิบาย พระราชพิธี 12 เดือน รัชกาลที่ 5	เป็นยอดของความเรียงอธิบาย

2. ปัญหาการใช้ภาษาไทย

ในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีองค์กรรักษาภาษาไทยเพื่อให้ภาษาไทยคงอยู่และมีวิวัฒนาการไปในทางที่พึงประสงค์ก็ตาม แต่ปัญหาการใช้ภาษาไทยก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าปัญหาการใช้ภาษาไทยเป็นปัญหาที่กว้างมาก การสื่อความคิด ไม่ว่าจะโดยการพูดหรือการเขียน ย่อมใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ เจ้าของภาษาถึงแม้จะพูดหรือใช้ภาษาของตนได้ เช่น คนไทยพูดภาษาไทยได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าเขาจะไม่มีปัญหาในการใช้ภาษา ปัญหาต่าง ๆ นั้นมีมากมาย เช่น ปัญหาในด้านการพูด การอ่าน การออกเสียง เช่น ปัญหาการออกเสียงไม่ชัดเจน (ในที่นี้ไม่ได้รวมถึงผู้ที่อวัยวะที่ใช้ในการออกเสียงผิดปกติ) บางคนออกเสียงควบกล้ำไม่ได้ บางคนออกเสียง ร เป็น ล แต่กลับออกเสียง ล เป็น ร สลับกัน บางคนออกเสียง ร รั่วมากกว่าปกติ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหา เพราะการออกเสียงไม่ชัดเจนหรือออกเสียงไม่ถูกต้องอาจทำให้การสื่อสารไม่เป็นไปตามที่ต้องการ หรือทำให้เข้าใจผิดไปได้ เช่น คำว่า "รัก" และ "ลัก" คำว่า "พิน" และ "ควัน" มีความหมายต่างกันมาก ถ้าใช้ผิดก็เข้าใจผิด นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการเว้นวรรคตอนไม่ถูกต้อง การเน้นผิดที่และการออกเสียงคำแต่ละคำผิดไปจากระเบียบกฎเกณฑ์ของภาษาหรือผิดไปจากสังคมนตรีนิยม ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับเรื่องการอ่านการพูดนั้น ผู้ที่เป็นครูหรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชน เช่น ผู้ประกาศทางวิทยุโทรทัศน์ ควรจะระมัดระวังอย่างยิ่ง

ปัญหาการใช้ภาษาไทยมีดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาการใช้คำ

ประเด็นการใช้คำ มีสิ่งที่ควรพิจารณา ดังนี้

2.1.1 ปัญหาการใช้คำฟุ่มเฟือย ลักษณะการใช้คำฟุ่มเฟือยอย่างแรกคือ การใช้คำมาก แต่ได้ความอย่างเดิม จริงอยู่ การเขียนประโยคยาวขึ้น ใช้คำมากขึ้นอาจจะทำให้ข้อความสละสลวย ไม่ห้วน แต่ถ้าใช้บ่อยเกินไปหรือมากเกินไปก็ทำให้รุงรังน่ารำคาญได้ ลองพิจารณาประโยคต่อไปนี้

เขาได้ทำความตกลงกับคนอื่น ๆ เรียบร้อยแล้ว ถ้าจะใช้ว่า "ตกลง" แทน "ทำความตกลง" ก็จะได้ความเท่ากัน หรือประโยคว่า เขาได้รับความพอใจในการที่ได้รับการเลือกเป็นประธาน ถ้าจะใช้เพียงว่า "เขาพอใจที่ได้รับการเลือกเป็นประธาน" ก็จะได้ความเท่ากัน ตัวอย่างประโยคทั้งสองประโยคข้างต้น บางท่านถือว่าเป็นวิธีการใช้คำฟุ่มเฟือยเป็นข้อบกพร่องอย่างหนึ่งแต่ไม่ร้ายแรง บางท่านถือว่าเป็นวิธีการพูดความอย่างเดียวกันได้หลาย ๆ แบบ คำที่นิยมใช้มากที่สุดและใช้พรั่าเพรีคือคำว่า "ทำการ" ลองสังเกตข้อความต่าง ๆ ในสมัยนี้จะพบว่าผู้เขียนนิยมใช้คำว่า "ทำการ" นำหน้าคำกริยา แทนที่จะใช้คำกริยานั้นๆ โดดๆ เช่น ทำการสอน ทำการขาย ทำการจับกุม ทำการพูด เป็นต้น ประโยคต่าง ๆ ที่มีคำว่า "ทำการ" นั้น ผู้ใช้ภาษาจะตัดคำ "ทำการ" ออกไปได้ทุกประโยค จะได้ความเท่าเดิมและได้ประโยคที่รัดกุมกว่าด้วย

วิธีแก้ไขการใช้คำฟุ่มเฟือยในตัวอย่างข้างต้น ก็คือการตัดส่วนที่เกินจำเป็นออกไป หรืออาจจะใช้อีกวิธีหนึ่งคือ การเปลี่ยนตำแหน่งของคำในประโยค เช่น เขาได้รับการต้อนรับจากประชาชน เป็นอย่างดี อาจจะเปลี่ยนตำแหน่งของคำดังนี้ ประชาชนต้อนรับเขาเป็นอย่างดี (แต่ไม่ใช้ว่า ให้การต้อนรับ)

ลักษณะการใช้คำฟุ่มเฟือยอีกอย่างหนึ่งคือการซ้ำความ ลักษณะเช่นนี้ต่างจากอย่างแรกในแง่ที่ว่าใช้คำมากแต่ได้ความซ้ำความเดิม วิธีแก้ไขก็คือ ตัดข้อความส่วนที่ซ้ำออกไป เช่น ถูกเผาในไฟ คำว่า ถูกเผา ทุกคนทราบดีว่า เผาไฟ จะเผาด้วยอย่างอื่นไม่ได้ ฉะนั้นควรจะตัดคำว่าในไฟออกไป

ตัวอย่างอื่นๆ เช่น เขาเป็นคนแก่มีอายุมาก เขามีน้องสาวอายุน้อยกว่าเขา ตำรวจเอากระดาศพิศพของผู้ตาย นักโทษถูกประหารชีวิตถึงแก่ความตาย คนที่เกิดมาในโลกนี้ เหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างของการใช้คำฟุ่มเฟือยซ้ำความเดิม การกล่าวข้อความที่มีคำหรือวลีใดวลีหนึ่งบอกความหมายอื่นๆ อยู่ในตัวแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องซ้ำให้ยาวความออกไป การซ้ำเช่นนี้อาจทำให้ข้อความชวนขัน เช่น ถ้าพูดว่า คนที่เกิดมาในโลกนี้ ก็อาจจะมีผู้ขัดคอหรือล้อว่าถ้าไม่เกิดโลกนี้แล้วจะเกิดโลกไหน หรือถ้าพูดว่า ศพของผู้ตาย ก็อาจจะมีผู้ขัดคอว่า ศพของผู้ไม่ตายมีด้วยหรือ ดังนี้ เป็นต้น

การใช้คำพุ่มเพื่อยไม่ใช่ข้อบกพร่องที่ร้ายแรง แต่ผู้รักษาภาษาก็ควรเอาใจใส่สนใจ รู้ลักษณะ รู้วิธีแก้ไขและไม่ใช้พุ่มซ้ำ แต่ไม่ควรถือเป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวังมากจนถึงกับปิดกั้นความคิด ทำให้ไม่กล้าพูด ไม่กล้าเขียนหรือไม่กล้าแสดงออก

2.1.2 ปัญหาการใช้คำหรือวลีที่สร้างขึ้นใหม่แทนคำที่มีใช้อยู่แล้ว แต่คำหรือวลีที่สร้างขึ้นใหม่นี้ไม่ถูกต้อง ผู้ใช้ภาษาใช้ตาม ๆ กันไปเพราะเห็นว่าแปลก ทันสมัยและสะกดหู โดยไม่ได้พิจารณาว่ามีความหมายอย่างไรแน่ ตัวอย่างสำนวนสมัยใหม่ที่ได้ยินได้ฟังบ่อยๆ โดยเฉพาะในรายการแสดงแบบเสื้อ เช่นประโยคที่ว่า “วันนี้คุณมาลืออยู่ในชุดสีฟ้า” หรือประโยคที่ว่า “เขาอยู่ในเครื่องแบบนิสิต” ผู้พูดใช้สำนวนว่า “อยู่ในชุด อยู่ในเครื่องแบบ” แทนคำที่มีใช้อยู่เดิมคือคำว่า “แต่ง” นอกจากนี้บางคนยังใช้วลี “มาในชุด” ด้วย เช่น “วันนี้คุณชนิกา มาในชุดราตรีสีแดง” แทนที่จะพูดว่า “วันนี้คุณชนิกา แต่งชุดราตรีสีแดง”

ยังมีสำนวนอีกอย่างหนึ่งคือ มาในเพลง เช่น “คุณสมศรีจะมาในเพลงบัวขาว” แทนที่จะใช้คำซึ่งมีใช้อยู่แล้วคือ คำว่า “ร้องเพลง”

นอกจากวลี มาในชุด มาในเพลง แล้ว ก็ยังมีวลีที่คล้ายคลึงกันอีก เช่น มาในทรงผมเกล้า หรือ อยู่ในทรงผมแบบใหม่ล่าสุด

วลีที่ประกอบด้วยคำว่า อยู่ใน ก็คือ มาใน ก็คือ ให้ความหมายว่าเป็นวลีบอกสถานที่หรือเป็นวลีที่บอกเวลาได้ เช่น มาในเวลาเย็น ส่วนวลีที่ได้ยกเป็นตัวอย่างข้างต้น เช่น อยู่ในชุด มาในเครื่องแบบ มาในเพลง และ มาในทรงผม ไม่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสถานที่หรือเวลาแต่อย่างใด จึงไม่ควรใช้

2.1.3 ปัญหาการใช้คำผิดความหมายที่ใช้กันมาแต่เดิม เพราะผู้ใช้ไม่รู้ว่าความหมายเดิมนั้นคืออย่างไร ตัวอย่างที่ได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ เช่น “ขอเชิญท่านติดตามรับฟังเพลงนี้ได้แล้วค่ะ” ถ้ารายการที่ฟังเป็นเรื่องราวที่ต่อเนื่องกันเป็นตอน ๆ ผู้ที่สนใจฟังก็จะติดตามต่อไปเรื่อย ๆ เช่นนี้จะใช้คำว่า **ติดตามฟัง** แต่โดยมากมักใช้กันผิด ๆ คือ นำมาใช้ในความหมายว่า ฟังตั้งแต่ต้นจนจบในตอนเดียวหรือคราวเดียว แสดงว่าผู้ใช้นั้นไม่รู้จักความหมายของคำว่า ติดตาม จึงใช้ผิด ๆ

ส่วนคำว่า “รับฟัง” เป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษาใช้คำผิดความหมายเพราะไม่ได้สังเกตความแตกต่างของความหมายแห่งคำที่ใช้ปนกันคือ ไม่ได้สังเกตความแตกต่างของความหมายแห่งคำว่า ฟัง และ รับฟัง จึงใช้ปนกันหรือแทนกันคำว่า รับรู้ รับฟัง รับจ้าง รับทำ มีความหมายต่างจากคำว่า รู้ ฟัง จ้าง ทำ ลองพิจารณาประโยคต่อไปนี้

เขาไม่รู้เรื่องที่เกิดขึ้น

และประโยคที่ว่า **เขาไม่รับรู้เรื่องที่เกิดขึ้น**

ประโยคแรกหมายความว่า มีเหตุการณ์เกิดขึ้นแต่เขาไม่รู้ ส่วนประโยคที่สองหมายความว่า เขารู้ว่ามีเหตุการณ์เกิดขึ้นแต่เขาไม่รับรู้ ไม่สนใจ ไม่รับผิดชอบ

หรือตัวอย่างประโยคที่ว่า เขาไม่ฟังความคิดเห็นของคนอื่น และ เขาไม่รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ประโยคแรกหมายความว่า มีผู้แสดงความคิดเห็นแต่เขาไม่ฟัง (จึงไม่รู้ว่าความคิดเห็นของคนอื่น ๆ เป็นอย่างไร) ประโยคที่สองหมายความว่า มีผู้แสดงความคิดเห็น เขาฟังและรู้ว่าความคิดเห็นของคนอื่นเป็นอย่างไร แต่เขาไม่เห็นด้วยและไม่คิดที่จะทำตามความคิดเห็นนั้น ๆ

ส่วนคำกริยาอื่น ๆ เช่น จ้าง-รับจ้าง ทำ-รับทำ ประกัน-รับประกัน เหล่านี้มีความหมายแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด จึงไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการใช้

อีกตัวอย่างหนึ่งคือคำว่า "ป้องกัน" ป้องกันหมายความว่ากันหรือกันให้พ้นภัย เช่น ชกป้องกันตัว คือชกเพื่อกันตนเองให้พ้นภัย ผู้ที่ไม่รู้ความหมายแน่ชัดนำไปใช้ในความหมายว่า รักษา เช่น การชกป้องกันตำแหน่ง แทนที่จะให้คำว่า การชกเพื่อรักษาตำแหน่ง ถ้าใช้ว่า ชกป้องกันตำแหน่ง หมายความว่า ผู้ชกกันตำแหน่งให้พ้นภัย ซึ่งไม่ได้ความ ควรจะชกเพื่อรักษาตำแหน่งให้เป็นของตนต่อไป

บางคนใช้คำว่า "เกรงใจ" ปนกับคำว่า "เสียใจ" เช่น

"ดิฉันเกรงใจคุณมากที่ทำหนังสือของคุณขาด" คำว่า เกรงใจ เป็นคำแสดงความรู้สึกที่เกิดขึ้นก่อนที่จะทำ เมื่อเกิดความรู้สึกเกรงใจก็ไม่ทำ แต่ถ้าทำไปแล้วความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังจากนั้นคือ เสียใจ ฉะนั้นประโยคข้างต้นจะต้องใช้ว่า "ดิฉันเสียใจมากที่ทำหนังสือของคุณขาด" ผู้พูดทำหนังสือของผู้อื่นขาดแล้วจึงเกิดความรู้สึกเสียใจ ไม่ใช่ทำหนังสือขาดแล้วเกิดความเกรงใจ ปัญหาเช่นนี้เป็นปัญหาการเลือกคำมาใช้ผิด เพราะไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำเหล่านั้น ฉะนั้นผู้ใช้ภาษาจึงควรที่จะศึกษาคำและความหมายของคำให้ถ่องแท้ เพราะการใช้คำโดยไม่รู้ความหมายที่แท้จริงใช้สับสนปนเปกันไปก็เป็นการทำลายภาษาอันเป็นวัฒนธรรมของชาติอย่างหนึ่ง

การเลือกคำมาใช้ผิด ทำให้ได้ความหมายผิดไปจากที่ต้องการ คือ ผู้พูดผู้เขียนต้องการบอกความอย่างหนึ่งแต่เพราะเหตุว่าเลือกคำมาใช้ผิด จึงได้ความเป็นอย่างอื่นไปไม่ตรงตามต้องการ เช่น คำว่า ขัดขวาง และ ขัดขืน

คำว่า ขัดขวาง หมายความว่า ไม่สะดวก ดิดขัด ส่วน ขัดขืน หมายความว่า ไม่ทำตาม เช่น ผู้ร้ายขัดขวางการจับกุมของตำรวจ หมายความว่า ตำรวจจะจับกุมบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ผู้ร้ายขัดขวางตำรวจจึงจับกุมบุคคลนั้นไม่สะดวกเพราะถูกขัดขวาง

ส่วนผู้ร้ายขัดขืนการจับกุมของตำรวจหมายความว่า ผู้ร้ายไม่ยอมให้ตำรวจจับกุมตน ทั้งสองประโยคข้างต้นมีความต่างกัน ผู้ใช้ภาษาต้องเลือกให้ถูกว่าจะใช้คำใดแน่จึงจะได้ความตามต้องการ ตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ใหญ่โตรโหนาน และ ใหญ่โตมโหฬาร

รโหนาน หมายความว่า ที่ลับ ที่สังัด ที่เฉพาะส่วนตัว

มโหฬาร หมายความว่า ยิ่งใหญ่ กว้างใหญ่ ใช้เป็นคำซ้อนของคำว่า ใหญ่โต ทั้งสองข้อความใช้ได้ ถ้าใช้ว่าใหญ่โตรโหนาน หมายความว่า สถานที่ใหญ่โตแต่เป็นที่ลับที่เฉพาะส่วนตัว ถ้า

ใช้ว่าใหญ่โตมโหฬาร หมายความว่า ใหญ่โตหรือกว้างใหญ่ โดยมากใช้ผิดๆ คือใช้ว่า ใหญ่โต รโหฐาน ทั้งๆ ที่ต้องการจะหมายความว่าใหญ่โตหรือกว้างใหญ่ ไม่ต้องการจะหมายความว่าใหญ่โตซึ่งเป็นที่ลับหรือที่เฉพาะส่วนตัว ฉะนั้นผู้ใช้ภาษาต้องเลือกใช้ให้ถูกเพื่อสื่อความหมายได้ตามต้องการ

2.1.4 ปัญหาการใช้คำผิดทำให้ข้อความที่พูดหรือเขียนไม่ได้ความหรือเป็นไปไม่ได้
ตัวอย่างประโยคที่แสดงให้เห็นว่าการเลือกคำผิด ทำให้ความผิดหรือไม่ได้ความ (อย่างที่เราเรียกว่า ไม่เป็นภาษา) เช่น เขาตั้งปฏิภาณไว้ว่าจะรับใช้ชาติด้วยความสุจริต

คำว่า ปฏิภาณ หมายความว่า ความสามารถในการพูด เขียนหรือโต้ตอบได้ทันทีทันควัน ข้อความข้างต้นที่ใช้คำว่า ปฏิภาณ จึงเป็นข้อความที่ไม่ได้ความหรือไม่เป็นภาษา ที่ถูกควรเลือกใช้ คำ ปณิธาน ซึ่งหมายความว่า การตั้งความปรารถนาหรือใช้คำธรรมดาสามัญ เช่น เขาตั้งความปรารถนาไว้ว่า จะรับใช้ชาติด้วยความสุจริต

อีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น อากาศร้อนจัดในฤดูเหมันต์ เหมันต์ แปลว่า ฤดูหนาว ผู้ใช้ภาษาเลือกคำผิดทำให้ผิดข้อความ เป็นไปไม่ได้ที่อากาศจะร้อนจัดในฤดูหนาวและผู้ใช้ภาษายังใช้ศัพท์สูงโดยไม่จำเป็น ถ้าเปลี่ยนใช้คำธรรมดาที่เข้าใจกันโดยทั่วไปก็จะได้ความหมายที่ถูกต้องคือ ในฤดูร้อนอากาศร้อนจัด

2.1.5 ปัญหาการเลือกคำผิด ไม่เข้ากับคำแวดล้อม ตัวอย่างการเลือกคำมาใช้ผิดไม่เข้ากับคำ เวดล้อมเช่นคำว่า รบกวน เป็นคำกริยาใช้กับคนหรือนามธรรมเช่น รบกวนคุณ รบกวนจิตใจ รบกวนสมาธิ มีบางคนนำคำว่า รบกวนมาใช้ผิดคือ นำมาใช้กับสิ่งของเป็นรูปธรรมเช่น ขอ รบกวนปากกาของคุณ แทนที่จะใช้คำว่า ขอยืมปากกาของคุณหรือใช้ว่า รบกวนหน้าหนังสือพิมพ์ แทนที่จะใช้ว่า ขอลงข่าว (ประกาศหรือข้อความต่าง ๆ) ในหนังสือพิมพ์หรือใช้ว่า ขอรบกวนรถคุณหน่อย แทนที่จะใช้คำว่า ขออาศัยหรือขอยืมรถของคุณหน่อย ผู้ใช้ภาษาใช้ผิดในแง่ที่เลือกคำมาใช้ผิดบริบทหรือไม่เข้ากับคำแวดล้อมเมื่อใช้ รบกวน คำที่ตามมาต้องเป็นคนหรือคำที่เป็นนามธรรม ถ้าคำที่ตามมาเป็นสิ่งของ จะใช้คำว่า รบกวน ในบริบทนั้นไม่ได้

2.1.6 ปัญหาการเลือกใช้คำผิดหน้าที่ เช่น ท่านอุปการคุณอย่างยิ่ง อุปการคุณเป็นคำนามนำมาใช้เป็นคำกริยาแทนคำว่า อุปการะ หรือประโยชน์ว่า ภาษาที่ใช้ควรเป็นภาษาที่ได้รับกลั่นกรองอย่างดี ใช้คำว่า กลั่นกรอง ซึ่งเป็นคำกริยาแทนที่จะใช้คำนามคือ การกลั่นกรอง แบบนี้เป็นการใช้คำผิดหน้าที่

2.1.7 ปัญหาการใช้คำไม่เหมาะสมกาลเทศะและบุคคล

ก. การใช้คำไม่เหมาะสมกาลเทศะ ผู้ที่รู้จักใช้คำ ใช้คำเหมาะสมกาลเทศะ ได้แก่ ผู้ที่รู้ว่าเมื่อใดควรจะใช้ถ้อยคำหรือประโยคอย่างไรเช่น ในการประชุม การรายงานทางวิชาการ การแสดงปาฐกถา ผู้ใช้ภาษาจะต้องใช้คำอย่างเป็นทางการ ได้มาตรฐาน

ในการติดต่ออย่างไม่เป็นทางการ แต่ผู้ติดต่อไม่สนิทสนมคุ้นเคยกันหรือในการสอนในชั้นเรียนก็ควรจะใช้ถ้อยคำชนิด กึ่งทางการ

ส่วนการพูดคุยกันในหมู่ผู้สนิทสนมคุ้นเคยก็นิยมใช้คำที่ไม่เป็นทางการอาจจะเป็นคำที่ไม่ได้มาตรฐาน คำสแลง เช่น ไม่สน เต๊ท่า ไม่เอาไหน คำต่างประเทศ เช่น ไม่อยากเซด ไม่แคร์ คำภาษาปาก คำภาษาตลาด เช่น สองโล (กิโลกรัม) โรงเรียนชลชาย(ชลราษฎรอำรุง) คำหยาบหรือคำต่ำ เช่น ตีกบาลแยก คำคำและคำสลับต่าง ๆ คำภาษาถิ่น เช่น บ่รู้ ใช้แทนคำว่า ไม่รู้ คำเฉพาะอาชีพหรือเฉพาะกลุ่มคำที่ใช้กันในหมู่นักหนังสือพิมพ์ คำโฆษณาต่าง ๆ เป็นต้น

ข. การใช้คำเหมาะสมแก่บุคคล หมายถึง ผู้พูด ผู้ที่เรากล่าวถึง เช่น การใช้คำสรรพนามแทนตัวผู้พูด ควรจะรู้ว่าเมื่อไรเหมาะที่จะใช้ดิฉัน ฉัน ข้าพเจ้าหรือหนูหรือใช้ชื่อของตนเอง คำสรรพนามแทนผู้ที่พูดด้วย เช่น เธอ แก คุณ ท่าน ได้เท่า เอ็ง เป็นต้น

การใช้คำกริยาก็ต้องให้เหมาะแก่บุคคลเช่นคำว่า ป่วยหรือไม่สบาย ใช้กับบุคคลธรรมดาสามัญ เช่น ลูกของฉันป่วยมาสามวันแล้วหรือหลานฉันไม่สบายมาก แต่จะใช้กับพระสงฆ์ไม่ได้ ต้องใช้ว่า อาพาธ แทน แต่เมื่อกกล่าวถึงเจ้านายต้องใช้ว่าประชวร ในภาษาไทยมีคำที่ใช้เป็นราชาศัพท์ตามประเภทของบุคคล คำที่มีความหมายอย่างเดียวกันแต่มีคำใช้หลายอย่างตามชั้นของบุคคลเป็นประเภท ๆ ไป ผู้สนใจภาษาไทยควรที่จะศึกษาให้รู้ระดับของคำหรือศักดิ์ของคำและใช้ให้ถูกต้องตามแบบแผนที่กำหนดไว้หรือตามความนิยม

2.1.8 การใช้ภาษาต่างประเทศ

1) การใช้คำภาษาต่างประเทศ

ภาษาไทยเป็นภาษาที่ร่ำรวยด้วยคำ มีทั้งคำไทยและคำที่ยืมจากภาษาอื่น ทั้งที่ยืมมาโดยตรงและยืมผ่านภาษาอื่น ๆ อีกต่อหนึ่ง ภาษาไทยมีคำยืมจากภาษาต่าง ๆ เช่น บาลี สันสกฤต เขมร จีน ฮวา มลายูและภาษาทางยุโรปโดยเฉพาะอังกฤษ คำที่ยืมมาเหล่านั้นเราจึงจะแผลงและดัดแปลงออกไปได้อีกมาก การยืมคำจากภาษาต่างประเทศทำให้ภาษาขยายตัว คำยืมที่ใช้ไปนาน ๆ สังคมยอมรับและติดอยู่ในภาษาก็คือเสมอเป็นคำไทย แต่มีคำยืมอีกมากที่ยังถือว่าเป็น "คำต่างประเทศ" ไม่ควรใช้ในการเขียนหรือพูดอย่างเป็นทางการหรือกึ่งทางการ

ในการเขียนความเรียงที่ดี บทความที่ดี การเขียนการพูดที่เผยแพร่สู่มวลชนที่ดี ย่อมจะประกอบความรู้และความคิดเห็นของผู้เขียนกับวิธีการเขียน ปัญหาอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับวิธีการเขียนก็คือ ปัญหาการใช้คำไม่เหมาะสม ซึ่งได้แก่การใช้คำหยาบ คำต่ำ คำตลาด คำภาษาต่างประเทศ คำเหล่านี้ผู้ใช้ภาษามักจะคิดใช้ในการพูดสนทนากันอยู่เป็นประจำ เวลาเขียนเมื่อไม่ระมัดระวัง ก็นำมาใช้ในงานเขียนของตนด้วย

ตัวอย่างการใช้คำและสำนวนต่างประเทศส่วนใหญ่มักจะเป็นตัวอย่างจากภาษาอังกฤษ ปัญหาอยู่ที่ผู้ใช้ภาษาไม่รู้ว่า เป็นสำนวนต่างประเทศอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือรู้ว่าเป็นคำหรือสำนวนต่างประเทศ แต่ไม่รู้ว่าจะใช้คำไทยที่เหมาะสมได้อย่างไร หรือดัดแปลงสำนวนต่างประเทศให้เป็น

สำนวนภาษาไทยได้อย่างไร ถ้าคำต่างประเทศเป็นศัพท์ทางวิชาการหรือเป็นศัพท์ซึ่งยังไม่มีคำไทยบัญญัติขึ้นใช้หรือศัพท์ที่มีปรากฏอยู่ในพจนานุกรมยอมรับว่าใช้ได้ เช่นคำว่า ก๊าซ เต็นท์ เครดิต หรือที่เป็นชื่อเฉพาะ เช่น ลอนดอน คอมพิวเตอร์ คอมมิวนิสต์ เราใช้ทับศัพท์ภาษาต่างประเทศ เมื่อมีผู้บัญญัติศัพท์ไทยขึ้นใช้สังคมอาจจะยอมรับและใช้ตามกันอย่างแพร่หลาย เช่นคำว่า ประสบการณ์ ใช้แทนคำว่า experience แม้ว่าผู้รู้จะถกเถียงและไม่เห็นด้วยกับศัพท์บัญญัติคำนี้แต่สังคมนิยมและใช้แพร่หลายอย่างรวดเร็ว ศัพท์บัญญัติบางคำไม่แพร่หลาย ใช้เฉพาะหมู่เฉพาะอาชีพเช่น คำว่า column มีศัพท์บัญญัติว่า สดมภ์ คำว่า record บัญญัติว่า ระเบียบ คำว่า harmony บัญญัติว่า ความบรรสาน ภาวะบรรสาน เป็นต้น ศัพท์เช่นนี้สังคมไม่นิยมใช้ก็อาจจะสูญไปในที่สุดหรือมีผู้คิดบัญญัติศัพท์อื่นขึ้นใช้แทน

ในปัจจุบันนี้มีคนเป็นจำนวนมากที่ศึกษาภาษาอังกฤษ เวลาจะพูดจะเขียนก็ติดศัพท์ภาษาอังกฤษนึกหาคำไทยไม่ทันหรือหาไม่ได้ ปัญหาที่สำคัญคือปัญหาการใช้คำต่างประเทศทั้ง ๆ ที่มีคำไทยใช้อยู่แล้ว บางคนใช้คำไทยเป็นอังกฤษตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็คำพื้น ๆ หรือเป็นศัพท์วิชาการ เช่น เรียกตนเองว่า "ไอ" เรียกผู้ที่พูดด้วยว่า "ยู" การใช้คำต่างประเทศพร่ำเพรื่อนั้น ทำให้เสียรสนภาษาไทย ตัวอย่างเช่น

โอคิดว่ายูมีกีฟท์ทางนี้มาก แทนที่จะใช้คำไทยล้วน ๆ ว่า

ฉันคิดว่าเธอมีหัวทางนี้มาก หรือใช้ว่า ฉันคิดว่าเธอมีพรสวรรค์ทางด้านนี้มาก

คำต่างประเทศอื่น ๆ ที่มีคำไทยใช้อยู่แล้ว เวลาจะพูดจะเขียนควรที่จะนึกถึงคำไทยเสียก่อน ไม่ใช้ศัพท์พร่ำเพรื่อ เช่นคำว่า

สอบ oral ภาษาไทยใช้ว่า สอบปากเปล่า

clear ภาษาไทยใช้ว่า แจ่มแจ้ง , ชัดเจน

immature ภาษาไทยใช้ว่า ล้าหลังเรื่องความคิด , ความคิดเป็นเด็กกว่าอายุ

seminar ภาษาไทยใช้ว่า สัมมนา

บางคำแม้จะมีคำไทยใช้ แต่ไม่มีใครนิยมแพร่หลาย เช่นคำว่า stamp (แสตมป์) ไม่ใคร่ใช้ว่า ไปรษณียากร หรือคำว่า term (เทอม) ไม่ใคร่ใช้ว่า ภาค , ภาคการศึกษา คำว่า group (กรุป) ซึ่งแปลว่า กลุ่ม , หมวด , หมู่ และคำว่า free (ฟรี) แปลว่า ได้เปล่า , ไม่เสียเงิน เป็นต้น

คำภาษาอังกฤษบางคำ มีผู้บัญญัติศัพท์ไทยขึ้นใช้เฉพาะกลุ่มของตนให้ไม่ลงรอยกัน เช่นคำว่า style บางคนใช้ทับศัพท์ว่า "สไตล์" บางท่านใช้ว่า "ลีลา-ทำนองเขียน" บางท่านใช้ว่า "ท่วงทำนองเขียน" บางท่านใช้ว่า "ท่วงทีที่แสดงออก" ปัญหาเช่นนี้ สังคมจะเป็นผู้ตัดสินว่าจะเลือกใช้คำใดในที่สุด

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ การใช้คำต่างประเทศเป็นคำสแลงในภาษาไทย คำสแลง และการออกเสียงว่า สแลง ฟังแล้วให้ความรู้สึกที่ไม่ดีแล้ว แม้ว่าจะเป็นคำไทย ก็ไม่เหมาะที่จะใช้พูด

หรือเขียนอย่างเป็นทางการหรือกึ่งทางการ คำต่างประเทศที่ใช้เป็นสแลงก็เช่นเดียวกัน ควรหลีกเลี่ยงไม่ใช้อย่างเด็ดขาด เช่นคำว่า "เซด" เรานำมาใช้ในความว่า ไม่อยากเซด หรือ อย่าให้เซด แทนที่จะใช้คำไทยว่า บอกร, พุด บางทีเรานำคำต่างประเทศมาใช้ตามลักษณะภาษาไทย เช่น ใช้เป็นคำซ้ำว่าพุดกันอย่างแพร่้ง ๆ แทนที่จะใช้ว่า พุดกันอย่างตรงไป ตรงมา หรือ อย่างเปิดเผย บางคนนอกจากจะใช้คำภาษาอังกฤษทั้ง ๆ ที่มีคำไทยใช้อยู่แล้ว ยังนำคำภาษาอังกฤษมาย่อใช้ไม่เต็มตามภาษาเดิม เช่นคำว่า

ไทร์ ย่อมาจาก รีไทร์ ภาษาไทยใช้ว่า สอบตค ให้ออก

พีท ย่อมาจาก รีพีท ภาษาไทยใช้ว่า สอบตค ซ้ำขึ้น

ตัวอย่างประโยคที่มีคำภาษาอังกฤษซึ่งนำมาใช้เป็นคำย่อในภาษาไทย เช่น

คุณวินัยจบเอ็มทางบ็อดมาจากสเดท ควรจะใช้คำไทยแทนดังนี้

คุณวินัย (ได้) ปริญญาโท สาขาพฤกษศาสตร์ จากสหรัฐอเมริกา

2) การใช้สำนวนภาษาต่างประเทศ

ในการเขียนเรียงความหรือข้อความต่าง ๆ ผู้เขียนบางคนไม่ได้สังเกตว่าสำนวนที่ตนใช้อยู่ นั้น เป็นสำนวนต่างประเทศ ส่วนใหญ่ได้แก่สำนวนภาษาอังกฤษ การใช้สำนวนต่างประเทศนั้น เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมไม่ควรอย่างยิ่ง การจะพูดก็ดี เขียนก็ดี ผู้พูดผู้เขียนย่อมจะต้องคิดเสียก่อน ถ้าคิดเป็นอย่างไทย ถ้อยคำที่ใช้ก็ย่อมเป็นคำไทยและผูกประโยคเป็นแบบไทย ๆ แต่ถ้าถอดความคิดภาษาต่างประเทศออกไปเป็นภาษาไทย ก็จะมีคำไทยไม่ทันหรือหาไม่ได้ จึงใช้วิธีแปลตรงตัวบางครั้งผิดความหมายไปเลยก็มี บางครั้งไม่ผิดความหมายแต่ผู้อ่าน อ่านแล้วสะดุด รู้ว่าไม่ใช่สำนวนภาษาไทย ตัวอย่างเช่นสำนวนภาษาอังกฤษที่ใช้คำว่า it เป็น impersonal pronoun มีผู้นำสำนวนเช่นนี้มาใช้ในภาษาไทยเช่น

มันเป็นความจำเป็นที่ข้าพเจ้าจะต้องจากไป แทนที่จะใช้สำนวนไทยว่า ข้าพเจ้าจำเป็นจะต้องจากไป หรือตัวอย่างประโยคว่า มันเป็นความบังเอิญที่ข้าพเจ้าได้พบเธอ ควรจะใช้สำนวนไทยว่า ข้าพเจ้าได้พบเธอโดยบังเอิญ หรือ บังเอิญข้าพเจ้าได้พบเธอ

สำนวนภาษาอังกฤษอีกสำนวนหนึ่งคือ ประโยคที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า "สำหรับ" ในที่นี้ไม่ได้หมายความว่า "เพื่อ" หรือ "ควรกับ" เช่น

สำหรับข้าพเจ้า หนังสือเล่มนี้ไม่สนใจเลย

ข้าพเจ้าคิดว่า (เห็นว่า) หนังสือเล่มนี้ไม่น่าสนใจเลย หรือประโยคว่า

สำหรับนายสา ตำรวจปล่อยตัวไปแล้ว แทนที่จะใช้ว่า

ตำรวจปล่อยตัวนายสาไปแล้ว หรือตัดคำว่า "สำหรับ" ออกไป ใช้ว่า

นายสา ตำรวจปล่อยตัวไปแล้ว

ผู้ที่เคร่งครัดในภาษาไทยจะไม่ยอมใช้คำว่า "ถูก" ในประโยคกรรมาจที่มีเนื้อความแสดงความหมายในทางดีเป็นที่น่าพอใจ เช่น ได้รับเลือกเป็นประธานจะไม่ใช้ว่า ถูกเลือกเป็นประธาน (เว้นแต่ผู้นั้นจะไม่พอใจที่ได้รับเลือก) หรือได้เลื่อนชั้น จะไม่ใช้ว่า ถูกเลื่อนชั้น การใช้คำว่า "ถูก" ในประโยคกรรมาจทุกประโยคถือว่าเป็นการแปลประโยคภาษาต่างประเทศเป็นไทย ในภาษาไทยจะใช้คำว่า "ถูก" ในประโยคกรรมาจที่ให้ความหมายในทางที่ไม่ดี ไม่พอใจหรือฝืนใจเท่านั้น เช่น เขาถูกตี บ้านถูกไฟไหม้ ถูกถอดยศ เป็นต้น

อีกสำนวนหนึ่งซึ่งผู้เคร่งครัดในสำนวนภาษาไทย ไม่ยอมใช้ ถือว่าเป็นสำนวนที่แปลมาจากต่างประเทศคือสำนวนที่มีคำตามท้ายคำว่า "โดย" เช่น แต่งโดย เขียนโดย จัดโดย แปลโดย ฯลฯ ตัวอย่างเช่น หนังสือเล่มนี้ แต่งโดย นายสมบุญ เช่นนี้ ไม่ควรใช้ ควรใช้สำนวนภาษาไทยว่า

หนังสือเล่มนี้ นายสมบุญแต่ง

หรือใช้ว่า นายสมบุญแต่งหนังสือเล่มนี้

หรือใช้ว่า ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้คือนายสมบุญ

แต่ไม่ควรใช้ว่าคำว่า "ของ" แทน "แต่งโดย" เพราะประโยค "หนังสือเล่มนี้" แต่งโดยนายสมบุญและประโยค "หนังสือเล่มนี้ของนายสมบุญ" มีความหมายแตกต่างกัน บางท่านถือว่าสำนวน แต่งโดย เขียนโดย แปลโดย ฯลฯ อนุโลมใช้ได้ เพราะมีผู้นิยมใช้มากเมื่อใช้กันบ่อย ๆ จะเกิดความเคยชิน ไม่รู้สึกว่าเป็นสำนวนต่างประเทศอีกต่อไป

การใช้คำต่างประเทศในภาษาไทยควรใช้ที่เป็นชื่อเฉพาะ เป็นศัพท์ทางวิชาการที่ยังไม่ได้บัญญัติศัพท์ภาษาไทยขึ้นใช้หรือมีศัพท์บัญญัติ แต่ไม่แพร่หลายใช้เฉพาะกลุ่มเฉพาะอาชีพ ถ้ามีคำในภาษาไทยใช้อยู่แล้ว ก็ควรที่จะนึกถึงคำไทยก่อน ต่อเมื่อเห็นว่าหาไม่ได้แล้วจึงใช้คำต่างประเทศ ส่วนสำนวนต่างประเทศที่ใช้สำนวนซึ่งเกือบจะกลายเป็นสำนวนไทยแล้วคือไม่ขัดความรู้สึกของผู้รู้หรือผู้เคร่งครัดการใช้สำนวนเฉพาะภาษาไทย ผู้ศึกษาภาษาไทยควรที่จะสนใจในเรื่องการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้องและเหมาะสม ใช้คำต่างประเทศเฉพาะที่เหมาะสมสมควร มิฉะนั้นภาษาไทยอาจกลายเป็นภาษาพันทางและสูญลักษณะของภาษาไทยไปในที่สุด

2.1.9 ปัญหาการใช้ราชาศัพท์

ภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่งที่กำหนดระเบียบแบบแผนการใช้ถ้อยคำให้ถูกต้องเหมาะสมแก่ฐานะของบุคคล การกำหนดถ้อยคำลงรอยเป็นระเบียบแล้วนี้เรียกว่าราชาศัพท์ "ราชาศัพท์" แปลตามตัวความหมายว่า ศัพท์แห่งราชา แต่เราใช้ในความหมายกว้างกว่านั้น คือใช้ในความหมายว่าภาษาที่กำหนดขึ้นใช้ให้เหมาะสมกับชั้นของบุคคล ไม่เฉพาะแต่พระราชทานั้น แต่รวมไปถึงเจ้านาย พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่หม่อมเจ้าขึ้นไป พระภิกษุสามเณร ขุนนางและภาษาสุภาพ ใช้กับสุภาพชนทั่วไป ในที่นี้ จะขอใช้คำว่า "ราชาศัพท์" เฉพาะที่หมายถึงศัพท์สำหรับพระ

ราชาเท่านั้นและที่กล่าวว่าศัพท์สำหรับพระราชนั้นมิได้หมายความว่าพระราชาเป็นผู้ใช้ถ้อยคำเช่นนี้ แต่ผู้ใช้ราชาศัพท์คือบุคคลที่จะต้องใช้ภาษาเพื่อทูลพระราชา

ผู้ที่พูดไทย เขียนไทยได้ ไม่ได้หมายความว่าเขาจะใช้ราชาศัพท์เป็น บางคนใช้วิธีง่าย ๆ แต่ไม่ถูกระเบียบแบบแผน เช่น ใช้คำว่า "ทรง" นำหน้าคำกริยาที่เป็นคำไทยทุกคำ เช่น ทรงม้า ทรงมา ทรงชอบ ทรงโกรธ เป็นต้น และใช้คำว่า "พระ" นำหน้าคำนาม เช่น พระรถยนต์ พระแวนดา เป็นต้น เหล่านี้ล้วนแต่ผิดระเบียบแบบแผนที่ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น แม้ผู้รู้หลักเกณฑ์การใช้ราชาศัพท์ และรู้ราชาศัพท์มากมายหลายคำ แต่ก็อาจใช้ผิดพลาดได้ หากไม่มีโอกาสได้ใช้บ่อย ๆ ถึงกระนั้นก็ตามคนไทยทุกคนก็ควรที่จะรู้ราชาศัพท์ใฝ่ใจศึกษาเรื่องราชาศัพท์ พยายามใช้ให้ถูกต้องตามระเบียบที่กำหนดไว้และไม่หลีกเลี่ยงระเบียบนั้น

เรื่องปัญหาการใช้ราชาศัพท์จะไม่กล่าวถึงที่มาของราชาศัพท์ วิธีการทำคำสามัญให้เป็นราชาศัพท์หรือคำสามัญนี้มีราชาศัพท์ว่าอย่างไร เพราะท่านจะหาความรู้เหล่านี้ได้จากหนังสือที่เกี่ยวข้องกับคำราชาศัพท์โดยตรงหรือหนังสือหลักภาษาหรือการใช้ภาษา แต่จะขอกว่าเฉพาะราชาศัพท์ที่มักใช้ผิด ๆ เท่านั้น การที่ผู้ใช้ภาษามักใช้ราชาศัพท์ผิด ๆ และก่อให้เกิดปัญหานั้น เป็นเพราะใช้ตาม ๆ กันไปโดยไม่รู้ว่าผิดอย่างหนึ่งหรือรู้ว่าผิดแต่ไม่รู้วิธีแก้ไข ไม่รู้ว่าใช้อย่างไรจึงจะถูกอีกอย่างหนึ่ง

ข้อแรกที่จะนำมากล่าวคือ การใช้คำว่า "ทรง" นำหน้ากริยาที่ใช้เป็นราชาศัพท์อยู่แล้ว เช่น คำว่า เสด็จ ตรัส เสวย เหล่านี้เป็นราชาศัพท์อยู่แล้วจึงไม่ต้องมีคำว่า "ทรง" นำหน้า ถ้าใช้ว่า ทรงเสด็จ ทรงตรัส ทรงเสวย ถือว่าผิด

มีคำที่เป็นปัญหาอยู่คำหนึ่ง คือคำว่า "ทรงผนวช" คำว่า "ผนวช" แปลว่า บวช เป็นราชาศัพท์อยู่แล้ว ตามหลักข้างต้นไม่ต้องมีคำว่า "ทรง" นำหน้า แต่คำว่าทรงผนวชก็มีผู้นิยมใช้กันมานาน เรามีวิธีที่จะใช้คำว่า "ทรง" นำหน้าได้คือ ทำคำกริยา ผนวช ให้เป็นคำนาม ด้วยการเติมคำว่า "พระ" ข้างหน้า เป็น พระผนวช เมื่อเป็นคำนาม ใช้ "ทรง" นำหน้าได้ คือใช้ว่า "ทรงพระผนวช" ฉะนั้น ถ้าจะใช้ให้ถูกต้องตามหลักก็ควรใช้ว่า "ผนวช" หรือ "ทรงพระผนวช" ไม่ควรใช้ว่า "ทรงผนวช" แต่การใช้คำนั้น ไม่ใช่ว่าจะใช้ตามกฎเกณฑ์เสมอไป บางคำถือเป็นข้อยกเว้น ใช้ตามความนิยม คำว่า "ทรงผนวช" เมื่อใช้กันมาจนเป็นที่นิยมแล้วก็อาจจะถือว่า คำนี้เป็นคำยกเว้น ไม่เป็นไปตามกฎ (ผู้รู้บางคนได้สันนิษฐานไว้ว่าคำ ทรงผนวช นั้น คงจะกร่อนมาจาก ทรงพระผนวช เมื่อผู้พูด พูดเร็ว เสียงควบกล้ำ พร-ไม่ได้ยิน ได้ยินเป็นเสียง พ-เป็น ทรง-พ-ผ-ผนวช เมื่อมีพยางค์ที่ออกเสียง พ-ซ้ำกัน ผู้พูดจึงตัดออกพยางค์หนึ่ง)

คำที่ใช้ผิดบ่อย ๆ อีกคำหนึ่งคือ "ถวายการต้อนรับ" ในสมัยนี้ แทนที่จะว่า "ต้อนรับ" มักจะใช้ว่า "ให้การต้อนรับ" เมื่อจะใช้เป็นราชาศัพท์ จึงเปลี่ยนคำว่า ให้ เป็น ถวาย ใช้ว่า ถวายการต้อนรับ ซึ่งผิด คำว่า "ต้อนรับ" มีราชาศัพท์ใช้อยู่แล้ว คือคำว่า รับเสด็จ หรือ ฝ้าฯ รับเสด็จ

อีกคำหนึ่งคือคำว่า “ถวายความจงรักภักดี” ความจงรักภักดีเป็นความรู้สึกในใจของแต่ละคน จะนำออกมาหีบยื่นให้คนอื่นไม่ได้ แม้ในภาษาสามัญเราก็ไม่ได้ใช้ว่า ให้ความจงรักภักดี ที่ถูกแล้วควรใช้ว่า จงรักภักดี หรือ มีความจงรักภักดี

ปัญหาอีกข้อหนึ่งคือการใช้ราชาศัพท์สับสน คำที่คล้ายคลึงกัน ผู้ใช้ภาษาไม่รู้แน่ชัด แยกไม่ออกว่าคำใดมีความหมายอย่างไรแน่ ก็มักใช้ผิด ๆ เช่นคำว่า “ถวายบังคม” และ “ถวายคำนับ” ถวายบังคม คือการกราบหรือไหว้ ถวายคำนับคือการคำนับ การถอนสายบัว

เมื่อต้องการจะใช้คำ 2 คำนี้ ก็ควรจะพิจารณาว่าต้องการจะพูดถึงการกราบไหว้หรือการคำนับแน่ แล้วเลือกใช้ให้ถูกต้องตามที่ต้องการ

อีกคำหนึ่งที่ใช้สับสนแยกไม่ออกว่าเมื่อใดควรจะใช้คำใดคือคำว่า “ทูลเกล้าฯ ถวาย” และ “น้อมเกล้าฯ ถวาย” คำว่า ทูลเกล้าฯ ถวาย ใช้เมื่อของที่ถวายเป็นของเล็ก ผู้ถวายสามารถจะยกขึ้นเหนือศีรษะได้ เช่น ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ส่วนคำว่า น้อมเกล้าฯ ถวาย ใช้เมื่อของที่ถวายเป็นของใหญ่ ต้องช่วยกันยกหลาย ๆ คน หรือของที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น น้อมเกล้าฯ ถวายเรือพระร่วง

ข้อที่ควรระวังอีกอย่างหนึ่งคือ ของที่นำขึ้นทูลเกล้าฯ หรือน้อมเกล้าฯ ถายนั้น เมื่อยังไม่ได้ถวายเวลาที่กล่าวถึงก็ไม่ต้องใช้ราชาศัพท์ เช่น ทูลเกล้าฯ ถวายหมวก ไม่ต้องใช้ว่า ถวายพระมาลา เพราะขณะที่ถวาย หมวกยังไม่ได้เป็นของพระราชมาลา

อีกคำหนึ่งคือคำว่า “ราชอาคันตุกะ” และ “อาคันตุกะ” เหตุที่ใช้สับสนเพราะไม่รู้วิธีใช้ ไม่ใช่ไม่รู้ความหมายของคำ คำว่า ราชอาคันตุกะ ใช้เรียกใครก็ตามที่เป็นแขกของพระเจ้าแผ่นดิน ไม่ว่าจะป็นพระมหากษัตริย์ เจ้านาย หรือบุคคลธรรมดา หรือถ้าพระเจ้าแผ่นดินของไทยเป็นแขกของพระเจ้าแผ่นดินเมืองอื่น ประเทศอื่น ก็ใช้ว่า ราชอาคันตุกะ เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นราชอาคันตุกะของสมเด็จพระราชินี.....

แต่ถ้าพระเจ้าแผ่นดินของไทยเป็นแขกของบุคคลธรรมดา เช่น ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ก็ใช้ว่า อาคันตุกะ เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นอาคันตุกะของประธานาธิบดีคลินตัน

ราชาศัพท์ที่มักใช้ผิดกันอีกคำหนึ่งคือ กราบบังคมทูล ที่ใช้ผิดคือเอาคำว่า ถวายบังคม มาปนกับคำว่า กราบบังคมทูล คำว่า “กราบบังคมทูล” แปลว่า “บอก” จะใช้ว่า “กราบบังคมทูลพระกรุณา” ก็ได้ แต่ถ้าใช้ว่า กราบถวายบังคมทูลเป็นผิด

ราชาศัพท์ที่มักใช้ผิด ๆ อีกคำหนึ่งคือคำว่า หน้าพระพักตร์ หรือ หน้าพระที่นั่ง ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการแสดงถวายทอดพระเนตร มักจะใช้ว่า มีการแสดงหน้าพระพักตร์หรือแสดงหน้าพระที่นั่ง ซึ่งผิด ที่ถูกต้องใช้ว่า “แสดงเฉพาะพระพักตร์” หรือ “แสดงหน้าที่นั่ง” ถ้าใช้ว่าหน้าพระที่นั่ง จะมีความหมายผิดไป เช่น หน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท หน้าพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ไม่ได้หมายความว่า เฉพาะพระพักตร์ หรือถวายทอดพระเนตร

ราชาศัพท์ "ฉลองพระองค์" ก็มักมีผู้ใช้ผิดคือ เข้าใจผิดคิดว่า ฉลองพระองค์หมายถึง เครื่องแต่งตัว ที่ถูกแล้ว คำว่า ฉลองพระองค์ หมายถึง เสื้อ ส่วนผ้าถุง ใช้ว่า พระภูษา หรือพระภูษาทรงกางเกง ใช้ว่า สนับเพลลา

อีกคำหนึ่งที่มีผู้ใช้ผิดไปจากความนิยม คำนี้ไม่ใช่ราชาศัพท์โดยตรง แต่เป็นวิธีการในการใช้ราชาศัพท์อย่างหนึ่งคือ เมื่อกล่าวถึงพระราชนิพนธ์ของพระมหากษัตริย์ไม่นิยมใช้บุพบท "ของ" แต่นิยมใช้คำว่า "ใน" เช่น พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในการพูดแบบล้าลองและการพูดเป็นทางการหรือการเขียน อาจจะใช้ราชาศัพท์แตกต่างกันไปได้บ้าง เช่น เวลาเขียน จะต้องเขียนว่า "พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ" เวลาพูดล้าลอง อาจจะใช้ว่า ในหลวง-สมเด็จพระเจ้าก็ได้ ไม่ผิด แต่ไม่ใช่ว่า ในหลวง-พระราชินี หรือ ในหลวง-ราชินี คำว่า ราชินี หมายถึง พระเจ้าแผ่นดินที่เป็นสตรีเพศ เช่น สมเด็จพระราชินีอลิซาเบธแห่งอังกฤษ ถ้าพระราชสวามีเป็นพระเจ้าแผ่นดินจะต้องใช้ว่าสมเด็จพระนางเจ้าฯ เมื่อพระเจ้าแผ่นดินของอังกฤษเป็นสตรีจึงต้องใช้ว่า สมเด็จพระราชินี ถ้าใช้ว่า สมเด็จพระนางเจ้าอลิซาเบธ ถือว่าผิด เพราะพระราชสวามีของพระองค์มิได้เป็นพระเจ้าแผ่นดิน

เรื่องนี้มีผู้รู้บางท่านอธิบายเกี่ยวกับราชาศัพท์ "พระราชินี" ไว้ว่า หมายถึง "พระเจ้าแผ่นดินที่เป็นสตรีเพศหรือหมายถึง พระมเหสีที่พระเจ้าแผ่นดินได้ประกาศกระแสพระบรมราชโองการสถาปนาขึ้นเป็นเอกอัครมเหสี ก็ได้" จะเห็นได้ว่าคำอธิบายนี้ต่างจากคำอธิบายข้างต้นที่ว่า "พระราชินี" ใช้เฉพาะพระเจ้าแผ่นดินที่เป็นสตรีเพศ" ปัญหาที่คือปัญหาที่ผู้รู้ใช้ราชาศัพท์ไม่ลงรอยกันแม้ราชบัณฑิตยสถานและสำนักพระราชวังก็ใช้คำบางคำไม่เหมือนกัน ดังนี้ย่อมาก่อนให้เกิดความสับสนแก่ผู้ใช้ภาษาโดยทั่วไปว่าใช้อย่างไรจึงจะถูก อย่างไรก็ตามที่ถือว่าผิดหรือใช้ได้ทั้งคู่ เช่น

เมื่อกล่าวถึงการพูดแบบล้าลองและใช้คำว่า ในหลวง-สมเด็จพระเจ้า นั้น มีบางคนเข้าใจผิดคิดว่าใช้ "สิ้นเกล้าฯ" แทนก็ได้ เช่น ใช้ว่า สิ้นเกล้าฯ ทั้งสองพระองค์ คำว่า "สิ้นเกล้าฯ" ไม่ได้มีความหมายแทนองค์พระมหากษัตริย์และมเหสีแต่อย่างใด จึงไม่ควรใช้

ในเวลาที่จะกล่าวถึง สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ ถ้ากล่าวรวม ๆ เป็นคำเดียวใช้ว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ คำว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ อาจจะใช้ว่า "ทูลกระหม่อมชาย" ก็ได้และคำว่า สมเด็จพระเจ้าลูกเธออาจจะใช้ว่า "ทูลกระหม่อมหญิง" ก็ได้ เวลาใช้ ไม่ต้องมีคำว่า "ฟ้า" อยู่ด้วย คือไม่ต้องใช้ว่า ทูลกระหม่อมฟ้าชาย ทูลกระหม่อมฟ้าหญิง เพราะคำว่า ทูลกระหม่อมบอกอยู่ในตัวแล้วว่า หมายถึง สมเด็จพระเจ้าฟ้า คำที่ไม่ควรใช้เป็นอย่างยิ่งคือคำว่า ฟ้าชาย ฟ้าหญิง ซึ่งเรามักจะได้เห็นบ่อย ๆ ในการพาดหัวข่าว

การใช้ราชาศัพท์เป็น มิใช่ว่าเป็นเองมาแต่กำเนิด ราชาศัพท์เปรียบเสมือนภาษาอีกภาษาหนึ่งที่ต้องเล่าเรียนศึกษา รู้ศัพท์และวิธีการใช้ เมื่อเรียนแล้วพยายามใช้อย่างถูกต้อง เมื่อเวลาจะพูดจะเขียนเกี่ยวกับกษัตริย์หรือเจ้านายของต่างประเทศ หรือตัวละครในวรรณคดีที่เป็นกษัตริย์ เป็นเจ้า

นาย ก็ควรใช้ราชาศัพท์เพื่อเป็นการฝึกหัดไปในตัว ผู้ที่ใช้ราชาศัพท์ได้ถูกต้องย่อมแสดงว่า เป็นผู้ที่ได้ศึกษาภาษาไทยมาเป็นอย่างดี หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้กล่าวถึงการใช้ราชาศัพท์ไว้ดังนี้ “ราชาศัพท์เป็นของจำเป็น เป็นหน้าที่ของผู้จงรักภักดีทุกคนจะต้องพูดให้ได้ เพราะเหตุว่าทุกวันนี้เป็นสมัยที่ประชาชนและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใกล้ชิดกันมากที่สุด ตั้งแต่ตั้งประเทศไทยมาไม่เคยปรากฏ ถ้าหากว่าไม่มีสื่อที่จะกราบบังคมทูลให้เข้าถึงได้แล้วก็หมดความหมาย ทรงพระราชอุทิศสาหะเท่าไร ก็เปล่าประโยชน์ เป็นหน้าที่ของราษฎรไทยผู้จงรักภักดีทุกคน...ถ้าไม่ทราบก็ต้องเริ่มเรียนราชาศัพท์กัน โดยด่วน ปล่อยปละละเลยไว้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว ไม่มีเหตุใด ๆ เลยที่จะหลีกเลี่ยงไม่ใช้ราชาศัพท์”

2.2 ปัญหาในการเขียน

ปัญหาการใช้ภาษาอย่างหนึ่งในการเขียนคือ การสะกดการันต์ เรื่องที่จะกล่าวถึงในตอนนี้มีได้มุ่งที่จะสอนเรื่องการสะกดการันต์อย่างละเอียด เพราะไม่สามารถที่จะยกคำในภาษาไทยทุกคำขึ้นมาแล้วบอกว่าเขียนอย่างไรจึงจะถูกในหน้ากระดาษอันจำกัดนี้ได้ แต่จะกล่าวถึงสาเหตุของการเขียนผิดหรือเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาและจะยกตัวอย่างคำที่มักเขียนผิดบ่อยๆ พร้อมกับบอกว่าคำเหล่านั้นเขียนอย่างไรจึงจะถูกต้อง

2.2.1 การเขียนคำผิดเพราะคำเหล่านั้นออกเสียงเหมือนกันแต่ก็มีความหมายคนละอย่างและเขียนต่างกัน ผู้ใช้ภาษามักจะใช้ปนกันและจำไม่ได้ว่าคำที่ต้องการเขียนหรือคำที่ต้องการจะสื่อความหมายนั้นเขียนอย่างไรแน่ ตัวอย่างเช่น

คำว่า ถ้ำ และ ท่า

ถ้ำ หมายความว่า แม้ หากว่า ใช้บอกความแบ่งรับแบ่งสู้ เช่น ถ้ำไป ก็คงพบ ใช้บอกความสมมติ เช่น ถ้ำฉันเป็นนก

ท่า หมายถึง ท่าทาง ท่าที ที่ท่า หรือ ท่วงท่า

คำ 2 คำนี้ มีวิธีทดสอบว่าเขียนผิดหรือถูกโดยการเติมคำเข้าไปคือ เติมคำว่า “หาก” หลังคำว่า “ถ้ำ” เช่น ถ้ำจะไปก็ไม่ขัดข้อง เติมคำว่า “หาก” เข้าไปเป็น ถ้ำหากจะไปก็ไม่ขัดข้องและเติมคำว่า “ทาง” ข้างหลังคำว่า “ท่า” เช่น ท่าจะไม่ดีเสียแล้ว เติมคำว่า “ทาง” เข้าไปเป็น ท่าทางจะไม่ดีเสียแล้ว

คำที่ออกเสียงเหมือนกันแต่เขียนต่างกันมีอยู่มาก การที่จะเขียนได้ถูก จำเป็นที่ผู้ใช้ภาษาจะต้องรู้ความหมายของคำและต้องใช้ความจำ เป็นพิเศษ

2.2.2 คำที่ออกเสียงต่างกันเพียงเล็กน้อยและมีความหมายต่างกันไม่มากนักถ้าผู้ใช้ภาษาไม่ระมัดระวังหรือไม่รู้จักจริง ก็อาจจะใช้สับสนและเกิดปัญหาในการเขียนได้ ตัวอย่างเช่น

คำว่า ราด และ ลาด

ราด หมายถึง เทของเหลว ๆ ให้แผ่ไปทั่ว เช่น กว๋ยเตี้ยราดหน้า ราดน้ำ

ลาด หมายถึง ญูแผ่ออกไป เช่น ลาดพรหม ญูลาด

ข้อนี้ผู้ใช้ภาษาต้องระวังทั้งการออกเสียงและการเขียนให้ถูกต้อง ถ้าฝีกออกเสียงให้ถูกก็จะช่วยให้เขียนได้ถูกต้อง คือ เขียนตามที่ออกเสียง ปัญหาข้อนี้ไม่ได้อยู่ที่เขียนยาก เขียนไม่เป็น แต่อยู่ที่ความสับสนในการใช้คำที่มีเสียงและความหมายคล้ายกัน

2.2.3 คำที่เขียนผิดเพราะไม่รู้หลักเกณฑ์ในการเขียน เช่น ไม่รู้หลักการใช้ ณ-น หลักการประและไม่ประวิสรรชนีย์ (หลักการเขียนหรือไม่เขียนรูปสระ ะ) หรือไม่รู้หลักการใช้ ใ-ไ เป็นต้น

ตัวอย่างเช่นคำที่ขึ้นต้นด้วยตัว ส ซึ่งแผลงเป็น ตะ หรือ กระ ได้ ต้องประวิสรรชนีย์ เช่น สะพาน แผลงเป็น ตะพาน ได้ หรือ สะเทือน แผลงเป็น กระเทือน ได้ เช่นนี้ พยางค์ สะ ต้องเขียน สะ (ประวิสรรชนีย์) ถ้าผู้ใช้ภาษาไม่รู้หลักการประวิสรรชนีย์ก็อาจจะเขียนผิด ๆ ได้

การใช้ ไม้ม้วน เฉพาะคำไทย 20 คำ เราต้องจดจำให้ได้ว่ามีคำใดบ้างที่ใช้ไม้ม้วน เมื่อจำได้แล้วก็ยังมีปัญหาอีกว่า คำที่มีเสียงซ้ำกันเช่น ใ-ไ โย-โย ใจ-ใจ เมื่อไรจึงจะเขียน ไ- หรือ ใ- เช่นนี้ผู้ใช้ภาษาต้องสังเกตความแตกต่างของความหมายด้วย คำที่ใช้ บัน มีอยู่หลายคำ คำที่ใช้บ่อย ๆ แต่มักเขียนผิด คือคำว่า บันดาล บันทึบ บันเทิง บันใด คำเหล่านี้ ผู้ใช้ภาษาต้องจดจำให้ได้และเขียนให้ถูกต้อง

วิธีแก้ไขไม่ให้เขียนคำเหล่านี้ผิดคือ ต้องจดจำหลักเกณฑ์ในการเขียน การที่จะจำหลักเกณฑ์ได้นั้น ไม่ใช่ของง่ายต้องฝึกฝนทบทวนกฎอยู่เสมอ นอกจากนั้นก็กฎต่าง ๆ มักจะมีข้อยกเว้นทำให้ยากที่จะจำได้และเกิดความสับสนได้ง่าย ผู้ใช้ภาษาต้องฝึกฝนด้วยการเปิดพจนานุกรมดูคำที่ไม่แน่ใจว่าจะเขียนได้ถูกต้องและจดจำไว้ว่าเขียนอย่างไร หรือเมื่ออ่านข้อความใด ๆ แล้วมีข้อสงสัยในเรื่องตัวสะกด ก็ควรจะสอบทานกับพจนานุกรม ส่วนคำที่ไม่ปรากฏในพจนานุกรมก็ต้องไต่ถามผู้รู้ จำการเขียนที่ถูกต้องเอาไว้และใช้ตาม

2.2.4 คำที่สะกดผิดเพราะใช้แนวเทียบผิดเช่นคำว่า ญาติ และ อนุญาต คำว่า ญาติ ส่วนใหญ่เขียนได้ถูกต้อง แต่คำว่า อนุญาต มักจะเขียนผิดคือใช้แนวเทียบกับคำว่า ญาติ และเขียนตาม (คือเขียนว่า อนุญาต ซึ่งเป็นการเขียนผิด)

คำว่า สัญชาติ และ สัญชาติญาณ

สัญชาติ หมายถึง ชาติที่ตนเกิด เช่น เกิดในประเทศไทยก็ถือสัญชาติไทย

สัญชาติญาณ หมายถึง ความรู้ที่มีมาแต่กำเนิด เวลาเขียน ไม่มีสระ อี กำกับบนตัว ต แต่เวลาออกเสียง (ต) ตามด้วยเสียง (ญ) จะได้ยินเสียงสระ (อ) แทรกอยู่ ผู้ใช้ภาษาอาจจะใช้แนวเทียบคำว่า สัญชาติ และจากการออกเสียงซึ่งได้ยินเสียงสระ (อ) แทรกอยู่ด้วยจึงทำให้เขียนผิด สัญชาติญาณ แทนที่จะเขียน สัญชาติญาณ

คำว่า บุคคล และ บุคลิก

บุคคล เขียน ค สองตัว ตัวหนึ่งเป็นพยัญชนะสะกดของพยางค์หน้า อีกตัวหนึ่งเป็นพยัญชนะต้นของพยางค์หลัง

ส่วนคำว่า บุคลิก ถึงแม้ว่าจะมาจากรูปศัพท์เดิมเดียวกัน แต่ในภาษาไทยเขียน ค ตัวเดียว ถ้าผู้ใช้ภาษาใช้แนวเทียบคำว่า บุคคล ก็อาจจะเขียนผิดเป็น บุคลิก แทนที่จะเขียน บุคลิก

2.2.5 คำที่เขียนผิดเพราะมีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ในการเขียนแต่ผู้เขียนติดรูปเดิมของคำบางคำ ในสมัยหนึ่งเขียนอย่างหนึ่ง อีกสมัยหนึ่งเขียนผิดไปจากเดิม ผู้ใช้ภาษาบางคนเปลี่ยนตามไม่ทันหรือติดรูปเดิม โดยเฉพาะคนที่เคยเขียนแบบเก่ามาจนเคยชินและได้อ่านหนังสือสมัยเก่าซึ่งเขียนหรือสะกดแบบเดิมจนเคยชิน เช่นคำว่า พงศ์ เดิมใช้ ษ์ แต่ปัจจุบันใช้ ศ์ คำว่า เบียดเบียน เคยใช้ พ สะกด คือเขียน เบียดเบียพ

2.2.6 คำบางคำมีความหมายอย่างเดียวกัน ออกเสียงเหมือนกันแต่เขียนต่างกัน คำเหล่านี้ถึงแม้ว่าจะมีความหมายอย่างเดียวกันแต่มีที่ใช้ต่างกัน ผู้ใช้ภาษาต้องรู้ว่า เมื่อใดจะใช้รูปใด คือรู้ว่า จะเขียนรูปใดในคำแวดล้อมอย่างไร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความนิยมของสังคม ตัวอย่างเช่น

คำว่า ศูนย์ และ ศูนย์ มีความหมายอย่างเดียวกัน ออกเสียงเหมือนกัน แต่เขียนต่างกันและมีที่ใช้ต่างกัน ศูนย์ ใช้ในความว่า ศูนย์ภาพ ศูนย์กลาง ศูนย์ถ่วง

ศูนย์ ใช้ในความว่า ศูนย์ลีน ศูนย์หาย

คำบางคำมีความหมายอย่างเดียวกัน แต่ออกเสียงและเขียนผิดเพี้ยนกันไปเล็กน้อย ปัญหาขึ้นอยู่กับเวลาใช้ ผู้ใช้ต้องรู้ว่าเมื่อใดจะใช้คำใดหรือรูปใดเช่นคำว่า พิจารณา และ วิจารณ์ สองคำนี้ถ้าใช้เดี่ยว ๆ ก็ใช้ว่า พิจารณา ไม่ใช้ วิจารณ์ แต่ถ้าใช้คำสมาสเช่น วิจารณ์ญาณ ไม่ใช้ว่า พิจารณญาณ

2.2.7 คำบางคำเขียนได้มากกว่า 1 รูป ผู้ใช้ภาษาควรจะต้องรู้จักการเขียนทุก ๆ รูป ไม่ใช่รู้เฉพาะรูปที่ตนเลือกใช้เท่านั้น เมื่อผู้อื่นใช้ผิดไปจากที่เราใช้ ก็ไม่ทักท้วงเอาว่าเขาใช้ผิด ถึงแม้ว่าเราจะเขียนรูปใดรูปหนึ่งได้ถูกต้องแต่ไม่รู้ว่าจะเขียนรูปอื่นก็ได้ แสดงว่าเรายังไม่รู้จริง ฉะนั้น ผู้ที่สนใจภาษาก็ควรเอาใจใส่เรื่องนี้ไว้ด้วย

ตัวอย่างเช่นคำว่า กรรไกร อาจจะใช้ว่า กรรไกร กระไกร กรรไทร กระไทร หรือตะไกรก็ได้ คำว่า ยนต์ จะเขียน ยนต์ หรือ ยนต์ร์ ก็ได้

คำว่า อพยศ อปมลคล อปลักษณ์ จะเขียน อพยศ อปมงคล อปลักษณ์ ก็ได้

คำบางคำสะกดต่างกัน ผู้เขียนเขียนต่างกันตามเหตุผลของตนว่า ควรจะเขียนหรือสะกดอย่างนั้นอย่างนี้ และคำเหล่านี้ไม่มีในพจนานุกรมเช่นคำว่า สีสัน บางคนเขียน สัน บางคนเขียน สรร และบางคนเขียน สรรพ์ คำว่า สังสรรค์ บางคนเขียน สังสันพันธ์

คำเหล่านี้ ผู้ใช้ภาษาต้องพิจารณาเหตุผลของผู้รู้และเลือกใช้ตามที่เห็นว่ามีเหตุผลดีที่สุด

2.2.8 ปัญหาการเขียนผิดเพราะเขียนตามเสียงอ่าน คำบางคำอ่านหนึ่งแต่เขียนไม่ตรงตาม
ที่ออกเสียง ทำให้ผู้ใช้ภาษาเกิดปัญหาและเขียนผิด เช่นคำว่า

ปรารถนา ออกเสียงว่า ปราด-ละ-หนา คนมักเขียนผิดเป็น ปราดนา

ศรัทธา ออกเสียงว่า สี-สะ คนมักเขียนผิดเป็น ศรีษะ

การเขียนข้อความต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเขียนจดหมาย บันทึก ประกาศ โฆษณา ข่าวและ
บทความต่าง ๆ ฯลฯ ผู้เขียนควรเอาใจใส่เรื่องการสะกดการันต์ ไม่เขียนหรือสะกดผิด ๆ เพราะจะ
เป็นหลักฐานและเป็นตัวอย่างที่ไม่ดี ผู้ไม่รู้จะเกิดความเคยชินและเขียนผิด ๆ ตามอย่างไปด้วย ผู้ที่
ระมัดระวังในการเขียนการสะกดการันต์ย่อมแสดงว่าผู้นั้นเป็นผู้ที่ได้ศึกษามาเป็นอย่างดีและเป็นผู้
หนึ่งที่รักภาษาไทย

2.3 ปัญหาในการอ่าน

การอ่าน แยกออกเป็น 2 แบบคือ การอ่านตามปกติและการอ่านเป็นทำนอง ในที่นี้จะกล่าว
เฉพาะการอ่านตามปกติเท่านั้นคือการอ่านให้เหมือนเสียงพูด ไม่อ่านออกเสียงเคร่งครัดตามรูปสระ
และพยัญชนะที่ปรากฏ แต่ออกเสียงตามที่ใช้พูดจากันเป็นสำคัญ

ปัญหาในการอ่าน จะแยกออกเป็น 2 หัวข้อคือ ปัญหาการอ่านข้อความและปัญหาการอ่าน
เครื่องหมายต่าง ๆ

2.3.1 **ปัญหาการอ่านข้อความ** ได้แก่ ปัญหาการเว้นวรรคตอน การลงเสียงหนักเบา และ
ปัญหาการอ่านออกเสียงคำแต่ละคำ

ปัญหาการเว้นวรรคตอน นับเป็นปัญหาที่สำคัญ การเว้นวรรคตอนผิดที่ทำให้ความหมาย
ผิดเพี้ยนไปจากที่ต้องการหรือทำให้การอ่านกระต่อนกระแท่นขาดเป็นห้วง ๆ ผู้ฟังจับใจความไม่
ถนัดและเกิดความรำคาญ

ตัวอย่างการเว้นวรรคตอนที่ทำให้ความหมายผิดไป เช่น ไม่มีอะไรเหมือนเดิม ถ้าอ่านว่า
ไม่มีอะไร เหมือนเดิม (เว้นวรรคหลังคำ อะไร) ได้ความว่า เดิมไม่มีอะไร เดียวนี้ก็ไม่มีอะไร ถ้าอ่าน
ว่า ไม่มีอะไรเหมือนเดิม (อ่านติดต่อกันไปไม่มีเว้นวรรค) ให้ความหมายว่า แต่ก่อนเป็นอย่างไร
เดี๋ยวนี้ผิดไปจากเดิมหมด

ผู้อ่านจำเป็นต้องรู้ว่าผู้เขียนต้องการจะบอกความอย่างไรแน่ โดยอาศัยจากความแวดล้อม
ช่วยบ่งให้รู้ (หรือโดยการที่ผู้เขียนเว้นวรรคตอนไว้ให้อย่างถูกต้อง) เวลาอ่าน ผู้อ่านก็เว้นวรรคตอน
ให้ถูกต้องตามความหมายที่ต้องการ

ส่วนการเว้นวรรคตอนผิดที่ เช่น เว้นวรรคระหว่างคำ หรือเว้นวรรคเมื่อยังไม่จบข้อความ
ย่อย แสดงว่าผู้อ่านยังอ่านหนังสือไม่เป็น ตัวอย่างเช่น ออกเสียงคำพระราชกฤษฎีกาว่า พระ-ราด-
ชะ-กริด--สะ-ฎีกา แทนที่จะอ่านว่า พระราชชะกริดสะฎีกา

ปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือ การไม่เว้นวรรคตอนในที่ที่ควรเว้น เช่น เมื่อจบข้อความหรือประโยค จบย่อหน้า จะขึ้นข้อความใหม่ ขึ้นประโยคใหม่ ขึ้นย่อหน้าใหม่ ก็ควรจะหยุดเว้นจังหวะ ไม่อ่านติดต่อกันไป

ปัญหาการออกเสียงหนักเบา เช่น การออกเสียงคำประสมและการออกเสียงคำที่นำมาเรียงเข้าเป็นวลีหรือเป็นประโยค จะออกเสียงหนักเบาผิดกันไป เช่นประโยคว่า “รู้ไหมว่าปากกาของเขา สีอะไร” ลงเสียงหนักที่พยางค์ท้ายของประโยคคือ พยางค์ “กา” แต่ประโยคว่า “รู้ไหมว่า ปากกา สีอะไร” ลงเสียงหนักทั้งคำว่า ปาก และคำว่า กา และมีการเว้นจังหวะระหว่างคำว่า ปาก และ กา ด้วย

เมื่อเอาคำหลาย ๆ คำมาเข้าประโยค แต่ละคำจะลงเสียงหนักเบาไม่เท่ากัน ประโยคเดียวกัน ถ้านำคำต่างที่กัน ความหมายจะต่างกันไปด้วย เช่น

ที่นี่เป็นอย่างไร เน้นคำว่า ที่ หมายถึง ที่ดินแห่งนี้

ถ้านำคำว่า นี้ ใช้เป็นคำสรรพนาม หมายถึง สถานที่ใกล้ ๆ

นอกจากนี้ การเน้นเสียงยังเป็นเครื่องแสดงว่าผู้พูดต้องการจะให้ความสำคัญหรือให้ผู้ฟังสนใจคำใดคำหนึ่งหรือข้อความตอนใดตอนหนึ่งเป็นพิเศษด้วย

ปัญหาการออกเสียงคำ

1) ปัญหาการออกเสียงตัว ร ล และเสียงควบกล้ำ เช่น ขวนขวาย ความจริง กลับกลอก ปัญหาข้อนี้เป็นปัญหาที่น่าวิตกมาก เพราะผู้ที่ออกเสียงคำซึ่งมีเสียง ร ล และเสียงควบกล้ำไม่ได้ นั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก

ผู้ใช้ภาษาควรที่จะแก้ไขด้วยการพยายามฝึกหัดออกเสียงให้ถูกต้อง จนเกิดความเคยชินทั้งในเวลาเรียนและในเวลาพูดคุยกันตามปกติ มีความระมัดระวังอยู่เสมอไม่ปล่อยเลยตามเลย

เรื่องการออกเสียง ร ล ให้แตกต่างกันและการออกเสียงควบกล้ำให้ต่างจากเสียงไม่ควบกล้ำนั้น บางท่านเห็นว่าไม่ใช่เรื่องสำคัญ ไม่จำเป็นต้องฝึกหรือพยายาม โดยให้เหตุผลว่าภาษาจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปธรรมดา ไม่ควรจะฝืนคอยบังคับไม่ให้ภาษามีการเปลี่ยนแปลง ไม่จำเป็นที่ครูจะต้องคอยแก้ไขนักเรียนที่พูดหรือออกเสียงเหล่านี้ไม่ได้ ควรปล่อยให้ไปตามธรรมชาติของภาษา แม้ว่าจะออกเสียงคำว่า เกลี่ยกล่อม เป็น เกี้ยก้อม ก็ยังเข้าใจความหมายได้ โดยอาศัยบริบทหรือคำที่แวดล้อมอยู่ อย่างไรก็ตาม การที่ภาษาของเรามีคำที่เคยออกเสียงแตกต่างกัน มีความหมายแตกต่างกันในตัวเอง ไม่ต้องอาศัยคำแวดล้อมก็เข้าใจได้ทันทีและสามารถนำลักษณะเช่นนี้มาใช้ประโยชน์ในการเล่นคำได้ เช่น “น่ารักหรือน่าล็ก” ต่อมากลับออกเสียงคำเหล่านั้นเหมือนกันเป็นคำพ้องเสียงและต้องอาศัยคำแวดล้อมจึงจะเข้าใจความหมาย ลักษณะการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ทำให้

เสียงประโยชน์ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อม ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงที่เรียกได้ว่าเป็นความเจริญออกงามหรือพัฒนาการของภาษา ไม่สมควรเป็นอย่างยิ่ง

2) ปัญหาการไม่ลงรอยกันในการออกเสียงคำบางคำ เช่นคำว่า อาสาพหุชา บางคนออกเสียงตามแบบไทย อ่านว่า อา-सान-หะ-บุชา คำที่มีตัว ล พ สะกด เราออกเสียงเป็นแม่กน คือออกเสียงเป็นเสียง น สะกด แต่บางครั้งเราก็ออกเสียง ล พ ด้วย เช่น กาลสมัย ออกเสียงว่า กา-ละ-สมัย ฉะนั้นบางคนจึงออกเสียงคำว่า อาสาพหุชา ว่า อา-สา-พ-หะ-บุ-ชา

คำว่า ปรากฎการณ์ ถ้าอ่านเป็นสมาส ก็อ่านว่า ปรา-กค-ตะ-กาน แต่บางท่านถือว่าอ่านตามแบบไทยคืออ่านว่า ปรา-กค-กาน

คำที่ออกเสียงได้หลายอย่างนี้ในเวลาต่อ ๆ มา ผู้ใช้ภาษาหรือเจ้าของภาษาจะเลือกออกเสียงแบบหนึ่งมากกว่าอีกแบบหนึ่งและเมื่อใช้ภาษาหรือสังคมเลือกแล้วว่าจะอ่านอย่างไรแน่ คำนั้นก็จะมีปัญหาในการอ่าน คือ อ่านลงรอยเป็นอย่างเดียวกันในที่สุด

3) ปัญหาการออกเสียงตามรูปที่ปรากฏหรือออกเสียงตามภาษาถิ่นของตนและนำเอาเสียงในภาษาถิ่นมาปนกับเสียงในภาษากรุงเทพฯ เช่น

คำว่า น้ำ ออกเสียงว่า (น้ำม) ถ้าออกเสียงตามรูปหรือออกเสียงตามภาษาถิ่นเป็นเสียงสั้นว่า (น้ำ) การออกเสียงวรรณยุกต์ซึ่งภาษาถิ่นต่าง ๆ มิไม่เหมือนภาษากรุงเทพฯ ผู้ใช้ภาษาที่รู้ภาษาถิ่นด้วยต้องระมัดระวังในการออกเสียง ไม่เอาเสียงในภาษาถิ่นมาปนกับภาษากรุงเทพฯ

ปัญหาตรงกันข้ามคือ ปัญหาการไม่ออกเสียงตามรูปที่ปรากฏ เช่นคำว่า ฉันทฉันท เวลาออกเสียงไม่เคยออกว่า ฉันท ฉันท ตามรูป แต่จะออกเสียงว่า ชัน ฉัน ในเวลาพูดบางคนออกเสียงคำว่า ฉันท เป็น อชัน ก็มี แต่ไม่ควรที่จะออกเสียงเพี้ยนไปมากจนกลายเป็น อะฮัน หรือ เคียน

4) ปัญหาการออกเสียงคำภาษาต่างประเทศ บางคนออกเสียงตามภาษาเดิม เช่น ลอนดอน อ่านว่า ลันตัน ประธานาธิบดีนิกสัน อ่านว่า นิก-สัน ประเทศสิงคโปร์ อ่านว่า ซิง-ค-โป ฟุตบอล อ่าน ฟุท-บอล

บางท่านให้ความเห็นว่า นำคำเหล่านี้มาใช้ในภาษาไทยก็ควรจะอ่านตามอักษรวิธีไทยคือออกเสียงว่า ลอน-ดอน, นิก-สัน, สิง-ค-โป และ ฟุค-บอน ตามลำดับ

การอ่านชื่อเฉพาะต้องอ่านตามที่เจ้าของชื่อต้องการ จะอ่านตามกฎเกณฑ์หรืออ่านตามความนิยมไม่ได้ เช่นคำว่า จันทร บางคนอาจจะต้องการให้อ่านว่า จัน-ทอน

บางคนอาจจะต้องการให้อ่านว่า จัน-ตระ

บางคนอาจจะต้องการให้อ่านว่า จัน-ทะ-ระ ก็ได้

คำว่า พชร บางคนให้อ่าน เพ็ด หรือ พัด หรือ พัด-ตระ หรือ พด

ฉะนั้นในการอ่านชื่อเฉพาะ ผู้อ่านควรจะหาความรู้ก่อนว่าชื่อนั้น ๆ เจ้าของชื่อออกเสียงว่าอย่างไร ไม่ใช่ชื่อนั้น ๆ ควรจะออกเสียงอย่างไร

5) พยัญชนะบางตัวหรือคำบางคำ ออกเสียงได้หลายอย่าง ทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้อ่าน เพราะการออกเสียงอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นขึ้นอยู่กับคำแต่ละคำหรือขึ้นอยู่กับคำแวดล้อม ปัญหาข้อนี้ ผู้ใช้ภาษาจะแก้ไขได้ด้วยการฟังมาก ๆ จึงจะรู้ว่าอ่านออกเสียงอย่างไรในควมอย่างใดและควรจะอาศัยพจนานุกรมเป็นบรรทัดฐาน เช่น พยัญชนะ “ท” ออกเสียงเป็นเสียง /ค/ หรือ /ท/ ก็ได้ เช่นคำว่า บัณฑิต, บัณฑิต, บัณฑิต ต้องออกเสียง /ค/ จะออกเสียง /ท/ ไม่ได้ แต่คำว่า กุณฑล, จัณฑล, มณฑล ต้องออกเสียง /ท/ จะออกเสียง /ค/ ไม่ได้

พยัญชนะ “จ” ที่แปลว่า หก มาจากภาษาบาลี อ่านว่า “จอ” ในคำว่า ฉกษัตริย์, ฉก แต่จะอ่านว่า “จ้อ” ในคำว่า ฉกามาพจร, ฉกานศาลา

คำว่า กฤษณะ ออกเสียง “นะ” แต่ถ้าเปลี่ยนเป็นสระ อา ในคำว่า กฤษณา จะออกเสียงเป็นอักษรนำคือ “หนา”

คำว่า ลักษณะ ออกเสียง “นา” แต่ถ้าเปลี่ยนเป็นสระ อะ ในคำว่า ลักษณะ จะออกเสียงเป็นอักษรนำคือ “หนะ”

6) คำบางคำออกเสียงได้หลายอย่าง มีความหมายอย่างเดียวกัน ไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้อ่าน แต่อาจจะเกิดปัญหาได้ถ้าผู้ใช้ภาษารู้คำอ่านเพียงแบบเดียวและไม่รู้ว่าจะอ่านอีกแบบหนึ่งก็ได้ เมื่อได้ยิน ได้ฟังผู้อื่นอ่านผิดไปจากที่เราอ่านอาจจะทักท้วงเอาว่าเขาอ่านผิด ซึ่งแสดงว่าเรายังไม่รู้จริงถึงแม้ว่าเราจะเลือกอ่านแบบใดแบบหนึ่ง เราก็ควรที่จะสนใจและรู้ว่ามิคำใดบ้างที่อ่านได้หลายแบบ ตัวอย่างเช่น

คำว่า อมฤต ออกเสียงว่า อะ-มริด หรือ อะ-มริด ก็ได้

คำว่า ภรรยา ออกเสียงว่า พัน-ยา หรือ พัน-ระ-ยา ก็ได้

คำว่า สรรเสริญ ออกเสียงว่า สัน-เสน หรือ สัน-ระ-เสน ก็ได้

7) ปัญหาการอ่านคำพ้อง คำพ้องคือคำที่มีรูปเหมือนกัน เช่น แหน และ แหน (แหน) หรือ คำสองคำเมื่อเขียนเรียงต่อกันจะมีรูปเหมือนกันกับคำคำเดียว เช่น เหมา และ เห-มา คำเหล่านี้อ่านต่างกันและความหมายก็ต่างกันด้วย การที่จะอ่านคำพ้องได้ถูกต้อง ต้องทราบความหมายที่ต่างกันของคำนั้นๆ และอาศัยคำแวดล้อมหรือที่เรียกว่า “บริบท” แล้วออกเสียงให้ตรงตามความหมายที่ต้องการ เช่น เรือโคลง (โคลง) เพราะเขาคือน โคลง (โค-ลง) เรือ ข่างรับเหมา (เหมา) เดินชนเสาจนตัวเหมา (เห-มา) ปะทะฝา

คำอีกพวกหนึ่งไม่เรียกว่าคำพ้องเพราะเป็นคำคำเดียวกันแต่ออกเสียงได้ 2 แบบ ทำให้ความหมายต่างกัน เช่น

คำว่า พยาธิ ถ้าออกเสียงว่า พะ-ยา-ธิ แปลว่า ความเจ็บไข้

คำว่า พยาธิ ถ้าออกเสียงว่า พะ-ยาด แปลว่า ชื่อ โรคชนิดหนึ่ง

การที่จะช่วยอ่านคำเหล่านี้ได้ถูกต้อง ต้องรู้ความหมายของคำเหล่านี้และอ่านให้ตรงตามความหมายที่ถูกต้อง

8) ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งคือ การอ่านคำที่เป็นคำยอกเว้น เป็นการอ่านตามความนิยมไม่อ่านตามกฎเกณฑ์ ความนิยมในการออกเสียงต่าง ๆ นั้นในสมัยหนึ่ง ๆ อาจแตกต่างกันไป ควรที่ผู้ศึกษาจะสนใจและต้องอาศัยความจำเป็นพิเศษ

ตัวอย่างเช่น คำสมาสบางคำ ไม่นิยมออกเสียงสมาสมาแต่เดิม ในปัจจุบันก็ไม่นิยมอ่านแบบสมาส เช่นคำว่า ราชบุรี ไม่อ่านว่า ราช-ชะ-บุรี เพชรบุรี ไม่อ่านว่า เพ็ช-ชะ-ระ-บุรี

กฎการอ่านคำแผลงมีว่า ต้องอ่านพยางค์หลังมีเสียงเท่ากับคำเดิมที่ยังไม่แผลง เช่น กราบแผลงเป็น กำราบ ออกเสียงว่า กำ-หราบ แต่คำแผลงบางคำไม่อ่านคำที่แผลงแล้วเท่ากับคำเดิม เช่น คำว่า ปราศ แผลงเป็น บำราศ ออกเสียงว่า บำ-ราศ ไม่ออกเสียงว่า บำ-หราบ

หรือกฎที่ว่า คำที่มีตัวสะกดตัวตามเป็นพยัญชนะวรรค ไม่ออกเสียงตัวสะกดเป็นอะก็มาตรา เช่น สັปดาห์ อ่านว่า สັบ-ดา ไม่อ่านว่า สັบ-ปะ-ดา แต่มีคำยอกเว้น เช่น อักนี อ่านว่า อัก-คะ-นี ไม่อ่านว่า อัก-นี อาตมา อ่านว่า อาด-ตะ-มา ไม่อ่านว่า อาด-มา

2.3.2 ปัญหาการอ่านเครื่องหมายต่าง ๆ เครื่องหมายบางอย่างเมื่อใช้เป็นเครื่องหมายประกอบการเขียนไม่ต้องอ่าน เช่น เครื่องหมายปริศน์หรือเครื่องหมายคำถาม เขียนไว้เพื่อให้ผู้อ่านอ่านออกเสียงให้คล้ายคลึงกับความเป็นจริงหรือเครื่องหมายที่แยกส่วนแยกตอนข้อความต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น เครื่องหมายจุลภาค (,) มหัพภาค (.) เป็นต้น

เครื่องหมายบางอย่างต้องรู้วิธีอ่าน ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะเครื่องหมายที่มีมักจะอ่านผิดหรือไม่รู้ว่าจะอ่านอย่างไร เช่น

เครื่องหมาย ฯ ไปยาลน้อย ถ้าเขียนไว้หลังคำ หมายความว่า ละส่วนท้ายของคำไว้ ไม่ต้องเขียนให้เต็มแต่เวลาอ่านต้องอ่านให้เต็ม เช่น

น้อมเกล้าฯ อ่านว่า น้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อม

ทูลเกล้าฯ อ่านว่า ทูลเกล้าทูลกระหม่อม

บางคำเวลาเขียนมีเครื่องหมาย ฯ ข้างท้าย เช่นคำว่า กรุงเทพฯ แต่ไม่ออกเสียงและคำว่า ฯพณฯ ท่าน คำว่า "พณ" เวลาอ่าน ไม่มีใครอ่านเต็มตามที่บ่งไว้ในพจนานุกรมว่า พณหัวเจ้าท่าน หรือ พณหัวเจ้า หรือ พณหัว (ราชการมักจะใช้ ฯพณฯ หมายถึง นายกรัฐมนตรี และ รัฐมนตรี)

เครื่องหมาย % เรามักจะอ่านตามภาษาอังกฤษว่า เปอร์เซนต์ แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยก็ควรอ่านแบบไทย เช่น 60 % อ่านว่า ร้อยละหกสิบ หรือ หกสิบในร้อย

เครื่องหมายอีกอย่างหนึ่งคือเครื่องหมาย ฟินทุ หรือ จุด อยู่ใต้พยัญชนะ เป็นเครื่องหมายแสดงว่าพยัญชนะนั้นเป็นอักษรควบ อักษรนำหรือเป็นตัวสะกด สำหรับเขียนคำภาษาบาลี

สันสกฤต ที่ใช้เขียนด้วยตัวอักษรไทยในภาษาไทยใช้เป็นเครื่องหมายการออกเสียงที่ปรากฏในพจนานุกรม

คำหรือข้อความที่มีสัญลักษณ์ประภาศหรือขีดเส้นใต้หรืออยู่ในอัญประกาศคือ ในเครื่องหมายคำพูดแสดงว่า ต้องการให้ผู้อ่านสังเกตเป็นพิเศษ เวลาอ่านจะเน้นคำหรือข้อความนั้น ๆ ให้เห็นว่าสำคัญ ส่วนบทสนทนาที่อยู่ในเครื่องหมายคำพูดเวลาอ่านไม่ต้องเน้น แต่อ่านให้เหมือนการสนทนาดังจริง ๆ .

การอ่านคำย่อ การย่อคำ จะมีเครื่องหมายมหัพภาค หรือ (.) กำกับท้ายคำย่อ เช่น

น. ย่อมาจาก นาฬิกา

พ.ศ. ย่อมาจาก พุทธศักราช

มิ.ย. ย่อมาจาก มิถุนายน

คำเหล่านี้ เวลาอ่านต้องอ่านให้เต็ม ไม่อ่านย่อ

ผู้ที่ออกเสียงได้ชัดเจนอ่านเหมือนเสียงพูด อ่านคำแต่ละคำได้ถูกต้องตามระเบียบของภาษาไทยหรือตามความนิยม และอ่านเครื่องหมายต่าง ๆ ได้ถูกต้อง เว้นวรรคตอนและเน้น ได้ถูกต้องที่เป็นเรื่องชี้ให้เห็นว่าผู้นั้น ได้รับการศึกษามาเป็นอย่างดี เป็นผู้ที่สนใจภาษาไทยและเป็นผู้หนึ่งที่จะจรรโลงภาษาไทยให้มั่นคงสืบไป

2.4 ภาษาสื่อสารมวลชนกับการสอนภาษาไทย

สื่อมวลชน หมายถึง สิ่งที่ทำให้ความรู้ ความบันเทิงและข่าวสารแก่ประชาชนทั่วไป สื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เป็นต้น การที่ได้ตั้งหัวข้อว่าภาษาสื่อมวลชนกับการสอนภาษานั้น เป็นเพราะเห็นว่า ประเด็นนี้มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกันอยู่ กล่าวคือ การใช้ภาษาของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนมักจะผิดแปลกไปจากภาษาที่เราใช้กันอยู่หรือผิดแปลกไปจากมาตรฐานของภาษาที่เคยกำหนดไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้เรียนภาษาไทย ซึ่งมักจะจดจำสำนวนภาษาของสื่อมวลชนได้อย่างรวดเร็วและใช้ตามโดยไม่ได้พิจารณาความควร ไม่ควร และก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้สอนภาษาไทยที่ต้องคอยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการใช้ภาษาซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทั้งนี้เพื่อรักษามาตรฐานของภาษาไทยไว้

เรามักจะเคยได้ยินเสมอว่า สื่อมวลชนทำให้ภาษาไทยเสื่อมบ้าง ทำให้ภาษาวิบัติบ้าง เหตุที่มีผู้กล่าวเช่นนั้นเป็นเพราะผู้ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนไม่ใคร่ระมัดระวังในการใช้ภาษาคือไม่สนใจว่าจะถูกหรือไม่อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือมุ่งผลทางการค้า การโฆษณา จึงใช้สำนวนภาษาแบบใหม่ ๆ ผิดไปเพื่อให้สะดุดหูสะดุดตา จำง่าย ถ้าเป็นหนังสือพิมพ์รายวัน ก็มีปัญหาเพิ่มขึ้น คือต้องเขียนให้ทันเวลา ผู้จัดทำไม่มีเวลาตรวจแก้ภาษา หน้ากระดาษมีจำกัด การพาดหัวข่าวต้องให้สั้นและสะดุดตา ส่วนวิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์นั้น มีปัญหาในเรื่องการออกเสียงด้วย

ข้อบกพร่องในเรื่องการใช้ภาษาของสื่อมวลชนซึ่งสมควรที่จะแก้ไขคือการเขียน การสะกด การันต์ สื่อมวลชนไม่ควรจะเป็นแหล่งแพร่การเขียนที่ผิด ๆ มีผู้กล่าวว่า "หนังสือพิมพ์มีอิทธิพลกว่าครูสอนในชั้นเรียน" การที่นักเรียนได้อ่านได้เห็นบ่อย ๆ (เกือบจะเรียกได้ว่าทุกวัน) ทำให้เกิดความเคยชิน ผู้ที่ไม่รู้ ก็เกิดความเคยชินและจดจำการเขียนที่ผิด ๆ ไปใช้เพราะคิดว่าถูกต้องแล้ว ผู้ที่ เคยรู้ว่าเขียนอย่างไรจึงจะถูก เมื่อได้อ่านได้เห็นที่เขียนผิดบ่อย ๆ เข้า ก็อาจจะเกิดความไม่แน่ใจและ เกิดความสับสนว่าเขียนอย่างไรถูก อย่างไม่ผิดแน่ นาน ๆ เข้าก็เขียนตามอย่างโดยไม่รู้ตัวว่าผิด การ สิ่งใดก็ตามที่เป็นความเคยชินแล้ว ย่อมแก้ไขได้ยาก ความผิดพลาดในเรื่องการเขียนนี้ไม่ได้อยู่ที่คน คนเดียว ฉะนั้นเรื่องนี้อาจจะแก้ไขได้ยาก คือผู้เขียนอาจจะเขียนผิดเองหรือผู้เขียนเขียนถูก แต่ลาย มืออ่านยากผู้พิมพ์จึงพิมพ์ผิด ด้วยความเข้าใจผิด จึงใคร่จะขอร้องให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับทุกคนมีความรับผิดชอบในเรื่องนี้ ถ้าแต่ละคนร่วมมือกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน ระมัดระวังการเขียน ของตน ไม่ปล่อยให้ครูเป็นผู้รับผิดชอบฝ่ายเดียว ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในเรื่องการเขียนก็น่าที่จะหมด ไปได้ในที่สุด

ในเรื่องการอ่านและการออกเสียงก็มีข้อผิดพลาดหลายประการดังที่ได้เคยกล่าวไว้ในหัวข้อ "ปัญหาการอ่าน" แต่ข้อผิดพลาดในการอ่านการออกเสียงนี้มีผู้รับผิดชอบคนเดียวคือผู้พูด ผู้อ่าน หรือผู้ประกาศนั่นเอง ถ้าอ่านผิด ออกเสียงผิด ความผิดก็ตกอยู่กับผู้พูด จะโทษผู้อื่นไม่ได้ ฉะนั้น ผู้ที่เป็นโฆษก ผู้ประกาศหรือมีหน้าที่เกี่ยวข้องทั้งหลาย ควรจะออกเสียงให้ถูกต้อง ไม่ออกเสียงตาม ใจชอบ ไม่สนใจว่าจะถูกหรือผิด บางคนถึงแม้จะรู้ว่าผิด แต่ไม่ต้องการแก้ไข เช่น คนที่พูดไม่ชัด ด้วยความจงใจ ตั้งใจพูดให้เพี้ยนไปเพื่อความโก้เก๋ เช่น การออกเสียงให้ผิดเพี้ยนไปเหมือนชาวต่าง ชาติพูดภาษาไทย เป็นต้น หรือการพูดเร็วจนลน เช่น ออกเสียงคำว่า โรงพยาบาล เป็น โรง - บาน หรือออกเสียงคำว่า มหาวิทยาลัย เป็น มหา-วิด-ชะ-ลย เป็นต้น หรือการเว้นจังหวะผิดที่ แบ่งพยางค์ ผิด เน้นผิดที่ เรื่องที่กล่าวมานี้เป็นปัญหาแต่เป็นข้อบกพร่องเฉพาะบุคคลไม่มีใครมีอิทธิพลต่อผู้ฟัง เท่าใดนัก ผู้ฟัง ฟังแล้วเกิดความรำคาญแต่ไม่มีใครใช้ตามหรือพูดตาม ปัญหาที่สำคัญที่สุดซึ่งต้อง ระมัดระวังและแก้ไขโดยด่วน คือ ปัญหาไม่รู้ว่าจะออกเสียงคำนั้น ๆ อย่างไรจึงจะถูก เมื่อไม่รู้มีข้อ สงสัยก็ควรศึกษาหาความรู้ไต่ถามผู้รู้ เมื่อรู้แล้ว ก็จะจำไว้และอ่านหรือพูดให้ถูกต้องตลอดไป ไม่ผิดซ้ำ ๆ อีกเพื่อที่ผู้ฟัง โดยเฉพาะนักเรียนจะได้ตัวอย่างที่ดี ที่ถูกต้อง ข้อผิดพลาดเรื่องการออก เสียงและการเขียนเป็นเรื่องที่แก้ไขได้ ถ้าเรามองเห็นว่าเป็นปัญหามีความต้องการที่จะแก้ไขและมี เวลาที่จะแก้ไข

ปัญหาเรื่องการใช้คำและสำนวนภาษา นับเป็นปัญหาที่พูดกันมาก ปัญหาเรื่องนี้บางอย่างก็ แก้ไขได้และจำเป็นต้องแก้ไข แต่บางอย่างก็เป็นเรื่องที่สื่อมวลชนไม่ต้องการแก้ไข เขาสนใจจะใช้ สำนวนเช่นนั้น แม้ว่าจะมีเวลาพูดที่จะแก้ไขขัดเกลาสำนวนภาษาให้สละสลวยหรือมีเวลาที่จะเลือก สรรคำให้เหมาะหรือวิธีที่จะคัดแปลงให้เป็นภาษาที่ดีได้มาตรฐานก็ตาม แต่เขาไม่ต้องการทำเช่นนั้น เพราะเขามีจุดประสงค์ที่จะใช้สำนวนภาษาที่ผิดแปลก ที่ใหม่ สะดุดหู สะดุดตา เร้าใจผู้ฟังผู้

อ่านให้สนใจ เพื่อประโยชน์ในแง่การค้า จุดประสงค์ของเขาต่างจากจุดประสงค์ของผู้สอนภาษาไทยหรือผู้ที่หวังใยภาษาทั้งหลาย เมื่อวัตถุประสงค์ต่างกันเช่นนี้ การที่จะให้สื่อมวลชนใช้สำนวนมาตรฐานย่อมเป็นเรื่องที่สำเร็จได้ยาก

ปัญหาเรื่องการใช้คำที่ควรจะแก้ไข เช่น การใช้คำผิดความหมาย ไม่ศึกษาความหมายของคำเช่นใช้ว่า นาฏศิลป์สาวกำพริ้ว คำว่า “นาฏศิลป์” เป็นชื่อวิชาแขนงหนึ่งจึงไม่มีทางที่จะเป็นสาวกำพริ้วไปได้ ที่จริงแล้วเขาต้องการจะพูดถึงศิลปินซึ่งมีความสามารถในการรำ การละคร แต่ใช้คำผิด ปัญหาเช่นนี้เป็นปัญหาแก้ไขได้ด้วยการศึกษาหาความรู้ว่าคำแต่ละคำที่เราใช้มีความหมายอย่างไร และใช้ให้ตรงตามความหมายที่ต้องการ

อีกอย่างคือการใช้คำผิด ทำให้ผิดความหมาย ไม่ได้ความหรือได้ข้อความที่เป็นไปไม่ได้ เช่นใช้ว่า เคยเป็นมิตรที่ดีในอนาคต คำว่า “เคย” แสดงว่าเรื่องนี้เหตุการณ์นี้ผ่านพ้นไปแล้ว แต่คำว่า “ในอนาคต” แสดงว่ายังไม่ถึง ยังไม่เกิดขึ้นความจึงขัดกันเอง ผู้อ่านอ่านแล้วไม่เข้าใจว่าต้องการพูดถึงอดีตหรืออนาคตกันแน่

ปัญหาอื่น ๆ เช่น การใช้ถ้อยคำหรือข้อความกำกวม ตีความได้หลายแง่ทั้ง ๆ ที่ผู้เขียนไม่ได้ต้องการเช่นนั้น ปัญหาการใช้คำต่างประเทศโดยไม่จำเป็น ปัญหาการใช้ราชาศัพท์ไม่ถูกต้อง การใช้คำหยาบ การใช้คำหยาบโตน เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไขและเป็นข้อบกพร่องที่แก้ไขได้ถ้าต้องการและมีความตั้งใจที่จะแก้ไขมีความระมัดระวังในการใช้ภาษามากขึ้น

ปัญหาประการสุดท้าย คือปัญหาที่แก้ไขได้ยาก เพราะผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับสื่อมวลชนไม่ต้องการแก้ไขเช่น การสร้างคำใหม่ ๆ หรือสำนวนใหม่ ๆ ที่แปลก ใช้เฉพาะกลุ่มของหนังสือพิมพ์ ผู้โฆษณา เป็นต้น เช่นคำว่า ศึกลูกหนัง นักยัดห่วง เจ้าบุญทุ่ม หุ่นทรมาณใจสาว สิงห์อมควัน นักร้องเสียงกำมะหยี่หรือสแลงต่าง ๆ เช่น เบี้ยวค่าตัว อมเงิน เต๊ะท่า หิวนักร้อง เป็นต้น หรือการใช้ภาษาในการพาดหัวข่าวหนังสือพิมพ์จะต้องใช้ภาษาให้สั้นที่สุด เด่น สะดุดตาและจงใจผู้อ่านจึงเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาษาไม่ได้มาตรฐานและบางครั้งการพาดหัวข่าว ก็อาจจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด ถ้าไม่อ่านเนื้อข่าวให้ตลอด

ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีชีวิต ยังมีผู้ใช้ จึงมีการเปลี่ยนแปลงในด้านคำและสำนวนภาษา อยู่เสมอ อันจะเป็นผลให้ลักษณะภาษาเปลี่ยนแปลงไปได้ในกาลข้างหน้า แต่การเปลี่ยนแปลงนั้น อาจจะทำให้ภาษาเจริญงอกงามหรือทำให้ภาษาออกเป็นมะเร็ง อย่างที่เรียกว่า ภาษาเสื่อม ภาษาวิบัติ ได้ เมื่อภาษามีการเปลี่ยนแปลงผู้ใช้ภาษาหรือเจ้าของภาษาควรจะยินยอมเฉพาะที่ทำให้ภาษางอกงาม แต่ควรจะยับยั้งการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ภาษาทรุดโทรม

คำถามท้ายบท บทที่ 6

1. ในสมัยรัชกาลที่ การก่อตั้งองค์กรใดที่แสดงว่าเป็นการอนุรักษ์ภาษาไทย
2. เพราะเหตุใดรัชกาลที่ 6 จึงโปรดให้ตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้น
3. ปัญหาการใช้ภาษาไทยที่กำกวมเกิดจากสาเหตุใด
4. การใช้คำไทยมีปัญหาอย่างไรบ้าง จงอธิบาย
5. ในฐานะที่ท่านเป็นคนไทย ท่านจะมีวิธีการอนุรักษ์ภาษาไทยได้อย่างไรบ้าง
6. สื่อมวลชนมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ภาษาไทยหรือไม่ อย่างไร
7. แนวโน้มของภาษาไทยในอนาคตน่าจะเป็นอย่างไร ถ้ายังปล่อยให้วัฒนธรรมต่างประเทศไหลบ่าเข้ามาอย่างรวดเร็ว
8. วันภาษาไทยแห่งชาติตรงกับวันใด มีความสำคัญอย่างไร
9. รัชกาลที่ 5 ทรงก่อตั้งสมาคมรักษาภาษาไทยขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใด
10. ปัจจุบันมีองค์กรใดบ้างที่มีกิจกรรมอันแสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์ภาษาไทย

บรรณานุกรม

กมล วิจิตรศาสตร์. เอกลักษณ์ของชาติ อ่านไทย-เขียนไทย. ป้อมเพชร, 2529.

ปราณี กุลละวณิชย์ และคณะ. ภาษาทัศนาศนา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

ปริญญา ฤทธิ์เจริญ. "แนวทางการส่งเสริมภาษาไทย" ใน ปัญหาการใช้ภาษาไทยถึงขั้นวิกฤตจริง
หรือ. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.

ยมโดย เฟื่องพงศา. หลักภาษาไทย. บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2538.

สนั่น ปัทมะทิน. ภาษาไทยที่ล้อมวลชนอาจใช้พลาด. โอเดียนสโตร์, 2535.

สุริยา รัตนกุล. รวมบทความวิชาการเกี่ยวกับภาษาไทย โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2540.

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล วิจิตรสวัสดิ์. เอกลักษณะของชาติ อ่านไทย-เขียนไทย. ป้อมเพชร, 2529.
- กฤษณา สินไชย และ รัตนา ภาษาฤทธิ์. ความเป็นมาของแบบเรียนไทย. กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2520.
- กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร. รวมนบทความเรื่องภาษาและอักษรไทย. โรงพิมพ์การศาสนา, 2527.
- ก่องแก้ว วีระประจักษ์. ลายสือไทย (อักษรวิทยาไทย ฉบับย่อ). โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑศ, 2526.
- กัลยา ดิงศภัทย์(ม.ร.ว.) และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยสมัยกรุงรัตนโกสินทร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย. บำรุงสาส์น, 2519.
- กำธร สถิรกุล. ลายสือไทย 700 ปี. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526. (พิมพ์อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ นางห้วง สถิรกุล ณ ฌาปนสถาน วัดมกุฏกษัตริยาราม 26 มีนาคม 2526).
- ขจร สุขพานิช. ลายสือไทย. โรงพิมพ์ศรีอนันต์, 2511.
- ไขศรี ปราโมช ณ อยุธยา. การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำและความหมายของสำนวนไทย. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- คงเดช ประพัฒน์ทอง. การวิจัยเอกสารโบราณเบื้องต้น. กรมศิลปากร, 2520.
- คณะกรรมการจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์. ประชุมตีพิมพ์ภาคที่ 1-5. สำนักนายกรัฐมนตรี, 2521.
- จิตร ภูมิศักดิ์. ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาวและขอมฯ. ดวงกมล, 2524.
- จินดา งามสุทธิ. ภาษาศาสตร์ภาษาไทย. จินตทัศน์การพิมพ์, 2522.
- ฉันทส ทองช่วย. ภาษาและอักษรถิ่น (เน้นภาคใต้). โอเดียนสโตร์, 2534.
- ชวน หลีกภัย. “ภาษาถิ่นก็ภาษาไทย” ใน ภาษาไทยของเรา. วารสารภาษาและหนังสือฉบับพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2539.
- ชนิด อยู่โพธิ์. “ความรู้เรื่องภาษาไทย”. ศิลปากร. (13 กรกฎาคม 2512), หน้า 43.
- ชวีช ปุโณทก. วิวัฒนาการภาษาไทย. ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- นววรรณ พันธุมธา. ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2524.
- นันทนา ด้านวิวัฒน์. “อักษรและอักษรวินัยไทย” ใน วารสารศิลปวัฒนธรรม, 3 สิงหาคม 2525.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. “ภาษาไทยอิเล็กทรอนิกส์” ใน ลายสือไทย. วิทยาลัยครุนครศรีธรรมราช, 2526.

- นิพนธ์ สุขสวัสดิ์. ว่าด้วยเรื่องแบบเรียนภาษาไทย. โรงพิมพ์พิมพ์นิเทศ, 2521.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. คนไทยในพม่า. โรงพิมพ์รามินทร์, 2503.
- เบญจวรรณ สุนทรกุล. วัฒนาการของแบบเรียนไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.
- ปรมานุชิตชินโรต, สมเด็จพระสมณเจ้า กรมพระ. ประถม ก กา. ศิลปาบรรณาการ, 2506.
- ประภาศรี สีหอำไพ. วัฒนธรรมทางภาษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. การศึกษาภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์. ไทยวัฒนาพานิช, 2516.
- ประเสริฐ ณ นคร. หนังสือนไทย. โครงการส่งเสริมหนังสือตามแนวพระราชดำริ, 2526.
- ปราณี กุลละวณิช และคณะ. ภาษาพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ปริญญา ฤทธิเจริญ. “แนวทางการส่งเสริมภาษาไทย” ใน ปัญหาการใช้ภาษาไทยถึงขั้นวิกฤตจริงหรือ. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2538.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515.
- ปิฎกโชติ จิตต์ธรรม. ภาษาถิ่น. โรงพิมพ์เมืองสงขลา, 2513.
- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระบรมราชาธิบาย วิธีใหม่สำหรับใช้สระ และเขียนหนังสือไทย. ไทยเชชม, 2493.
- ยมโดย เพ็งพงศา. หลักภาษา. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2538.
- ยอร์ช เซเดส์. ตำรานานอักษรไทย. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการศึกษาค้นคว้า, 2505.
- ยุรัตน์ บุญสนิท. วรรณคดี. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้, 2538.
- เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. ภาษาถิ่นตระกูลไทย. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.
- _____ . อักษรไทย. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.
- วชิรญาณวโรต, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. คาถาชาดกแลแบบอักษรอริยกะ. โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2514.
- วิจิตรมาตรา, ขุน. “ว่าด้วยลักษณะและวิวัฒนาการของภาษาไทย (ฉบับที่ 2)” ใน ภาษาไทยชั้นสูง. ของ ชุมชนภาษาไทยของคุรุสภา. โรงพิมพ์คุรุสภาพระสุเมรุ, 2511.
- วิจิตร ณ ภาณุพงศ์. “การศึกษาประวัติความเป็นมาของภาษาตามแนวภาษาศาสตร์เชิงประวัติ”. วรรณไวทยากร (ภาษาศาสตร์). สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2514.
- วิชากร, กรม. หลักภาษาไทยเล่ม 1-3. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.

_____ . หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533).

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.

_____ . หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533).

โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. ภาษาและภาษาศาสตร์. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

ศรีจรุง บุญเจือ. นิรุกติศาสตร์. กองบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 2543.

ศรีสุนทร ไหวหาร, พระยา. (น้อย อาจารย์ยางกูร). มุลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรไประโยค

สังโยคพิธาน ไวพจน์พิจารณา พิศาลการันต์. ศิลปาบรรณาการ, 2506.

ศิลปากร, กรม. จินดามณีเล่ม 1-2 กับบันทึกเรื่องหนังสือจินดามณี และจินดามณีฉบับพระเจ้าบรม-

โกศ. ศิลปาบรรณาการ, 2513.

_____ . แบบเรียนหนังสือโบราณ. กรมศิลปากร, 2525.

_____ . ประถม ก กา ประถม ก กา หัดอ่าน ปฐมมลา อักษรนิติ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ.

ศิลปาบรรณาการ, 2513.

_____ . ภาษาและวรรณคดีกรุงรัตนโกสินทร์. โดยหอสมุดแห่งชาติและกองวรรณคดีและ

ประวัติศาสตร์, กรมศิลปากร, 2525. (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุง-

รัตนโกสินทร์ 200 ปี)

สนั่น ปัทมะทิน. ภาษาไทยที่ล้อมวลชนอาจใช้พลาด. โอเดียนสโตร์, 2535.

สวัสดิ์ วิเศษวงศ์. ตำราเรียนอักษรโบราณ. วงษ์สว่าง, 2518.

สิทธิา พิณีจวบดล และคณะ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการ

ปกครอง, 2515.

สินชัย กระบวนแสง และ จินตนา ตรีสุวรรณ. อักษรไทยภาคเหนือ. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการ

ฝึกหัดครู, 2517.

สุธวิงศ์ พงศ์ไพบูลย์. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8. ไทยวัฒนาพานิช, 2531.

สุริยา รัตนกุล. "ภาษาไทยกลุ่มเหนือและภาษาไทยกลุ่มกลาง" ใน รวมบทความวิชาการเกี่ยวกับ

ภาษาไทย. โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2540.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. ศิลจารึกของพ่อขุนรามคำแหง. สิริมิตรการพิมพ์, 2517.

"แสงทอง". ภาษาและหนังสือ. ดอกหญ้า, 2537.

อนันต์ ทรงวิทยา. "ลักษณะอักษรและอักษรวิธีในจารึกสมัยสุโขทัย". วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,

2524. (อัดสำเนา)

อนุমানราชชน, พระยา. นิรุกติศาสตร์เล่ม 1-2. เจริญรักษ์การพิมพ์, 2517.

อัมพร แก้วสุวรรณ. วิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย. แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี
พระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527.

อิงอร สุพันธุ์วณิช. วิวัฒนาการอักษรและอักษรวิธีไทย. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.

อุปกิตศิลปสาร, พระยา. หลักภาษาไทย. โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2535.
